

**ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ
KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI**

İlkay ARSLANOĞLU

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM
TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI**

İlkay ARSLANOĞLU
0000-0002-6560-8311

Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2022
Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

İlkay ARSLANOĞLU tarafından hazırlanan “ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ

- Başkan :** Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ İmza
0000-0001-6932-3703
Uludağ Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Restorasyon Anabilim Dalı
- Üye :** Prof. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR İmza
0000-0002-5907-1773
Uludağ Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Bina Bilgisi Anabilim Dalı
- Üye :** Doç. Dr. Koray GÜLER İmza
0000-0001-6556-3312
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi,
Tarihi Çevre Koruması Bilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü
.././.....

B.U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

19/01/2023

İlkay ARSLANOĞLU

TEZ YAYINLANMA FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezin/raporun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma izni Bursa Uludağ Üniversitesi'ne aittir. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet hakları ile tezin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları tarafımıza ait olacaktır. Tezde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığını ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederiz.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında, yönerge tarafından belirtilen kısıtlamalar olmadığı takdirde tezin YÖK Ulusal Tez Merkezi / B.U.Ü. Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi ve üye olunan diğer veri tabanlarının (Proquest veri tabanı gibi) erişimine açılması uygundur.

Prof. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaşı
19.01.2023

İlkay Arslanoğlu
19.01.2023

İmza

Bu bölüme kişinin kendi el yazısı ile okudum
anladım yazmalı ve imzalanmalıdır.

İmza

Bu bölüme kişinin kendi el yazısı ile okudum
anladım yazmalı ve imzalanmalıdır.

ÖZET

Yüksek Lisans

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

İlkay ARSLANOĞLU

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ

Sahip oldukları sosyo-ekonomik, kültürel özellikleri ile mimari doku ve peyzaj değerlerini yansıtan kırsal yerleşimler mevcut özellikleri ile kültürel miras değeri taşıdığı ve kırsal mirasın gelecek nesillere ışık tutması gerekliliği çok açıktır. Ancak bu alanlar farklı sebeplerle kırdan kente göç nedeniyle insansızlaşmakta, değişmekte ve yok olmaktadır. Son yıllarda nüfus, tarım ve hayvancılık giderek azalmış, geleneksel yapılar kullanılmamaya başlanmıştır. Yanlış onarımlar, yapı ustalarının azalması, imarlı ve imarsız yapılaşma sorunları gibi nedenler kırsal mimarinin korunması açısından birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

İnsanlar ve çevreleri arasındaki karşılıklı etkileşimlerden oluşan büyük bir çeşitlilik barındıran, geleneksel kültürlerin, üretim yöntemlerinin hala devam ettiği kültürel peyzaj alanlarından olan kırsal peyzajlarda; doğal alanlar insanlar tarafından dönüştürülerek özgün dokular üretilmektedir. Geçmişten günümüze değişik toplumların bir arada yaşadığı, farklı kültür katmanlarını barındıran, tarihin, kültürün, gelenek ve göreneklerin hala yaşadığı Bursa, çevresindeki pek çok köy çeşitli kırsal peyzaj tipolojilerini barındırmaktadır. Tez kapsamında, Uludağ'ın güney eteklerinde bulunan ve çeşitli kültürel ve doğal niteliklere sahip kırsal yerleşimler; toplam 23 köyde arazi çalışmaları ve fotoğraflık belgeleme gerçekleştirilmiş, literatür ve arşiv taramaları, TKGM verileri ve *Google Earth* görüntülerinden yararlanılarak köy envanter fişleri hazırlanmış ve köylerin kültürel miras değerleri saptanmıştır. Daha sonra haritalama çalışmaları yapılarak köylerin sorunları, potansiyelleri, değerleri ve tehditleri analiz edilmiş ve kırsal mirasın korunması için öneriler geliştirilmiştir.

Özünde karşılıklı etkileşim ve dayanışmayı barındıran tarım turizmi (*agri/ agroturizm*) ile tarımı canlandırmak, yerel gıdayı ön plana çıkarmak, yerel halkı tüketiciyle buluşturmak kırsalda istihdam sağlayıp göçün önüne geçerek, kırsal peyzajların sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Uludağ köylerinin içerdiği değerlere özgü doğal alanlarda yürüyüş, kamp, geleneksel gıda, kırsal mimari, üretim peyzajı deneyim rotası gibi rotalar oluşturulmuş, âtlı durumda olan samanlık gibi geleneksel yapılar önerilen senaryoya göre yeniden işlevlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kırsal peyzaj, tarımsal peyzaj, tarım turizmi, koruma, agriturizm, agroturizm, Uludağ, Uludağ köyleri
2023, vii + 251 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

CONSERVING THE CULTURAL LANDSCAPE OF ULUDAĞ VILLAGES AND ENSURING ITS SUSTAINABILITY THROUGH AGRICULTURAL TOURISM

İlkay ARSLANOĞLU

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ

It is very clear that rural settlements, which reflect their socio-economic, cultural characteristics, architectural texture and landscape values, have cultural heritage value with their existing characteristics and that rural heritage should shed light on future generations. However, these areas are depopulated, changing and disappearing due to migration from rural to urban for different reasons. In recent years, population, agriculture and animal husbandry have gradually decreased, and traditional structures have begun to be dispensed with. Causes such as wrong repairs, decrease in master builders, and construction problems with and without zoning bring along many problems in terms of the preservation of rural architecture.

In rural landscapes, which are cultural landscape areas where traditional cultures and production methods still continue, which contain a great variety of mutual interactions between people and their environment; natural areas are transformed by people and original textures are produced. Many villages around Bursa, where different societies have lived together from past to present, which hosts different cultural layers, where history, culture, traditions and customs still live, contain various rural landscape typologies. Within the scope of the thesis, rural settlements located on the southern skirts of Uludağ and having various cultural and natural qualities; Field studies and photographic documentation were carried out in a total of 23 villages, village inventory slips were prepared using literature and archive scans, TKGm data and Google Earth images, and the cultural heritage values of the villages were determined. Afterwards, mapping studies were conducted to analyze the problems, potentials, values and threats of the villages and suggestions were developed for the protection of rural heritage. With agricultural tourism (agri / agrotourism), which has mutual interaction and solidarity at its core, revitalizing agriculture, bringing local food to the fore, bringing local people together with consumers, provides employment in the countryside and prevents migration, and ensures the sustainability of rural landscapes. In this context, routes such as hiking, camping, traditional food, rural architecture, production landscape experience route were created in the natural areas specific to the values included in Uludağ villages, and traditional structures such as barnyards, which were idle, were re-functionalized according to the proposed scenario.

Key words: Rural landscape, agricultural landscape, conservation, agritourism, agrotourism, Uludağ, Uludağ villages
2023, vii + 251 pages.

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim ve tez çalışmam süresince zamanını, bilgisini, fikirlerini, deneyimlerini benimle paylaşan, sabrı ve ilgisiyle yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Değerli görüş ve düşünceleri için jüri üyesi hocalarım Prof. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR ve Doç. Dr. Koray GÜLER' e teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca her koşulda maddi ve manevi desteklerini esirgemeyip bana uygun çalışma ortamı sağlayan ve gerektiğinde yardımcı olan, tez çalışmam sürecinde envanter çalışması için alan çalışmalarında yanımda olan babam Fazıl ARSLANOĞLU, annem Fatma ARSLANOĞLU' na, her koşulda desteklerini ve ilgilerini esirgemeyen kardeşlerim İsmet ve Sevilay ARSLANOĞLU' na, tez çalışması sürecimde kaynak konusunda yardımını ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Elif ACAR BİLGİN' e, oldukça zorlu, zorlu olduğu kadar da zevkli olan bu süreçte her zaman yanımda olan, fikirlerini benimle paylaşan çok değerli meslektaşlarım ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tez envanter çalışmalarım süresince gösterdikleri yardımsever ve misafirperver tutumlarıyla bana yardımcı olan Nilüfer (Misi), Osmangazi (İnkaya, Yiğitalı, Süleymaniye, Hüseyinalan, Tuzaklı, Kirazlı, Bağlı, Mürseller, Güneybayırı, Çaybaşı, Soğukpınar, Karaislah, Güneybudaklar, Küçükdeliller, Büyükdeliller) mahalleleri ve Keles mahalleleri (Epçeler, Dağdibi, Pınarcık, Baraklı, Gököz, Delice, Dedeler) sakinlerine en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın gittikçe insansızlaşan, değişen, yok olan kırsal yerleşimlerin korunması ve yaşaması için farkındalık oluşturması dileğiyle...

İlkay ARSLANOĞLU
19/01/2023

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxi
1. GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Amacı.....	2
Çalışmanın Kapsamı	4
Çalışmanın Yöntemi.....	6
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI	10
2.1. Kültürel Peyzaj.....	10
2.2.Doğa/ kültür ikiliği ve “kültürel peyzaj” kavramı çatısı altında bütünleştirilmesi ...	16
2.3. Kültürel peyzaj tipolojileri	19
2.4. Kırsal Peyzaj.....	20
2.4.1. Kırsal yerleşim peyzaj kimlik özellikleri	23
2.4.2. Kırsal yerleşimlere yönelik geliştirilen tipolojik sınıflandırma çalışmaları	25
2.4.3. Tarımsal peyzaj	33
2.5. Kırsal Yerleşimlerin Sorunları	36
2.5.1. İnsan kaynaklı (beşerî) nedenler.....	37
2.5.2. Doğal/ çevresel nedenler	39
2.6. Kırsal Peyzajların Korunması ve Tarihsel Süreci	40
2.7. Kırsal Yerleşimlerin Korunması ve Sürdürülebilirliği İçin Bir Yaklaşım: Tarım Turizmi.....	48
2.7.1. Yaklaşımlar-tanımlar.....	s49
2.7.2. Tarım Turizmi Kavramının Tarihçesi	54
2.7.3. Tarım turizmi (<i>agri / agrotourism</i>) bileşenleri.....	57
2.7.4. <i>Slow food</i> ve tarım turizmi ilişkisi.....	60
2.7.5. FAO ve GIAHS ile kırsal ve tarımsal peyzajın korunması ve sürdürülebilirliği ..	62
2.7.6. Organik çiftliklerde dünya çapında fırsatlar (WWOOF) ve Türkiye’deki yansıması Tatuta.....	65
2.7.7. Tarım turizmi (<i>agro / agritourism</i>) ve kazanımlar.....	67
2.8. Bölüm Değerlendirmesi	69
3. MATERYAL ve YÖNTEM	72
3.1. Yöntem	72
3.2. Çalışma Alanı Sınırları.....	76
3.3. Uludağ (Keşiş Dağı- Bitinya Olimposu).....	78

3.3.1. Coğrafi konumu ve özellikleri.....	82
3.3.2. Flora ve faunası	83
3.3.3. Uludağ ve turizm.....	85
3.4. Uludağ Köyleri.....	87
3.4.1. Gümüştepe (Misi) köyü.....	92
3.4.2. İnkaya.....	96
3.4.3. Yiğitali.....	101
3.4.4. Süleymaniye.....	106
3.4.5. Hüseyinalan.....	109
3.4.6. Tuzaklı.....	112
3.4.7. Kirazlı.....	115
3.4.8. Mürseller.....	119
3.4.9. Güneybayırı.....	123
3.4.10. Çaybaşı	127
3.4.11. Bağlı.....	130
3.4.12. Soğukpınar.....	134
3.4.13. Karaislah.....	139
3.4.14. Güneybudaklar	142
3.4.15. Küçükdeliller.....	146
3.4.16. Büyükdeliller.....	150
3.4.17. Epçeler	155
3.4.18. Dağdibi	159
3.4.19. Pınarcık.....	163
3.4.20. Baraklı	167
3.4.21. Gököz	171
3.4.22. Delice	175
3.4.23. Dedeler.....	179
3.5. Bölüm Değerlendirmesi	184
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	186
4.1. Köylerin Geçim Kaynakları	186
4.2. Köylerde Yetiştirilen Ürünler, Yeni Gelişen İş Kolları ve Kooperatifler	190
4.3. Köy Topoğrafyaları	194
4.4. Köylerin Yerleşim Dokuları.....	199
4.5. Yapı-Parsel ve Bahçe Peyzajı İlişkisi.....	205
4.6. Köylerin Barındırdığı Doğal Alanlar, Manzaralar ve Seyir Terasları.....	207
4.7. Geleneksel Mimari Dokunun Bütünlüğü	210
4.8. Köylerin Turizm Yoğunluğu.....	214

4.9. Köylerde Bulunan Turizm Türü ve Konaklama Tipleri.....	215
4.10. Dağ Köylerinin Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi.....	217
4.10.1. Değerler.....	217
4.10.2. Sorunlar.....	223
4.10.3. Potansiyeller.....	224
4.10.4. Tehditler.....	224
4.10.5. Köyler için öneriler.....	225
5. SONUÇ.....	241
KAYNAKLAR.....	243
EKLER.....	251
ÖZGEÇMİŞ.....	1

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devleti
BM	Birleşmiş Milletler
COVID-19	Coronavirus Disease 2019
FAO	Birleşmiş Milletler Dünya Tarım Örgütü
GIAHS	Globally Important Agricultural Heritage Systems
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	Uluslararası Doğayı Koruma Birliği
km	Kilometre
m	Metre
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
RURITAGE	Sistemik miras odaklı stratejiler yoluyla kırsal yenilenme
SIA	Sistemik Yenilik Alanları
TDK	Türk Dil Kurumu
TKGM	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü
TaTuTa	Tarım-Turizm-Takas
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WWOOF	World Wide Opportunities on Organic Farms

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 1. 1.	Uludağ ve eteklerindeki köylerden bir kolaj çalışması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	5
Şekil 1. 2.	Tez çalışmasının Yöntem ve Süreci (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	7
Şekil 2. 1.	Peyzaj karakter değerlendirmesi yönteminde peyzajın tanımını gösteren diyagram (Erdem, 2012)	11
Şekil 2. 2.	Sauer 'in kültürel peyzajın bileşenlerini gösteren çizelgesi (Buckle, 2002).	13
Şekil 2. 3.	UNESCO kültür mirası listesinde de yer alan Batad Pirinç Tarlaları (Kaynak: URL 2. 1)	15
Şekil 2. 4.	Peyzaj kimliğini oluşturan bileşenler (Erdem, 2012 çalışması üzerinden yazar tarafından düzenlenmiştir.).	25
Şekil 2. 5.	Toplu ve dağınık yerleşme tipolojisi gösterimi (Üçeçam Karagel, 2017)	26
Şekil 2. 6.	A: Lineer köy, B: Yol kenarı köyü (Sharp, 1946).	27
Şekil 2. 7.	A: Meydanlı köy, B: Meydanlı köy (Sharp, 1946)	27
Şekil 2. 8.	Yıldız Köy (Sharp, 1946)	27
Şekil 2. 9.	Tek yapı üzerinden gelişen farklı yerleşim düzenleri (Roberts, 1996)	28
Şekil 2. 10.	Roberts'in geliştirdiği taksonomi çalışması (Roberts, 1996)	29
Şekil 2. 11.	Erdem (2012)' in doktora tezi çalışması kapsamında oluşturduğu kırsal yerleşimlerin peyzaj kimlik özelliklerini etkileyen faktörlerin gösterim şeması (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	30
Şekil 2. 12.	Kırsal yerleşimlerin konumlandığı temel yerleşim şekilleri (Avcı, 2016)	31
Şekil 2. 13.	Arazi jeomorfolojik yapısına göre şekillenen yerleşim dokusu modelleri (Avcı, 2016).	31
Şekil 2. 14.	Kırsal yerleşimlerin sınıflandırılması (URL 2. 2)	32
Şekil 2. 15.	Dünyada kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi (Ahunbay, 2019; Eres, 2012; Kayın, 2012 çalışmaları üzerinden oluşturulmuştur.)	44
Şekil 2. 16.	Türkiye' de kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi (Ahunbay, 2019; Eres, 2012; Kayın, 2012 çalışmaları üzerinden oluşturulmuştur.)	47
Şekil 2. 17.	RURITAGE; Bursa ili Nilüfer ilçesi Misi ve Gölyazı yerleşimlerinde kültürel ve doğa temelli turizme dayalı bölgesel sürdürülebilir kalkınmayı artırma çalışmaları kapsamında proje geliştirmektedir (Kaynak: URL 2. 3).	53
Şekil 2. 18.	Kırsalda ata binmek, yerel gıda yapımı, doğa yürüyüşü gibi aktiviteler (Blacka vd., 2009).	60
Şekil 2. 19.	Aile Çiftçiliği Bilgi Platformu temaları (Kaynak: URL 2. 4)	64
Şekil 2. 20.	WWOOF kapsamında yapılan etkinlikler (Kaynak: URL 2. 5)	66

Şekil 3. 1.	Detaylı çalışma alanında bulunan köyler için hazırlanan envanter fişi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	73
Şekil 3. 2.	Tez çalışmasının Yöntem ve Süreci (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	75
Şekil 3. 3.	Çalışma alanını gösteren harita (Yazar tarafından düzenlenmiştir.)	77
Şekil 3. 4.	Bursa, çevre iller ve Uludağ'ın konumu (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)	80
Şekil 3. 5:	Bursa Ovası ve arkada Uludağ (Kaynak: URL 3. 1)	83
Şekil 3. 6.	Uludağ köylerinden de geçen Deve Yolu güzergahı (Google Haritalar üzerinden düzenlenmiştir.)	89
Şekil 3. 7.	Uludağ eteklerine ve topoğrafyaya oturmuş kırsal yerleşimler ve Nilüfer Çayı (Google Earth üzerinden düzenleme yapılmıştır.)	91
Şekil 3. 8.	Misi köyü yerleşimi arazi yapısı ve yerleşim çevresinde bulunan orman ve tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	93
Şekil 3. 9.	Gümüştepe (Misi) köyü yerleşimi ve sınırları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	93
Şekil 3. 10.	Misi köyü parsellerine yapı ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2022).	94
Şekil 3. 11.	Misi sokağı ve geleneksel evlerinden görünüş (Kaya, 2020; URL 3. 2).	96
Şekil 3. 12.	İnkaya köyü arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	97
Şekil 3. 13.	Toplu ve lineer bir yerleşime sahip İnkaya köyü ve çevresindeki tarım alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	98
Şekil 3. 14.	İnkaya Köyü Şekil, Zemin Haritası (Kaynak: Cihanger, b.t.)	98
Şekil 3. 15.	İnkaya köyü yapıları ve yeşil peyzajı (Kaynak: URL 3. 3)	99
Şekil 3. 16.	İnkaya köyü yerleşiminde yapı ve bahçe düzeni (Kaynak: TKGM)	100
Şekil 3. 17.	İnkaya köyü sokakları ve evleri (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	101
Şekil 3. 18.	Yiğitali köyü arazi yapısı, tarım ve yerleşim alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	102
Şekil 3. 19.	Merkezinde toplu ve organik bir köy dokusu oluşturan Yiğitali köyü ve çevresindeki tarım alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	103
Şekil 3. 20.	Yiğitali köyü parsellerindeki yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	104
Şekil 3. 21.	Soldan sağa köy okulundan dönüştürülen kooperatif ve kadınlar tarafından üretilip satışı yapılan geleneksel gıdalar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).	105
Şekil 3. 22.	Köy yerleşiminde sokak dokusu ve geleneksel yapılar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	106
Şekil 3. 23.	Yiğitali köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	107
Şekil 3. 24.	Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve tarım arazileriyle ilişkili toplu ve ışınsal bir köy dokusu oluşturan Süleymaniye köyü (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	107

Şekil 3. 25.	Süleymaniye köyü parsellerinde yapı ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	108
Şekil 3. 26.	A: Süleymaniye köyü ve girişindeki cami; B: köyde bulunan Uludağ'a çıkan yürüyüş yolu (Kaynak: URL 3. 4.)	109
Şekil 3. 27.	Hüseyinalan köyü arazi yapısı ve çevresindeki orman arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	110
Şekil 3. 28.	Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve çoğunlukla villalardan oluşan Hüseyinalan köyü yerleşim dokusu (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	111
Şekil 3. 29.	Dağ eteğinde eğime paralel yerleşmiş olan Tuzaklı köyü (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	113
Şekil 3. 30.	Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve tarım arazileriyle ilişkili toplu ve lineer bir köy dokusu oluşturan Tuzaklı köyü (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	113
Şekil 3. 31.	Tuzaklı köy parsellerinde yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	114
Şekil 3. 32.	A: Tuzaklı köyü sokağından bir görünüş, B: Köyün dokusuna uygun tescilli eski camisi, C: köyde aktif olarak kullanılan fırın (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	115
Şekil 3. 33.	Kirazlı köyü arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	116
Şekil 3. 34.	Eğime oturan sık organik dokuya sahip Kirazlı köyü (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	117
Şekil 3. 35.	Kirazlı köyü parsellerinde yapılar ve bahçe alanları (TKGM, 2022).	118
Şekil 3. 36.	Soldan sağa doğru köy görünüşü, köy sokağından bir görünüş, köy meydanından bir görünüş (1. fotoğraf: URL 3. 5., 2. ve 3. fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)	119
Şekil 3. 37.	Mürseller köyü arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	120
Şekil 3. 38.	Mürseller köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	120
Şekil 3. 39.	Mürseller köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).	121
Şekil 3. 40.	Belentepe Çiftliği ve çevresinden görseller (Kaynak: URL 3. 6.)	122
Şekil 3. 41.	A: Mürseller köyü seyir terasından mesire alanları ve dağ manzaraları, B: köy sokağından görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).	123
Şekil 3. 42.	Orman ve tarım alanlarının sınırladığı, dağ eteğine oturan Güneybayır köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	124
Şekil 3. 43.	Eğimli bir araziye oturan Güneybayır köyü yerleşimi ve çevresindeki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	125
Şekil 3. 44.	Güneybayır köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).	126
Şekil 3. 45.	A: Güneybayır köyü görünümü (Kaynak: URL 3. 7.), B: Köy sokağından bir görünüş (Kaynak: URL 3. 8)	127

Şekil 3. 46.	Orman ve tarım alanlarının sınırladığı, dağ eteğine oturan Çaybaşı köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	128
Şekil 3. 47.	Doğu-batı yönünde gelişen Çaybaşı köyü organik dokusu ve tarım alanları (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.).	128
Şekil 3. 48.	Çaybaşı köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).	129
Şekil 3. 49.	Çaybaşı köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	130
Şekil 3. 50.	Topoğrafya üzerine oturan Bağlı köyü yerleşimi, tarım alanları ve arkada Uludağ (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	131
Şekil 3. 51.	Bağlı köyü yerleşim dokusu ve çevresindeki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	132
Şekil 3. 52.	Bağlı Köyiçi yerleşiminde parseller içindeki yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).	133
Şekil 3. 53.	Bağlı köyü sokağından ve evlerinden bir görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	134
Şekil 3. 54.	Lineer köy yerleşim düzenine sahip olan Soğukpınar köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	135
Şekil 3. 55.	Köy yerleşim dokusu ve çevresinde bulunan sıralı veya dağınık şekilde bölünmüş tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	136
Şekil 3. 56.	Lineer yerleşim dokusundaki köyde konutlar ve ilişkili bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).	137
Şekil 3. 57.	Lineer köy yerleşim dokusuna sahip Soğukpınar köyünden bir görünüş (Kaynak: URL 3. 9.)	138
Şekil 3. 58.	İki dağ arasındaki vadide kurulan Karaislah köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)	140
Şekil 3. 59.	Işnsal köy özelliğini yansıtan köy yerleşimi ve arazini çevresinde bulunan sıralı tarım alanları (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)	140
Şekil 3. 60.	Parselde bulunan konutların bahçeyle ve sokakla olan ilişkisi (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)	141
Şekil 3. 61.	Karaislah köyü sokaklarından ve geleneksel yapılarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	142
Şekil 3. 62.	Dağ eteğinin tepeyle birleştiği yerde kurulan Güneybudaklar köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)	143
Şekil 3. 63.	Hafif eğimli arazide organik köy yerleşim dokusu oluşturan köy ve çevresindeki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	144
Şekil 3. 64.	Köy yerleşimindeki yapılar ve bahçe düzenleri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	145

Şekil 3. 65.	Güneybudaklar köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	146
Şekil 3. 66.	Uludağ eteği ovasında kurulan Küçükdeliller köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)	148
Şekil 3. 67.	Küçükdeliller köy yerleşimi ve etrafındaki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	148
Şekil 3. 68.	Köy yerleşimindeki yapılar ve bahçe düzenleri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	149
Şekil 3. 69.	Küçükdeliller köy meydanı, camisi ve sokağından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).	150
Şekil 3. 70.	Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Büyükdeliller köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	151
Şekil 3. 71.	Organik doku oluşturan köy ve çevresindeki dağınık tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	152
Şekil 3. 72.	Parselde bulunan konutların bahçeyle ve sokakla olan ilişkisi (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)	153
Şekil 3. 73.	Köy kooperatifi önünde bulunan yarı açık mekânda köy halkı ile yapılan sözlü görüşmeden bir fotoğraf (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022).	154
Şekil 3. 74.	Köy sokağından görünüşler (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)	155
Şekil 3. 75.	Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Epçeler köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	156
Şekil 3. 76.	Organik doku oluşturan köy ve çevresindeki dağınık tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	156
Şekil 3. 77.	Epçeler köyünde üretim peyzajı (Kaynak: URL 3. 10.)	157
Şekil 3. 78.	Epçeler köyü yerleşiminde parsellerde bulunan bahçe ve yapılar (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)	157
Şekil 3. 79.	Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Dağdibi köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	160
Şekil 3. 80.	Organik köy yerleşim düzenine sahip Dağdibi köyü ve çevresinde yer alan tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	160
Şekil 3. 81.	Köydeki parsellerde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	161
Şekil 3. 82.	Dağdibi köyünde salça yapımı (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)	162
Şekil 3. 83.	Dağdibi köyü sokaklarından ve evlerinden görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	163
Şekil 3. 84.	Pınarcık köyü yerleşiminde arazi yapısı ve arkada Uludağ (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	164
Şekil 3. 85.	Sokaklar üzerinde kümelenmiş yapı gruplarından oluşan köy yerleşimi ve çevresindeki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	165
Şekil 3. 86.	Düzensiz bir araya gelen yapılar ve bu yapılara ait bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	165

Şekil 3. 87.	Pınarcık köyü sokakları ve geleneksel yapıları (sokak dokusu, samanlıklar, geleneksel ev, fırın) (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).	167
Şekil 3. 88.	Baraklı Göleti'nden görseller (Kaynak: URL 3. 11)	168
Şekil 3. 89.	Orman alanlarıyla çevrili dağ eteğindeki hafif eğimli topoğrafyaya yerleşmiş olan Baraklı köyleri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	168
Şekil 3. 90.	Baraklı köyü yerleşimleri ve etrafındaki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	169
Şekil 3. 91.	Baraklı köyü yerleşimindeki parsellerde bulunan yapılar ve bu yapılara ait bahçe alanları (Kaynak: TKGM)	170
Şekil 3. 92.	Baraklı köyü evleri (Kaynak: URL 3. 12.)	171
Şekil 3. 93.	Gököz Göleti'nden Uludağ manzarası (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)	172
Şekil 3. 94.	Gököz köyü yerleşiminde arazi yapısı ve arkada Uludağ (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	172
Şekil 3. 95.	Gököz köyü yerleşimi ve tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	173
Şekil 3. 96.	Gököz köyiçi parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)	174
Şekil 3. 97.	Gököz köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	175
Şekil 3. 98.	Köyde bir arada bulunan samanlıklar ve fırın (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	175
Şekil 3. 99.	Delice köyünden Uludağ ve eteklerinde bulunan köylerin görünümü (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022).	176
Şekil 3. 100.	Delice köyü karşısında bulunan Uludağ ve köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	176
Şekil 3. 101.	Delice köyü yerleşimi ve tarım alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	177
Şekil 3. 102.	Delice köyiçi parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).	178
Şekil 3. 103.	Köy kahvesinde yapılan sözlü görüşmeden bir fotoğraf (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)	178
Şekil 3. 104.	Delice köyü sokaklarından fotoğraflar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	179
Şekil 3. 105.	Dağ eteğine yerleşmiş olan Dedeler köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	180
Şekil 3. 106.	Dedeler köyü yerleşimi, tarım alanları ve Dede Çamlığı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	181
Şekil 3. 107.	Dedeler köyiçi parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)	182
Şekil 3. 108.	Dedeler köyü sokaklarından görseller (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2021)	183
Şekil 3. 109.	Köyde bir arada bulunan samanlıklar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2021)	183

Şekil 4. 1.	Köylerin geçim kaynakları (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	187
Şekil 4. 2.	Dedeler köyünde arpa hasadı (Mesten, 2021).	188
Şekil 4. 3.	Turizmle ön plana çıkmış olan Misi köyünde dere kenarında kahvaltı ve geleneksel köy sokağı (URL 4. 1., URL 4. 2.)	189
Şekil 4. 4.	Baraklı köyüne ait Çatak Deposu (Diktaş, 2001)	189
Şekil 4. 5.	Köylerde yetişen ürünler (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	191
Şekil 4. 6.	Köylerdeki iş kolu ve kooperatiflerin durumu (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	193
Şekil 4. 7.	Köylerdeki yeni gelişen iş kolu varlığının ve kooperatif durumlarının grafik ifadesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	194
Şekil 4. 8.	Köy yerleşimlerinin oturduğu topoğrafyaların yüzdelik olarak grafik üzerinde ifade edilmesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	195
Şekil 4. 9.	Düz topoğrafya üzerine oturan köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	196
Şekil 4. 10.	Düz topoğrafyaya oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek 1.24.'te kaynakçada yer almaktadır.).	196
Şekil 4. 11.	Az eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	197
Şekil 4. 12.	Az eğimli topoğrafyaya oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek. 1.24.'te kaynakçada yer almaktadır.).	197
Şekil 4. 13.	Eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	198
Şekil 4. 14.	Eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek. 1.24.'te kaynakçada yer almaktadır.).	199
Şekil 4. 15.	Köy tipolojileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	201
Şekil 4. 16.	Organik köy dokusuna sahip bazı köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	202
Şekil 4. 17.	İşinsal köy dokusuna sahip köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	203
Şekil 4. 18.	Lineer köy dokusuna sahip köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	203
Şekil 4. 19.	Düzensiz (A) ve sıralı tarım arazilerinden (B) oluşan iki farklı köy (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)	204
Şekil 4. 20.	Düz bir topoğrafya üzerine yerleşmiş olan Dağdibi (A) ve eğimli bir topoğrafya üzerine yerleşmiş olan Dedeler (B) köyünden üretim peyzajına ulaşan yollar (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).	205
Şekil 4. 21.	Konutların arsa içindeki konumları (Çahantimur, 1997)	206
Şekil 4. 22.	Soğukpınar ve Süleymaniye köylerinde parsel-yapı-bahçe alanı (TKGM, 2022)	207
Şekil 4. 23.	Misi' de Nilüfer Çayı (A) ve Bağlı piknik alanı (B)	207
Şekil 4. 24.	Gököz Göleti (A) ve Soğukpınar köyünden (B) Uludağ manzarası (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	209

Şekil 4. 25.	Mürseller (A) ve Bağlı (B) köyü seyir terasları (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	209
Şekil 4. 26.	Köylerin geleneksel mimari doku bütünlüğünün grafiksel ifadesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	211
Şekil 4. 27.	Köylerin geleneksel doku bütünlüğü incelemesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	211
Şekil 4. 28.	Köylerin geleneksel mimari doku bütünlüğünü (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	212
Şekil 4. 29.	Geleneksel doku bütünlüğünün korunduğu köyler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	213
Şekil 4. 30.	Geleneksel doku bütünlüğünün bozulduğu köyler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)	214
Şekil 4. 31.	Gököz (A) ve Kocayayla' da (B) kamp yapmak (Fotoğraf A: Arslanoğlu, 2022)	215
Şekil 4. 32.	Kirazlı köyünde bulunan Dolu Baba Türbesi (A) ve Dedeler köyünde bulunan Şeyh Selahattin Buhari Türbesi'nde (B) adak adanıp yağmur duaları yapılmaktadır (Fotoğraf A: URL 4. 3., Fotoğraf B: Arslanoğlu, 2021).	216
Şekil 4. 33.	Gököz Göleti (A) ve Dağdibi (B) 'nde kamp alanlarında kamp yapmak (Fotoğraf A: URL 4. 4., Fotoğraf B: URL 4. 5.)	217
Şekil 4. 34.	Misi köy evlerinde (A) ve Gököz bungalov evlerde konaklama (B) (A: URL 4. 6, B: URL 4. 7).	217
Şekil 4. 35.	Köylerin barındırdığı değerler (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	222
Şekil 4. 36.	Köylere yönelik koruma önerileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	230
Şekil 4. 37.	Kırsal yerleşimlerin korunması için geliştirilen önerilere yönelik şema (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	231
Şekil 4. 38.	Uludağ köyleri kültürel peyzajlarının tarım turizmi ve alternatif önerilerle sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	235
Şekil 4. 39	Köylere yönelik öneri rota deneyimleri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	236
Şekil 4. 40.	Dedeler köyü koruma önerileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)	239
Şekil 4. 41.	Koruma önerilerinin görseller ile desteklenmesi ve ifade edilmesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).	240

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 2.1. Tarım turizmi ve ilgili kavramların literatürde kullanılan tanımlarına genel bir bakış.	51

“Saatin kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı insandır... Bu da gösterir ki, zaman ve mekân, insanla mevcuttur!”

Ahmet Hamdi Tanpınar

1. GİRİŞ

Kırsal yerleşimler barındırdıkları özgün dokuları, doğal ve doğayla yıllar içinde karşılıklı etkileşimiyle süregelip oluşan peyzajları, sivil mimari örnekleri ve gelenek ve görenekleri, yaşam biçimleriyle kendine özgü alanlardır. Bu alanlar medeniyet tarihinin ilk zamanlarından günümüze kadar gelmiş; kültürün, geleneklerin izlerini barındırmakta, günümüz kentlerinin de özünü oluşturmaktadır (Altuner, 2018).

Hızla gelişen kentlerde yaşam da hızlanmakta ve tüketim artmaktadır. İnsanlar hızlı yaşamaya, yemeye ve çalışmaya ayak uydurmakta ve kentin verdiği yoğunluk ve yorgunluktan kaçış için zamanın yavaş aktığı, yavaş hareket edildiği sessiz, sakin, doğal alanlardan oluşan kırsal alanları tercih etmektedir (Altuner, 2018).

Kırsal alanlar, insanın doğayla karşılıklı etkileşimde bulunarak zaman içinde kendi birikim ve kültürünü aktararak doğanın şekillenmesinin sonucunda oluşan kültürel peyzajlardır. Sauer (1963)' e göre kültürel bir peyzaj, bir kültür grubu tarafından doğal bir peyzajdan biçimlendirilmektedir. Kültürel peyzajın bir alt dalı olan kırsal peyzajlar dünyanın her yerinde, bize doğa ve insan toplumu arasındaki bin yıllık iş birliğinin hikayesini anlatmaktadır. Bu yerler, yalnızca korunması gereken değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma toplulukları olarak kabul edilen benzersiz kültürel ve doğal mirasın örneklerini barındırmaktadır.

Doğanın ve insanın bütünleştiği, mekanların insanlara dönük olduğu, yerel kültür izlerinin devam ettiği kırsal alanlar hayvansal ve tarımsal üretimiyle kendi kendini kalkındırabilen, yerel ve doğal gıdanın üretildiği yerlerdir.

Gıda üretim yerleri olmaları işleviyle öne çıkan kırsal yerleşimlerin bir bölümünün tüm dünyada farklı nedenlere bağlı olarak terk edilme sürecine girdikleri görülmektedir. Kırsal yerleşimlerin ana unsuru olan insan nüfusunun yitilmesiyle yavaş yavaş tarımın, hayvancılığın, gelenek ve göreneklerin terk edilmesiyle kırsal yaşam yok olmakta ve bunun sonucunda yerin kimlik kaybıyla beraber kırsal miras da yok olmaktadır (Güler, 2016).

Kırsal peyzajlar ve özellikle de kırsal peyzajlardaki üretim sisteminin büyük bir bölümünü oluşturan tarımsal peyzajların son yıllarda yaşanan salgın, gıda krizleri, iklim

değişikliği gibi sorunlara çözüm veya uyum sağlayabildiği, gıda güvenliği açısından çözüm alanları olduğu görülmektedir. Bu nedenle tarımın, üretiminin devam ettiği bu alanların kalkındırılması, tarım kültürünün devam ettirilmesi, gıda üretimiyle kendi kendine yetebilen kırsal alanların oluşturulması ve sürdürülebilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda son yıllarda İtalya, Almanya gibi ülkelerde ön plana çıkmış olan tarım turizmi (*agri/ agroturizm*) ile kırsal kültürel peyzajın sürdürülebilirliği söz konusu olmaktadır. Sürdürülebilirliği amaçlayan tarım ve turizm sektörü ekonomik kalkınmada önemli bir paya sahip olmaktadır. Kırsal yerleşimlerde tarımsal alanların geliştirilip sürdürülebilir hale getirilmesiyle turist ziyaretleri artmaktadır. Buna bağlı olarak yöre halkının ve çevresinin yaşam kalitesi, refah düzeyi iyileşmekte, yapıldığı bölgeye kazanç sağlamak ve yöre halkının üretime aktif ve etkin katılımıyla da dışa olan göçün azalmasını sağlamaktadır. Ekonomik kalkınmaya önemli bir katkıda bulunan tarım turizmi, yerel halk ve ziyaretçiler arasında bir etkileşim oluşturmakta ve doğrudan buluşturmaktadır. Tarım turizmi yerel halka katkı sağlayarak sosyo-ekonomik durumun iyileşmesi, gelenek, görenek ve kültürün sürdürülmesi buna bağlı olarak da kırsal mimarinin, doğal değerlerin, kültürel peyzajın ve mirasın korunmasını sağlamaktadır.

Çalışmanın Amacı

Barındırdığı tarihi ve doğal güzelliklerini günümüze kadar koruyarak köklü kültürel mirasını günümüze taşımış olan Osmanlı'nın ilk başkenti Bursa coğrafi konumu itibariyle farklı ulaşım ağları üzerinde olması, geçmişten günümüze pek çok önemli yolların üzerinde bulunması; Bursa'nın her dönemde ticari bir merkez olmasını sağlamıştır (Songur, 2017).

Geçmişten günümüze farklı toplumların bir arada yaşadığı, farklı kültür katmanlarını üzerinde barındıran, tarihin, kültürün, gelenek ve göreneklerin hala yaşadığı Bursa (Göçmen, 2021) farklı kırsal kültürel peyzaj tipolojilerini barındıran önemli bir tarihi kenttir.

Çok farklı toplumların bir arada yaşadığı geniş bir tarih yelpazesine sahip olan Bursa; Bitinya, Roma ve Osmanlı döneminden kalan eserlere sahip olmasından dolayı kültür ve inanç turizmi yönünden ülkemizin en önemli noktalarından bir tanesidir. Bursa denince akla gelen ilk simgelerden biri olan Uludağ, konumu itibariyle

kent merkezine yakın olmasıyla özellikle kış turizminde öne çıkmakta; yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Uygun iklim ve jeomorfolojik koşullar sayesinde dağcılık; bol ve uzun süreli kar yağışları sonucunda kış turizmi; temiz havasının şifa verici etkisinden dolayı klimatizm¹; rakım olarak yüksekte bulunan yeşil yaylaları ile yayla turizmi; zengin flora ve faunası ile ekoturizm; eteklerinde yer alan tarihi köyleri ile kırsal turizm; büyük otellerinde gerçekleştirilen konferans ve toplantılarıyla kongre turizmi için uygun koşullara sahip Türkiye'nin tek dağıdır (Atasoy vd., 2008). Bölgede yaşamını sürdüren kırsal toplumlar, Uludağ yolu boyunca satış tezgâhları başta olmak üzere ziyaretçilerin çeşitli isteklerini karşılayan ticaret ve hizmet faaliyetlerinin gelişimine zemin hazırlamaktadır. Ancak yapılan sözlü görüşmeler ve araştırmalar neticesinde büyük bir potansiyele sahip Uludağ' da turizm yoğun olarak kış aylarında ve oteller bölgesinde gerçekleşmekte özellikle yaz aylarında da birçok yönden potansiyeli bulunan bölge eteğindeki kırsal alanlarıyla beraber ıssızlaşmaktadır (Doğaner, 1991).

Uludağ eteğindeki kırsal alanlar, yaşlı insanların yaygınlığı ve tarım sektörüyle uğraşan aktif nüfusun yüksek payı ile karakterizedir. Kırsal kesimde yaşayanların çoğu tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır ve kırsal faaliyetlerle genellikle yaşlı nüfus ilgilenmektedir. Gençler, genel yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyen alternatif istihdam olanaklarının olmaması ve hizmetlerin düşük olması, iş gücünün azalması, ekonomik sıkıntılar, kent merkezine göçler nedeniyle kırsal alanları ve tarım sektörünü terk etmekte ve kentte göç edip iş arayışında bulunmaktadır. Zamanla hayvancılığın azalıp tükenmeye başladığı kırsalda tarım da giderek yok olmaktadır (Küçüköğül & Türkoğlu, 2021). Üretimin olmadığı kırsal zamanla yok olmak veya dönüşmek tehlikesi altında kalmaktadır. Bu kapsamda kırsalda üretimin sağlanıp tarımın güçlenerek güçlü tarıma sahip kırsalda istihdamın sağlanmasıyla kırsalın sürdürülebilirliğinden söz etmek mümkün olmaktadır.

Son yıllarda tarım turizmi (*agri/ agroturizm*) ile kırsal kültürel peyzajın sürdürülebilirliğinden söz etmek mümkündür. Tarım turizminin yerel halka katkılarıyla sosyo-ekonomik durumun iyileşmesi, gelenek, görenek ve kültürün sürdürülmesi buna

¹ Doğaner (1991)' e göre klimatizm açık ve temiz havanın şifa verici etkisinden yararlanmak için yapılan bir sağlık turizmi çeşididir.

bağlı olarak da doğal değerlerin, kültürel mirasın ve peyzajın korunmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda Uludağ eteğindeki köylerin kırsal kültürel peyzaj kimlik özellikleri, değerleri, tipolojileri anlaşılmaya çalışılacak; son yıllarda kırsalın, yerel kültürün, tarımın sürdürülebilirliğini ve buna bağlı olarak da kırsal peyzajın sürdürülebilirliğini amaçlayan tarım turizmi önerisiyle bu alanların koruma ve sürdürülebilirlikleri tartışılacaktır.

Bu çalışmanın kırsal mimari sürdürülebilirliğinin sağlanması, korunması ve geleceğe aktarılması için yapılacak diğer çalışmalara örnek olması hedeflenmektedir.

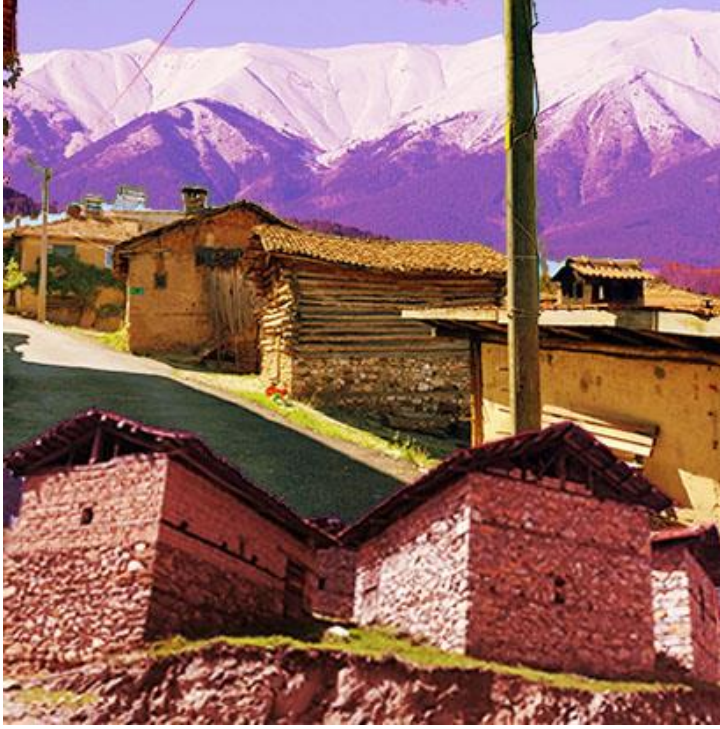
Çalışmanın Kapsamı

Uludağ geçmişten günümüze Bursa'nın en önemli simgelerinden birisi olmuştur. Coğrafı konumu, iklimi, bitki örtüsü, havası, kayak için uygun koşulların, pistlerin bulunması gibi nedenlerle özellikle kış aylarında turistlerin tercih ettiği yerlerdendir.

Milli Park olan Uludağ'ın eteklerinde yer alan kırsal yerleşimler geçmiş zamanlarda İpek Yolu gibi önemli yolların geçtiği, sebze, meyve, hayvansal gıda, dokuma gibi üretimleriyle kenti besleyen alanlar olmuştur. Dağ köyleri barındırdıkları gelenek, görenek, doğal ve yapay peyzaj ögeleri, kırsal mimarisi, farklı topografyaların biimlendirilmesiyle oluşan doku tipolojileri ve üretim peyzajlarıyla kendine özgü alanlardır. Ancak köyler günümüzde yavaş yavaş çeşitli nedenlerle terk edilmektedir. Bu kapsamda özellikle turizm alanında potansiyele sahip Uludağ'ın kırsal yerleşimlere etkisi olmamakta, yöreye katkı sağlamamaktadır. Kış aylarında yoğun olan Uludağ' da konaklama sorunu yaşanmakta ve konaklama alanları yetmemektedir. Buna bağlı olarak da Milli Park olan Uludağ'da gelişme bölgeleri oluşturularak kullanıma açılmaktadır. Yaz aylarında ise genellikle sessiz ve sakin olmaktadır. Uludağ'ın daha fazla konaklamaya açılması, turizmin kış mevsimi gibi belirli zamanlarda yapılması hem Uludağ'ı hem de Uludağ eteklerinde yer alan köyleri olumsuz etkilemektedir. Oysaki konaklama alanları köyler içine yapılarak, turizmi dört mevsime yayarak, kırsal yerleşimlerdeki potansiyelleri ne çıkarıp tarımı destekleyerek bu alanların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması mümkün olacaktır. Bu nedenle çalışma kapsamında

Bursa' nın kalbi olan Hisar'ın arkasından çıkan Uludağ yolu ve Uludağ'ın güney etekleri, alt tarafta bulunan Bursa'yı besleyen Nilüfer çayı ve Keles ile Orhaneli arasında bulunan Orhaneli Çayı'nın sınırladığı alan ön çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Çalışma alanında bulunan köyler barındırdığı farklı kırsal peyzaj tipolojileri, yöreye özgü yöntemlerle yapılan geleneksel mimarileri, kültürel yaşam biçimleri, bitki örtüsü bakımından çeşitlilik göstermesi, dere, gölet, şelale, yayla, mesire gibi doğal alanlarıyla farklı "kır resmi manzaraları" nın barındığı kültürel peyzajlardır.

Şekil 1. 1. Uludağ ve eteklerindeki köylerden bir kolaj çalışması (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

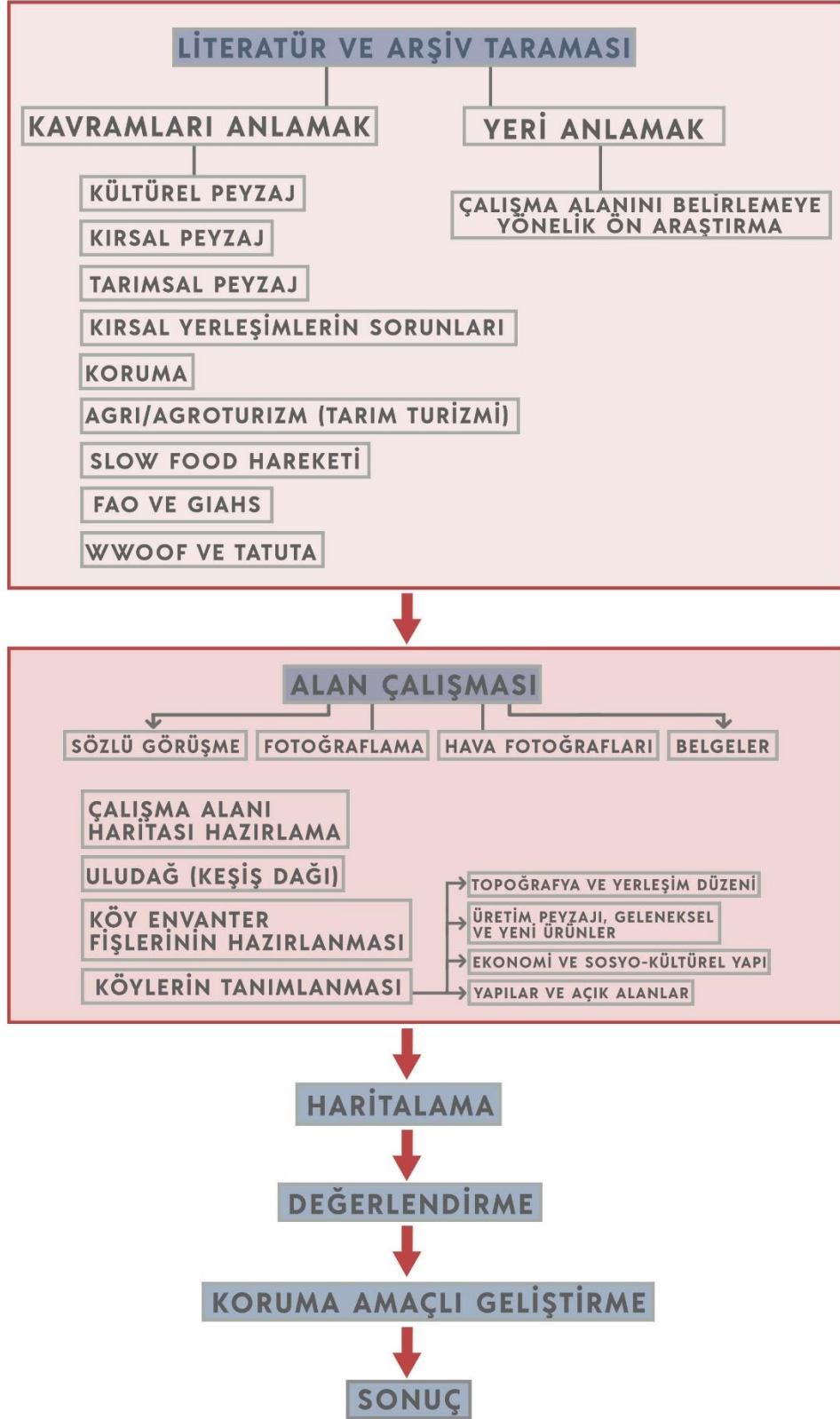
Çalışma kapsamında bulunan Uludağ üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak Uludağ eteğinde bulunan köyler hakkında yapılan çalışmalar sınırlıdır. Özellikle köylerin tipolojileri, barındırdığı değerler üzerine yapılan çalışmalar çok azdır. Bu köyler üzerine köy problemleri, köy envanterleri oluşturulmamış, köyler literatür çalışmalarında yeterince yer almamıştır. Bu nedenle Uludağ eteğinde yer alan köyler detaylı olarak çalışılarak literatüre kazandırılması hedeflenmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Tez çalışması kapsamında öncelikle kırsal alanlara yönelik yapılan çalışmalar incelenmiş ve kırsalla ilgili problemler tanımlanmıştır. Kırsal alanlar yaşayış, gelenek, görenekleriyle kültürel mirasın bir parçasıdır. Bu alanlar ayrıca kenti beslemektedir. Bu nedenle öncelikle kültürel miras, kültürel peyzaj, kırsal miras, kırsal peyzaj kavramları ve tarihi süre içindeki gelişimleri, kültürel ve kırsal peyzaj tipolojileri incelenmiştir. Daha sonra kırsal peyzajın insansızlaşmasında, kırsalın nüfusunu yavaş yavaş yitirmesindeki nedenlere değinilmiş ve bu nedenlerle ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Kırsal mirasın korunması ve sürdürülebilirliği amacıyla son yıllarda önemli bir turizm çeşidi olan tarımın devamlılığını amaç edinen tarım turizmi, gelişimi ve ilişkili olan alanların literatür araştırmaları yapılmıştır.

Arazi çalışmasında literatür araştırması, sözlü görüşme, alan analizi, *Google Earth* görüntüleri, TKGM verileri, fotoğraflamalardan yararlanılarak 23 köye envanter fişi hazırlanmıştır. Köy envanter fişleri ve literatür araştırmalarıyla köyler belirli başlıklarda incelenerek köylerin barındırdığı özellikler harita üzerinde gösterilerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Daha sonra köylerin değerler, sorunları, potansiyel ve tehditleri tartışılarak bu köylerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için koruma önerileri geliştirilmiştir. Çalışmanın detaylı anlatıldığı yöntemi, envanter fişi örneği ve köylerin tanıtıldığı başlıkların açıklamaları Bölüm 3.1 'de aktarılmıştır.

Çalışmanın Yöntem ve Süreci Şekil 1.2'de gösterilmiştir.

Şekil 1. 2. Tez çalışmasının Yöntem ve Süreci (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Tez içeriği bölümleri sırasıyla aşağıdaki gibi aktarılmıştır:

Bölüm 2.1.'de kültürel peyzaj tanımlamaları, tarih içindeki gelişimi ve kültürel peyzaj tipolojileri aktararak kırsal yerleşimlerin kültürel peyzajdaki yeri tartışılmıştır.

Bölüm 2.2.' de kırsal yerleşimleri anlayabilmek için kırsalla ilgili kavramlara değinilmiş; kırsal yerleşimlerin oluşumunda etkin olan topografya, gelenek, görenek, iklim, bitki örtüsü vb. gibi etmenler aktarılmıştır. Daha sonra tarih içinde kırsal yerleşimlere yönelik geliştirilen tipoloji çalışmaları incelenmiştir. Farklı tipoloji çalışmaları sonucunda Bölüm 3.3.' te kırsal yerleşimleri aktarmaya yönelik başlıklar belirlenmiştir. Bu başlıklar topografya ve yerleşim düzeni, üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler, ekonomi ve sosyo-kültürel yapı, yapılar ve açık alanlardır. Başlıklar ve içeriği sonraki bölümlerde detaylı olarak aktarılacaktır.

Bölüm 2.3.'te giderek nüfus kaybı yaşayan kırsal yerleşimlerin sorunları anlatılarak insansızlaşmaya başlamasının altında yatan nedenler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenler insan ve doğal kaynaklı nedenler olmak üzere iki başlık ve alt başlıkları şeklinde incelenmiştir.

Bölüm 2.4.'te kırsal peyzajların korunmasına yönelik yasalar ve bildireler aktarılmış; kırsal peyzajın dünyada ve Türkiye'deki tarihsel gelişim süreci aktararak zaman çizelgesiyle ifade edilmiştir.

Bölüm 2.5' te kırsal yerleşimlerin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için son zamanlarda İtalya ve Almanya gibi ülkelerde öne çıkmış olan *agri/agroturizm* kavramı aktarılmıştır. Kavramla ilgili yapılan farklı çalışmalar incelenmiş ve tez kapsamında *agroturizm ve agriturizm*, aynı anlamı taşıyacak şekilde, tarım turizmi olarak ifade edilmiştir. Tarım turizminin tarih içindeki gelişimi incelenmiş, tarımla ve kırsalla ilişkili olan örgütler, dernekler, hareketler aktarılmıştır. Tez içerisinde çalışma alanındaki köylerde bulunan kuruluşlar ve kuruluşların yaptığı çalışmalardan bahsedilmiştir. Daha sonra koruma ve tarım turizmi arasındaki ilişki aktarılmıştır.

Bölüm 3.1. 'de tez çalışmasının yöntem ve süreci tablo hazırlanarak başlıklar halinde görselleştirilmiş ve tez içeriği aşamaları bölümler ve başlıklar halinde detaylı olarak anlatılmıştır.

Bölüm 3.2.'de tez çalışma alanı sınırlılıklarından harita ve görsellerden yararlanılarak aktarılmıştır.

Bölüm 3.3. 'te çalışma alanının belirlenmesinde önemli bir etken olan konumu, coğrafi, flora, faunası ve tarihi ve Bursa'nın doğal turizm yapılabilecek doğal alanı olan Uludağ aktarılmıştır.

Bölüm 3.4.' te alan çalışması yapıp literatür taraması, fotoğraflama ve sözlü görüşmelerle envanter fişleri hazırlanan özgün yerleşimler olan kırsal yerleşimler literatür araştırmaları da ele alınarak 4 ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar topografya ve yerleşim düzeni, üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler, ekonomi ve sosyo-kültürel yapı, yapılar ve açık alanlardır. Başlıkları oluştururken Erdem (2012) ve Avcı (2016)' nın çalışmalarından yararlanılmıştır.

Bölüm 4' te yerleşimle ilgili harita hazırlanmış ve anahtar pafta oluşturulmuştur. Anahtar paftada alan çalışması sınırları, köy yerleşim sınırları, yollar, su ve göletler vb. harita üzerinde gösterilmiştir. Daha sonra envanter fişleri, literatür taramaları sonucunda köylerin haritalama ve değerlendirme paftaları hazırlanarak köylerin değerleri, sorunları, potansiyel ve tehditleri belirlenerek alana yönelik koruma önerileri geliştirilmiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

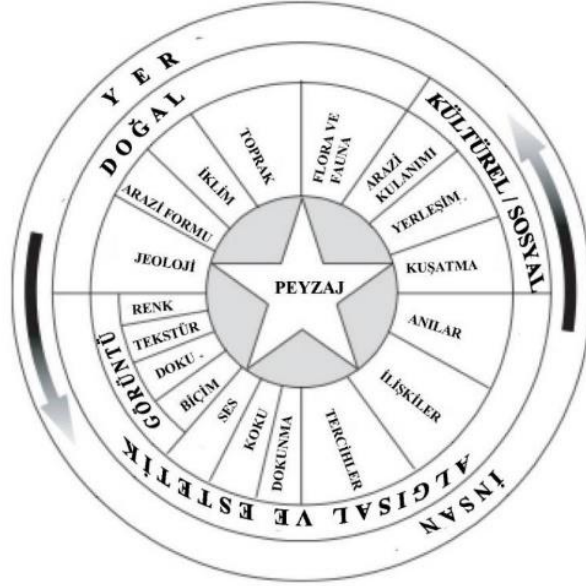
Tezin bu bölümünde kültürel peyzaj, kırsal kültürel peyzaj ve bu kavramlarla ilişkili kavramlar anlamaya çalışılacak, kavramların literatürdeki yeri irdelenecektir. Daha sonra kırsal peyzaj üzerine geliştirilen tipolojiler incelenecektir. İncelenen tipolojilere yönelik yöntemlerden alan çalışması kapsamında faydalanılacaktır. Sonraki kısımda alan çalışmasında ve diğer kırsallarda yaşanan sorunlara değinilecek; bu yerleşimlerin insansızlaşmasında yatan temel nedenler ele alınacaktır. Son kısmında ise kırsalın insansızlaşmasını engellemek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için bir çözüm yolu olarak önerilen bir yaklaşım olan tarım turizmi ele alınacaktır. Tarım turizminin literatürdeki yeri, tarım turizmiyle ilgili kavramlar, tarım turizmiyle benzer sorunları çözmeye yönelik amaçları olan kurum, kuruluş ve kavramlar irdelenecektir. Literatür taramaları Bölüm 3.1’ de alan çalışmasının değerlerini anlamak, koruma yaklaşımını tartışmak üzere farklı noktalarıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

2.1. Kültürel Peyzaj

Peyzaj; “etkileşim içinde bulunan ekosistemlerin bir araya gelerek oluşturduğu ve benzer formlarda kendini tekrar eden farklı nitelikleri barındıran bir yeryüzü parçası (Forman ve Godron,1986)”, “canlı, cansız ve insan kaynaklı bileşenlerin bir araya gelerek işlevsel bir bütünü oluşturduğu mekânsal bir doku” (Leser, 1997), “belirli bir coğrafi bölgenin biyolojik bileşimi, çevresi, antropojenik ve sosyal yapısıyla tüm yapısal ve dokusal özellikleri (IUCN, 2003)”. “peyzaj elemanlarının bir araya gelerek oluşturduğu bütünü içeren yeryüzü parçası” olarak tanımlanmıştır (Deniz vd., 2006).

Peyzaj tanımlamaları üzerine birçok çalışma yapılmış ve metotlar geliştirilmiştir. Bu peyzaja dair farklı yaklaşımlar üzerinden gelişen metotlardan Peyzaj Karakter Değerlendirmesi Metodolojisi en güncel tanımlamayı içermektedir. Peyzaj tanımlama kapsamına göre peyzaj doğal ve yapay çevreyi oluşturan bileşenlerin yanında insanların yerle olan ilişkilerini açıklayan sosyal bir içeriğe sahiptir. Bu tanımlamaya göre peyzaj; jeoloji, arazi formu, toprak, iklim, fauna ve flora gibi doğal etmenleri; arazinin kullanım biçimi, yerleşimlerin tipolojisi, sınırlandırıcı etmenlerle kültürel ve sosyal içerikleri; anılar, ilişkiler, tercihler, koku, sesler, dokunma duyusu, renk, doku, form, tekstür vb.

gibi özellikleriyle algısal ve estetik değerleri içeren bir bütün olarak tanımlanmaktadır (Şekil 2.1) (Erdem, 2012).

Şekil 2. 1. Peyzaj karakter değerlendirmesi yönteminde peyzajın tanımını gösteren diyagram (Erdem, 2012)

TDK’ de kültür; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlanmaktadır (TDK, b.t.).

Tümertekin ve Özgüç (1998)’ e göre kültür; belirli bir toplumu oluşturan kişiler tarafından paylaşılan ve birbirine aktarılan bilgi, davranış, hal ve hareket kalıplarının toplamıdır. Kültür bir coğrafyada nesilden nesile aktarılırken yer ile karşılıklı etkileşim içine girmekte ve doğal ortama katkıda bulunmaktadır. Bu durumda doğada insanın yaşadığı her yerde, doğayla insanın karşılıklı etkileşimde bulunarak bir şekilde bıraktığı tüm izleri araştıran coğrafya disiplini için araştırılacak bir kavram olan kültürel peyzaj kavramının ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Kültürel peyzaj başta coğrafya olmak üzere farklı disiplinler tarafından yorumlanmakta ve kavram tartışmaları yapılmaktadır. Ancak literatüre yeni girmiş bir kavram olmamasına rağmen uluslararası literatürde son zamanlarda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Özsüle, 2005).

Dünyanın birçok yerinde var olduğu bölgeyi temsil eden temsil eden çok çeşitli peyzajlar bulunmaktadır (UNESCO, ICOMOS, 2011). Bu peyzajların oluşumunda farklı etkenlerin bir araya gelmesi etkili olmuştur.

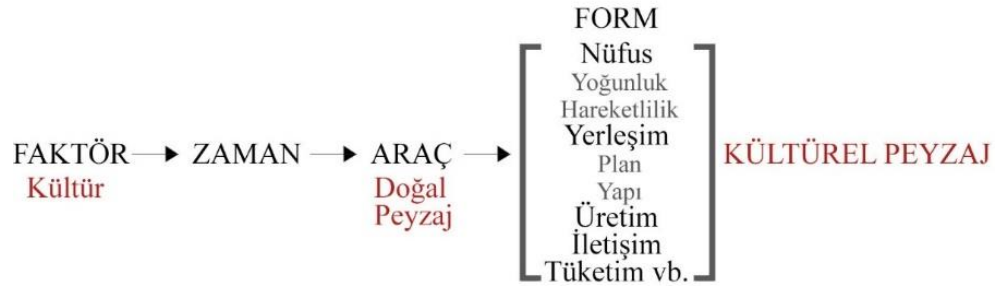
İnsan ve doğa sürekli etkileşim içindedir. Bu etkileşim sonucunda oluşan eserler toplum ve doğal çevre arasında oluşan uzun ve yakın bir ilişkiyi ifade etmektedir. Etkileşim sonucu oluşan belirli alanlar biyolojik çeşitliliğin var olduğu ve sürdürüldüğü belirli arazi kullanım tekniklerini yansıtmaktadır. Güçlü inançlara, sanatsal ve geleneksel kültüre sahip toplulukların zihinlerinde oluşturdukları değerler, insan ve doğa arasında oluşan olağanüstü manevi ilişkiyi somutlaştırmaktadır (UNESCO, ICOMOS 2011). Bu ilişki sonucunda insanlar ve çevreleri arasındaki etkileşimlerden oluşan büyük çeşitliliği ortaya çıkarmak ve sürdürmek, yaşayan geleneksel kültürlerini ve kaybolanların izlerini korumak için kültürel peyzaj olarak adlandırılan kavram ortaya çıkmıştır (UNESCO, ICOMOS, 2011).

Madran ve Özgönül (2005) kültürel peyzajın; insan toplumunun, davranış kalıplarının ve yerleşimlerinin zaman ve mekân içindeki değişimini, doğal unsurların ve insanların farklı bileşimleriyle şekillendiğini ifade etmektedir. Bu özelliği ile insanın doğanın bir parçası olduğu düşüncesi, somut ve somut olmayan tüm unsurlarıyla geniş bir mirası kapsayan kültürel peyzaj kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Çöteli, 2012).

UNESCO (1994)' ya göre ekolojik sistem ile insan etkisi arasındaki dengeli ilişki olarak tanımlanan kültürel peyzaj insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimin mekân ve zamana yansıyan ve sürekli gelişen bir tezahürüdür. UNESCO (2017) “Kültürel peyzajlar kültürel varlıktır ve sözleşmenin 1. maddesinde belirtilen “doğa ve insanın ortak eserlerini” temsil eder. Hem iç hem de dış ardışık sosyal, ekonomik ve kültürel güçlerin etkileri ve doğal çevrelerinin ortaya koyduğu fiziksel kısıtlamalar ve/veya fırsatların etkisi altında zaman içinde insan toplumlarının ve yerleşimlerinin evriminin örnekleridir” şeklinde tanımlamıştır.

Bu tanımlamalara göre kültürel peyzajın oluşması için en önemli etken insandır. İnsan doğayla karşılıklı etkileşimde bulunarak zaman içinde kendi birikim ve kültürünü aktararak doğanın şekillenmesine sebep olmaktadır. Bu etkileşim zaman içinde süregelen kültürel peyzajı oluşturmaktadır.

Sauer (1963)' e göre kültürel bir peyzaj, bir kültür grubu tarafından doğal bir peyzajdan biçimlendirilir. Kültür etkindir, doğal alan ortamdır. Bunun sonucunda kültürel peyzaj ortaya çıkmaktadır (Şekil 2.2). Sauer (1963), herhangi bir mekânda kültürün doğal peyzaj üzerinde çalıştığını ve o bölgeyi bir kültürel peyzaj haline getirdiğini söylemektedir. Bir yerin insan faaliyetlerinin başlamasından önceki durumunun sadece bir tür morfolojik bilgileri içerdiğini buna orijinal ya da doğal peyzaj adı verildiğini ancak insan faaliyetleri sonucunda kültürel peyzaja dönüştüğünü ifade etmiştir. Peyzaj şekillerini doğal ve kültürel olarak ayırarak insan aktivitelerinin etkisinin peyzajın karakterini ve alansal önemini anlamada ne kadar etkili olduğunu göstermenin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Bunun sonucunda da kozmolojik olmasa da evrensel anlamda coğrafyanın, dünya tarihinin, bölgelerin insan faaliyetleri ile nasıl farklılaştığını araştıran son parçasını oluşturduğunu ifade etmiştir (Kayserili, 2010).

Şekil 2. 2. Sauer 'in kültürel peyzajın bileşenlerini gösteren çizelgesi (Buckle, 2002).

Jackson (1984) peyzajın asla doğal bir alan, doğal çevrenin bir özelliği olmadığını peyzajın kendi insani mekân ve zaman organizasyonumuzu kurduğumuz yer olduğunu ifade etmiştir. Fowler (2003) kültürel peyzajlar “insanlık ve doğal çevresi arasındaki etkileşimin çeşitli tezahürlerini benzersiz bir şekilde temsil eden ve kucaklayan farklı coğrafi alanlardır.” *Parks Canada* (1994) kültürel peyzajı insanlar tarafından herhangi bir şekilde değiştirilmiş, etkilenmiş ya da özel kültürel anlamlar yüklenmiş bir coğrafi alan olarak tarifleyerek insanın doğa üzerindeki etkisiyle kültürel peyzajın oluştuğunu ifade etmiştir.

Bu tez kapsamında da kırsal peyzajlar çevresindeki tarım alanları olan üretim peyzajları, yerleşim yerleri çevresindeki doğal alanlarıyla beraber değerlendirilerek zaman içinde kültüre edilip değişen peyzajlar olarak değerlendirilmiştir.

UNESCO, ICOMOS (2011)' a göre farklı kültürlerin ve coğrafyaların etkileşimiyle oluşmuş olan yüksek dağlardaki teraslar, bahçeler, bağlar, kutsal yerler gibi kültürel peyzajlar insanlığın yaratıcı dehasına, sosyal gelişimine, canlılığına tanıklık etmektedir. Bu peyzaj alanları toplumların kolektif kimliğinin bir parçasını oluşturmaktadır (Kıvılcım Çorakbaş, 2021). Kültürel peyzajlar, kuruldukları doğal çevrenin özelliklerini ve sınırlarını, doğayla belirli bir manevi ilişkiyi göz önünde bulundurarak, genellikle sürdürülebilir arazi kullanımının belirli tekniklerini yansıtmaktadır. Kültürel peyzajların korunması, sürdürülebilir arazi kullanımının modern tekniklerine katkıda bulunabilir ve peyzajdaki doğal değerleri koruyabilir veya geliştirebilir. Geleneksel arazi kullanım yöntemlerinin sürekliliği, dünyanın birçok bölgesinde biyolojik çeşitliliği desteklemektedir. Bu nedenle geleneksel kültürel peyzajların korunması biyolojik çeşitliliğin korunmasına yardımcı olmaktadır (UNESCO, ICOMOS, 2011).

A.B.D. Milli Park Servisi Tarihi Peyzaj Girişimi komisyonu Kültürel Peyzajlara Yaklaşım Rehberi'nde kültürel peyzajı yaban hayatı ve evcil hayvanlar da olmak üzere kültürel ve doğal kaynakları içeren ve tarihi bir olay, etkinlik, bir kişi ya da diğer kültürel ve estetik değeri olan bir coğrafi alan şeklinde tanımlamaktadır (Özsüle, 2005). Mrda ve Bojanić Obad Šćitaroci (2016) ise kültürel peyzajların tarihi niteliklerinin altını çizerek göre kültürel peyzajların tarihi yerleşimleri de içerdiğini vurgulamıştır.

Melnick (1984), "Kültürel Peyzajlar: Milli Park Servisindeki Kırsal Tarihi Bölgeler" adlı raporunda kültürel peyzajdaki unsurun kültür olduğunu doğal peyzajların aracılığıyla zaman içinde değişimi sonucunda görülen ve deneyim kazanılan peyzajın ortaya çıktığını vurgulamıştır. Rapoport (2004) ise kültürel peyzaj teriminin kültürel coğrafyadan geldiğini ve insan eylemleriyle "ilkel" manzaranın zamanla oluşan karşılıklı ilişkilerinin sonuçlarına gönderme yaptığını belirtmiştir. Bir peyzaja insanlar ne kadar etki edip değiştirirse peyzajın o ölçüde kültürel peyzaj niteliği kazandığı şeklinde algılandığını söylemektedir.

Rapoport (2004) peyzajların insanlar tarafından değiştirilmesinin tarımın başlamasından sonra çok belirgin hale geldiğini ifade etmiştir. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun hurma ağaçlı vahaları, Asya'nın pirinç ekilmiş terasları, Yeni Gine yaylalarındaki bahçeler, Akdeniz bölgesinin bazı yerlerindeki zeytin ağacı dikili terasları içlerindeki barınaklar

ve yerleşimler kadar birer kültürel peyzajlardır. Bunlar bir araya gelerek tek bir sistem oluşturmaktadır. Bu durum farklı ölçeklerdeki çevrelerle ilişkilerin önemine işaret ederek: “doğal” manzara, yerleşme alanları, binalar, komşuluklar, açık alanlar, vb. Yeni Zelanda gibi yerlerde peyzajın tümü sadece yerleşmelerin ve binaların yapılmasıyla oluşmayıp egzotik bitkilerin varlığıyla da değişime uğramıştır. Bu nedenle genellikle “doğal” olarak adlandırılan peyzajlar aslında kültürel ancak bitki, toprak, kaya, su, vb. gibi “doğal” malzemelerden oluşmaktadır. Öte yandan çoğunlukla yapay malzeme ve unsurlardan oluşan yerleşmeler ekip-biçme ve su devreye girince daha kültürel gözükmemektedir. Farklılık değişimin derecesinde olmakla birlikte bunların hepsi kültürel peyzaj olmaktadır (Özsüle, 2005).

Bu kapsamda tarımın varoluşuyla peyzaj şekillenmeye başlamış ve kültürel peyzajlar doğal veya yapay unsurlar bir araya gelerek oluşmuştur. Bir alanda doğal unsurların baskın olup yapay unsurların daha az olması veya doğal unsurun az olup yapay unsurların çok olması o yerin kültürel peyzaj olup olmadığını belirlememektedir. Bu alanların ikisi de kültürel peyzaj olup sadece değişimin derecesi farklılaşmaktadır.

Şekil 2. 3. UNESCO kültür mirası listesinde de yer alan Batad Pirinç Tarlaları (Kaynak: [URL 2. 1](#))

Vos ve Meeks (1999)' e göre kültürel peyzajlar; çok büyük alanları kaplayan tarım arazilerinden, çok küçük bahçe alanlarına kadar çeşitlilik gösteren karmaşık alanlardır. Arazinin biçimi, toprağın yapısı, bölgede bulunan bitki türleri ve bunların yayılımı gibi doğal elemanlar sadece kültürel peyzajın bir parçası olup aynı zamanda onun gelişiminin de temelini oluşturmaktadır. Kültürel peyzaj insanoğlunun doğal kaynakları

kullanımı ve doğayla arasındaki karşılıklı ilişkiden doğan uyumu yansıtmakta ve doğanın organizasyon ve bölüşümüyle oluşan yerleşimin dokusu, alanın kullanımı, ulaşım ağının sistemi, inşa edilmiş yapı tipleri vb. ile ifade edilmektedir. Bir kültürel peyzajın karakteri somut ve somut olmayan kullanım biçimleriyle tanımlanmaktadır. Yollar, binalar, duvarlar ve bitki türleri ve yayılımı vb. nitelikler somut olan fiziksel materyaller altında ifade edilirken bölgenin kültürel değeri, ritüelleri, inançları, görenek ve gelenekleri somut olmayan kullanım biçimlerini yansıtmaktadır.

Kayın (2012) kültürel peyzajların kırsal yerleşke alanların da özünü oluşturduğunu vurgulayarak dağlar, vadiler, ovalar, bahçeler, ırmaklar, ormanlar, gibi doğal öğeler, hayvancılık, ormancılık, tarım vb. gibi üretim yöntemleri ile şekillendirilmiş araziler, geleneksel mimari yapılar, dokular desenler, bina yapımında kullanılan elemanlar, ritüeller, dini törenler, günlük yaşam biçimleri, diller vb. somut ve soyut öğelerin kültürel kimliğin oluşumunda önemli rol oynadığını belirtmiştir.

Yapılan tanımlamalara göre bir yerin kültürel peyzajının oluşmasında en önemli bileşen insandır. İnsanın doğa üzerinde yaptığı faaliyetler sonucunda kültürel peyzajlar oluşmaktadır. Doğa ile karşılıklı etkileşim sonucu oluşan kültürel peyzaj zaman içinde sürekli değişim göstermekte, insanların yaptığı eylemler, üretim biçimleri, inanışları vb. o yerin peyzajını etkilemektedir. Peyzajın oluşmasında en önemli etkenlerden biri ise tarımın başlamasıdır. Tarım ile doğal olan çevre üzerindeki etki artmış ve kültür faktörüyle de kültürel peyzajın oluşumu hızlanmıştır. Tez kapsamında da incelenen köyler köy yerleşimi, çevresindeki tarım arazileri olan üretim peyzajı ve doğal çevreleriyle birlikte değerlendirilerek literatüre aktarılmaya çalışılmıştır.

2.2. Doğa/ kültür ikiliği ve “kültürel peyzaj” kavramı çatısı altında bütünleştirilmesi

Kültürel peyzajla ilgili sorunlar 20. yüzyılın başlarından beri ortaya çıkmış ve son otuz yılda küresel olarak gündeme gelmiştir. Kültürel peyzaj fikri ilk olarak coğrafya alanında ortaya çıkmış ve daha sonra şehir planlaması, kırsal planlama ve mirasın korunması gibi birçok alanı etkilemiştir. Kültürel peyzajları tanımlama girişimleri 1990'ların başından beri yapılmıştır (Rössler, 1995).

1972 Dünya Mirası Sözleşmesi'nin 1. maddesi, listeleme için dikkate alınması gereken üç genel kültürel miras biçimini listelemiştir. Bunlar:

1. Anıtlar: tarih, sanat veya bilim açısından olağanüstü evrensel değere sahip mimari eserler, anıtsal heykel ve resim eserleri, arkeolojik nitelikteki öğeler veya yapılar, yazıtlar, mağara konutları ve bunlara benzer özellik gösteren gruplar
2. Bina grupları: homojenlikleri, mimarileri veya peyzajdaki konumu itibariyle tarih, sanat veya bilim açısından olağanüstü evrensel değere sahip ayrı veya bağlantılı bina grupları
3. Sitler: estetik, tarihi, etnolojik veya antropolojik açıdan olağanüstü evrensel değere sahip insan eserleri veya doğanın ve insanın birleşik eserleri ve arkeolojik sitler dahil alanlardır (UNESCO, 2017).

Tanımlamalar yapılırken “mimari” ve “arkeolojik” kavramlarının çoğunlukla kullanıldığı inşa edilmiş bu yapılar ağırlıklı olarak estetik nitelikleri, bilimsel önemi ve tarihsel uzun ömürleri nedeniyle değer kazanmaktadır. Bu miraslar değerlendirilirken hepsi anıtsal olarak kabul edilmektedir. Çünkü özellikle kişinin hafızasını tetikleyen unsurlar olmaları, geçmiş halkları ve kültürlerini bilimsel olarak anlamının anahtarı olabilmektedir. Bu nedenle ana kaygı gerçek, maddesel biçimlerinin korunmasıdır. Bu konu hakkında UNESCO, sözleşmeden önceki bir incelemede bu konuda “Tarihi anıtlar, insanın yeryüzünü süslediği süslemelerdir. Onlar insanlığın ortak mirasıdır ve bize uygarlığın tüm halkların katkılarından oluştuğunu ve tekniğin her zaman güzel kültürle ve yeninin tadıyla ölümsüzü arama çabasıyla el ele gittiğini hatırlatır” şeklinde demiştir (Di Giovine, 2018).

Dünya Mirası Sözleşmesi'nin 1. maddesi “kültürel” alanları estetik veya bilimsel değerleri açısından tanımladığı gibi 2. madde de “doğal” alanları tanımlamıştır. Bunlar:

1. Estetik veya bilimsel açıdan olağanüstü evrensel değere sahip, biyolojik ve fiziksel oluşumlardan veya bu tür oluşum gruplarından oluşan doğal özellikler
2. Bilim veya koruma açısından olağanüstü evrensel değere sahip tehdit altındaki bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarını oluşturan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve kesin olarak belirlenmiş alanlar

3. Bilim, koruma veya doğal güzellik açısından olağanüstü evrensel değere sahip doğal alanlar veya kesin olarak tanımlanmış doğal alanlardır (UNESCO, 2017).

Önceleri, Sanayi Devrimi'nden bu yana Batı insanının düşüncesi her zaman doğanın kültüre zıt olduğunu göstermektedir (Droste, Plachter, 1995). Rössler (2006)' e göre doğal alanlar o zamanlar "insansız olağanüstü doğal alanlar ve milli parklar" olarak kavramsallaştırılmıştır. Fowler (2003), kültürel anıtların zamanın doğal geçişinden korumakla yükümlü olduğu gibi, doğal alanların da insan müdahalesinden korunması gerekliliğinin zorunlu olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla bu tür karşıt tanımlar, iki kategori arasında yalnızca sorunlu bir ayırım değil aynı zamanda tezatlık da yaratmıştır (Di Giovine, 2018). Doğa ve kültür arasındaki bu Aydınlanma dönemi ayırımı, bu iki kategorinin nadiren, hatta hiç birbirini dışlamadığına işaret eden Sauer ve diğer sosyal bilimciler tarafından eleştirilmiştir. Bu konu hakkında Papayannis ve Howard (2007) "insanlar doğanın bir parçasıdır ve yerler, sınırlarına göre kültüreldir." diyerek doğa ve insanın birbirini tamamlayıcı unsurlar olduğunun altını çizmiştir. Coğrafyacı Carl Sauer (1925) yaptığı çalışmalarda "sosyal bir topluluğun kültürel yaşantısı ile şekillendirdiği doğal bir coğrafı alan" da kültürün etken, doğanın araç, kültürel peyzajın ise sonuç olduğunu belirtmiş, insan ve doğal evre arasında sürekli bir etkileşimin bulunduğunu vurgulamıştır (Di Giovine, 2018).

Sosyal bilimcilerin bu ikiliğe yönelik eleştirilerine yanıt olarak, UNESCO içinde uzun yıllar süren tartışmaların ardından 1992'de komite toplanmış ve Dünya Mirası Sözleşmesi Operasyonel Kılavuzu (*Operational Guidelines*)'na üçüncü bir "kültürel peyzajlar" kategorisi eklemiştir. Bu sözleşme kültürel peyzajları tanıyan ve koruyan ilk uluslararası yasal belge olmuştur. Komite, 16. oturumunda, kendileriyle ilgili yönergeleri kabul etmiştir (ICOMOS, 2011).

Droste (1995)' ye göre Dünya Mirası Komitesi tarafından yakın zamanda yapılan kültürel peyzaj tanımı, kültürel peyzajlar konusunda bir farkındalığın oluşmasını sağlayarak bu peyzajların tanınması ve korunmasına yönelik talebin artmasına yol açmıştır. Bu tutum blgeselden düzeyden uluslararası düzeye kadar genişlemektedir.

zsle (2005)' ye göre kültürel peyzaj kavramı, tarihi koruma ve korunan alanlar literatüründe nispeten yeni bir kavramdır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar doğal ve

kültürel mirasın birbiriyle çok yakından ilişkili olduğunu ve her ikisinin de koruma yaklaşımlarında bütünleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Uzun denemeler ve birçok ülkede yapılan çalışmalar sonucunda, günümüzde kültürel peyzaj fikri dünya çapında yayılmıştır. Geçtiğimiz son otuz yılda, kültürel peyzajların miras değerinin tanınması, birçok ülkede tarihi koruma alanında genişletilmiş bir vizyona katkıda bulunmuştur.

2.3. Kültürel peyzaj tipolojileri

Kültürel peyzaj kavramı tarım alanları, kırsal alanlar, milli parklar, küçük kasabalar vb. gibi oldukça geniş bir yelpazeyi çeşitliliğini barındırmaktadır. Bu nedenle, UNESCO ve Amerikan Milli Park Servisi gibi kuruluşlar kültürel peyzaj türlerini tanımlamak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Kültürel Peyzaj konusunda çalışan diğer kurum ve kişiler ise UNESCO ve Amerikan Milli Park Servisi' nin tanımladığı peyzaj türlerini esas alarak çalışmalarını yapmaktadır (Özsüle, 2005).

Amerikan Milli Park Servisi hazırladıkları “Kültürel Peyzajlara Yaklaşım Rehberi” nde; tarihi yöresel peyzajlar, tarihi tasarlanmış peyzajlar, etnografik peyzajlar ve tarihi alanlar olmak üzere kültürel peyzajları dörde ayırmıştır (Birnbaum, 1996; Özsüle, 2005).

UNESCO, Uygulama Rehberi'ne (*Operational Guidelines*) birtakım uyarlamalarla dahil ettiği kültürel peyzajı, Dünya Mirası Listesi'ne bir kategori olarak 1992 yılında eklemiştir. Uygulama Rehberi kapsamında kültürel peyzajlar ise 3 ana kategoride incelenmektedir. (Fowler, 2003).

1. İnsan tarafından tasarlanmış ve oluşturulmuş peyzajlar en kolay tanımlanabilen peyzajlardır. Bu oluşturulan peyzajlar genellikle dini veya diğer anıtsal yapılar ve topluluklarla ilişkilendirilen, estetik nedenlerle inşa edilmiş bahçe ve park alanı manzaralarını kapsamaktadır.
2. Organik olarak gelişen ve sürekli değişim içinde olan peyzajlar ise başlangıçtaki bir sosyal, ekonomik, idari ve/veya dini zorunluluktan kaynaklanır ve mevcut biçimini doğal çevresiyle ilişki kurarak ve ona tepki olarak

geliştirmiştir. Bu tür peyzajlar, bu evrim sürecini formları ve bileşen özellikleriyle yansıtır.

Organik olarak gelişen peyzajlar ise 2 alt kategoriye ayrılmaktadır:

- Bir kalıntı (veya fosil) peyzajı: evrimsel bir sürecin geçmişte bir zamanda aniden veya belirli bir süre içinde sona erdiği bir peyzajdır. Bununla birlikte önemli ayırt edici özellikleri maddesel formda hala görülebilir.
- Devam eden peyzaj: geleneksel yaşam tarzıyla yakından ilişkili çağdaş toplumda aktif bir sosyal rolü koruyan ve evrim sürecinin hala devam ettiği bir peyzajdır. Aynı zamanda zaman içindeki evriminin önemli maddesel kanıtlarını da sergiler.

3. son kategori olan ilişkisel peyzajlar önemsiz veya hatta yok olabilecek maddi kültürel kanıtlardan ziyade, doğal unsurun güçlü dini, sanatsal veya kültürel çağrışımları nedeniyle Dünya Kültür Mirası listesine eklenmiştir (UNESCO, ICOMOS, 2011).

Uygulama Rehberi' nin açıkladığı peyzaj kategorilerine göre insan peyzajın oluşmasında önemli bir etkene sahiptir. İnsan var olduğu çevreyi herhangi bir estetik kaygı, inanış, bulunduğu yeri yaşamın gerektirdiği koşullara göre şekillendirme isteği gibi nedenlerle geçmişten günümüze doğayı şekillendirerek farklı peyzajlar oluşturmuştur. Bu kapsamda kırsal yerleşimler de zaman içinde kültürün de etkisiyle sürekli değişim göstermektedir. Bu nedenle kırsal peyzajın Amerikan Milli Park Servisi' nin hazırladığı Kültürel Peyzajlara Yaklaşım Rehberi'nde tarihi yöresel peyzaj tipolojisine, UNESCO tipolojisine göre ise organik olarak gelişen ve sürekli değişim içinde olan peyzajların alt kategorisi olan devam eden peyzajlara girdiği söylenebilir.

2.4. Kırsal Peyzaj

Yoğun kent nüfusu nedeniyle şehirlerin betonlaşmaya başlayıp toprağın azalmasıyla ürün kısıtlılığının yaşanması, yeşil alanların azalması, yoğun stres, trafik yoğunluğu, yer tercihlerinin değişmesi gibi çeşitli sorunlar nedeniyle insanların doğala ve doğaya

özlemi gittikçe artmaktadır. İnsanlar boş zamanlarında rahat nefes almak, dinlenmek, stres atmak için doğal, açık, toprağa ayak basacağı alanları tercih etmektedir. Bu nedenlerle son yıllarda kırsala daha fazla önem verilmeye başlanmış, kırsal alanların rekreasyon amaçlı kullanımları giderek yaygınlaşan bir aktivite haline gelmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisinden sonra birçok insan kırsalda bahçeli bir yer ya da hobi bahçesi almaya yönelmiş ve kırsala geri dönüş başlamıştır.

Kırsal, içinde yaşayan bireye sakin ve dingin bir ortam oluşturmakta, huzur vermekte ve bireye kendini rahat hissettirmektedir. Son zamanlarda kır kent arasındaki göç ve etkileşim hareketleri, kırsal alanların değişmesine, dönüşmesine neden olmaktadır. Kimi yerlerde kırsal alanlar nitelikli yapıların yapılmaya çalışıldığı tatil beldesine dönüşürken kimi yerlerde niteliksiz çarpık bir yerleşim söz konusu olmaktadır. Bunun sonucunda da kırsal alanlarda kimlik problemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kırsal alanların durumu tartışılmalı ve gelecekteki durumları için çalışmalar yapılması gerekliliği doğmaktadır.

Kırsal, kırsal peyzaj, kırsal yerleşim, yerel mimari gibi kavramlar hakkında farklı alanlarda tartışılmış ve tanımlamalar getirilmiştir. Daş (2019)' a göre kırsal kavramı, yerel ekonominin büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu ve tarımsal üretimle sosyal ilişkilerin olduğu, insan nüfusunun az olduğu bölgeleri ifade etmektedir. Buna ek olarak TDK tarafından hazırlanan sözlükte de kırsaldaki nüfusun az olduğu belirtilmiş ve kelime anlamı "Az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer" olarak tanımlanmıştır (TDK, b.t.).

Irmak vd. (2019)' ye göre kırsal alanlar doğal ve kentsel alanlar arasında uzanan, yerel toplulukların doğayla etkileşimi sonucunda oluşan hem doğa hem de kentsel olguların imgelerini içeren, içinde yaşayan halkın çoğunlukla tarım ve hayvancılıkla geçimini sağladığı, yöre halkının kültürünü yansıtan bölgelerdir. Köy peyzajı, tarımsal peyzajlar, doğal mesire alanları, su kıyıları peyzajı, karayolu peyzajı gibi peyzaj türleri kırsal alanların genel peyzaj tiplerini oluşturmaktadır.

Açıksöz ve Tanrıvermiş (2000); Cengiz Gökçe (2018)' nin aktardığı üzere Akdoğan (1975) kırsal peyzajı insanların doğayı kentsel amaçlar dışında kullanmasıyla ortaya çıkan görünüm olarak tanımlamıştır. Kentsel ve doğal alanlar arasında bir geçit ve buna ek olarak tampon bölge görevi üstlenen kırsal peyzajlar yoğunlukları, yaşam tarzları,

mekânsal ve işlevsel strüktürü, rekreasyon v aktivite alanları, doğal çevre ile ilişkileri ve peyzaj görünümüleriyle özgün karakterlere sahip alanlardır. Kırsal peyzajın belirleyici unsurlarını yöreye özgü geleneksel yapılar, doğal çevre, yerleşim karakteri ve kimliği oluşturmaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005; Avcı, 2016).

Avcı (2016), kırsal peyzajlarda yerleşimler için besin ve hammadde üreten arazilerin insanlar tarafından kültüre edilip dönüştürülerek özgün dokular üretildiğinin altını çizerek kentler dışındaki doğal peyzajın kültüre alınmış parçalarını oluşturan kırsal peyzajlar bir veya birden fazla yapı grubunu ve bunların tarlalarını, çevrelerini, bahçelerini ve tarım dışı fonksiyonlarını da içerdiğini belirtmiştir (Avcı, 2016). Bu tanıma ek olarak Korkut vd. (2010) tarlalar, zeytinlikler, meyve bahçeleri, çiçek bahçeleri, hayvancılık işletmeleri, sulama tesisleri gibi yapıların kırsal yaşama ait peyzaj türleri içerdiğini; kırsal peyzajın doğal ve kültürel varlıkların bir arada oluşturduğu bir görünüm olduğunu ve insanın da bu görünümün bir parçası olduğunun altını çizerek diğer tüm varlıklarla uyum içinde olduğunu söylemiştir.

Doğa ve kültürün zaman içinde süregelen etkileşimiyle oluşan kırsal yerleşimlerde gelenek ve görenekler yaşatılmaktadır. Doğa ve kültürün ortak yorumu kuşaktan kuşağa aktarılan yerel kırsal kimlik için önem kazanmaktadır. Doğal yaşam alanlarının yapılaşmış yaşam alanlarından daha baskın olduğu özgün değerlere sahip kırsal alanların korunması ve yönetilmesi için stratejiler geliştirilirken; doğa ve kültürün karşılıklı etkileşimi dikkate alınmalıdır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006; Kayın, 2012; Avcı, 2016). Erdoğan (2017) buna ek olarak Türkiye’de birçok zengin ve doğal kültürel içeriğin barındığını, bu alanların bölge insanının yaşamını, geleneğini, göreneğini bizlere yansıttığını vurgulayarak bölgesel peyzaj kimliği ve çeşitliğinin korunması açısından geleneksel kırsal peyzajların tespit edilip sürekliliğinin sağlanması gerektiğinin altını çizmiştir.

Kırsal alanlar; gıda üretim yerleri olmaları, köy el sanatları ve endüstri için zemin oluşturmaları, tarım ve diğer ekonomik dallarda faaliyet gösteren halkın yerleşme alanları olmaları ve kentler ve endüstri yerleşmelerindeki halk için dinlenme yerleri olmaları kırsal alanların başlıca dört önemli işlevidir.

Gıda üretim yerleri olmaları işleviyle öne çıkan kırsal alanlarda tarım giderek azalmaya başlamıştır. Topraklar terk edilmekte, işlenmemektedir. Organik gıda üretimi yapılan kırsal alanların kalkındırılması, tarım kültürünün sürdürülmesi, gıda üretimiyle kendi kendine yetebilen kırsal alanların oluşturulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

2.4.1. Kırsal yerleşim peyzaj kimlik özellikleri

21. yüzyılda toplumların karşılaştığı en önemli sorunlardan biri evrensel değerlere dayalı bir yaşam biçiminin neden olduğu kimlik sorunu olmaktadır. Günümüzde kentsel yaşam ve bu yaşamın devam ettiği kentsel mekanlar dünyanın farklı coğrafi bölgelerinde benzer özellikler sunacak biçimde şekillenmekte ve yerel değerler silinmektedir. Bunun sonucunda kimlik kaybı yaşanmaktadır. Bu olaylar dikkat çekmekte ve yerin özgünlüğü, yerellik, yöresellik daha da dikkat çekici ve görünür hale gelmekte, farkındalık artmaktadır (Erdem, 2012).

Kimlik üzerine çalışmalar genellikle kent ölçeğinde irdelenmekte olup günümüzde hızla göç veren, tarım, hayvancılık faaliyetlerinin, gelenek ve göreneklerin zamanla hızla terk edildiği kırsal yerleşimlerin barındırdığı özgün kimlik değerlerinin korunması ve geliştirilmesine odaklanan yaklaşımların eksikliği görülmektedir. Eminağaoğlu ve Çevik (2006) günümüzde giderek birbirine benzeyen kentlerin monoton yapılaşmalarına karşılık; fiziksel çevre ve kendilerine özgü yaşam biçimleri ile şekillenen kırsal yerleşmeler kültürel zenginliği bakımından bölgeden bölgeye, hatta aynı bölge içinde köyden köye farklılık gösterdiğini belirterek yerleşimlerin topografik yapı, kültürel ve fiziksel çevre koşullarına göre de biçimlendiğini ifade etmiştir. Kırsal alanlarda genellikle tecrübeye dayalı yapım ve yerleşim ilkeleri bulunduğundan bu alanlarda özgün peyzajlar gelişmektedir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006). Bu nedenle kırsal yerleşimlerin özgün kimlik değerlerinin belirlenmesi, korunması ve devamlılığının sağlanması için gerekli yaklaşımlar geliştirilmeli ve çalışmalar yapılmalıdır.

Erdem (2012)'e göre kültürel peyzajın önemli bir parçası olan kırsal peyzajlar vernaküler olma durumu nedeniyle ilginç ve güzel bulunmaktadır. Vernaküler kelime anlamı ile geleneksel ve el yapımı olan ve yerli halka özgü olan anlamlarını taşımaktadır. Vernaküler mimari, kırsal yerleşimlerdeki ve küçük kasabalardaki

konutları, çiftçinin veya zanaatkarların konutlarını ifade eden bir terimdir. Vernaküler olanı tanımlamak için geliştirilen mevcut tanımlarda vernaküler mimari; iklim koşulları dikkate alınarak mimar tarafından değil usta tarafından üretilen, basit geleneksel tekniklerle ve yöreye özgü malzemeler kullanılarak, gelenekler ve daha ziyade tarımı kapsayan yerel ekonomi gibi yerel koşulları göz önünde bulundurarak inşa edilen yapılar olarak tanımlanmakla birlikte kırsal yerleşimleri ve peyzajlarını, yaşam alışkanlıkları ifade eden kapsamlı bir kavramdır. Bu bağlamda kırsal kimlikle ilişkilenen vernaküler peyzajlar, “yerel alışkanlıklar, değişen koşullara karşı geliştirilen pragmatik adaptasyonlar” olarak ifade edilmektedir.

İklim, topografya, güneşlenme yönü, rüzgâr yönü gibi farklı doğal fiziksel koşullar; kültür ve tarih gibi sosyolojik özellikler peyzajın örgütsel yapısını etkileyen önemli bir faktör olarak merkezi otoritelerin rolü, her biri kırsal peyzajları tanımlayan geleneksel yapının oluşmasını sağlamaktadır. Tüm bu yapılar insanların barınma ihtiyacı ve araziye bağlı yaşamaları sonucunda gelişmektedir (Erdem, 2012).

Hough (1990’ dan aktaran Erdem, 2012)’ a göre kırsal yerleşimlerin geleneksel yapıları genellikle endüstri öncesi peyzajlarla ilişkilendirilmektedir. Doğanın insanlar tarafından kültüre edilip işlenerek özgün dokuların olduğu kırsal yerleşimler ihtiyaçlar sonucunda gelişen sosyal, fiziksel ve ekonomik ilişkileri içermekte ve dönemin teknolojisi ve gelenekleriyle sınırlı ölçüde değiştirilmektedir. İnsanın arazi ile olan etkileşiminin bir sonucu olarak, içeriğindeki doğal karakterin nesiller boyunca insan aktiviteleriyle kültürel peyzajlar olarak şekillendirildiği farklı bölgesellikler oluşturmaktadır. Sonuç olarak peyzaja özgün “yer hissini” kazandıran nitelikler ve kırsal alan için farklı kimlik temsillerinin, arazinin doğal nitelikleri ve bu niteliklerin yöre insanı tarafından gereklilikleri doğrultusunda değiştirilmesi, dönüştürülmesi sonucunda gelişmektedir (Erdem, 2012).

Erdem (2012) yaptığı çalışmasında kırsal kültürel peyzajlar oluşurken burada ne gibi etkenlerin olduğunu incelemiş ve bu incelemeler sonucunda yerleşimlere yönelik peyzaj kimlik kartları çıkarmıştır (Şekil 2.4). Çalışmaya göre bir kırsalın peyzaj yapısının oluşmasında arazinin topografyası, bitki örtüsü, su kaynakları gibi doğal etmenler, oluşan mimari karakter, çevre ile evlerin ilişkisi gibi insan eliyle oluşturulan etmenler

ve geçim kaynağı, sosyal yapı, gelenek, görenekler gibi sosyo-kültürel etmenler etkili olmaktadır.

Şekil 2. 4. Peyzaj kimliğini oluşturan bileşenler (Erdem, 2012 alışması üzerinden yazar tarafından düzenlenmiştir.).

Kırsalın peyzajının oluşmasında etkili olan Şekil 2.4.' teki etmenler Bölüm 3.4.' te incelenen köylerde ele alınmış ve kırsal kimliğin oluşmasında etkili olan kavramlar envanter fişlerine aktarılmıştır.

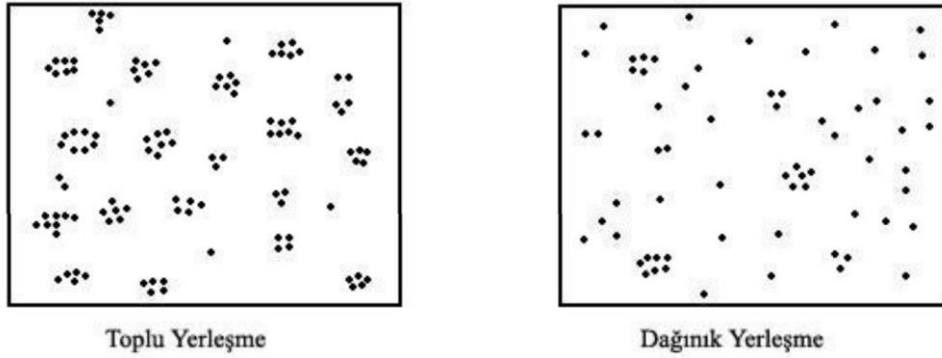
2.4.2. Kırsal yerleşimlere yönelik geliştirilen tipolojik sınıflandırma alışmaları

Kırsal yerleşimler içerik ve mekânsal örgütlenme kapsamında geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Sahip oldukları benzerlik ve farklılıklarına göre belirli kriterlere göre sınıflandıran, farklı tipleri gruplandıran çalışmalar tüm dünya ölçeğinde geçerlilik kazanmıştır. Söz konusu sınıflandırma çalışmalarının bazıları yerleşimlerin morfolojik özelliklerine göre şekillenirken diğerleri yerleşimin işlevsel, sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerine göre şekillenmektedir (Erdem, 2012).

Her kırsal yerleşim yapı ve yapı gruplarının bir araya gelerek oluştuğu mekânsal bir kurgu içermektedir. Bu yapılar toplu veya dağınık olarak bir araya gelerek sınıflandırmanın en basit halini oluşturmaktadır. Ancak bu sınıflandırmada sadece yapı grupları etkilidir. Oysaki tarımın yoğun olarak yapıldığu kırsal alanlarda farklı fiziksel,

sosyal ve kültürel etmenler bir araya gelerek sınıflandırmayı çeşitlendirmektedir. Sınıflandırma çalışmaları üretildikleri ülkenin, coğrafi koşulların etkilerini yansıtmasının yanı sıra kırsal yerleşimin canlılığını sağlayan sosyal yaşantı ve bu yaşantının fiziksel çevreyi şekillendirici etkilerini de içermelidir. Farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda belirli özellikler dikkate alınarak kırsal yerleşimlerin sınıflandırılması yapılmıştır.

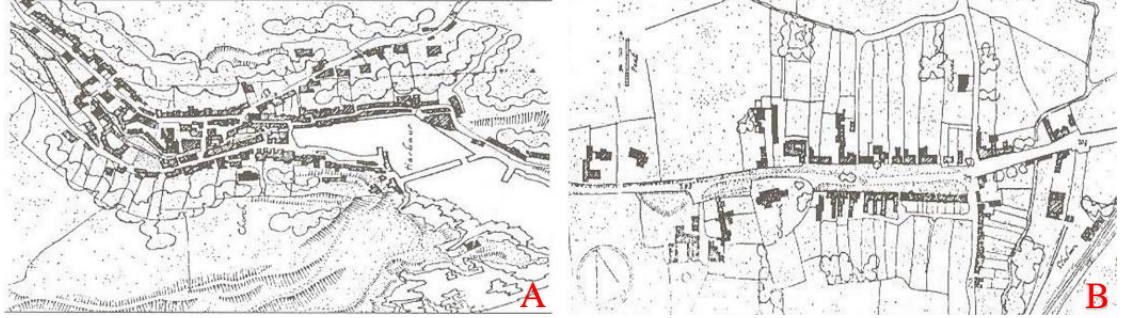
Erdem (2012) yaptığı çalışmada Mandal (2001) ve Bunce'ın (1982), Sharp (1946)'ın, Hoskins ve Roberts'in çalışmalarını ve Türkiye' de kırsal alan tipolojileri üzerine yapılan çalışmaları incelemiştir. Bu çalışma kapsamında Kohl (1845' ten aktaran Erdem, 2012), sınıflandırma yaparken yapıların bir araya gelişlerindeki mesafeye bakmış ve toplu veya dağınık yerleşimler olarak günümüzdeki geçerliliği olan bir sınıflandırma yapmıştır (Şekil 2.5). Bu sınıflandırma hala geçerli olsa da bina arasındaki mesafelerin neye göre belirlendiği açıklanamamakta ve eksik kalmaktadır.

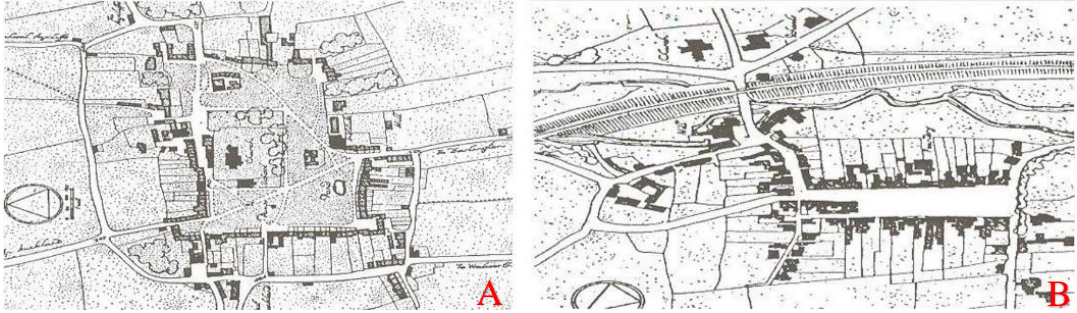
Şekil 2. 5. Toplu ve dağınık yerleşme tipolojisi gösterimi (Üççam Karagel, 2017)

Erdem (2012)' e göre Meitzen (Meitzen' den aktaran Erdem, 2012) çalışmasında yapıların arasındaki mesafenin yanında tarım arazisi ile olan ilişkisini de incelemiş ve toplu yerleşimleri açık tarım arazisi ile ilişkili yerleşimler, tarım arazisine bitişik yerleşimler ve tarım arazisinden ayrı olan yerleşimler olarak sınıflandırma yapmıştır. Demangeon çalışmasında Fransa' da kırsaldaki yapıların yerleşim düzenlerine bakarak yerleşimleri lineer yerleşimler, meydanlı köyler ve yıldız köyler olarak sınıflandırmıştır. Christaller (Christaller' dan aktaran Erdem, 2012) binalar arasındaki mesafeye bakarak çiftlik, mezra, köy; coğrafi konum ve morfolojik özelliklerine göre de orman köyleri, bataklık köyleri, tepe köyleri olarak sınıflandırma yapmıştır. Sharp (1946' dan aktaran

Erdem, 2012) coğrafi konum ve yerleşim düzenlerine bakarak İngiltere'deki köy yerleşimlerini yol kenarı köyü, meydanlı köy, kıyı köyü ve planlı köy olarak sınıflandırmıştır (Şekil 2.6, 2.7, 2.8).

Şekil 2. 6. A: Lineer köy, B: Yol kenarı köyü (Sharp, 1946).

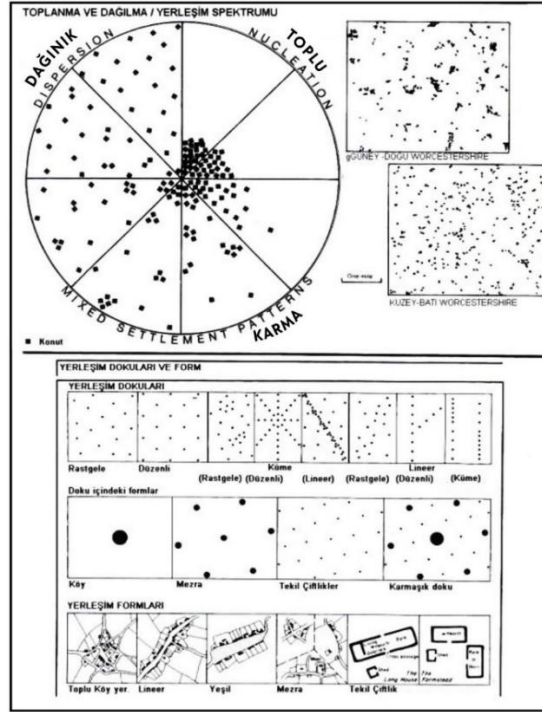
Şekil 2. 7. A: Meydanlı köy, B: Meydanlı köy (Sharp, 1946)

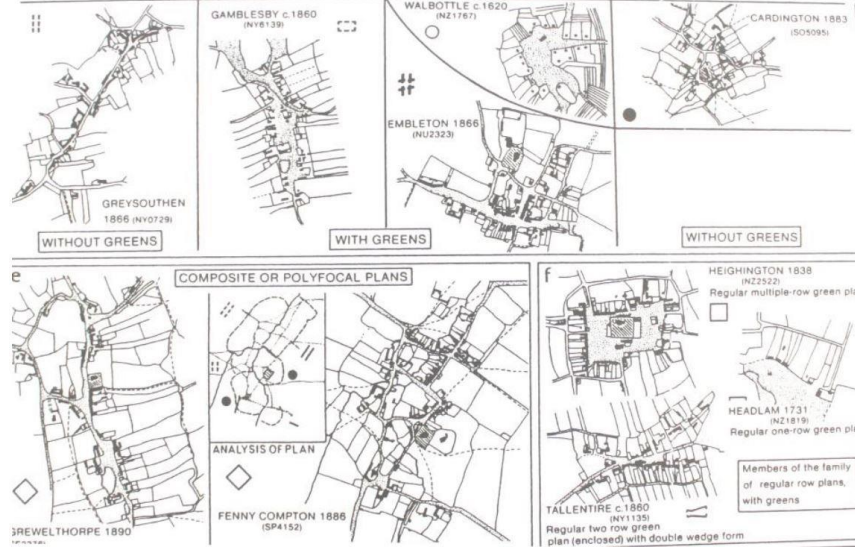
Şekil 2. 8. Yıldız Köy (Sharp, 1946)

Hoskins (Hoskins' den aktaran Erdem, 2012) çalışmasında İngiliz köylerini coğrafi konum, yerleşim düzeni ve morfoloji bağına bakarak yerleşimleri belirli bir merkezi yeşil alan veya meydan etrafında toplanan yerleşimler, yek bir cadde üzerinde yayılan yerleşimler, konutların gelişigüzel dağıldığı, birbiri ile herhangi bir ilişkisinin bulunmadığı yerleşimler olarak sınıflandırmıştır.

Roberts (1996' dan aktaran Erdem, 2012) yerleşimin temel biçimi, düzeni, morfoloji bağı ve yeşil alanın varlığı ve eksikliğine bakarak lineer yerleşimler, planlı yerleşimler ve yeşil alana sahip yerleşimler olarak sınıflandırmıştır (Şekil 2.9). Roberts'in sınıflandırması İngiltere'deki köy yerleşimlerine yönelik en detaylı çalışma olmakla birlikte yerleşimin bir cadde üzerinde gelişmesi, yapı birimleri sıra halinde bir araya gelmesi veya grid, dairesel veya ışınsal bir dokuda bir araya gelmesinde yerleşimin temel şekli lineer olarak kabul edilmiştir. Düzen derecesi yerleşimin ilk kuruluş aşamasında ne ölçüde bir plan dahilinde geliştiğini ve belirli bir plana sahip yerleşimlerin devam eden müdahalelerle planlı yapısını ne kadar koruduğunu belirlemektedir. Köyde yeşil alanların varlığı genel olarak köyün yerel ekonomik faaliyetinin bir yansıması olsa da özellikle kırsal ekonomiye sahip olan yerleşimlerde güvenlik açısından veya belirli faaliyetler için ortak mekanlara ihtiyaç duyan yerleşimlerde yeşil alan varlığı önem taşımaktadır (Şekil 2.10) (Erdem, 2012).

Şekil 2. 9. Tek yapı üzerinden gelişen farklı yerleşim düzenleri (Roberts, 1996)

Şekil 2. 10. Roberts'in geliştirdiği taksonomi çalışması (Roberts, 1996)

Türkiye 'de de kırsal alanların çeşitliliğine bağlı olarak farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Sınıflandırma yapılırken toplumsal yapı, yaşam düzeyi, ekonomik yapı, nüfus büyüklüğü, tarihsel kökenleri, kuruluş yeri gibi farklı kriterler ele alınmıştır. Kuruluş yeri sınıflandırma yaparken en çok kullanılan ölçütlerden biri olmuştur. Kırsal yerleşim sınıflandırmalarının çoğu köyleri ova köyleri ve dağ köyleri olmak üzere iki ana gruba ayırarak genellikle bu iki ana köy tipi kabul edilmektedir (Erdem, 2012).

Boran (1993) coğrafi konumlarına bakarak dağ köyleri, ova köyelerine ek olarak etek köylerini ekleyerek bir sınıflandırma yapmıştır. Çetiner (1980) sınıflandırma yaparken tarımsal yerleşmelere odaklanmış ve binalar arasındaki mesafeye ve tarımın etkinliğine bağlı olarak toplu tarımsal ve dağınık tarımsal yerleşimler olarak; yerleşim düzenleri ve coğrafi konumlarına göre ise yol kenarı köyleri, meydan civarında oluşan köyler, yıldız köy, küme köyleri, dağınık köyler olarak sınıflandırma yapmıştır. Kurt'un (2003) ve Erdem (2012)'in aktardığı üzere Tankut; Türkiye'nin kendine özgü yapısından dolayı köy tiplerinin çok çeşitli olduğunu belirterek, bunları sadece coğrafya ve iklime bağlı olmaksızın çeşitli gruplar altında toplanabileceğini belirtmiş ve binalar arasındaki mesafeye göre kümelenme köyler; coğrafi konumu ve morfolojiye bağlı itibariyle su boyu köyü, etek köyleri, köycükler cadde köyleri; tarım arazisiyle olan ilişki ve ekonomik yapısına bakarak da hayvancılıkla uğraşan köyler, bostanlı köyler, kuru ziraat yapanlar, sanayi ziraatı yapanlar, çerçi köyler, bağcılar, gezginci sanatkarlar,

gurbetçiler, büyük ziraat yarıcıları, maden işçileri, nakliyeci köyler ve davarcı köyleri olarak sınıflandırma yapmıştır.

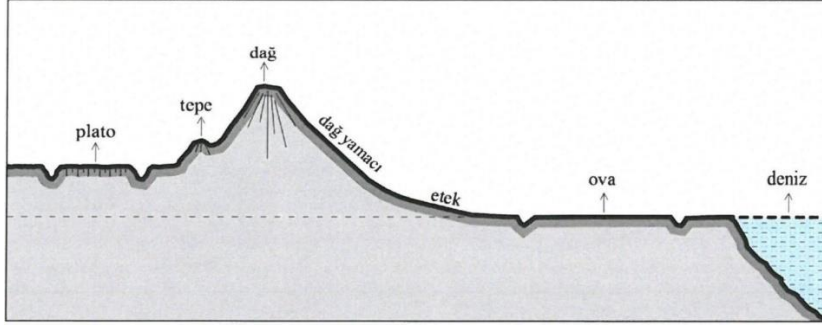
Erdem (2012) Türkiye’ deki kırsal yerleşimler üzerine peyzaj kimlik özelliklerini daha iyi anlayabilmek için coğrafi konum, nüfus büyüklüğü, yörede aktif olarak yapılan ekonomik etkinlik bakımından Türkiye’nin barındırdığı çeşitliliği yansıtacak şekilde 60 farklı yerleşime envanter çalışması yapmış ve yerleşimleri dağ, ova, vadi, kıyı ve etek köyleri olarak 5 grup olarak incelemiştir. Önerilen grupları da yerleşim gruplarının üst ölçekte nasıl bir peyzaj kimliğini barındırdığını anlamaya yönelik olarak fiziksel yapı (binaların araziyle olan ilişkisi, morfoloji, açık mekân ilişkileri), sosyal yapı, baskın peyzaj özellikleri, üretim peyzajı başlıkları dahilinde irdelemiştir. 60 farklı kırsal yerleşimin incelemeleri sonucunda farklı peyzaj kimliklerini referans veren yerleşim tiplerine yönelik şemalar üretmiştir. Daha sonra mevcut yöntemlerin incelenmesi ve 60 adet kırsal yerleşim şemasından elde edilen envanter okuması sonucunda peyzaj kimlik özelliklerini tespitine yönelik matris geliştirmiştir. Bu matriste doğal kimlik bileşenleri, yapma kimlik bileşenleri, sosyo-kültürel kimlik bileşenleri olmak üzere üç ana kategori ve alt dalları kullanılmıştır ve yerleşimlere yönelik peyzaj kimlik kartları oluşturmuştur (Şekil 2.11).

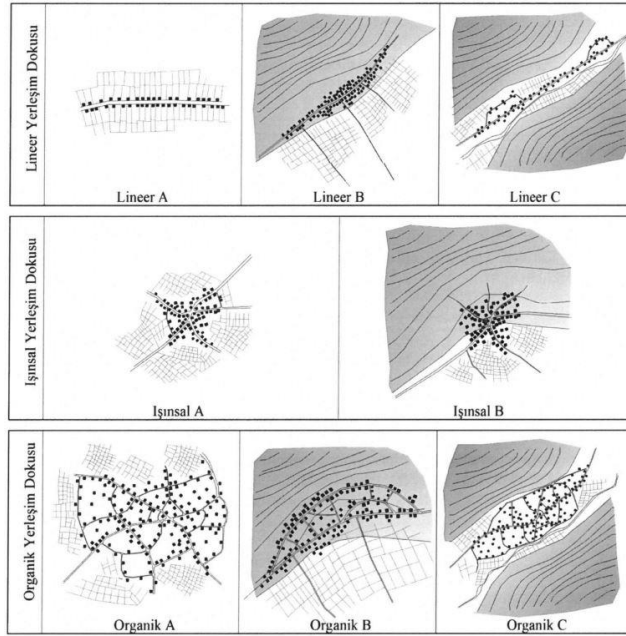
Şekil 2. 11. Erdem (2012)’ in doktora tezi çalışması kapsamında oluşturduğu kırsal yerleşimlerin peyzaj kimlik özelliklerini etkileyen faktörlerin gösterim şeması (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

Avcı (2016) çalışmasında incelediği yerleşimleri jeomorfolojik yapı, topografya, hidrolojik yapı ve bitki örtüsünün birbirlerini ve yerleşimleri etkilediğini belirterek ova,

plato, vadi ve dağ eteği gibi farklı morfolojik yapıya sahip araziler (Şekil 2.12) üzerinde kurulan ve gelişen kırsal yerleşimlerde farklı dokuya sahip örneklerin ortaya çıktığını ifade etmiştir. İncelediği yerleşimleri içinde bulunan tali yollar, çevresel bağlantıları sağlayan ana yollar, yapılar ve açık alanların tanımlandığı yerleşim dokusunu lineer, ışımsal ve organik yerleşim dokusu olarak sınıflandırmış; bu yerleşim formlarını da kendi aralarında alt başlıklarda modellemiştir (Şekil 2.13).

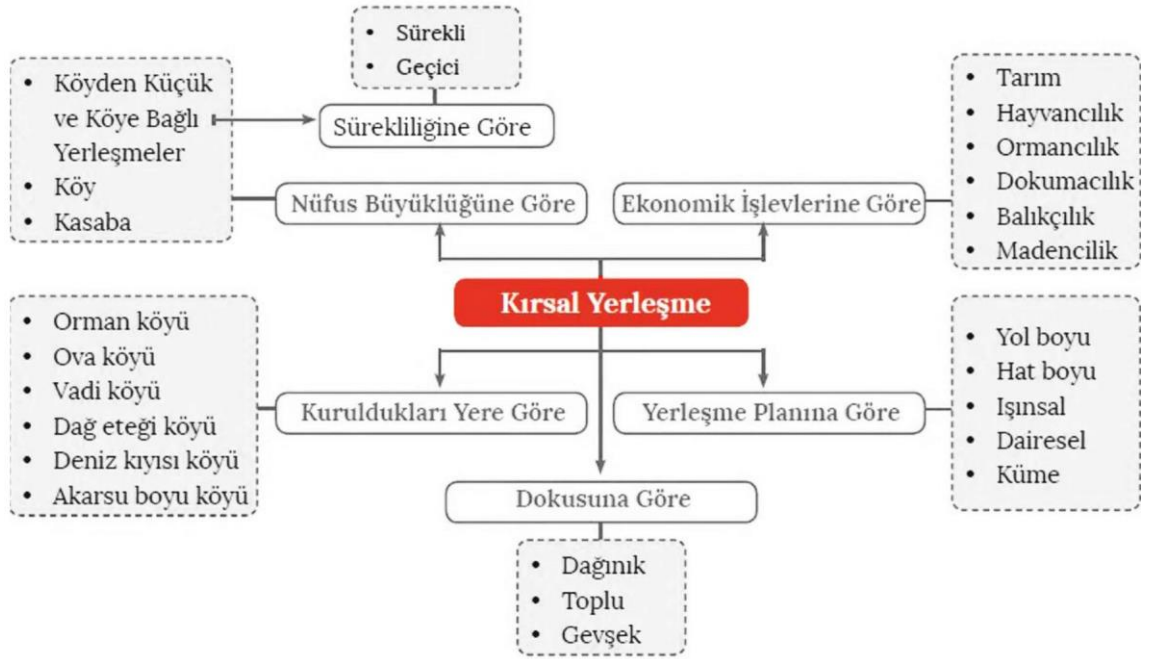

Şekil 2. 12. Kırsal yerleşimlerin konumlandığı temel yerleşim şekilleri (Avcı, 2016)

Şekil 2. 13. Arazi jeomorfolojik yapısına göre şekillenen yerleşim dokusu modelleri (Avcı, 2016).

Türkiye’ deki kırsal yerleşimler nüfus, ekonomik yapı, doku, yerleşim düzeni gibi özelliklerine göre de Şekil 2.14’ teki gibi sınıflandırılmıştır.

Şekil 2. 14. Kırsal yerleşimlerin sınıflandırılması ([URL 2. 2](#))

Görüldüğü üzere kırsal yerleşimlerin oluşumunda farklı etkenler bir araya gelmiş ve çok çeşitli sınıflandırmalar oluşturulmuştur. Bu yerleşimlerde doğa hâkim ve etkin bir konumdadır. Buna göre peyzajın görsel etkisini etkileyen etmenleri Erdem (2012) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Doğal alanlar, kırsal yerleşmelerin görsel etkilerinde baskın bir faktör olarak öne çıkmaktadır.
- Topoğrafya (arazinin şekli), dağlar, tepeler, kayalıklar, gökyüzü, su ögesi, bitki örtüsü doğanın bileşenlerini oluşturmaktadır.

- Kırsal yerleşimler, doğada bir ritim-dizi-odaklar-bağlantılar oluşturmakta; doğa-kırsal yerleşim arasındaki karşılıklı etkileşim ve kırsalın doğadaki yeriyle güçlü bir kır resmi ortaya çıkmakta ve somut anlatımı kuvvetlenmektedir.
- Fiziki çevre içindeki yerleşimlerin ve dağların görünüşleri mesafeye göre derecelendirilmekte; görüş alanı genişlemekte, derinlik ve hareket kazanmaktadır.
- Dağ sıraları, tepeler, kayalıklara, yamaca, ova veya vadiye oturan yerleşmeler bulunduğu yere özgün yerleşimleriyle etkili bir görsel kırsal peyzaj örneği sergilemektedir.
- Bölgelerdeki ormanlar, çayırlar, meralar, meyve ağaçları, zengin bitki örtüsü, tarım ve bahçe bitkileri yerel özellikler göstermekte ve kırsal yerleşimlerin peyzaj kimliğini oluşturmaktadır (Erdem, 2012).

Doğal alanlar güçlü bir kır resminin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Doğal alanların jeomorfolojik özellikleri (arazi eğimi, dağ, vadi, plato oluşumları, su ögesinin varlığı vb.) üzerinde barındırdığı bitki örtüsü, faunası yere özgü kırsal peyzajın oluşmasında önemli bileşenlerdir. Bu çalışmalar kapsamında Bölüm 3.4.' te detaylı çalışma sınırı içerisinde bulunan kırsal yerleşimlerin peyzaj kimlik özelliklerini ve değerlerini belirlemeye yönelik envanter fişleri oluşturulmuştur. Envanter fişleri oluştururken geçim türü, yerleşim düzeni, tarihi, yetiştirilen ürünler, geleneksel bitkisel ve hayvansal gıda türleri, zanaat, bölgede bulunan kooperatif ya da dernek varlığı, tarımda yeni yetiştirilen ürünler, kentsel öğeler ve geleneksel yapıların özellikleri araştırılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda yerleşimlere yönelik bölüm 4.' te haritalama ve değerlendirmeler yapılmıştır.

2.4.3. Tarımsal peyzaj

Dünyadaki kırsal peyzajların büyük bir kısmını tarımsal peyzajlar oluşturmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerinde, yoğun ekilebilir alanlardan yaygın olarak otlanan meralara kadar tarımsal arazi kullanımı, toplam arazi alanının (1995–1997) yaklaşık %40'ını kapladığını söylemiştir (Primdahl & Swaffield, 2010).

Dünyada insanın doğayı değiştirdiği ilk faaliyet tarımsal alanda olup tarımsal peyzaj; ilk kültür peyzajı olarak nitelendirilebilir (Gül, 2000). İnsan faaliyetlerinin etkisinin büyük olduğu tarımsal peyzajlar Forman ve Gordron (1986'dan aktaran Gülçin 2019) tarafından şekli ve düzeni, büyüklüğü, insan yönetimi ile değişen mozaikler olarak tanımlanmıştır (Gülçin, 2019). Tarımsal peyzajlar; kültürel, sosyo-ekonomik ve ekolojik yönleri ile kentsel sürdürülebilirliğe katkı sağlayan peyzaj türleri arasında yer almaktadır (Gülçin, 2019).

Gül (2000)' göre bir tarımsal peyzajın karakterinin oluşmasında temel olarak arazinin yapısı, toprak ve topografik özellikler, iklim ve su gibi doğal etkenler, insanların gelenek, görenek ve kültürleri etkilidir. Bu etkilerle ülkeden ülkeye, yöreden yöreye tarımsal peyzajlar değişmekte ve çeşitlenmektedir. Doğal peyzaj içinde tarla açılması, tarlaların bölünmesi, teraslamaların yapılması, yerleşimdeki yollar, sulama kanalları, açık drenaj hendekleri, dağınık ve tekil tarım işletmeleri, köy içi yerleşimlerdeki konutlar- meydan-varsa köy okulu ilişkileri, hayvancılık işletmeleri ve ağaçlar, doğal çayırlar ve meralar, yaylalar, çeşitli tarım tesisleri, su değirmeni, tarım bitkilerinin oluşturduğu yeşil peyzaj, meyve bahçeleri vb. gibi tesisler tarımsal peyzajın yapısını meydana getirmektedir. Tarım arazilerinde korunan orman adaları, koruluklar, sulak alanlar, bataklık ve maki parçacıkları, tarlada sıklıkla bulunan tek ağaçlar, güzel çiçekli süs ağaçları, köy korulukları, mezarlıklar gibi alanlar tarımsal peyzajın bünyesini zenginleştiren varlıklardır. Tarımsal peyzaj, genellikle insanların verimlilik amaçlarına hizmet eden ve bazen de karlılık esaslarına dayanan uğraşların sonucunda ortaya çıkan bir peyzajdır. Buna ek olarak Doğan, Z. ve E. Nemutlu (2018) bir bölgede üretilen ürünlerin işlenmesi, tüketilmesi ve bu süreçte sıradan yaşanan geleneksel yaşam biçimlerinin de araziye yansımaları o bölgeye görsel bir karakter kattığını söylemiştir. Bu görsel peyzajın bir kaynak değeri olarak korunabilmesinin bölgenin tarımsal peyzaj karakterinin korunabilmesiyle doğru orantılı olduğunu da vurgulamıştır (Doğan, Z., E. Nemutlu, 2018).

Kırsal alanların alt bileşeni olan tarımsal peyzajların bileşenlerinden biri olan tarım arazileri, Parris (2004); Güneroğlu & Bekar (2004)'a göre çekim noktaları olma potansiyeline sahiptir ve gelir veya beslenme için kullanılan bölgeler olmaları yanı sıra estetik ve kültürel hizmetler, ekolojik dengesi gibi önemli peyzaj değerlerini sağlayan

alanlardır. Tarım alanları tarih boyunca bölgelerin sürdürülebilir kalkınmasında, tarım toplumunun ve peyzajının gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Tarımsal alanların doğal ve yapay unsurlarını Doğan, Z. & E. Nemutlu (2018) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

Doğal unsurlar: jeolojik özellikler, zemin, coğrafi özellikler, vejetasyon (flora), hayvanlar (fauna), su kaynakları, iklim (kent iklimi üzerindeki etkileri, mevsimlerin doğal görsel sonuçları).

Tarımsal amaca hizmet için yapılmış mekân unsurları: kırsal evler, kırsal alan ekipmanları (hizmet yapıları ve alanı, ahırlar, depolar, üretim tesisleri, çarşı), seralar, hendekler, sulama kanallarıdır.

Doğan, Z. & E. Nemutlu (2018)' a göre tarımsal yaşama kültürünün oluşumunu tarım arazisinin yapay bileşenleri oluşturmaktadır. Özellikle yöreye özgü ve yerleşimin formuna göre şekillenen konut mimarisi, bir tarımsal yerleşim alanının kültürel peyzaj bağlamını oluşturmaktadır. Bu nedenle tarımsal peyzaj değerlendirilirken peyzajın doğal ve yapay peyzaj özellikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir

Butler ve ark., (1998); Güneroğlu ve Bekar (2016)' a göre tarımsal peyzaj alanları zamanla geliştirilebilir, mevcut kullanımlara uyum sağlayabilir. Kentin karmaşık yaşamından sıkılanlara bu alanlar kısa süreliğine kiraya verilerek hobi bahçeleri oluşturulabilir. Hafta sonları rekreasyon veya organik tarım faaliyetleri için kullanılabilir bu sayede ziyaretçiler farklı hobiler geliştirebilir. Tarımsal peyzaj alanları aynı zamanda eko turizm, doğal-biyolojik rezervleri ziyaret etmek ve tanımak, doğa yürüyüşleri yapmak, koşu yapmak, ata binmek gibi çeşitli etkinlikler için potansiyel oluşturmaktadır.

Bu kapsamda Bölüm 3.4.' te aktarılan kırsal yerleşimler genellikle tarımla ön plana çıkmış olmasına rağmen son yıllara doğru hayvancılığın yok olmaya başladığı köyler de tarım da yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır. Büyük bir potansiyele sahip bu alanların yukarıda bahsedildiği gibi tarımın sürdürülerek, uygun yöntemler ve yaklaşımlar geliştirilerek tarımsal peyzaj alanlarını korumak gerekmektedir. Bu nedenle bu alanlarda tarımın, hayvancılığın terk edilmesinin, kırsalın yavaş yavaş nüfusunu

yitirmesinin altında yatan nedenleri araştırmak ve bir çözüm yolu sunmak gerekmektedir. Tezin bu kısmında kırsalda yaşanan sorunlara değinilecektir.

2.5. Kırsal Yerleşimlerin Sorunları

Türkiye’de, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından sonra modernleşme ve çağdaşlaşma hareketleri tarım ve kırsal kalkınma üzerinde etkisini göstermiş ve kırsal yerleşimlerdeki refah düzeyinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Nüfusun önemli bir bölümünün yaşadığı, ekonominin tarıma dayandığı köylere özel bir önem verilmesinin gerekliliğı doğmuştur (Küçüköğül & Türkoğlu, 2021).

Kırsal yerleşmelerde yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kentsel ve ulusal ağlarla entegrasyonunun sağlanması, hizmetlerin maliyetlerinin düşürülmesi ve hizmetlerin etkinliğinin artırılması, kırsal yerleşim planlanması, tasarımının yapıp projelendirilmesi gibi amaçlarla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Küçüköğül & Türkoğlu, 2021). Ancak tarımda maliyetlerin yüksek olması, alt yapı yetersizliği, tarımda su problemlerinin yaşanması, sağlık, eğitim yapılarına ulaşımın zorluğu, gençlerin eğlenme, sosyalleşme vb. gibi ihtiyaçları için alternatif alanların eksikliği gibi sorunlar hala devam etmektedir. Bu sorunlar kırsal kesimde yaşamayı zorlaştırmakta ve kente göçe neden olarak kırsal yerleşimlerin boşlamasına neden olmaktadır.

Doğa ve kültürün etkileşimiyle oluşan kırsal yerleşimlerin ana unsuru olan insan nüfusunun yitilmesiyle yavaş yavaş tarımın, hayvancılığın, gelenek ve göreneklerin terk edilmesiyle kırsal yaşam yok olmakta ve bunun sonucunda yerin kimlik kaybıyla beraber kırsal miras da yok olmaktadır. Bu nedenle kırsal mirasın korunması için öncelikle kırsal yerleşimlerde nüfus kaybına neden olan faktörlerin neler olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda kırsal yerleşimlerin nüfusunun azalmasının nedenleri beşerî ve doğa kaynaklı olarak iki ana grupta, beşerî (insan kaynaklı) nedenleri ise sosyo-kültürel ve ekonomik, politik ve diğeri olmak üzere üç grupta sınıflandırılmıştır.

2.5.1. İnsan kaynaklı (beşerî) nedenler

Doğanın şekillenmesindeki en önemli etkenlerden biri olan insan bulunduğu yerdeki doğal olanı şekillendirerek değiştirmiş yıllar içinde süregelen değişim ve etkileşimlerle kültürel manzaralar ortaya çıkmıştır. Kültürel manzaralar insanın varlığıyla süreklilik sağlayabilmekte ve yaşayabilmektedir. Ancak bir kırsaldaki insanın tarımı, hayvancılığı, gelenek ve göreneklerini bırakıp kırsalı terk etmesi oradaki kültürel mirası etkilemekte ve değişim yaşamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle kırsalın koru(nama)ması orada yaşayan yöre halkıyla yakından ilişkilidir.

- **Sosyo-kültürel ve ekonomik nedenler**

Güler (2016)' e göre tarımsal verimsizlik, işsizlik, kamu yatırımlarının ve hizmetlerin yetersizliği, sağlık, eğitim ve kültür hizmetlerine erişimin zorluğu, eğitimsizlik, altyapı ve ulaşım olanaklarının yetersiz oluşu, karar alma noktalarına uzaklık, vb. sosyo-ekonomik koşulların getirdiği şartlar nedeniyle yaşam koşullarından duyulan memnuniyetsizlik, büyük şehirlerdeki yaşantıya öykünme, daha iyi bir yaşam ümidi ya da sosyal sınıfta yükselme isteği gibi psikolojik etkiler kırsal bölgeyi terk etmenin sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerindedir. Yulafcı (2014) ise kırsal yerleşimlerin büyük bir bölümünün geçiminin tarıma dayalı olduğunu belirterek tarım dışında istihdam olanaklarının olmayışı, altyapının ve sulama kaynaklarının yetersiz düzeyde olması, tarımsal arazilerin parçalı ve dağınık olması, tarım alanlarından elde edilen ürünlerin aileyi geçindirmek için yeterli olmamasının, tarım faaliyetlerini azaltarak, göçü hızlandırıldığını ifade etmiştir.

XVIII. yüzyılda Avrupa'da başlayan endüstri devrimiyle birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler ve üretimin makineleşmesi, kentlerdeki fabrikaların çoğalması kırsal nüfusun iş imkanlarının fazlalığı nedeniyle kentlere göç etmesiyle sonuçlanmıştır. Tarımda makineleşmeye geçilmesiyle beraber tarım sektöründe geleneksel üretim tekniklerinin yerini makineleşme almış ve geçimini tarımdan sağlayan yöre insanın iş olanakları azalmış bunun sonucunda da kırdan kente göç hızla artmaya başlamıştır. Ülkelerin sanayileşme hızına bağlı olarak kırdan kente göç ya da kırsal alanların giderek terk edilmesi sorunu farklı boyutlarıyla ortaya çıkmaya başlamıştır.

Güler (2016) kırsalda yaşanan sorunlar nedeniyle özellikle genç nüfusun kırsal bölgeleri terk etmesini tetiklediğini ve bu eğilim sonucunda köylerdeki doğurganlık oranının azalarak yaş ortalamasının yükseldiğini ifade etmiştir. Güler (2016) göçü tetikleyen faktörlerden birinin de psikolojik etkenler olduğunu belirterek sosyo-ekonomik koşulların da etkisiyle şekillenen psikolojik nedenlerin kırsal yerleşimlerde nüfus kaybı sürecini hızlandırdığını vurgulamıştır. Kırsal yerleşimlerin uğursuz olduğuna inanılması ya da yerleşim hakkında olumsuz düşüncelerin geliştirilmesi de nüfus kaybına neden olan diğer psikolojik etkenlere örnek olarak göstermiştir.

- **Siyasal ve politik nedenler**

Ülkeler veya bölgeler düzeyinde huzursuzluk ve anlaşmazlıkların ortaya çıkması bazı alanlarda göç olaylarının yaşanarak insansızlaşmasına sebep olmaktadır. Savaş, darbe, ülke içindeki çalkantılar, terör olayları, çatışmalar, güvenlik sorunları, zorunlu göçler, ırkçılık, politik ayrımcılıklar ve baskı politikaları vb. gibi olaylarla karşılaşan insanlar; insanların hak ve özgürlükleri arasında yer alan seyahat, yerleşme ve ticaret gibi nüfus hareketlerine konulan kısıtlamalar ve ihtiyaçlarını karşılayamamaları nedeniyle göç etmekte ve kırsal yerleşimlerin nüfusunu kaybetmesine neden olmaktadır (Büyükyılmaz, 2017; Güler, 2016).

- **Diğer nedenler**

Güler (2016) kırsal yerleşimlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve politik kategorilerine girmeyen insan kaynaklı nüfusunu kaybetme nedenleri dışında kalan tüm etkenleri diğer nedenler kategorisinde toplamıştır. Diğer nedenlere örnek olarak akarsular üzerinde inşa edilen büyük veya küçük ölçekli barajlar, rüzgâr ve güneş enerjisi yatırımları, yanlış imar politikaları, yerleşimlerin plansız büyümesi, kara, deniz veya hava yolu yatırımları vb. gibi yeni kamu/özel sektör yatırımları ya da bayındırlık ve şehircilik faaliyetlerini göstermiştir. Bunun yanında eski dönemlerden günümüze kadar kalıcı yerleşim yeri olma özelliğini sürdüren ve yerleşimin sürekliliği nedeniyle farklı dönemlerine ait izleri yer altında ve yer üstünde taşıyan çok katmanlı kırsal yerleşimlerin, bir arkeolojik sit alanı üzerinde yer aldığı bazı örneklerde; getirilen yasal kısıtlamalara göre yerel halkın yaşamını sürdürememesi nedeniyle yaşadıkları köyleri ya kendiliğinden ya da kamulaştırma kararlarıyla zorunlu olarak terk ettiklerini belirtmektedir.

Kırsal yerleşimlerde yapı malzemelerinin veya doğa koşullarının insan sağlığı için tehlike arz etmesi, radyoaktif etki alanında bulunma vb. gibi insan sağlığı açısından risk taşıyan yerleşimlerde yapılan zorunlu tahliyeler, yerleşimlerin yüksek gelir getirecek maden rezervleri üzerinde bulunması, maden rezervlerinde çalışmak için kurulan köylerin işlevinin tükenmesi sonrasında kuruluş amaçlarının sona ermesi bazı kırsalların terk edilmesine neden olmuştur. Bu etkenler terkedilmeye neden olan diğer insan kaynaklı etkenler olarak gösterilmektedir (Güler, 2016).

2.5.2. Doğal/ çevresel nedenler

Ne zaman olacağı önceden kestirilemeyen volkanik patlamalar, depremler, seller, toprak kayması, erozyon, çığ, çölleşme ve kuraklık gibi aniden gerçekleşen doğal afetler, iklimlerin değişmesi nedeniyle yaşanan susuzluk, kuraklıklar insanların buldukları yerlerden zorunlu olarak göç etmelerine neden olmakta ve kırsal yerleşimlerin sessizleşmesine neden olmaktadır.

Asırlardır insanoğlunun kurduğu yerleşim yerlerini tehdit eden deprem felaketi günümüzde kırsal yerleşimlerin nüfusunu kaybetmesinin nedenlerinden biri olmaktadır. Bazı kırsal yerleşimlerde yapı malzemesi olarak yoğun kullanılan ahşabın yangınlarda çabuk tutuşması yerleşimleri tehdit eden doğal afetlerden bir diğeri olmaktadır. Yağış rejimindeki dengesizlik sonucu meydana gelen taşkınlar ise akarsu yakınında bulunan kırsal yerleşimleri kullanılamaz hale getirmekte ve bu alanların boşalmasına neden olabilmektedir. Yoğun kar yağışının yaşandığı dağ köylerinde gözlenen çığ felaketleri, deprem, aşırı yağış, erozyon, yanlış toprak kullanımı vb. nedenlerden kaynaklanan heyelanlar veya volkanik patlamalar; kırsal yerleşimlerde can ve mal kaybına neden olmakta ve geleneksel kırsal yerleşimlerin zorunlu olarak boşaltılmasını gerektirmektedir (Güler, 2016).

Çalışmanın bu bölümünde geçmişten günümüze kadar tarım faaliyetlerini sürdürebilmiş kırsal alanların tarımsal üretime devam edebilmesi, gıda üretimini arttırmaları, genç nüfusun kırsalda istihdamını sağlayabilmek için öneri bir yaklaşım olan tarım turizmi anlatılacaktır. Tarım turizmi son yıllarda İtalya, Almanya gibi ülkelerde öne çıkmaktadır. Tarım turizminde geleneksel gıda, kültür ve peyzajın canlılığı, sürdürülebilmesi konuları önem taşımaktadır.

2.6. Kırsal Peyzajların Korunması ve Tarihsel Süreci

Evrensel koruma anlayışı “kültürel” ve “doğal” değerler olmak üzere iki ana koruma eksenini tanımlamış ve bunların alt alanlarını detaylandırmıştır. Kültür-doğa ilişkisini sergileyen kırsal yerleşimler ise anıtlar, ören yerleri, kent dokuları gibi unsurlara göre koruma gündeminde geç yer almıştır (Kayın, 2012).

Kültür ve doğanın etkileşimi ile oluşan kırsal peyzajlar; çok az bir kısmı tasarlanmış ve uzun bir zaman diliminde pek çok kişinin birbirinden bağımsız verdiği kararlarla açıkça tanınabilir bir bütün haline gelmiş kültürel peyzajlardan oluşmaktadır. Kırsal yerleşimlerde dağ, vadi, nehir, ova, akarsu, orman, ağaçlar vb. doğal öğeler, tarım, hayvancılık vb. etkinliklerle şekillendirilmiş alanlar, geleneksel mimari üretimler-dokular, gündelik yaşam gelenekleri, görenekleri, ritüeller, diller vb. somut ve somut olmayan unsurlar bu kimliğin alt uzantılarında yer almaktadır (Kayın, 2012).

Kırsal yerleşimlerin korunması, kırsal ve doğa vurgusundan 20. yüzyılın ortalarından sonra söz edilmeye başlanmıştır. 1964 yılında yayımlanan Venedik Tüzüğü, “tarihî anıt” kavramının belli bir medeniyete, önemli bir gelişmeye tarihî bir olaya tanıklık etmiş kentsel-kırsal yerleşmeleri mimari eserle birlikte kapsadığını belirtmiştir. 1965 tarihli Palma Tavsiye Kararı’nda “Sitler, Eski Yapılar ile Tarihî ve Sanatsal Sitleri Koruma ve Geliştirme Amacıyla Kataloglamaya İlişkin Ölçüt ve Yöntemler” başlıklı bölümünde bilimsel, estetik, doğal, tarihî, etnolojik değerlere sahip sitlerin kentsel ya da kırsal olabileceğini açıklamıştır (Eres, 2013; Kayın, 2012).

Kırsal yerleşimlere ve doğaya yönelik ifadeler 1970’li yıllardaki tüzüklerde çoğalmıştır. 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’nde “kültürel miras” kavramı “anıt” ve “eski eser” kavramının yerini alarak “doğal miras” kavramının da üzerinde durulmuş ve mirasın bütünlüğünün altı çizilmiştir. 1975 tarihinde “bütünleşik koruma” kavramı ortaya çıkmış ve “mirasın sadece önemli anıtlardan oluşmadığı, tarihsel-kültürel özelliği olan kentler, köylerin-kırsal dokuların bina gruplarının miras kapsamında olduğu” Avrupa Mimari Miras Tüzüğü ve Amsterdam Bildirgesi’yle onaylanmıştır. 1976 tarihli Nairobi Bildirgesi’nde “Tarihî Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler” bölümünde tarihî kentler ve mahallelerin yanında köylerin de korunmasından bahsedilmekte, kentsel, bölgesel,

kırsal planlama önerilmektedir (Kayın, 2012). “Bölgesel Planlamada Kırsal Mimari” başlıklı 1977 tarihli Granada Belgesi’nde ise, “kırsal mimari ve çevrelerin estetik değerlerle birlikte dünyevi bilgeliğin kanıtı olarak görülmesi gerektiği” ne işaret edilerek, “ormancılık, balıkçılık, agro-pastoral işler gibi işlevlerle ilgili”, “efsanevi, tarihî, arkeolojik, bilimsel, sanatsal, sosyal değerlere ve tipik bir karakteristiğe sahip”, “manzaraya uyumlu” bu mirasa yönelik tehditler açıklanmaktadır. Bu kapsamda “sanayileşmiş tarım ve arazi birleşmeleri, tarımsal ekonomik problemler, nüfus göçü, nüfus yaşlanması, gelenekle uyumsuz yapıların inşası, yapısal eskime, yapıların yok olması, , ikincil konut inşası” gibi sorunlar dikkate alın alınmakta; bölgesel ekonomik planlamalar, geleneksel faaliyetlerin kamu kaynaklarıyla güçlendirilmesi, kırsal yaşamı çekici kılabilecek faktörlerin geliştirilmesi, sağlıklı toprak politikaları, dokusal özelliklerin korunması, yeni yapıların uyumunun sağlanması, çiftlik tatillerinin teşvik edilmesi gibi önerilerde bulunmaktadır (Kayın, 2012).

Kayın (2012) 1980’li yıllarda koruma kavramının çerçevesinin genişlemesine bağlı olarak kırsal alanlara ilişkin yapılan sempozyum ve bildirgelerin de daha kapsamlı ve ayrıntılı hale geldiğini ifade etmiştir. 1982 tarihinde yayımlanan “Deschambault Bildirgesi: Quebec Kültür Mirasının Korunmasına Yönelik Tüzük” te, Quebec’in sert iklimi, geniş toprakları, geleneksel ormancılık ve madencilik endüstrisi, özgün Kızılderili kültürü, sömürge dönemindeki tarımsal geçmişi gibi karakteristikleri vurgulanırken mirasın kültürel, coğrafi, insani, doğal çevre gibi boyutlarıyla ele alınarak “doğa ile insanın ortak üretimi olduğu ve kendi bütünlüğü içinde yaşanan zamanı yarattığı” söylenerek “kültürel görünüm” kavramı dile getirilmektedir. 1999 yılında “Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması” temalı Burra Tüzüğü’nde “yer” kavramına odaklanılmıştır. Bu kapsamda toprak, toprak parçası, alan, anıt, yapı, yapı toplulukları ve çevreleri “yer” tanımına dahil edilirken; arkeolojik alanlar, tarihî olayların yaşandığı yerler, endüstriyel bölgelerle birlikte ruhani-dinî yerlerden söz edilmekte; miras değeri ile eş anlamlı tutulan “kültürel önem”, bilimsel, sosyal, tarihsel, estetik, ruhani değerlerle açıklanmaktadır. “Tarihsel Anımların ve Birlikteliklerin Korunması” konulu tüzük, “Aborjin ve Torres Saint Adası Yerlilerinin Bulunduğu Kültürel Miras Alanlarının Korunması, Yönetimi ve Kullanımına İlişkin Taslak” ile “Avustralya Doğal Miras Tüzüğü” ne atıfta bulunmaktadır (Kayın, 2012).

Kayın (2012) 1980'lerin sonu ve 1990'larda kırsal yerleşimlere odaklanan düzenlemeler görüldüğünü ifade ederek şu şekilde aktarmıştır:

Avrupa Konseyi'nin 1989 tarihli "Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Arttırılması Hakkında Tavsiye Kararı"nda, tarımsal üretim ve sosyal yapının dönüşüm sürecinde, Avrupa kültürünün-belleğinin temel bileşenlerinden olan geleneksel kırsal mimari mirasın tehlike altında olduğu vurgulanmaktadır. Tüzük, coğrafi, tarihî, ekonomik, sosyal, etnolojik, mimari, sanatsal içerikleri olan kırsal mimari mirasın doğal çevreyle bütünlüğünü ifade eden "manzaranın ahengi" kavramı ile yerel mimari değerler, geleneksel mimarinin ruhu, bölgesel ve yerel inşa teknikleri gibi konulara değinmekte ve bölgesel koruma politikaları geliştirilmesi, manzaranın ahengini bozan yapılar için kısıtlamalar getirilmesi, mirasın yeniden kullanımının ve geleneksel mimarlığın ruhunu kavrayan çağdaş mimarlığın desteklenmesi, mirasa yönetimler ve halk nezdinde dikkat çekilmesi, doğa parkları-açık hava müzelerinin tasarlanması, finansal teşviklerin sağlanması, bölgesel-yerel inşa tekniklerinin yaşatılması tavsiye edilmektedir. 1999 tarihinde yayımlanan "Vernaküler Yapı Mirası Tüzüğü" nde kültür-bölge ilişkilerini ve toplumların barınmak için kullandıkları doğal-geleneksel yöntemler ile bu yöntemlerin sosyal-çevresel kısıtlamalara bağlı olarak zamana uyarlanmalarını gösteren vernaküler mirasın kültürel peyzajın temel bileşeni olduğuna dikkat çekilmektedir (Kayın, 2012).

Avrupa Konseyi'nin 1998 tarihinde yayımladığı "Kırsal Alanlarda Turizm ve Boş Zaman Geçirme Konusundaki Uluslararası Muhakemenin Sonuçları" başlıklı belgede turizm ve boş zaman geçirme aktivitelerinin kırsal alanlar için ekonomik olanaklar taşıdığına, ancak turistler için doğada olma, spor, sağlık, yerel kültürleri tanıma vb. olanaklar sağlayan bu eylemler iyi örgütlenmediğinde fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik çevrede yıpratıcı dönüşümlerin yaşanabileceğine değinilmektedir. Avrupa Konseyi'nin 1995 tarihinde yayımladığı "Peyzaj Politikalarının Bir Parçası Olarak Kültürel Peyzaj Alanlarının Bütünleşmiş Korunması" başlıklı tavsiye kararında, sanayi, turizm, konut yerleşimleri, tarım, ormancılık vb. unsurlara yönelik gelişme ve dönüşümlerin kültürel peyzaj alanlarında oluşturduğu tehlikelere dikkat

çekilerek, bu alanların kültürel, ekolojik, ekonomik, sosyal boyutlar içeren, yerel-ulusal mekanizmaları koordine eden çok boyutlu sistemlerle korunması önerilmektedir (Kayın, 2012).

ICOMOS tarafından her yıl hazırlanan “Tehdit Altındaki Kültür Mirası” (*Heritage @ Risk*) raporlarında küresel ölçekte en hızlı bozulma sürecinin kırsal mimarlık alanında olduğu tespit edildiğinden 2001 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü’nün konusu olarak “Tarihi Köylerimizi Koruyalım” sloganıyla etkinlikler düzenlenmiştir (Eres, 2013). 2003 yılında yayımlanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nde ise bireylerin, grupların ya da toplulukların kültürel miraslarının bir parçasını oluşturan, zaman içinde insan-doğa-tarih etkileşimi içinde sürekli yeniden yaratılarak kimlik duygusu kazandıran, nesilden nesile aktarılan “uygulamalar, bilgi-beceriler, temsiller, anlatımlar ve bunlarla ilgili araç-gereçler mekânların korunmasına yönelik vurgularıyla kırsal yerleşimleri ilgilendirmektedir (Kayın, 2012). Avrupa Parlamentosu’nun 2006 yılında Strazburg’da kabul ettiği “Avrupa’nın Kırsal ve Ada Bölgelerindeki Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları” ise kırsal alanların korunmasına yönelik son yaklaşımları ortaya koyması açısından önemlidir (Eres, 2013).

Kırsal peyzajın korunması alanındaki temel yaklaşım ve hedefler ICOMOS’ un Kültürel Peyzajlar bilimsel komitesi tarafından tartışılarak bir tüzük hazırlanmıştır. 2017 yılında ICOMOS Genel Kurulu’nda kabul edilerek kamuoyuna açıklanan bu teorik belgede kırsal peyzajı koruma ilkelerini tanıtmaya yönelik çerçeveyi belirlemiştir (Ahunbay, 2019).

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS tarafından “18 Nisan” “Anıtlar ve Sitler Günü” olarak belirlenmiştir. Her yıl 18 Nisan’da kültürel mirası tanıtmak, kırsal alanların sorunlarını tartışmak, korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve daha iyi değerlendirilmesi için etkinlikler düzenlenmesine karar verilmiştir. 1983’ten beri her yıl 18 Nisan’da tehdit altında olan kültürel miras hakkında farkındalığı ve bilgi birikimini arttırmak yönünde çalışmalar yapılmaktadır. 18 Nisan 2019’un teması “Kırsal Peyzaj” olarak belirlenmiştir. Kırsal peyzajın karşı karşıya olduğu tehlikelere, koruma sorunlarına dikkat çekmek; belgeleme ve korumaya yönelik çabaları yaymak için tüm

dünyada ICOMOS tarafından etkinlikler düzenlenmektedir (Ahunbay, 2019). Dünyada kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi Şekil 2.15 'te ifade edilmiştir.

DÜNYADA KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASININ TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ

<p>İsviçreli Karl Viktor von Bonstetten çiftlik evlerinin "geçmiş kültürün somut verileri olarak" bir parkta toplanması fikrini ortaya atması</p> <p>Fransa'da çıkartılan ve "Malraux Yasası" adıyla bilinen yasayla, tarihi kentlerin bütüncül olarak korunması ve yaşatılmasına ilişkin yasal sürecin de işletilmeye başlaması</p> <p>1964 Venedik Tüzüğü tarihi kentsel ve kırsal dokuların korunması ve "sit bütünlüğü" içinde değerlendirilmesi kavramının birçok ülke tarafından resmi olarak kabul edilmesi</p> <p>Avrupa Mimari Miras Tüzüğü ve Amsterdam Bildirgesi'yle bütünlük koruma kapsamında, tarihsel-kültürel özelliği olan kentler, bina grupları, köylerin-kırsal dokuların da miras kapsamında olduğunu" belirlenmesi</p> <p>Avrupa Konseyi tarafından Granada'da düzenlenen "Bölgesel Planlama İçinde Kırsal Mimari" başlıklı sempozyumun karar metniyle bölge planlama çalışmalarında mutlaka kırsal mimarinin de gözetilmesi gerektiğinin ortaya konmasının kararlaştırılması</p> <p>Deschambault Bildirgesi: Quebec Kültür Mirasının Korunmasına Yönelik Tüzük' le kültürel varlıkların doğa ile insanın ortak üretimi-yaratımı olduğu ve kendi bütünlüğünde yaşanan zamanı oluşturduğu" söylenmesi ve "kültürel görünüm" kavramının dile getirilmesi</p> <p>Avrupa Konseyi'nin kültürel doğal çevre ortamlarındaki bütünlük koruma kararlarının çevre politikaları çerçevesinde oluşturulmasına ilişkin kararlar alması</p> <p>ICOMOS'un her yıl hazırlanan "Tehdit Altındaki Kültür Mirası" (Heritage @ Risk) raporlarında dünya ölçeğinde en hızlı bozulma sürecinin kırsal mimarlık alanında olduğunu saptaması ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Günü'nün konusu olarak "Tarihi Köylerimizi Koruyalım" sloganıyla etkinlikler düzenlenmesi</p> <p>ICOMOS'un Kırsal Peyzajı Koruma İlkeleri'ni tanıtmaya yönelik çerçeveyi belirlemesi ve ilkelerin duyurulması için tanıtlarının yapılması</p>	<p>1790</p> <p>1891</p> <p>1962</p> <p>1962</p> <p>1964</p> <p>1965</p> <p>1971</p> <p>1975</p> <p>1976</p> <p>1977</p> <p>1979</p> <p>1982</p> <p>1989</p> <p>1995</p> <p>1999</p> <p>2001</p> <p>2006</p> <p>2017</p> <p>2019</p>	<p>Stockholm'de, bölgedeki geleneksel çiftçi evlerinin taşınarak bir arada sergilendiği Skansen Açık Hava Müzesinin açılması</p> <p>UNESCO'nun Paris'te düzenlediği "Yerleşmelerin ve Doğal Çevre Ortamlarının Kimliğinin ve Çekiciliğinin Korunması Konferansı" sonrasında çıkartılan tavsiye kararlarıyla kırsal alanın ve onunla bağlantılı doğal çevrenin korunmasına yönelik çabalar</p> <p>1965 tarihli Palma Tavsiye Kararı'nda doğal, bilimsel, estetik, tarihî, etnolojik değerlere sahip sitlerin kentsel ya da kırsal olabileceğinin açıklanması</p> <p>ICOMOS tarafından gerçekleştirilen Halk Mimari Uluslararası Kolokyumunda açık hava müzelerinde de yerinde (in situ) korumanın özendirilmesi fikrinin benimsenmesi</p> <p>Nairobi Bildirgesi'nde "Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Roller Konusunda Tavsiyeler" bölümünde tarihî kentler ve mahallelerle birlikte köylerin de korunmasından bahsedilmesi, kentsel, bölgesel, kırsal planlama önerilmesi</p> <p>Avrupa Konseyi'nin kırsal mimarlık mirasının korunmasına ilişkin tavsiye kararları alması</p> <p>Avrupa Konseyi'nin "Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Artırılması Hakkında Tavsiye Kararı'nda kırsal mimari mirasın tehlike altında olduğu vurgulanması ve tavsiyelerde bulunması</p> <p>1999 yılında "Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması" konulu Burra Tüzüğü'nde "yer" kavramına odaklanılması</p> <p>Avrupa Parlamentosu tarafından Strazburg'da alınan "Avrupa'nın Kırsal ve Ada Bölgelerindeki Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları" ile kırsal alanların korunmasına ilişkin son yaklaşımı ortaya koyması</p> <p>Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi "ICOMOS' un önderliğinde düzenlenen Anıtlar ve Sitler günü"nde tema olarak "Kırsal Peyzaj" in seçilmesi ve kırsal peyzaj konularına değinilip tanıtlarının yapılması</p>
---	---	---

Şekil 2. 15. Dünyada kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi (Ahunbay, 2019; Eres, 2012; Kayın, 2012 çalışmaları üzerinden oluşturulmuştur.)

Kayın (2012)' a göre ülkemizde koruma alanında yapılan çalışmalar 19. yüzyıldan itibaren Batı çalışmalarından geliştirilmeye çalışılsa da kentler ve ören yerlerine, anıtsal yapılara odaklanmış; kırsal yerleşimler ihmal edilmiştir. Kayın (2012) gelişmeleri şu şekilde aktarmıştır:

“1869, 1874, 1884, 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri ve 1912 tarihli Muhafaza-i Abidat Kanunu'nun kurguları bu doğrultudadır. 1951'de kurulan Anıtlar Yüksek Kurulu anıtların koruma, bakım, onarım ve restorasyonları üzerinde durmuştur. 1973 tarihli ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nda, “eski eser” olarak “tarihî mağaralar, kaya sığınakları, yazılı ve kabartmalı kayalar”, “hayvan ve bitki fosilleri”, “tabii sit-tabii anıt” kavramlarından da söz etmektedir. Yasada “homojen oluşları ve tarihî, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik, etnoğrafik, ebedi, efsanevi önemleri bakımından korunmaları gereken, tabiatın veya tabiatla insanın müşterek eseri olan topoğrafik bölgeler” sit olarak; halkın maddi kültürünü temsil eden öğeler ise “etnoğrafya eseri” olarak nitelenmiştir. Dünyada olan gelişmelerden 1975 yılında Avrupa Mimari Miras Yılı dolayısıyla “bütünleşik koruma” kavramının Türkiye'de de dillendirilmesi önemli bir gelişmedir” (Kayın, 2012).

“20. yüzyılın ortasından sonra su, toprak, tarım döngülerine dair tartışmalı tasarrufları nedeniyle kırsal alanların değerleri zarar görmüştür. Ancak bu süreçte 1982'de Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi, 1989'da Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, 1993'te Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olunması gibi gelişmeler de yaşanmıştır. 1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda, kırsal yerleşimlerle ilgili özel bir atıf yapılmamakla birlikte “korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları” kavramına ek olarak “korunması gerekli tabiat varlıkları” kavramına da vurgu yapılmıştır. 1989 tarihli ve 383 sayılı KHK ile kurulan Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, arkeolojik, doğal, kentsel, kırsal değerleri içeren bölgelerin korunması ve kullanılmasına yönelik strateji girişimlerinde bulunmuştur. Dönem yasalarında doğanın genelde ayrı bir unsur olarak ele alındığı, doğada yapılaşma ihtiyacına karşı yaklaşımlar geliştirilmeye çalışıldığı ancak doğa ile kültür arasındaki ilişkinin yeterince açıklanamadığı görülmektedir” (Kayın, 2012).

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Kültür Bakanlığı'yla yaptığı bir protokol çerçevesinde 2000 yılında Türkiye Kültür Envanteri sistemini kurma çalışmalarına başlamış ve TÜKSEK adı verilen bir sistem geliştirilmiştir. Sistemde mimarlık

envanteri kırsal ve kentsel olmak üzere iki başlıkta ele alınmış ve kırsal kültür varlıklarının daha iyi tanımlanabilmesi için bu konuya özel “kırsal mimarlık yerleşme ve yapı fişi” geliştirilmiştir (Eres, 2013).

2000’li yıllarda “alan yönetimi”, “endüstri mirası”, “modern mimarlık mirası”, “kültürel peyzaj” gibi konular da gündeme gelmiş olmasına rağmen yasal zemin buna yeterince eklenememiştir (Kayın, 2012).

Türkiye 10 Haziran 2003 gün ve 4881 sayılı yasayla 20 Ekim 2000 tarihli Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’ni onaylamış ve “peyzajın her yerdeki insan için kırsal alanlarda ve şehir dışında, bozulmuş alanlarda ve aynı zamanda yüksek kaliteli alanlarda, sıra dışı güzelliğiyle tanınmış alanlarda ve aynı zamanda günlük alanlarda yaşam kalitesinin önemli bir parçası olduğu” kabul edilmiştir (Eres, 2013) Türkiye her ne kadar dünyadaki gelişmeleri takip edip uygulasa da yasal çerçeve hızlı yürümekte ve aksaklıklar yaşanmaktadır.

14 Temmuz 2004 gün ve 5226 tarihli yasa ile 2863 sayılı yasada bazı değişiklik ve eklemeler yapılmış; Yeni yasa çerçevesinde 26 Temmuz 2005 gün ve 25887 sayılı Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik’te sit tiplerinin açıklaması yapılmıştır. Bu yasalarda kırsal kavramına pek değinilmemiştir ancak kırsal sitlerin tanımlanmasına ve değerlendirilmesine daha fazla yardımcı olacak bir zemin oluşturmuştur (Eres, 2013).

Kayın 2011-2013 yılları arasındaki süreci şu şekilde özetlemiştir:

“2011 tarihli, 648 Sayılı ve “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” başlıklı düzenleme ile kültür varlıklarının korunması konusu Kültür ve Turizm Bakanlığı, tabiat varlıklarının korunması konusu ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkisine alınmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın 2010-2013 dönemi kırsal kalkınma planında ise, nüfusu 20 binden düşük yerleşimlerin kırsal kapsamda ele alınabileceğini belirtmiş ancak kentte “kırsal”, kırsalda ise

“kentsel” özelliklerin bulunduğunu bildirmekle birlikte kırsal toplumun koşullarının kentsel alanlarla uyumlanması, orman ekosistemlerinin korunması, kırsal altyapı, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, çevreye uyumlu tarım, yöreye uyumlu mimarlığın geliştirilmesi, tarım turizmi-ekoturizm gibi olguların güçlendirilmesi gibi konulara da değinilmiştir”(Kayın, 2012).

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kırsal alanda yöresel doku ve mimari özelliklerin belirlenmesi, kırsal alanların planlaması gibi alanlarda projeler hazırlamaktadır. Türkiye’ de kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi Şekil 2.16’da ifade edilmiştir.

TÜRKİYE’ DE KIRSAL MİMARİ MİRASIN KORUNMASININ TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDEKİ GELİŞİMİ

Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesi ve beş yıl sonra çıkartılan İkinci Asar-ı Atika Nizamnamesi ile esas olarak arkeolojik kazıların düzenlenmesi ve taşınır arkeolojik eserlerin korunmasına ilişkin kurallar geliştirilmesi	1869	Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi ise mimari yapıtların da yerinde korunmasını ve yıkılmamasını ön görerek daha gelişkin bir koruma anlayışını ortaya koyması
Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi ise taşınır ve taşınmaz tüm eski eserleri kapsamına alarak devlet malı olarak nitelenmiş ve İslam uygarlığı dönemi eserlerini de “tarihi eser” olarak tanımlanması	1906	5805 sayılı yasayla kurulan Garimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun (GEEAYK) görevi, koruması gerekli taşınmaz eski eserlerin koruma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları saptamak, bu çerçevede yapılan uygulamaları izlemek ve denetlemek olarak tanımlanması
3967 sayılı kararla “ahşap sivil mimarlık örneklerinin korunmasına öncelik verilmesi ve toplu halde bulunanların Kurul kararını beklemeden koruma altına alınması” kabul edilmesi	1968	1710 sayılı Eski Eserler Yasası’yla anıtların çevreleriyle birlikte korunmasını sağlayan “sit” kavramının açıklık kazanması ve yasal bir zemine oturtulması
A-1609 sayılı kararla ve burada “kentsel ve kırsal sitlerde geçici dönem yapılaşma koşullarının belirlenmesi için yöresel yapı niteliklerine ait bilgi ve belgelerin Kurula gönderilmesi”nin istenmesi	1979	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesi
İlk –ve tek– defa kentsel sitten ayrı olarak “kırsal sit” tanımı yasal düzenlemelerde yer almıştır.	1989	Türkiye 13 Nisan 1989 gün ve 3534 sayılı yasayla 3 Ekim 1985 tarihli Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’ni onaylaması
Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Kültür Bakanlığı’yla yaptığı bir protokol çerçevesinde Türkiye Kültür Envanteri sistemini kurma çalışmalarına başlaması	2000	Türkiye 10 Haziran 2003 gün ve 4881 sayılı yasayla 20 Ekim 2000 tarihli Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’ni onaylaması
Bu sistemde “kırsal mimarlık yerleşme ve yapı fişi” geliştirilmesi	2003	26 Temmuz 2005 gün ve 25887 sayılı Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik’te sit tiplerinin açıklanmasının yapılması
4 Ekim 2006 gün ve 720 sayılı “Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları” başlıklı ilke kararının alınması	2006	
2011 tarihli, 648 Sayılı kanun ile kültür varlıklarının korunması konusu Kültür ve Turizm Bakanlığı, tabiat varlıklarının korunması konusu ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkisine verilmesi	2011	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın 2010-2013 dönemi kırsal kalkınma planında kırsal toplumun koşullarının kentsel alanlarla uyumlanması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, kırsal altyapı, çevreye uyumlu tarım, yöreye uyumlu mimarlığın geliştirilmesi, orman ekosistemlerinin korunması, tarım turizmi-ekoturizm gibi olguların güçlendirilmesi gibi konulara değinilmesi
Türkiye Cumhuriyeti Çevre Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı’ nın kırsal alanlarda çalışmalar yapması	2017	

Şekil 2. 16. Türkiye’ de kırsal mimari mirasın korunmasının tarihsel süreç içindeki gelişimi (Ahunbay, 2019; Eres, 2012; Kayın, 2012 çalışmaları üzerinden oluşturulmuştur.)

19. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar olan süreçte, kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik uluslararası eğilimler gelişmekle birlikte, günümüzde her ne kadar kırsalla ilgili çalışmalar devam etse de ülkemiz mevzuatında kültür ve doğa etkileşimi yeterince vurgulanamamakta; bütüncü unsurlar olan kültürel ve doğal varlıkların korunması konusu çeşitli kurgularla çözümlenmektedir. Kırsal yerleşimlerin ve bu yerleşimlerdeki kültürel ve doğal bütünlüğün doğrudan muhasebesinin koruma mevzuatına dahil edilmeli; yasal zeminde “kültürel peyzaj”, “kültürel manzara”, “bütünleşik koruma” kavramlarından söz edilmelidir (Kayın, 2012).

Kırsal peyzajın korunması için onun iyi tanınması ve anlaşılması gerekmektedir. Yerel halkın sahip oldukları değerler konusunda eğitilmesi ve desteklenmesi, kırsal peyzajın yasal koruma altına alınması ve belgelenmesi çalışmalarının artırılması gerekli ve önemlidir. Bu alanların değerlerinin tanıtılması, geleceğe aktarılması ve sürdürülebilir yönetimi için çaba gösterilmelidir.

2.7. Kırsal Yerleşimlerin Korunması ve Sürdürülebilirliği İçin Bir Yaklaşım: Tarım Turizmi

Son yıllarda Avrupa ülkelerinde özellikle gündeme gelen konulardan birisi de tarım turizmidir. Tarım turizmi doğanın, kırsalın korunmasına katkı sağlamaktadır. İtalya, Almanya gibi ülkelerde tarım ürünlerinin ön plana çıkarılarak, yerel ürünlerin markalaşmasını sağlayarak, geleneksel ya da modern çiftliklerde gelen turistlerin konaklamasını sağlayarak, turiste yeri deneyimlenerek, kırsal alanların kalkındırılması sağlanmakta ve doğa ile iç içe olan kırsalda tatiller ön plana çıkarılmaktadır. Bu turizm çeşidi yönetmeliklerle desteklenmekte ve kırsalın korunması hedeflenmektedir. Kırsal alanların yaşamasıyla ilgili çalışma yapan ÇEKÜL (2020) ‘göre yaşayan ve korunan köyler iyi restorasyon projeleri değil, iyi “dayanışma” örnekleri sergilemektedir. Köylerin yaşatılması için köy yaşamının, kültürünün, dayanışma ve imecenin yaşatılması gerekmektedir. Tarım turizmi de özünde “dayanışmayı” içermekte ve Türkiye’de ve dünyadaki kırsal alanların yeniden yorumlandığı örneklerde tarım turizminin yapıldığı kırsal yerleşimlerin yaşayan köyler olduğu görülmektedir. Bu kapsamda tarım turizmi kavramının literatürdeki yeri ele alınarak tarihsel süreç içindeki gelişimi irdelenecektir. Daha sonra tarım turizmi içeriğinde kırsal alanlarda öne çıkan

kavramlar ele alınarak yereldeki gıda ve ürün çeşitliliğini destekleyen, tarımı ön plana çıkaran ve bu konuda çalışmalar yapan kurumlar ve yapılan çalışmalara, projelere değinilecektir.

2.7.1. Yaklaşımlar-tanımlar

Agro-turizmin tam olarak anlaşılabilmesi için agro-turizm kavramına açıklık getirilmelidir. Yunan dilinde “*daagro*” ve Latin dilinden “*deager*” kavramlarından ortaya çıkan “*agro*” kelimesi tarla, toprak ve tarım bilimi anlamına gelmektedir (Civelek, 2013; Karakaya, 2017; Sznajder vd., 2009).

Oxford sözlüğünde “*agro*” kelimesi “*agro/agri*” olarak geçmektedir (Oxfordlearnersdictionarie, 2022). Oxford sözlüğünde “*agro/agri*” kelimesi çiftliklere bağlantılı tarımsal endüstri, tarım olarak belirtilmektedir. Agro-turizm ise bir ülkeyi ziyaret eden turistlerin kırsal kesimde yaşayan yerel halkla kaldığı tatiller olarak tanımlanmıştır.

Ekin (2018) ‘e göre *agriturizm* terimi, uluslararası yazında yirminci yüzyılın son on yıllarında ortaya çıkmıştır ve bununla aynı doğrultuda olan *agroturizm* kavramı da bazı çalışmalarda görülmektedir. Her iki kavram da aynı anlama gelmektedir ancak *agroturizm* ana dili İngilizce olanların kulaklarını tırmalamaktadır. Bu nedenle *agriturizm* daha çok kullanılmaktadır. Arama motorlarında iki kavram karşılaştırıldığında en az iki katı fazla *agriturizm* sonucu bulunabilmektedir. *Agri* Latince, *Agro* Yunanca kökenli öneklerdir.

Literatürde yapılan *agroturizm*, *agriturizm*, tarımsal turizm çalışmaları incelenmiş ve *agroturizm* ve *agriturizmin* aynı ifadeyi taşıyıp kırsal turizmin bir alt dalı olduğuna karar verilmiştir. Tez kapsamında *agroturizm* ve *agriturizm* kavramları aynı ifadeleri temsil etmektedir. Çalışmanın bu kısmında tarım turizmine yönelik tanımlamalara yer verilecektir.

Akkuş (2018)’a göre tarım turizmi, kırsal alanda tarım temelli gerçekleştirilen bir tür kırsal turizm faaliyetidir ve çoğunlukla kırsal alanda ana faaliyet dalını tarım oluşturmaktadır.

Talekar ve Potdar (2012) tarım turizmini tanımlarken bireylerin, çiftlikleri veya yerel yiyecekleri yetiştiren, hasat edildiği veya işlendiği sırada bu yerlere düzenlenen tur olarak ifade etmiştir.

Tarım turizmi genel olarak tarımsal çevre, tarım ürünleri ve turizm ürünleri ile doğrudan ilişkili olan tarımsal alanları kapsamakta olup; oda veya çadır fark etmeksizin konaklama, eğitim gezileri, yemekler, rekreatif aktiviteler, eğlence faaliyetleri ve el sanatları satışı ile doğrudan ilişkilidir.

Çanga ve vd. (2018)' ye göre tarım turizmi, kırsal alanların dinlendirici etkisinden yararlanarak, tarımsal faaliyetleri engellemeden diğer sektörlere göre gelir düzeyi düşük olan tarım sektöründeki üreticilere ek gelir fırsatları sağlayan, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını olumlu yönde etkileyen bir faaliyet alanıdır.

California-Davis Üniversitesi'ndeki Küçük Çiftlik Merkezi, tarımsal turizmi; “Çiftliğin veya işletmenin faaliyetlerine eğlence, eğitim veya aktif katılım amacıyla faal bir çiftliği veya herhangi bir tarımsal, bahçecilik veya tarımsal işletmeyi ziyaret etme eylemi.” olarak tanımlamaktadır (Blacka vd., 2009).

Phillip vd. (2010)' ye göre tarım turizmi kavramını tanımlamak ve kavrama açıklık getirebilmek için bu konuyla ilgili yapılan literatür taramaları sonucunda çok sayıda etiket ve tanım karşımıza çıkmaktadır. Tarım turizmi, çiftlik turizmi, çiftlik temelli turizm ve kırsal turizm gibi etiketler genellikle tarım turizmi ile birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Tarımsal çevrede çiftçilik ve rekreasyonu turizm hareketleriyle birleştiren bir turizm çeşidi olarak *agriturizm* ifade edilmektedir. Kırsal turizmin alt dalı olan kavramlar yapı itibariyle birbirine benzemektedir. Ancak kırsal turizmin kırsal çevreye bağlı olması ve *agro/ agri* turizminde ekili alana ve çiftçiye bağlı olması nedeniyle kavramlar birbirinden farklılık göstermektedir. Birbiri yerine kullanılan kavramlar hakkında bazı görüşler Çizelge 2.1'de aktarılmıştır.

Çizelge 2. 1. Tarım turizmi ve ilgili kavramların literatürde kullanılan tanımlarına genel bir bakış (Phillip vd., 2010 ve Almedia, 2012 üzerinden yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Kullanılan terim	Tanım	Referans
Agriturizm	Ziyaretçi çekmek amacıyla bir tarımsal işletmede gerçekleştirilen herhangi bir faaliyet	B. Mshenga, 2008
	Konaklama yerinin, sahibinin yaşadığı ve ziyaretçilerin mülk üzerinde tamamlayıcı tarımsal faaliyetlere katılmasına izin veren bir tarım alanına entegre edilmesi gereken belirli kırsal turizm türü	H. Marques, 2006
	Hem tarımsal çevredeki faaliyetleri hem de ticari turizm bileşenini bünyesinde barındıran kırsal işletmeler	McGehee 2007, McGehee, Kim ve Jennings, 2007
	Tarımsal çevre ile doğrudan bağlantılı turizm ürünleri, tarım ürünleri ve tarımsal konaklamalar	Sharpley ve Sharpley 1997)
	Tarım girişimcileri ve aile üyeleri tarafından gerçekleştirilen, çiftçilik faaliyetlerine bağlı ve tamamlayıcı olması gereken misafirperverlik faaliyetleri	(Sonnino 2004)
	Ziyaretçilerin ve/veya turistlerin kullanımı ve dinlenmesi için yürütülen, mal sahipleri için zenginlik yaratan bir çiftlik veya tarımsal plantasyon üzerinde faaliyet gösteren bir dernek veya şirket	(American Farm Bureau Federation 2004).
	Üç yön veya özellik dikkate alınarak tanımlanmalıdır. Bunlar: ürünün bir tarımsal işletmeye dayalı olup olmadığı, turist ile tarımsal faaliyet arasındaki ilişkinin doğası ve turist deneyiminin özgünlük derecesidir	(Philip, Hunter ve Blackstock 2010).
Agroturizm	Asıl mesleği ekonominin birincil veya ikincil sektörlerinden oluşan bireyler tarafından kentsel olmayan bölgelerde gerçekleştirilen turistik faaliyetler	Iakovidou, 1997
	Tarımda çalışan kişiler tarafından kırsal alanlarda geliştirilen, aile veya kooperatif kökenli küçük ölçekli, turizm faaliyetleri	(Kizos ve Iosifides 2007)
	Kırsal kesimde bulunan işleyen çiftliklerde turistik olanakların sağlanması	Wall 2000
Çiftlik turizmi	Tüketici gözüyle çalışma ortamının ürünün bir parçasını oluşturduğu çalışma çiftliklerinde yürütülen kırsal turizm	(Clarke 1999)
	Turizm faaliyeti hemen hemen çiftlik faaliyetleriyle ve çoğu zaman ev ekonomisinin yaşayabilirliğiyle bağlantılıdır;	(Gladstone ve Morris 2000)
	Turistleri alıp çiftliklere yerleştirmek, onları kırsal alanla ilişkilendirmek, kırsal günlük yaşama ve üretim faaliyetlerine aktif olarak dahil etmek	(Iakovidou 1997)
	Çalışan çiftliklerde ticari turizm girişimidir. Oda ve kahvaltılık işletmeleri, doğaya dayalı turizm ve sahnelenen eğlence buna dâhil değildir	(Ollenburg ve Buckley 2007).
	Kırsal ortamda katılım gözlem veya eğitim için çalışan bir çiftlik ortamında ticari müşterilere sunulan faaliyetler ve hizmetler	(Ollenburg 2006).
	Kırsal turizmin bir parçası, konaklama yerinin yarı zamanlı veya tam zamanlı bir çiftlikte olması ayırt edici özelliktir	(Opperman 1996).
Çiftlik temelli turizm	İnsanları tarımsal ortamlara çekme olgusu	(Evans ve Ilbery 1989).
	Alternatif bir çiftlik işletmesi	(Ilbery, Bower, Clark, Crockett ve Shaw 1998)
Tatil Çiftlikleri	Hem tarım ortamında çalışmayı hem de ticari turizm bileşenini içerir.	(Weaver ve Fennell 1997)

Blacka vd. (2009)' ye göre tarım turizmi tarımsal amaçlar için kullanılan bir alan veya alanlara gezginleri veya ziyaretçileri çekme olarak tanımlanmıştır. Tarım turizmi, çiftlik işletmecilerinin çiftlik gösterileri, hasat festivalleri, çiftlik tatilleri, okul grubu turları, saman gezintileri, kendi mahsulünü toplama hasatları, yatak ve kahvaltılar, kamp alanları, mahsul labirentleri gibi bir dizi başka ürün ve çeşitli hizmet girişimleri yoluyla gelirlerini artırmalarına olanak tanımaktadır. Bu hizmetler, çiftlik üretimini tamamlamak için belirli mevsimlere göre uyarlanabilmektedir (Blacka vd., 2009).

Metin ve vd. (2017)' ye göre tarım turizmi temelinde küçük çiftliklerden oluşmakta ve yerel halka ek gelir sağlamaktadır. Turistler tarafından köylünün bahçe, bağ, tarla, kümes, ahır vb. tarımsal üretim alanlarıyla küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, çiftlik içerisinde konaklamak, günlük yürütülen işlere katılım sağlamak, bazen eğitim bazen de alışveriş yapmak, eğlenmek gibi aktivitelerin bir veya birkaçını kapsamaktadır.

Dünyada farklı ülkelerde uygulama alanı bulunan tarım turizmi kırdan kente göçün önlenmesi, kırsal işsizliğin çözümlenmesi, kırdaki yaşayan kesimlere ekonomik katkılar sağlanması, doğal kaynaklar vb. gibi çevresel değerlerin koruma altına alınması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlamaktadır (Zengin ve Savgın, 2016).

Tarım turizmi yoluyla şehirli ile köylünün yenilikçi yaklaşımları birleşmekte ve büyük şehirlerin sınırları içinde, çeperinde veya çevresindeki alanlarda çiftçilik yapan üreticilerin şehre yakın olmalarının sağladığı doğrudan satış olanağını kullanmalarına fırsat tanıyan tarım turizmi, üretici ve tüketiciyi buluşturmaktadır. Geleneksel popüler destinasyonlar, şehirlerin yakınında bulunan ve çok sayıda günlük ziyaretçi alabilen alanlar, geleneksel konaklama ve altyapı sağlayabilen alanlar, köy yerleşmeleri, küçük tarihi kentler ve zengin tarihi, kültürel, mimari veya endüstriyel mirasa sahip alanlar, gelişebilecek zengin tarım alanlarıyla ziyaretçileri çeken kırsal alanlar, tarımsal peyzajı zengin olan alanlar, kırsal turizmin kıyıda uzak bir şekilde iç kesimlerde yapılıp gelişme imkanı bulan denize kıyısı olan alanlar, ormanlık veya dağlık alanlar, IUCN' in koruma alanları kapsamında 5. kategoride yer alan yerel ekonomi ve çevre koruma için

turizmin yapıldığı alanlar, milli parklar veya doğal rezervler gibi uzak ve yaban hayatı ile öne çıkan alanlar tarım turizmi yapılabilecek alanlar olarak öne çıkmaktadır.

2018 yılında başlatılan, AB tarafından finanse edilen dört yıllık bir araştırma projesi olan RURITAGE projesi miras yoluyla kırsal yenilenmeyi sağlamaya çalışmaktadır. Proje, bölgesel ve toplumsal kalkınma için yerel mirası sürdürülebilir bir şekilde geliştirmeyi amaçlamaktadır. Amaç, kırsal topluluklardaki benzersiz miras potansiyelini tanımlayan Sistemik Yenilik Alanları (SIA) çerçevesinin yardımıyla kırsal alanları yeniden canlandırmaktır. Bu SIA'lar Hac, Dayanıklılık, Sürdürülebilir Yerel Gıda Üretimi, Entegre Peyzaj Yönetimi, Göç ve Sanat ve Festivallerdir (RURITAGE, b.t.)

RURITAGE (b.t.) projesine göre sürdürülebilir yiyecek, içecek ve gastronomi, bir bölgenin kültürel mirasını simgeleyen tarımsal uygulamaları, peyzajı, yerel tarihi ve gelenekleri bünyesinde barındırır. Gıda; toprağı, mirası ve insanları bir araya getiren doğa ve insan toplumu arasında güçlü bir bağlantı görevi görmektedir. Hikâyeleri paylaşmak, ilişkiler kurmak ve topluluklar oluşturmak için çeşitli ve dinamik bir kanaldır. Bir yerin otantik tadını (oradaki doğal ürünleri tadarak) yenilebilerek deneyimlemek o yerin peyzajını vurgulayabilmektedir (RURITAGE, b.t.).

RURITAGE (b.t.), tez kapsamında çalışma sınırları içerisinde bulunan bölüm 3.4.1.' de detaylı anlatılan Misi (Gümüštepe) köyünde doğa temelli turizme dayalı bölgesel sürdürülebilir kalkınmayı artırma çalışmaları kapsamında proje geliştirmektedir (Şekil 2.17.)

Şekil 2. 17. RURITAGE; Bursa ili Nilüfer ilçesi Misi ve Gölyazı yerleşimlerinde kültürel ve doğa temelli turizme dayalı bölgesel sürdürülebilir kalkınmayı artırma çalışmaları kapsamında proje geliştirmektedir (Kaynak: [URL 2. 3](#)).

Kırsal alanların tepelik ve dağlık kesimlerinin büyük bir yüzdesinde geniş araziler ve ağır mekanikleştirilmiş üretim sistemleri gerektiren büyük ölçekli tarım gelişmemiştir. Tarım turizmi bu kırsal alanlarda küçük ölçekli üretim sistemlerini, çevre ile entegrasyonu, doğayla etkileşimi, öğrenmeyi, peyzajın ve tarihin korunmasını, sürdürülebilirliğini desteklemektedir (Agriturismo Italia, b.t.).

2.7.2. Tarım Turizmi Kavramının Tarihçesi

Dünyada farklı ülkelerde tarım turizmin gelişimi üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Çömelekli (2021)'ye göre tarımsal turizm, İtalya'da 1960-1980 yılları arasında tarım işleri ile ilgilenen kişilerin topraklarını bırakıp göç ettikleri belirlenmiş ve buralarda tarımın yanında evlerinin odalarını kiraya verip tarım ürünlerini ticarileştirmesiyle ortaya çıkan bir kavramdır.

Sidali (2011)'ye göre Lo Surdo (1988), tarım turizminin doğuşunu açıklayan üç tarihsel adım tanımlamıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında kentleşme ve sanayileşme süreçleri eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, tarım toplumunun temel değerlerine dokunulmamıştır (Sidali, 2011). 1950'ler ve 1973-1974 petrol krizi sırasında, artan sanayileşmeye, kontrolsüz kentleşme ve tarımsal ve kentsel toplumlar arasında bir kırılma ile sonuçlanan bir sosyal kimlik krizi gibi toplum ve çevre üzerindeki olumsuz yansımalar eşlik etmiştir. Petrol krizi nedeniyle sanayileşme sürecinin yavaşlaması genel bir güvensizlik duygusuna neden olmuş ve bireyler geçmişteki tarım toplumuyla ilişkili geleneklere tekrar geri dönmek için tarım yollarına bakmaya başlamışlardır. Magagnotti bu konuda 1975'te tarım turizminin "doğa ile sanayileşmiş toplum arasındaki dengeyi yeniden kurma" aracı olarak işlev görebileceğini öne sürmüştür. Bu yıllarda, *Trentino Alto-Adige* bölgesinin ilk çiftçileri, çiftliklerini Avusturya ve Alman modellerinden etkilenen tarım turizmi konaklama tesislerine dönüştürmeye başlamışlardır (Sidali, 2011).

1980'ler, gerçek bir "kıra dönüş" duygusuyla karakterize edilmektedir. Birçok şehir sakini, en azından tatil döneminde kırsala dönmüş; bazıları eski evleri satın alıp yenilemiş ve onları ikinci ev olarak kullanmıştır. Tarım kolejlerine ve üniversitelere kayıtlarda bir artış olmuş, kentliler zamanla ürünleri süpermarketlerden ziyade çiftliklerden satın almayı tercih etmiş ve bu tercih artmaya başlamıştır. Bu dönemde,

Merkezde ve İtalya'daki ilk tarım turizmi operasyonları kapılarını turistlere açmış ve hızlı bir büyüme yaşamıştır (Sidali, 2011). Sidali (2011), Flabiano, Di Santolo, Paolini gibi yazarların bu işe girmeye karar veren ilk çiftçilerin şarap üreticileri olduğunu ifade ettiklerini söylemiştir. Ancak bazı bölgelerde kadınları güçlendirmek gibi sosyal nedenlerle de bu turizm formunun oluşmasının hızlandığını vurgulamıştır.

Germini'ye (1990) göre bu süreç farklı Avrupa ülkelerinde tarım turizmi olgusunu incelemiş ve araştırmış olan çiftçiler ve kültür adamları tarafından desteklenmektedir. 1968'de tarım turizmi üzerine ilk konferans olan *Città e Campagna* (Kent ve Kırsal), gastronomik gelenekleri ve tarımsal peyzajı tarım turizmi yoluyla koruma hedefiyle Floransa'da gerçekleşmiştir (Sidali, 2011). Sonuç olarak, tarım turizminin gelişimine adanmış ilk dernek olan *Agriturismo, Confagricoltura* (İtalyan Çiftçiler Derneği) tarafından kurulmuştur. Sonraki yıllarda, diğer iki ana tarım turizmi derneği olan *Terranostra* (İtalyan Çiftçiler Derneği Coldiretti tarafından kontrol edilmektedir.) 1972'de ve *Turismo Verde* (eski adı *Alturist*) (CIA- Confederazione Italiana Agricoltori tarafından kontrol edilmektedir.) 1975'te kurulmuştur (Sidali, 2011).

1980'ler, Kuzey Avrupa ülkelerine kıyasla oldukça geç olan bu turizm sektörünün resmi "doğum on yılı" olarak kabul edilebilir (Di Muzio,2000). O zamandan beri, İtalyan çiftlik turizmi hızlı bir büyüme yaşamıştır.

Hızla büyüyen tarım turizmi ile ilgili çalışmalar artmış ve temelleri oturtulmaya çalışılmıştır. İtalya'da 16 Mart 2006 yılında resmî gazetede yayımlanan "Tarım turizmi yönetmeliği" yasası ile tarım turizminin temel değerleri ulusal yasanın 1. maddesinde belirtilmiştir. Madde 1 amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

"Tarım turizmi yönetmeliği"

İtalyan Gazzetta Ufficiale n. 63 of 16 Mart 2006

Madde 1.

Amaçlar

1. Cumhuriyet, Avrupa Birliği ve İtalyan eyalet ve bölgelerinin kırsal kalkınma programlarına uygun olarak, tarıma verdiği destekte, kırsal kesimde aşağıdakileri amaçlayan uygun turizm biçimlerinin teşvik edilmesini içerir:
 - a) koruma, her bölgenin belirli kaynaklarını sınıflandırmak ve teşvik etmek;

- b) kırsal alanlarda insan faaliyetlerinin sürdürülmesini desteklemek;
- c) tarımda çok işlevliliği ve çiftlik gelirlerinin farklılaşmasını teşvik etmek;
- d) çiftçilerin artan çiftlik gelirleri ve yaşam kalitesinde iyileştirmeler yoluyla toprak, arazi ve çevrenin korunmasına yönelik girişimleri teşvik etmek;
- e) Peyzajın özelliklerini koruyarak kırsal mimari mirasın geri kazanılması;
- f) tipik yerel ürünleri, yüksek kaliteli ürünleri ve ilgili yiyecek ve şarap geleneklerini desteklemek ve teşvik etmek;
- g) kırsal kültür ve beslenme eğitimini teşvik etmek;
- h) tarım ve ormancılığın gelişmesini teşvik etmek.

Kanun ayrıca, kırsal mimari mirasın geri kazanılması ve değerlendirilmesi için çok işlevli bir yaklaşımın parçası olarak tarım turizmini de öngörür ve daha sonra bölgesel düzenlemeler bu amaçla geçici müdahaleleri kapsamaktadır. Bu, çevresel dayanıklılık için uygun bir formüldür, çünkü mevcut kırsal binaların, örneğin çiftlik dükkanlarına dönüştürülen kullanılmayan tezgahlar veya ahırların dönüştürülmesini ve yenilenmesini sağlamaktadır. Buradaki amaç, çevrenin kalitesine katkıda bulunan ve bölgenin belirli özelliklerine ve mimarisine, ayrıca peyzaj ve çevreye saygılı binaları dönüştürmektir (Iolanda & Mercês, 2012).

Bir kırsalda tarım turizmi:

- Mevcut yapılar veya tarım alanlarını kullanmanın yeni yollarını sağlayabilmek.
- Yapıların yaşayabilirliğini artırabilmek.
- Yerel gıda pazarlaması, ürünlerin yerinde üretilmesi, çocuklar veya aile için tarımın yerinde öğrenilmesi, farklı etkinliklerin yapılmasını sağlayabilmek.
- Üretilen ürünlerin yerel ve küresel ölçekte satılarak kırsal için bir gelir kaynağı oluşturabilmektedir.

Tarım turizmiyle kırsalın kalkınması, sürdürülebilirliği, peyzaj ve çevrenin korunması sağlanabilmektedir. Bu nedenle kırsal alanların kendi kendine yetebilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için tarım uygulamalarının geliştirilerek tarımın devamının sağlanması gerekmektedir. Tarım ile köydeki genç nüfusa istihdam yaratılmalı, köyden kente göç önlenmelidir.

2.7.3. Tarım turizmi (*agri / agrotourism*) bileşenleri

Birçok geçiş ülkesinde kırsal alanlar, yaşlı insanların yaygınlığı ve tarım sektörüyle uğraşan aktif nüfusun yüksek payı ile karakterizedir. Kırsal kesimde yaşayanların üçte biri tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır ve kırsal faaliyetlerle genellikle yaşlı nüfus ilgilenmektedir. Gençler, genel yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyen alternatif istihdam olanaklarının olmaması ve hizmetlerin düşük olması nedeniyle kırsal alanları ve tarım sektörünü terk etmekte ve kentte göç edip iş arayışında bulunmaktadır. Zamanla hayvancılığın azalıp tükendiği kırsalda tarım da giderek yok olmaktadır. Üretimin olmadığı kırsalda zamanla yok olmakta veya dönüşmektedir. Bu nedenle kırsalda üretimin sağlanıp tarımın güçlenmesi gerekmektedir. Güçlü tarıma sahip kırsalda istihdamın sağlanıp kırsalın sürdürülebilirliği söz konusu olmaktadır. Son yıllarda tarım turizmi ile kırsal kültürel peyzajın sürdürülebilirliği söz konusudur.

Bir bölgenin tarım turizmini besleyen belirli özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin varlığı alanın çekiciliğini arttırmakta ve alanı ön plana çıkarmaktadır.

Yerin Özgünlüğü

Her bölgenin kendine özgü peyzajı, dili, mutfağı, tarım türü, yerleşim düzeni, mevsimlik tatilleri ve kutlamaları bulunmaktadır ve tüm bunlar o bölgenin insanının yaşadığı coğrafya ve tarihin sonucunda oluşmuş ve süregelmiştir. Kırsal alanlar da geçmişten günümüze kendi kültürlerini, mutfağını, yaşayış biçimini, geleneksel tarımını günümüze kadar getirmiş alanlardır ve her kırsal kendine özgü bir ruh barındırmaktadır. Bu kendine özgü alanlar bazı özellikleriyle öne çıkmakta ve gelen turist için farklı bir deneyim sunmaktadır (Agriturismo Italia, b.t.).

Tepeler

Kırsal alanlar içinde barındırdığı mimari dokusuyla uyumlu ve bütünlük oluşturduğu küçük yerleşim yerlerini çevreleyen tepelerden oluşabilmektedir. Bu tepeler kimi yerlerde üzüm bağları, zeytin ağaçları, kiraz bahçeleri kimi yerlerde korunmuş orman dokusuyla gerçek mimari cevherler içeren alanlar olabilmektedir. Bu alanlar insanlara eşsiz bir manzara karşısında seyir zevki veren kültürel peyzajlardır (Agriturismo Italia, b.t.).

Dağlar

Kırsal alanların dağlık bölgelerinde belirli özellikleriyle öne çıkmış dağlar bölgeyi farklı açılardan etkileyebilmektedir. Bu dağlarda köy halkı tarım, hayvancılık, yaylacılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Bu alanlara gelen turistler bu yaşayışı yakından görüp deneyimleyebilme şansını elde etmekte, farklı parkurlarda doğa yürüyüşü de yapabilmektedir (Agriturismo Italia, b.t.).

Doğal veya İnsan Yapımı ile Oluşturulan Peyzajlar

İnsan yerleşiminin tarihi tarımsal peyzajın inşasıyla derinden bağlantılıdır. Peyzajların insanlar tarafından değiştirilmesi tarımın başlamasından sonra çok belirgin hale gelmiştir (Rapoport, 2004). Buna örnek olarak İtalya kırsalında bulunan Alplerden adalara kadar güzelliği ve uyumuyla dünyada benzersiz bir peyzaj olan Üzüm Bağları, Diyarbakır' da ilk yapım tarihi 7 bin yıl öncesine dayanan bahçe kültürünün çok önemli olduğu bir coğrafyada yer alan 2015'te UNESCO tarafından Dünya Mirası ilan edilen Hevsel Bahçeleri örnek olarak verilebilir. Bu peyzajlarda yüzyıllar boyunca doğal peyzajın insan eliyle işlenerek nesilden nesile inşa edilerek yapıldığı büyük teraslama çalışmalarını veya tarım sistemlerini bugün hala görmek mümkündür.

Tarım turizmi dağları, tepeleri, denizleri ve gölleri keşfetmenin yanında o ülkede bulunan farklı yapıları, sanat eserlerini deneyimlenebilme imkânı sunmaktadır.

Kırsal Yerleşimler

Kırsalda bulunan çiftlikler büyük şehirlerin dışında ve hatta kendi sınırları içinde yer alır ve ziyaretçilerin kırsal bölgeyi deneyimlemelerine, hatta kentsel alanlardan minimum seyahat ve sadece birkaç saatliğine bile durma imkânı ile sadece özel yiyecekler veya yemekler almalarına izin vermektedir.

Şehirlerin yakınında ailelerin ve okul gruplarının eğitim atölyeleri, şirket ziyaretleri, okul odaklı bahçeler ve meyve bahçeleri ve uygulamalı bahçecilik veya tarımsal faaliyetlere katılımı içeren çok çeşitli hizmetler bulabileceği eğitim çiftlikleri bulmak kolay olabilmektedir. Bazı durumlarda, çiftliklerde küçük çocuklar için özel faaliyetler (tarım kreşi) veya hatta engellilere veya yaşlılara veya özel bakım veya hizmetlere

ihtiyaç duyan turistlere hitap eden kişiselleştirilmiş çiftçilik faaliyetleri bulunmaktadır (Agriturismo Italia, b.t.).

Karakter ve Çeşitlilik

Her turist çiftliği içinde bulunduğu yerin gelenekleri, tarım ve hayvancılık üretimi, yapıları, peyzajı, iklimi vb. ile tarihin ürünüdür ve bu özellikleriyle farklılık göstermektedir. Ancak çiftlik sahibi aileler bu farklılıklara rağmen misafirperverliğe katkıda bulunmaktadır. Konuklara sağlanan odalarda, dairelerde veya komple konut birimlerinde konaklayan misafirler; basit malzemelerle kır yemekleri yapma, bazen son derece rafine olabilen yemek pişirme ve yürüyüş, ata binme, bisiklete binme, balık tutma, spor yapma, güneşlenme gibi çok çeşitli açık hava etkinliklerine katılabilmektedir.

Çiftlikler genel olarak eksiksiz ve eşsiz bir hizmet sunmaya çalışırken bazı çiftlikler özelleşerek belirli bir alanda hizmet verebilmektedir. Bu çiftlikler genellikle bir görüşü veya felsefeyi benimseyerek yola çıkmaktadır. Bu çiftliklere örnek olarak ailelere ve çocuklara daha fazla önem vererek genellikle turizmi eğitim faaliyetleriyle birleştiren çiftlikler, felsefesini çevreye ve yerel tarih ve kültürün korunmasına dikkat çekmek için oluşturulan çiftlikler, tarımı ve kırsalı gösteren gerçek müzeler haline getirilen çiftlikler, kendilerini bitki ve hayvan biyoçeşitliliğinin korunması için otantik merkezler olarak oluşturan çiftlikler verilebilir.

Konaklama Mekânları

Tarım turizmi deneyimi, tarımla, mevsimlerle, üretim süreçleriyle, el sanatları ve ticaretle olduğu kadar, çok çeşitli stiller ve modeller de dahil olmak üzere geleneksel kırsal mimari, taş, tuğla ve ahşap evler ile yakın temas anlamına gelmektedir. Konaklama mekanları kırsalda bulunan eski bir yapının dönüştürülmesiyle, farklı hikâyeye ve tipolojiyle yani yapı veya yapı gruplarının eklemlenmesiyle oluşturulmaktadır. Farklı konaklama deneyimi sunan tarım turizminde oluşturulan bölgeler yeni, ilginç ve orijinal bir turistik cazibe merkezi olmakla birlikte bulunduğu kırsal yerleşimin karakteristiğiyle de uyum içindedir.

Tarım turizmiyle buğdayın ekmeğe dönüşümü, süt üretimi, çiftlik hayvanlarının tanınması, kırsal peyzajın ve doğanın keşfi, geçmişin gelenek, görenek ve ritüellerine yerinde tanık olmak gibi farklı aktiviteler yapılabilen ve kırsalla doğrudan ilişki kurulabilmektedir (Şekil 2.18).

Şekil 2. 18. Kırsalda ata binmek, yerel gıda yapımı, doğa yürüyüşü gibi aktiviteler (Blacka vd., 2009).

2.7.4. *Slow food* ve tarım turizmi ilişkisi

Buiatti (2011)'ye göre yemek ortak bir dil ve her şeyden önce evrensel bir hak olan yemek herhangi bir dil gibi iletişim kurmak, duyguları, hisleri paylaşmak için var olmaktadır. Yemeğin hazzı sadece lezzete değil, başkalarıyla paylaşılmasına da bağlıdır ve her yemeğin, en yaygın ve “basit” bile olsa bir bölgenin, köyün kimliğini, tarihini, kültürünü, aile ve din tarihinin hikayesini barındırmaktadır (Sidali vd., 2011)

Buiatti (2011) turizm ve yemek ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Yemek, bir gezginin deneyiminin önemli bir yönüdür. İtalya'ya gelen potansiyel ziyaretçilerin çoğu, geleneksel yemekleri, bölgesel spesiyaliteleri ve muhtemelen organik olarak yetiştirilmiş taze yerel ürünleri tatmak ister. Gıda, turizm için somut faydalar sunan önemli bir ekonomik ve kültürel kaynaktır. Bununla birlikte, bu aktiviteye dahil olan kişilerin, giderek daha bilinçli ve sağlık bilincine sahip bir ziyaretçi grubuna otantik bir yemek deneyimi sunmada

etkili olmaları esastır. Yemek turizmi tanımında, seyahat deneyiminin bir parçası olarak yemek tüketen turist ile ilgileri, davranışları ve hatta destinasyon seçimleri gıdaya olan özel ilgisinden etkilenen ve belirlenen turist arasında ayırım yapmak gerekir. Yemek açıkça herhangi bir seyahat deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır ancak önemi ve anlamı farklı nedenlerle göz ardı edilmiştir: bazı gezginler için sadece bir tür “yakıt” iken büyüyen bir azınlık olan diğerleri için önemli, bazen seyahat etmek için en önemli sebep veya motivasyondur. Arada bir yerde, gıda turizminin itici gücü olabilecek tüm potansiyel tüketicileri/turistleri bulabiliriz (Buiatti, 2011).”

Günümüzde organik ve doğal ürünlere dolayısıyla yerel kaynaklı gıdalara artan bir ilgi ve talep bulunmaktadır. Kırsal alanın bir rahatlama ve dinlenme kaynağı olarak korunması, hem turist/tüketici hem de bundan yararlanan köylü için temel bir konudur. Turizmi ve peyzajın bakımını, orada yaşayan insanların sosyal yaşamını sürdürmek, üretken faaliyetler ve istihdam yaratmak için önemli bir potansiyel çözüm olarak görmek de önemlidir.

Gıda turizmi, çiftçiler için yeni pazarlara açılma ve ürünlerine katma değer elde etme fırsatlarını göz önünde bulundurarak üretim faaliyetlerini yeniden düşünmeleri için itici bir güç olmaktadır. Gıda turizmiyle üreticileri tüketicilere bağlayan, sürdürülebilir tarım ve zanaatkar gıda üretimini sergileyen farkındalık yaratan gıda toplulukları oluşturmak, sağlık, yerel yemek kültürü ve tarım arasındaki önemli bağlantının daha iyi anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlayan lezzet eğitimleri vermek, tehdit altındaki gıdaları koruyarak biyolojik çeşitlilik alanlarında uzun vadeli değişim sağlamak gibi amaçları bakımından *Slow Food* felsefesi ile benzer amaçlar gütmektedir (Buiatti (2011). Bu nedenle *Slow Food* ile tarım turizmini kırsal alanların kalkınması ve desteklenmesi için birlikte değerlendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Slow Food Derneği yemek, yerel gelenek ve farklı kültürlerin mirasını korumayı, gıda biyoçeşitliliğini desteklemeyi, çevreyi ve toprağı korumayı, insanların yemek konusunda farkındalık ve sorumlulukla günlük seçimler yapmalarına yardımcı olmak için tat eğitimini teşvik etmeyi, sürdürülebilir tarımı desteklemeyi, küçük üreticileri ve topluluklarını korumayı ana hedefleri olarak belirlemiştir.

Günümüzde farklı ülkelerde şarap, kahve gibi gıdalarla öne çıkmış alanlar bulunmaktadır. Bu alanlarda özellikle kültür ve yemek rotaları oluşturulmaktadır. Bunun sonucunda bölgelerin tanınırlığı artmakta, sosyal, kültürel, mimari mirasını keşfetmek için de olanak tanımaktadır.

Gıda, bölgesel kültür ve kimliğin önemli bir parçasıdır ve gıda üretiminin peyzaj üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Bir kırsal bölgenin belirli bir gıdayla ön plana çıkması o bölgeye katma değer oluşturacak, tarım alanlarının işlenmesi ve peyzajın kullanılması küçük ölçekli çiftçileri ve köylüyü ekonomik yönden destekleyecek ve bu alanların canlılığını ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

2.7.5. FAO ve GIAHS ile kırsal ve tarımsal peyzajın korunması ve sürdürülebilirliği

Kırsal peyzajlar işsizlik, kentteki imkanlar, susuzluk, tarımsal zirai ürünlerin fiyat artışları vb. nedenlerle hayvancılık ve tarımcılığı terk etmekte ve kırsal alanlar yavaş yavaş sessizleşmektedir. Bu nedenle peyzajların, tarımsal biyoçeşitliliğin, doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını güçlendirmek, iklim değişikliğine karşı kırılganlığı azaltmak, sürdürülebilir tarımı ve kırsal kalkınmayı geliştirmek amacıyla FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) “Küresel Öneme Sahip Tarımsal Miras Sistemleri (GIAHS-*Globally Important Agricultural Heritage Systems*)” programını başlatmıştır (FAO, b.t.(a)).

Aile tarımını ve geleneksel tarım sistemlerini baltalayan küresel eğilimlere yanıt olarak Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2002 yılında bir girişim olarak başlattığı, 2005 yılında 6 ülkeden 8 pilot alandaki projeler ile şekillenen ve 2015 yılında ortak bir programa dönüşen GIAHS (Küresel Öneme Sahip Tarımsal Miras Sistemleri) yaklaşımı geleneksel tarım sistemlerinin korunmasını ve sürdürülebilir kırsal gelişme ile ormancılık ve balıkçılık da dahil olmak üzere dünyadaki tarımsal mirasın korunmasını amaçlamaktadır (Atik vd., 2022). Atik vd. (2022) GIAHS’ ın amaçlarıyla ilgili şunları söylemiştir:

Tarımsal biyoçeşitlilik, yerel kültürün ve peyzajın sistematik bir yaklaşımla ele alınması ve bu sayede gıda güvenliği ve kırsaldaki geçim kaynaklarının

sürekliliği için nadir tarım uygulamalarını ortaya çıkarmak ve uzun vadeli korunmasını hedeflenmektedir. Küresel ölçekte biyolojik çeşitlilik açısından zengin tarımsal alan kullanım sistemlerinin ve tarımsal peyzajların etkileşim halinde oldukları çevreleri ile uyumlu, sürdürülebilir kırsal gelişme için modeller sunan GIAHS; geleneksel üretim tekniklerinin devam ettiği, çoklu ekosistem hizmetlerini sağlamaya devam eden, yüksek tarımsal biyoçeşitliliğe sahip, atadan kalma bilginin kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve güçlü kültürel ve sosyal değerlerin bulunduğu tarımsal peyzajların tanımlanması, tarımdan elde edilen gelirin çiftçiler için kullanılarak yaşam kalitesi açısından çiftçilerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (Atik vd., 2022).

Kırsal peyzajlardaki geleneksel gıda üretim uygulamalarının ve yaşam biçiminin sürekliliği peyzaj kalitesini artırmakta ve kırsal alanlardaki turizm talebi ile bu alanlara önemli katma değer ve rekabet gücü kazandırmaktadır. Burada arazi kullanım sistemleri ve peyzaj dinamiklerin korunması, zengin biyoçeşitlilik, yöre halkının yerel çevre ile uyumlu faaliyetleri sürdürülebilir gelişmenin temeli olarak kabul edilmektedir. GIAHS programının önceliklerini de gıda güvenliği, yerel istihdam, çevrenin korunması, sosyal dayanışma, biyolojik çeşitlilik miras değerleri tanımlamaktadır. Kırsal peyzajlar çoklu işlevleri, geçmişten günümüze aktarılan kültürel değerleri, doğası, en önemlisi de kentlere besin sağlayan üretim alanları olmaları nedeniyle her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır (Atik vd., 2022).

2017 tarihinde yayımlanan “Kırsal Peyzaj Kültür Mirası ile İlgili ICOMOS-IFLA İlkeleri” metninde FAO’nun önemli arazi kullanım sistemlerini, kültür mirası değeri taşıyan, biyolojik çeşitlilik ve bilgi sistemleri yönünden küresel düzeyde önemli peyzajları belirlemeyi ve korumayı hedefleyen Tarım Mirası Sistemleri (GIAHS) programının göz önünde tutulması gerekliliği vurgulanmıştır.

FAO' nun ev sahipliği yaptığı platformlardan biri olan Aile Çiftçiliği Bilgi Platformu hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde baskın tarım biçimi olmakla beraber köylüler, yerli halklar, geleneksel topluluklar, balıkçılar, dağ çiftçileri, pastoralistler ve dünyanın her bölgesini ve biyomunu temsil eden diğer birçok grubu içermektedir. Platformun amacı hem dengeli beslenmeye hem de dünyanın tarımsal biyoçeşitliliğinin

korunmasına katkıda bulunmak, çeşitlendirilmiş tarım sistemleri işletmek ve geleneksel gıda ürünlerini korumaktır (FAO, b.t.(b)). Platformun temaları şekil 2.19’ da gösterilmiştir.

Temalar

Şekil 2. 19. Aile Çiftçiliği Bilgi Platformu temaları (Kaynak: [URL 2. 4](#))

Çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan ve bölüm 3.4.3.’ te detaylı olarak aktarılan Yiğitali köyünde bulunan kooperatif; Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütünün (FAO) projesi ile desteklenmektedir. Köyde 2021 yılında kurulan ‘Uludağ Yiğitali Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi’, Bursa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Büyükşehir ve Osmangazi Belediyesinin destekleriyle tadilatı yapılan eski köy okulunu kooperatif binasına dönüştüren kadınlar, köye has Çongara fasulyesi başta olmak üzere erişte, salça, reçel, tarhana gibi ürünleri hazırlayarak satışa sunmakta ve çeşit çeşit geleneksel ürünlerle hazırladıkları kahvaltılı sofralarında misafirlerini ağırlamaktadır.

Bu kapsamda birçok örgüt kırsal alanları desteklemekte ve bu alanların sürdürülebilirliği için çalışmalar yapmaktadır. Kırsal peyzajlar ve özellikle de kırsal peyzajlardaki üretim sistemleri olan tarımsal peyzajların son yıllarda yaşanan salgın, gıda krizleri, iklim değişikliği gibi sorunlara çözüm veya uyum sağlayabildiği, gıda güvenliği açısından çözüm alanları olduğu görülmektedir. Bu nedenle kırsal peyzajların uluslararası ölçekte korunması gerektiği daha da çok anlaşılmış ve koruma çabalarını beraberinde getirmiştir.

2.7.6. Organik çiftliklerde dünya çapında fırsatlar (WWOOF) ve Türkiye’deki yansıması Tatuta

Dünyanın ilk eğitim ve kültür değişim programlarından biri olan WWOOF (*Independents-World Wide Opportunities on Organic Farms*-Organik Çiftliklerde Dünya Geneline Olanaklar) 1971 yılında Birleşik Krallık'ta kurulmuştur.

Kültürel ve eğitimsel değişime katılmak isteyen ve organik yöntemler kullanan herhangi bir çiftlik, topluluk veya bahçe projesi bu programa katılabilmektedir. “*WWOOFing*”, pratik organik tarım ve bahçecilik becerilerini öğrenmenin, organik tarım hareketinin bir parçası olmanın ve kültürünün kalbini deneyimlemenin bir yolu olarak tarif edilmektedir. Uluslararası organizasyon olan WWOOF gönüllüleri, organik tarım çiftçileri ve yetiştiricileri bir araya getirerek, güvene ve parasal olmayan alışverişe dayalı kültürel ve eğitsel deneyimleri teşvik eden ve böylece sürdürülebilir ve küresel bir topluluğun oluşturulmasına yardımcı olan dünya çapındaki bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Bu organizasyonda bir gönüllü olarak (ya da WWOOF’cu), ev sahibiyle birlikte günlük işleri yerine getirmek ve ev sahibine bir çiftçi olarak hayatı deneyimleyerek yardımcı olunmaktadır. Aynı zamanda ev sahibi bir çiftlik ise kendi ülkelerinde veya yurtdışından katılmak ve organik hareketi desteklemek isteyen ziyaretçileri kabul etmek için evlerini açmaktadırlar (WWOOF Türkiye, b.t.).

Dünya’nın dört bir yanından bireylere fırsat sunmak, organik tarım ve bahçecilik konusunda ilk elden deneyim sahibi olmak ve gerektiğinde bir yardım eli uzatmak, kırsal bölgeye girmek ve yerel deneyimleri tecrübe etmek, genellikle emek-yoğun olan ve suni gübre ve böcek ilaçlarına dayanmayan organik harekete yardımcı olmak, organik hareket içerisindeki diğer insanlarla temas kurmak, harika bir zenginleştirilmiş deneyime sahip olmak ve yerel halkla kültürel etkileşimde bulunmak WWOOF’ın amaçları olarak belirlenmiştir (Birinci, Kaymaz, 2018).

Dünya çapında yaklaşık 100 ülkede, 11 binin üzerinde ekolojik çiftliğin üye olduğu WWOOF (*World Wide Opportunities on Organic Farms / Organik Çiftliklerde Uluslararası Fırsatlar*) ağının da Türkiye temsilcisi TaTuTa projesidir. Proje, 2002 yılında başlamış ve 2004 yılında Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği’nin desteği ile Türkiye’nin birçok bölgesinde uygulamaya geçmiştir.

Türkiye’de ekolojik tarımla uğraşan ve geçinen çiftçilere gönüllü işgücü ve/veya bilgilendirme desteği sağlamayı amaçlayan TaTuTa projesi, ekolojik tarımı teşvik edip sürdürülebilirliği hedeflemektedir. Tarım turizminin işleyişinde ise ekolojik üretim yöntemleri hakkında bilgi ve deneyim alışverişini gerçekleştirmeyi ve kültürlerarası alışverişin sağlanmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. TaTuTa projesi kapsamında gönüllü ve konuk olarak tarım turisti olmak isteyen bir ziyaretçi, çiftliği ziyaret edebilmektedir. Gönüllü katılımında katılımcılar TaTuTa projesine kayıtlı çiftliğe bilgi, işgücü ve deneyimleri dahil olmak üzere her türlü desteği gönüllü olarak sağlayarak buralarda yeme, içme, konaklama ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Konuk olarak katılım da ise çiftlikte çalışma zorunluluğu bulunmadan alınan hizmetler ve konaklama karşılığında çiftlik sahibine belli bir ücret ödenmesi gerekmektedir. Çiftliği ziyaret eden katılımcılara sosyal ve kültürel etkinliklere katılma, şifalı bitkiler atölyesi, perma-kültür hakkında eğitimler, doğa gözlemi, doğa yapı atölyesi, çocuk kampları ve zeytinyağı üretiminden doğal sabun ve deterjan yapımı gibi birçok aktivite verilmektedir (Birinci, Kaymaz, 2018) (Şekil 2.20).

Şekil 2. 20. WWOOF kapsamında yapılan etkinlikler (Kaynak: [URL 2. 5](#))

Birinci, Kaymaz (2018)' ın aktardığı üzere günümüzde Türkiye'nin farklı bölgelerinde yer alan TaTuTa Projesi kapsamında faaliyet gösteren 75 adet ekolojik tarım turizm çiftliği bulunmaktadır. Çiftliklerden 5 tanesi Akdeniz, 9 tanesi Doğu Anadolu, 9 tanesi İç Anadolu, 13 tanesi Karadeniz ve 39 tanesi de Ege Bölgesinde yer almaktadır (TaTuTa/WWOOF Türkiye, 2021). Tarım ve turizm arasında bir köprü niteliğinde olan TaTuta çiftlikleri hem gönüllü hem de konuk ağırlaması bakımından yerel halka, bölge kültürüne ve istihdama önemli katkılar sunmaktadır. Bu çiftliklerden bir tanesi olan Belentepe Çiftliği çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan ve 3.4.8. 'de detaylı olarak aktarılan Mürseller köyünde bulunmaktadır. Çiftlik; Uludağ eteklerinde, 15 dönüm arazi üzerinde kurulu, mümkün olabildiğince kendi başına yetmeye çalışan, sürdürülebilir bir yaşam alanı örneği teşkil etmektedir. Çeşitli gıda üretimlerinin yapıldığı çiftlikle ayrıca gençlere eğitim ve aktivite olanakları da tanınmakta; toprak, su, hava, gıda kirliliği, doğal yaşam alanlarının ve canlı türlerinin yok oluşu, gittikçe ciddiyeti ve şiddeti artmakta olan iklim değişikliğine karşı farkındalık oluşturmaktadır.

2.7.7. Tarım turizmi (*agro / agritourism*) ve kazanımlar

Dünyada farklı ülkelerde uygulama alanı bulunan tarım turizmi kırdan kente göçün önlenmesi, kırsal işsizliğin çözümlenmesi, kırdaki yaşayan kesimlere ekonomik katkılar sağlanması, doğal kaynaklar vb. gibi çevresel değerlerin koruma altına alınması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlamaktadır (Zengin ve Savgın, 2016).

Sürdürülebilirliği hedefleyen tarım ve turizm sektörü ekonomik kalkınmada önemli bir role sahiptir. Tarımsal alanların geliştirilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi ile turist ziyaretleri artmakta, buna bağlı olarak yöre halkının ve çevresinin yaşam kalitesi iyileşmekte, yapıldığı bölgeye kazanç sağlamakta ve yöre halkının üretime aktif katılması nedeniyle de dışarıya olan göçün de azalmasını sağlamaktadır. Ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan tarım turizmi, ziyaretçiler ve yerel halk arasında bir etkileşim oluşturmaktadır ve onları doğrudan birbirine yaklaştırmaktadır. Tarım turizminin yerel halka katkıları sosyo-ekonomik durumun iyileşmesi, gelenek ve kültürün sürdürülmesi, buna bağlı olarak da doğal değerlerin, kültürel mirasın ve peyzajın korunmasını sağlamaktadır. Gelişimi geniş bir yelpazeden oluşan tarım turizmi yerel

halkın geçim kaynağıdır ve başarılı bir tarım turizmi için yerel paydaşların iş birliği şart olmaktadır.

Tarım turizmiyle:

- Üretici ve tüketici doğrudan buluşarak ürünün değeri azalmakta ve tarım ürünlerine olan talep artmakta bu da üretim ve üretici olumlu yönde etkilenmektedir.
- Turistik mal ve hizmet sektörü ve bunların yan ve alt sektörleri de gelişmektedir.
- İstihdam, kişisel gelir, yaşam düzeyi, ek gelir artmakta, kırsal göç azalmakta ve kamu gelirleri olumlu yönde etkilenmektedir. Bölgelerde yeni iş yerlerinin açılarak istihdamın yaratılması, tarım ürünlerinden elde edilen karın maksimize edilmesi ve böylece hane halkı gelirinin artırılması, evde üretilen tarımsal ürünlerin ve yan ürünlerin pazarlanması, kırsal bölgelerde çiftlik gelirlerinin artışıyla birlikte ortaya çıkan vergi gelirleri, yerel istihdamın artışı ve yerel iş dünyasının canlanması ile yerel ekonomiye katkı açısından bölgelere ekonomik faydalar sağlamaktadır.
- Dinlendiricilik özelliğini yitiren geleneksel tatil beldelerinin (kıyı turizmi) üzerindeki yük hafifletmekte ve tatilleri mekân içine yaymak mümkün olmaktadır.
- Özellikle aileler ve çocukları için düşük maliyetli, daha hoş vakit geçirici tatil olanağı yaratılmaktadır.
- Yeşil turizmi geliştirmektedir.
- Köylerde atıl halde bulunan yapılar yeniden kullanıma açılarak tarihsel mirasın korunmasını sağlamaktadır.
- Yerel halkın geleneksel kültürlerinin korunması ve yaşatılmasına ve doğal değerlerin korunmasına kültürel olarak katkıda bulunmaktadır.
- Ekosistemin korunması, doğal yaşam alanlarının sürekliliğinin sağlanması, çevresel zararların en aza indirilmesi ve kırsal bölgelerdeki alt yapının geliştirilmesi gibi çevresel katkıları ön plana çıkmaktadır (Çelik Çanga vd., 2018; Gökalp, Yazgan, 2013; Metin vd., 2017).

Tarım turizmi İtalya, Almanya gibi ülkelerde son yıllarda öne çıkmış bir turizm çeşididir. Tarım turizmiyle yukarıda bahsedildiği gibi birçok kazanım elde edilmektedir. Özellikle köylünün yapıp ürettiği tarım ürünleri daha da ön plana çıkarak köylüye ek gelir sağlamakta, tarımsal alanlar işlenerek kullanılmakta, peyzajın devamlılığı sağlanmaktadır. Yörede ve çevresinde bulunan mimari değerler ön plana çıkmakta, atıl durumdaki yapılar yeniden işlevlendirilerek geri kazanılmakta, yörenin değerlerinin tanıtılması için farkındalık oluşturmaktadır.

2.8. Bölüm Değerlendirmesi

İnsan ve doğanın sürekli etkileşimiyle doğa işlenmiş, gelenek, görenek ve birikimlerini doğaya aktaran insan eylemleri sonucu kültürel peyzajlar oluşmuştur. Kültürel peyzaj uzun tartışmalar sonucunda literatüre girmiştir. Doğa ve insanın birbirinden ayrılmaz iki parça olduğu bu koruma yaklaşımlarında her ikisinin de bütünleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Kültürel peyzaj farklı tipolojileri barındırmaktadır. Bunlardan bir tanesi de kırsal peyzajdır. Organik olarak gelişen ve sürekli değişim içinde olan peyzajlar olan kırsal peyzajlar sürekli değişim içinde olup peyzaj şekillenmektedir. Kırsal peyzajlar, bölge insanının yaşamını, kullandığı teknikleri, gelenek ve göreneklerini bizlere yansıtmaktadır.

Doğanın hâkim olduğu kırsal yerleşimler kendine özgü karakterler içermektedir. Bölgenin topoğrafyası, doğal alanları, bitki örtüsü, su ögesi, dağ, tepe, vadi gibi oluşumlar, ormanlar, bulundurduğu çayırlar, meralar, kullanılan yapı malzeme ve tekniği gibi bir sürü etken farklı kırsal peyzaj tipolojilerinin oluşmasını sağlamıştır.

Günümüzde birçok kırsal alan farklı sorunlarla boğuşmaktadır. Tarımda girdilerin artması, susuzluk, gençlerin şehirde çalışmaya başlama isteği, altyapı yetersizliği, özellikle orman köylerindeki üretimin sanayiye girdi sağlamıyor oluşu vb. nedenlerden dolayı kırsal alanlar terk edilmektedir. Kırlardaki nüfus kaybı kırsal yerleşmelerin ekonomik faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyerek kalkınma çabalarını sekteye uğratmakla kalmamakta, mevcut kültürel yapıyla ilgili hafızanın da yok olmasına neden olmaktadır. Göçle birlikte nesiller arası bağ kopmakta, kırsal kesimin geçmişten gelen

ekonomik, sosyal ve coğrafi bilgi birikimi sonraki nesillere aktarılamadan yok olmaktadır. Bu nedenle kırsalın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Kırsal alanların korunması amacıyla Dünya’ da ve Türkiye’de geçmişten günümüze çalışmalar yapılmış ve UNESCO, ICOMOS gibi kurumlar eylem planları oluşturmuş, sempozyum ve bildiriler düzenlemiş, kırsal korumaya olan farkındalığı arttırmak için çalışmalar yapmıştır. 18 Nisan 2019’un teması “Kırsal Peyzaj” olarak belirlenmiştir. Kırsal peyzajın karşı karşıya olduğu tehlikelere, koruma sorunlarına dikkat çekmek; belgeleme ve korumaya yönelik çabaları yaymak için tüm dünyada ICOMOS tarafından etkinlikler düzenlenmektedir.

Türkiye’ de de benzer çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda dünyada ve Türkiye ‘de tarım turizmi-ekoturizm gibi olguların güçlendirilerek kırsal alanların kalkınması ve sürdürülebilirliği hedeflenmektedir.

Çalışma kapsamında kırsalın kalkınması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneri olan tarım turizmi koruma kapsamında değerlendirilmiştir. Tarım turizmi tarımsal faaliyetleri engellemeden, kırsal yörelerin dinlendirici etkisinden yararlanarak, gelir düzeyi diğer sektörlerle göre düşük olan tarım kesimindeki üreticilere ek gelir olanakları sağlayan, yöre ve ülke ekonomisini, sosyal ve kültürel yapısını olumlu yönde etkileyen bir faaliyet alanı olarak tanımlanmaktadır.

Tarım turizmiyle bir bölgenin dağları, tepeleri, dereleri, kırsal mimari mirası ön plana çıkmakta, gelen turist bu alanları deneyimleyebilmektedir. Her kırsalın kendine özgü değerleri kırsala gelen turist için özgün deneyimler sunmaktadır.

Son yıllarda Almanya, İtalya gibi öne çıkan tarım turizmi farklı örgütler tarafından desteklenmekte, bazı kuruluşlarla da benzer amaçlara hizmet etmektedir. Bu kurumlardan olan FAO’nun başlattığı bir program olan GIAHS ile peyzajların, tarımsal biyoçeşitliliğin, doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını güçlendirmek, iklim değişikliğine karşı kırılganlığı azaltmak, sürdürülebilir tarımı ve kırsal kalkınmayı geliştirmek hedeflenmektedir. Bu kapsamda 2017 tarihinde yayımlanan “Kırsal Peyzaj Kültür Mirası ile İlgili ICOMOS-IFLA İlkeleri” metninde

FAO'nun önemli arazi kullanım sistemlerini, kültür mirası değeri taşıyan, biyolojik çeşitlilik ve bilgi sistemleri yönünden küresel düzeyde önemli peyzajları belirlemeyi ve korumayı hedefleyen Tarım Mirası Sistemleri (GIAHS) programının göz önünde tutulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Dünyanın ilk eğitim ve kültür değişim programlarından biri olan WWOOF' da bireylere fırsat sunmak, organik tarım ve bahçecilik konusunda ilk elden deneyim sahibi olmak ve gerektiğinde bir yardım eli uzatmak, kırsal bölgeye girmek ve yerel deneyimleri tecrübe etmek, genellikle emek-yoğun olan ve suni gübre ve böcek ilaçlarına dayanmayan organik harekete yardımcı olmak, organik hareket içerisindeki diğer insanlarla temas kurmak, halkla kültürel etkileşimde bulunmak için çalışmalar yapmaktadır.

Görüldüğü üzere son yıllarda pek çok farklı kurum ve kuruluş tarım turizmini desteklemekte, gıdanın korunması, kırsalın kalkınması için programlar yapmaktadır. Tarım turizmi köylünün yapıp ürettiği tarım ürünleri daha da ön plana çıkararak köylüye ek gelir sağlamakta, tarımsal alanlar işlenerek kullanılmakta, peyzajın devamlılığı sağlanmaktadır. Yörede ve çevresinde bulunan mimari değerler ön plana çıkmakta, atıl durumdaki yapılar yeniden işlevlendirilerek geri kazanılmakta, yörenin değerlerinin tanıtılması için farkındalık oluşturmaktadır.

Gıda; toprağı, mirası ve insanları bir araya getiren doğa ve insan toplumu arasında güçlü bir bağlantı görevi görmektedir. Bir yerin otantik tadını (oradaki doğal ürünleri tadarak) yenilebilerek deneyimlemek o yerin peyzajını vurgulayabilmektedir. Bu nedenle tarım turizmini öne çıkararak bölgeyi korumak mümkün olmaktadır. Ancak bölgenin markalaştırmaya çalışarak tamamen turizm amaçlı hizmete dönüşmesi köy kırsalını olumsuz etkileyebilmektedir. Yerel halkın tamamen para odaklı turiste yaklaşması, belirli özellikleriyle öne çıkan köy yerine ekonomik nedenlerden ötürü aynı tipte köylerin oluşması, yoğun turist trafiğı, ziyarete gelen turistlerin kırsala uygun olmayan davranışları gibi nedenlerle kırsalda yeni sorunların oluşması senaryosu mümkündür. Bu nedenle tanıtımların düzgün yapılıp, yerel halkın eğitilmesi, turistlerin bilgilendirilmesi, her köyün belirli temalara sahip olması, yöneticilerin süreci takip etmesi ve eylem planlarını hazırlaması gerekmektedir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde Bursa şehrinin önemli bir değeri olan Uludağ aktarılarak eteklerinde bulunan dağ köyleri incelenecektir. Köyler yerleşim ve çevreleriyle değerlendirilerek köylerin gelenek, görenek, yerleşim tipolojisi, mimari özellikleri, doğal alanları, seyir terasları, manzaraları gibi bütünü oluşturan kır resmi aktarılmaya çalışılacaktır. Sahip olduğu değerler bütününde kırsal yerleşimler için literatür taramalarından da faydalanılarak köylerin canlılığını sürdürmesi, yaşaması ve korunabilmesi için öneriler geliştirilecektir.

3.1. Yöntem

Kırsal yerleşimler farklı sebeplerle son yıllarda hızla göç vermekte, insansızlaşmakta bunun sonucunda da kırsal kültürel miras yok olmakta, değişmektedir. Tez çalışmasında Bursa' nın çeperinde ve Uludağ'ın eteklerinde olan kırsal yerleşimlerin korunması ve sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amacıyla öncelikle literatür araştırması ve çalışma alanını belirlemeye yönelik ön araştırma çalışması yapılmıştır. Literatür araştırması kısmında kültürel peyzaj kırsal peyzaj tarımsal peyzaj kavramları aktarılmış daha sonra kırsal yerleşimlerin sorunlarına değinilmiştir.

Kültürel miras olan kırsal yerleşimlerin kanun, sözleşme ve yasalardaki koruma yöntemleri ve maddeleri anlatılarak kırsal peyzajın korunmasına yönelik gelişmeler aktarılmıştır. Daha sonra günümüzde yeni bir kavram olan tarım turizmi ve tarihsel süreci anlatılarak tarım turizmiyle kırsal korumanın sağlanmasına yönelik literatür araştırmaları yapılmıştır. Tarım turizmiyle benzer yaklaşımları sergileyen *Slow Food* Hareketi ve tarım turizmini destekleyen FAO, FAO' nun bir alt kurumu olan GIAHS, WWOOF ve TaTuTa anlatılmıştır.

Çalışma alanında bulunan köylerle ilgili literatür araştırmalarıyla ön çalışma yapıp köyler hakkında bilgiler edinilmiştir. Daha sonra köyün konumu, geçim kaynağı, turistik faaliyetler, turizm türü, konaklama, geçmişte köyden geçen İpek Yolu gibi önemli bir yolun varlığı, köyün barındırdığı Uludağ, dağ, orman vb. manzaralar, yetiştirilen ürünler, geleneksel ve hayvansal gıdalar, köyde hala varlığını sürdüren zanaatlar, köyün tarımsal kalkınmasında etkili olan kooperatifler, köyde yeni gelişen iş

kolları, son yıllarda üretilen yeni ürünler ve köy karakterinin oluşmasında etkili olan cami, çeşme, meydan, yatır, türbe, fırın, samanlık, ambar, konut, doğal alanlar kentsel öğeler başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlıkları içeren köy envanter fişleri hazırlanmış ve literatür araştırmaları, çalışma alanına yapılan geziler, fotoğraflamalar, sözlü görüşmeler ile doldurulmuştur. Her köy için yapılan envanter fişi Ek 1.' de yer almaktadır.

KIRSAL KÜLTÜREL PEYZAJIN TARIM TURİZMİ İLE KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI: ULUDAĞ KÖYLERİ													
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI ROLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI								HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU		EK 1			
KÖY ADI:				ENVANTER NO:									
KONUM		SEHIR MERKEZINE YAKIN	☐	SEHIR MERKEZINE UZAK	☐	Bursa'nın merkezine .. km uzaktadır.							
GEÇİM KAYNAĞI										KÖYÜN GOOGLE EARTH GÖRÜNTÜSÜ			
TURİSTİK FAALİYETLER		YOĞUN	☐	AZ YOĞUN	☐	YOK	☐						
TURİZM TÜRÜ		GÜNÜBİRLİK	☐	KAMP	☐	KÖY EVİ	☐	OTEL	☐				
		SAĞLIK	☐	İNANÇ	☐	KÖY	☐	YAYLA	☐	DOĞA	☐	TARIM	☐
TARİHİ YOL													
MANZARA													
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER													
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ		BİTKİSEL GIDALAR					HAYVANSAL GIDALAR						
ZANAAT													
KOOPERATİF													
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI													
YENİ ÜRÜNLER													
KENTSEL ÖGELER						GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)							
MEYDAN													
CAMİİ													
ÇEŞME													
ANIT AĞAÇ													
YATIR / TÜRBE													
DOĞAL ALAN													
RESTORE EDİLEN YAPILAR													
KÖYÜN ÖZELLİKLERİNİ YANSITAN FOTOĞRAFLAR													

Şekil 3. 1. Detaylı çalışma alanında bulunan köyler için hazırlanan envanter fişi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Alan çalışması yapıp literatür taraması, fotoğraflama ve sözlü görüşmelerle envanter fişleri hazırlanan özgün yerleşimler olan kırsal yerleşimler literatür araştırmaları da ele alınarak 4 ana başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar topografya ve yerleşim düzeni, üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler, ekonomi ve sosyo-kültürel yapı, yapılar ve açık alanlardır. Başlıkları oluştururken Erdem (2012), Avcı (2016)' ve diğer yazarların çalışmalarından yararlanılmıştır.

Topoğrafya (arazinin yapısı) bir yerleşimin oluşmasında en önemli etkenlerden birisidir. Topoğrafyaya göre yapılar farklı yerleşim özellikleri göstermişlerdir.

Yerleşimlerin orman köyü, balıkçı köyü, bostan köyü, bağ köyü, çeltik köyü, pamukçu köyü, madenci köyü, tahıl köyü, seracı köyü, turistik köy vb. baskın ekonomiye göre farklı içerikler sunacak şekilde gelişmesi, yerleşim içinde geçerli olan yerel ekonomik aktivite sonucunda şekillenen fiziksel yapıyı ifade eden, yerleşim ve yakın çevresindeki arazinin organizasyonunu tanımlayan üretim peyzajı kırsal yerleşimler için önemli bir etkidir. Topoğrafyaya, iklim koşullarına ve bitki dokusuna bağlı olarak değişen ve farklılık gösteren üretim peyzajları kırsal yerleşimler için önemli bir kimlik belirleyicisidir. Bu nedenle üretim alanlarının yerleşim alanı ile olan ilişkileri, biçimleri, kırsal peyzajı temsil eden, insanların arazi ile olan ilişkilerini tanımlayan önemli göstergedir (Erdem, 2012). Bu alanlarda yetişen ürünlerin değişimi, sürekliliği de köylü ve tarım arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır.

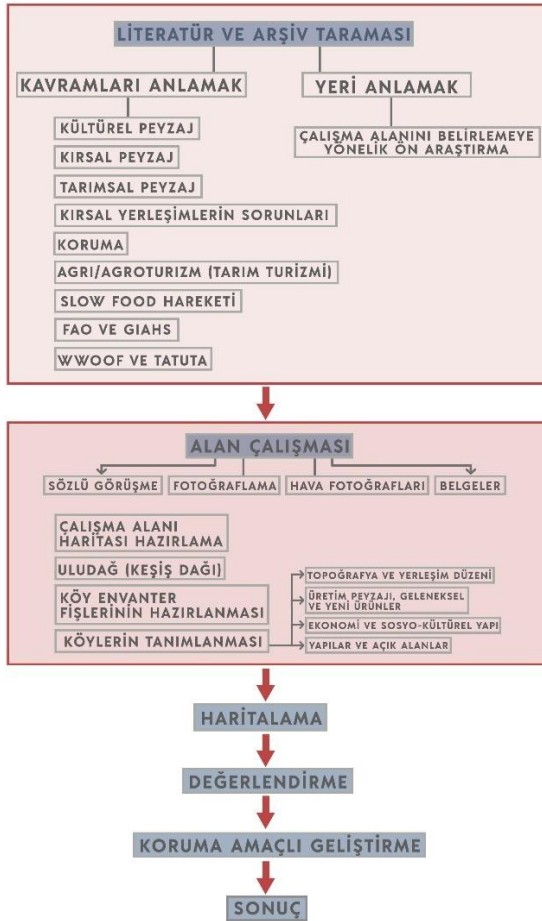
Ekonomi ve sosyokültürel yapı köyün geçimi, yasayışı, gelenek, görenek ve ritüelleri hakkında bize bilgi vermektedir. Köydeki inanış ve gelenekler köy peyzajının oluşumunda önemli bir bileşen olmaktadır. Örneğin Dedeler köyünde bulunan Dede Bahçesi köylünün o alandan ağaç vb. kesmenin insana iyilik getirmeyeceği inancıyla yeşil peyzajının korunduğu, köy için değerli olan bir yerdir.

Yerleşimde bulunan meydan, cami, türbe, samanlık, ambar, ahır vb. yapıların birbiriyle ilişkileri, sokak üzerindeki konumları, bahçeyle ilişkileri, yapıların malzemeleri vb. farklı tipte kırsal kimliklerin oluşmasında etkili olmaktadır. Bu kavramlar yapılar ve açık alanlar başlığı altında incelenmiştir.

Kırsal yerleşimler olan tez kapsamında çalışılan köyler 2014'te Büyükşehir Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle mahalle olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Fakat çalışmanın içeriği nedeniyle tez içinde köy olarak bahsedilmeye devam edilmiştir.

Yerleşimle ilgili harita hazırlanmış ve anahtar pafta oluşturulmuştur. Anahtar paftada alan çalışması sınırları, köy yerleşim sınırları, yollar, su ve göletler vb. harita üzerinde gösterilmiştir. Tez çalışması kapsamında Bursa çeperinden başlayıp, Nilüfer çayı - Bursa- Keles yolu ve Uludağ eteği arasında kalan Keles ilçe merkezine kadar olan alan detaylı çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Daha sonra envanter fişleri, literatür taramaları sonucunda köylerin haritalama ve değerlendirme paftaları hazırlanmıştır. Son olarak alana yönelik koruma öneri geliştirilmiştir.

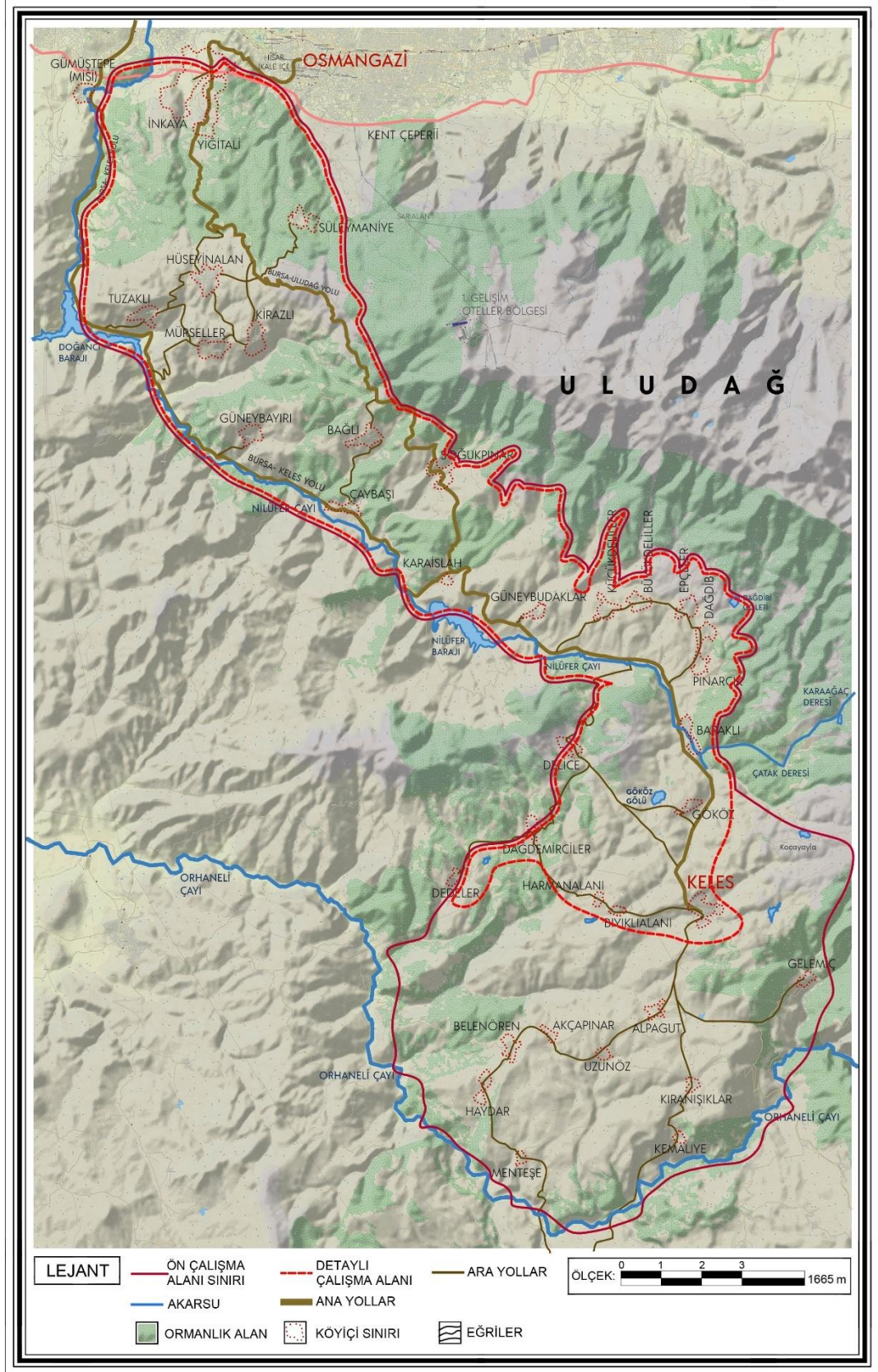
Tez çalışmasının Yöntem ve Süreci Şekil 3.2' de gösterilmiştir.

Şekil 3. 2. Tez çalışmasının Yöntem ve Süreci (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

3.2. Çalışma Alanı Sınırları

Temiz havası, bitkisi, hayvanı, Osmanlı Dönemi'nde gıdaların sıcakta bozulmaması, saklanabilmesi veya soğuk olarak servis edilebilmesi için dağında bulundurduğu karı kullanmak gibi birçok değeri barındıran Uludağ günümüzde turizm ile ön plana çıkmaktadır. Milli Park olan Uludağ'ın eteklerinde yer alan köyler geçmiş zamanlarda İpek Yolu gibi önemli yolların geçtiği, sebze, meyve, hayvansal gıda, dokuma gibi üretimleriyle kenti besleyen alanlar olmuştur. Ancak köyler günümüzde yavaş yavaş çeşitli nedenlerle terk edilmektedir. Uludağ'ın daha fazla konaklamaya açılması, turizmin kış mevsimi gibi belirli zamanlarda yapılması hem Uludağ'ı hem de Uludağ eteklerinde yer alan köyleri olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında Bursa'nın kalbi olan Hisar'ın arkasından çıkan Uludağ yolu ve Uludağ'ın güney etekleri, alt tarafta bulunan Bursa'yı besleyen Nilüfer çayı ve Keles ile Orhaneli arasında bulunan Orhaneli Çayı'nın sınırladığı alan ön çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Bu sınırla ilgili literatür taramaları yapılmış ve ön çalışma alanı anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra Uludağ, Nilüfer Çayı ve Keles ilçesi merkezi altında kalan köyler detaylı çalışma alanı olarak belirlenerek alana yönelik harita hazırlanarak çalışmalar yapılmıştır. Harita oluştururken *CALTOPO* adlı programdan yararlanılmıştır. Alana yönelik harita Şekil 3.3.' te gösterilmiştir.

Şekil 3. 3. Çalışma alanını gösteren harita (Yazar tarafından düzenlenmiştir.)

3.3. Uludağ (Keşiş Dağı- Bitinya Olimposu)

Anadolu yarımadasının kuzeybatısında, Marmara Bölgesinin Güney Marmara Bölümünde yer alan Bursa, Türkiye'nin en büyük dördüncü kenti olup ülkenin ekonomik can damarı olan İstanbul-Ankara-İzmir üçgeninin merkezinde yer almaktadır. İstanbul'dan sonra Marmara bölgesinin en büyük kenti olan Bursa Güney Marmara'nın tarımsal, endüstriyel, ticaret, turizm ve eğitim-kültür merkezidir. Farklı kültür katmanlarını üzerinde barındıran Bursa bir süre Osmanlı İmparatorluna başkentlik yapmış olan önemli bir tarihi kenttir. Bursa yaklaşık 1,4 milyonluk nüfusu olan tarihi bir kent olmanın yanı sıra, göç alan ve hızla sınırlarını genişleten bir endüstri ve turizm merkezidir. Kent merkezinde otomobil, tekstil, gıda, mermer, giyim, makine, mobilya ve dokuma sanayi kolları gelişmiş olup, zeytincilik, meyvecilik ve sebzeçilik yörenin başlıca tarımsal faaliyetlerin başında yer almaktadır (Atasoy vd., 2008).

Antik çağın ilk tarihçilerinden Herodot (MÖ 490-420) yazdığı Herodot Tarihi isimli kitabında Uludağ, "Olimpos" olarak geçmekte ve Olimpos'ta Lydia kralı Kroisos' un oğlu Atys' in yaşadığı trajediyi anlatmaktadır. Herodot'tan 400 yıl sonra Amasya doğumlu coğrafyacı Strabon (MÖ 64-MS 21) yazdığı 17 kitaptan oluşan Coğrafya isimli kitabında Uludağ, Olimpos ve Mysia Olimpos'u olarak geçmektedir. Strabon; "Mysia" isminin aslının Lydialılarda gürgen ağacı anlamına gelmekte olduğunu belirtmiştir. Kepçecioğlu, Teselya'da ve Kıbrıs'ta Olimpos Dağı bulunduğundan ayırt etmek için buraya "Bitinya Olimposu" da dendiğini ifade etmiştir (Eğri, 2022).

Roma İmparatorluğu'nda resmi din Hristiyanlık olduktan sonra Uludağ'da 3. yüzyıldan sonra keşişlerin yaşadığı ilk manastırlar kurulmaya başlanmış ve manastırlar 8. yüzyılda sayıca en üst seviyeye çıkmıştır. Kıvılcım Çorakbaş ve Bektöre (2022)'ye göre yazılı kaynaklar bu bölgede 150 manastırın olduğunu iddia etmektedir. Ancak 1900'lerin başında bu bölgeyi ayrıntılı olarak inceleyen Menthon (1935), yaklaşık 50 manastır kalıntısının varlığını doğrulamıştır. Ayrıca Menthon (1935) bu manastırların isimlerini tarihi yazılı kaynaklardan belirlemiştir. Ancak Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin (2012) kurduğu Uludağ Mağara ve Manastır Araştırma Ekibi bu manastırlardan sadece 5-6 tanesinin kalıntılarına ulaşabilmiştir. Belediye ekibinin yaptığı saha araştırması, tarihi araştırmayla tam olarak bütünleştirilemediği için manastır kalıntısının tüm isimleri

tespit edilememiştir. Manastır kalıntıları 600 ile 1500 metre arasındaki yüksekliklerde yer almaktadır (Kıvılcım Çorakbaş ve Bektöre, 2022).

Uludağ'da Nilüfer çayı ile Deliçay arasındaki vadi ve tepelerde ise 28 manastır kurulmuştur. Orhan Gazi Bursa'yı uzun bir kuşatmadan sonra teslim aldıktan sonra dağdaki keşişlerin yaşadığı manastırların bir kısmı terk edilirken, bazı manastırlar da Doluğ Baba, Geyikli Baba, Abdal Murat gibi Müslüman dervişlerin inziva yerleri olmuştur. Bursa'daki şeyhler ve âlimler her sene yaz vaktinde Uludağ'daki sayfiye yerlerine göçmüşler ve orada aylarca oturmuşlardır. Hatta bazı medresedeki talebeler bile bu yaylaya çekilmişlerdir (Eğri, 2022). Ubici seyahatnamesinde dağın keşişlere ev sahipliği yapma özelliğinin Hıristiyanlığın ilk çağlarından itibaren başladığını, Osmanlı Dönemi'nde de devam ederek Hıristiyan münzevilerin yerini İslam keşişlerinin alarak bu kişilerin dağın tepesini tekke ve hücrelerle doldurduğunu belirtmiştir (Yıldırım, 2013). Walker ve Simon da yazılarında benzer durumlardan bahsetmiştir. Bursa'nın fethinden sonra Türkler dağa "Keşiş Dağı" ismini vermişlerdir. 16. yüzyılda Bursa'ya gelen Alman seyyah Reinhold Lubenau Uludağ'ın Türklerin eline geçtikten sonra keşişlerin sadece gündüzleri ibadet için dağa çıktıkları ve manastırların harç kullanılmadan taş duvarlarla yapıldığını belirtmektedir (Vikipedi, b.t.). "*Olympos Mysios*" veya "Keşiş Dağı", 1925 yılında Bursa Vilayeti Coğrafya Cemiyeti'nin girişimleri ve Osman Şevki Bey'in önerisi ile "Uludağ" adını almıştır (Öztürk Kasar ve Çelik, 2021).

Bursa'yı ziyaret eden seyyah L. De Launay (L. De Launay' dan aktaran Songur, 2022) kitabında bölgenin tarım, ticaret ve sanayi özelliklerinden bahsetmiş yetiştirilen türlü tarım ürünlerinden ağaç çeşitlerine, madenlerinden ipek fabrikalarına, pamuklu kumaş üretiminden sabun imalatına, şarap üretiminden zeytin ve zeytinyağına, tütün üretiminden ipekböcekçiliğine oldukça detaylı istatistikler sunmuştur. Olimpos Dağı ve tırmanış yolları, dağda bulunan Türkmenler, yaylaların özellikleri, av hayvanları, zirveden görülen manzaranın tüm detaylarını aktarmıştır (Songur, 2022).

Walsh (Walsh' dan aktaran Yıldırım, 2013) seyahatnamesinde Bursa ve Uludağ hakkında aşağıdaki bilgileri vermektedir:

“1327’de Türklerin eline geçti ve Osman burayı genç Türk İmparatorluğu’nun başkenti yaptı. Osmanlıların sürekli artan gücü ve tutkusu kendilerini Avrupa’ya yöneltene ve Konstantinopolis’i ele geçirtene kadar da bu ayrıcalığını devam ettirdi. İmparatorların ikametgâhı daha sonra Bizanslıların büyük başkentine taşındı ve Bursa bir eyalet kenti olarak kaldı. Ancak herhangi bir kişi için bu yeri enfes bir ikametgâha dönüştürecek çok sayıda cazibeye ve özellikle de bir Türk’ü kendine hayran bırakacak özgün niteliklere sahiptir. Muhteşem bir dağın yamaçlarında yer almaktadır, arkasında bulunan azametli ormanlarla çevrelenmiştir ve önünde de hafif bir yamaç üzerinde doğanın en bereketli parçası vardır. Orman manzarasının üzerinde yayılan, güneşte parıldayan ve altındaki koyu ve yoğun yeşillik örtüsü ile güçlü bir tezat meydana getiren ezeli karlarla örtülü görkemli bir dağın dik ve engebeli dizileri dikkat çekmektedir” (Walsh' dan aktaran Yıldırım, 2013).

Alıntıya göre Osmanlı yeşili, topoğrafyası, manzarası ile ön plana çıkan muhteşem bir dağ olan Uludağ’ ın yamacına kurulmuştur.

Şekil 3. 4. Bursa, çevre iller ve Uludağ’ın konumu (*Google Earth* görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)

İngiltere Elçiliği Kilisesi başrahibi Robert Walsh Bursa, Uludağ ve Emirsultan adlı eserinde tanrıların dağı Olimpos’un eteklerine tutunmuş Osmanlı’nın ilk başkenti Bursa ve Uludağ için şunları yazmıştır:

“Bu kentte daima, gören herkesin gözünde hoş bir yer olmasını sağlayan bir sürü özgün cazibe ve özellikle Türklere hoş gelen, kendine özgü bazı nitelikler vardır. Görkemli bir dağın eteğine kuruludur, ardındaki ulu bir ormanın kucağına yaslanır ve önündeki tatlı bir eğim üzerinde doğanın en zengin parçası vardır. Orman görünümünden yukarıya doğru yükselen yüce dağın dimdik, günışığıyla parıldayan ve aşağıdaki koyu renkli ve sık yapraklı ağaçlarla tam bir kontrast oluşturan ebedi karlarla kaplı tepeleri göze çarpar. Sıcak geçen dokuz ay boyunca, donmuş yüzeyler üzerine düşen yaz ışıkları bin şelaleyle dağın yamaçlarından düşen, hiç tükenmez saf ve berrak su akıntılarını aşağıya indirir. Hızla akıp giden bu çağlayanların bazıları kentin içinden akar ve kızgın bir atmosfer altında, termometre 35 derecedeyken, her caddeden, kıvrılarak akan buz gibi bir su dereciği geçer. Kente böylesi bir serinlik ve zindelik veren sular daha sonra aşağıdaki düzlüklerde akarsular, çaylar oluşturur ve daha ötesi hep sıcaktan kavrulan, kıraç topraklarla çevrili bu gözde yere inanılmaz bir yeşillik ve bereket verir. Derler ki, “Doğa Bursa’yı Türkler için yaratmış” (Yenal, 1996).

Osmanlı Dönemi’nde saraya sebze, meyve, tahıl, et vb. gıdalar gönderen Bursa, buzdolabının olmadığı o yıllarda sarayın içeceklerini soğutma ve yiyeceklerini saklama gibi amaçlarla saraya buz da temin etmiştir. Yaz aylarında Uludağ’ın zirvelerinden baltalarla kesilerek özel beyaz keçelere sarılıp katır sırtında Mudanya iskelesine taşınan buzlar, oradan da buz gemileriyle saraya ulaştırılmıştır (Yeşilbursa, 2021).

Evliya Çelebi, 1648 yılında Bursa’ya Buzcular gemisiyle gelmiştir. Mudanya’dan sonra da yine buz katırlarıyla önce Bursa’ya sonra da Uludağ’a, Buzcubaşı ailesinin konuğu olarak çıkmıştır. Evliya Çelebi buzcuları şöyle anlatmaktadır:

“İstanbul tarafından iki-üç yüz askeriyle, Karcıbaşı gelerek bu göllerden buz keserler. Her parçası sanki billur ve neceftir. Elmas parçası gibi pırıltısı insanın gözünü kamaştırır. Temmuz ayında karcıbaşının izniyle Bursa halkı binlerce katır yükü buz parçalarını kente indirerek susuzluklarını giderir. Bundan başka günde binlerce, Devlete ait katırlarla buz ve kar taşıyarak Mudanya İskelesi'nden kar gemilerine yüklenip İstanbul'a, Sultanın mutfağına, helvahanesine, has haremine, Sadrazama, yedi vezire, Şeyhülislama ve Kazaskere, velhasıl Sultanın

kanunu olan yerlere ulaştırılır. İşte Keşiş Dağı böyle bir kar-hazinesi ve rahman buzudur... Oradan aşağı karcılar yoluyla tam on saatte Bursa'ya geldik, vesselam..." (Kaplanoğlu, 2015).

Evliya Çelebi, Heath W. Lowry, Madame Ida Pfeiffer, Mary T. Walker, Georgina Adelaide Müller gibi Bursa'ya gelen birçok seyyahın kitaplarına ve gezi notlarına konu olan Uludağ (Songur, 2022); temiz havası, manzarası, yeşili vb. gibi özellikleriyle turizm alanında doğal ve sosyo-kültürel birçok çekici özelliklere sahip olan Bursa'nın en önemli doğal turizm yapılabilecek alanlarından biridir.

Seyyahların kitaplarına konu olan, geçmişten günümüze suları, yeşili, muhteşem manzarası, dağdaki buzu, topoğrafyasıyla Uludağ Bursa'nın önemli simgelerinden biri olmuştur.

3.3.1. Coğrafi konumu ve özellikleri

Marmara denizinin 25 km güneyinde yer alan Bursa kenti, Uludağ masifi ve Bursa ovası ile bütünlük oluşturmaktadır. 2543 metre yüksekliği ile Uludağ'ın en yüksek noktası olan Uludoruk (Karatepe) aynı zamanda Marmara Bölgesinin de en yüksek zirvesini oluşturmakta ve Bursa ovasına göre kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Uludağ, yaklaşık 40 km uzunluğunda ve 15–20 km genişliğinde olan bir volkanik masiftir (Atasoy vd., 2008).

Türkiye'de buzul çağıının ilk izleri Uludağ'da görülmektedir. Uludağ'ın kuzeye bakan yamaçlarında buzulların şekillendirdiği oluşumlar ve ilginç görünümlü kaya kütleleri bulunmaktadır. Cennetkaya, Çobankaya Yılanlıkaya gibi şekiller bunların en tipik örnekleridir. Uludağ'da "Göller Bölgesi" olarak bilinen yörede irili ufaklı 9 tane buzul gölü bulunmaktadır. Genellikle önleri buzulların biriktirdiği tortular tarafından tıkanmış olan bu göllerden en önemlileri Karagöl, Kilimliçöl, Aynalıgöl ve Buzlu Göl'dür. Buzlu Göl'ün üstü yaz ve kış aylarında kalın bir buz tabakası ile kaplıdır (Daşkın, 2008).

Uludağ'ın en yüksek noktası 2543 m rakımla Uludağ Tepe'dir. Diğer yükseltiler sırasıyla Zirvetepe (2468 m), Kuşaklıkaya (2232 m), Çobankaya (1750 m), Bakacak Tepe (1743 m)'dir. Sarıalan (1621 m), Kirazlıyayla (1505 m), Kadiyayla (1235 m) gibi

yaylaları, Nilüfer Çayı'nın kolları olan Softadere, Derinçay Dere, Dombay Çukuru Dere gibi dereleri bulunmaktadır (Daşkın, 2008).

Dağın iklimi alt kademelerden zirveye doğru kademeli değişimler göstermektedir. Alt seviyelerde Akdeniz iklim tipi, yukarılara doğru nemli mikro termik iklim tipine dönüşürken kış aylarında yüksek rakımlarda buzlu iklim görülmektedir (Osmangazi Kaymakamlığı, b.t).

Şekil 3. 5: Bursa Ovası ve arkada Uludağ (Kaynak: [URL 3. 1](#))

3.3.2. Flora ve faunası

Dağın alt kısımlarından zirveye doğru değişen, yüksek rakım, coğrafi şekiller ve iklim, toprak ve habitat şekilleri, özellikleri Uludağ'a oldukça zengin bir biyolojik çeşitlilik kazandırmıştır (Erken vd., 2019). Uludağ'da 350 metreden itibaren defne, zeytin, katran ardıcı, fındık ladin, funda, kızılçamdan oluşan alanların yanında makilik alanları da bulunmaktadır. 350-700 metre arasında kestane, akçakesme, erguvan, kocayemiş, mazı meşesi, gürgen, dağ çileği, zeytin, katırtırnağı, kızılıçık, alıç, yabani defne, karaağaç, geyik dikenini, sırımbağı, kayın, titrek kavak ve karaçam bulunmaktadır. 700-1000 metre arasında ise kestane, kayın, sapsız meşe, yabani kızılıçık, karaçam, alıç geyik dikenini, muşmula; 1000-1500 metrelik yüksekliklerde ise genellikle kayın ormanları yer almaktadır. 1500 metrenin üzerindeyse Uludağ göknarı, bodur ardıç, yaban mersini, çoban üzümü, ayı üzümü, yabani gül, geyik dikenini, söğüt, karaçam, kayın, gürgen, titrek kavak, sırımbağı, yoğurt otu, hindiba, baharıldızı, kekik, bir otu, misk soğanı, gelincik ve yabani elma yaygın olarak bulunmaktadır. Dağdaki 28 çiçek türü sadece Uludağ'da yetişmektedir (Elbas, 2014a).

1834 yılının temmuz ayında Balıkesir Bandırma üzerinden Mustafakemalpaşa ve Uluabat'tan geçerek Bursa'ya varan seyyah Richard Burgess, Uludağ'a tırmanırken bitki örtüsüne hayran kalarak burada yetişen ağaçlardan ve ayrıca şehirden uzaklaştıkça gözler önüne serilen mükemmel manzaradan bahsetmiştir. Zirveye varmadan geceleme zorunda kalmışlar ve sabaha karşı çadırlarından çıkarak yollarına devam ederek bir Türkmen rehber eşliğinde zirveye ulaşmışlardır. Zirveye çıkan seyyah Uludağ' dan tüm Bursa'nın ovasının, denizinin, körfezinin, sis altında kalan köylerinin, ova ve tepelerin manzaralarından bahsetmiştir. Seyyah bu manzarayı anlatırken tarihe de atıfta bulunarak "tüm bu manzarayı bir defada gözlemledim. Fevkalade bir sahnede ortaya çıkan birçok önemli olay var" demiştir. İniş sırasında İsviçre Alpleriyle benzer bir manzara ile karşı karşıya kaldığını belirtmiştir: aynı servi çamları, aynı bitki ve çiçekler... Türkmenler kahvaltı için yoğurt, kaymak ve süt getirmiş, ardından onlarla vedalaşan seyyah ve ekibi inişe geçmiş, yol boyunca devam eden manzaranın muhteşemliğinden etkilenmeye devam ederek şehre varmışlardır (Songur, 2017).

Uludağ Milli Parkı' nda çok sayıda vahşi hayvan yaşamaktadır. Geyik, karaca, tilki, yaban koyunu, çakal, sansar, yaban domuzu ve ayı gibi hayvanlar koruma altında olup avlanması yasaktır.

Çok çeşitli biyolojik habitatların yer aldığı Uludağ' da endemik türler de barınmaktadır. Ender bulunan sakallı akbaba, yazın yılda sadece bir hafta kendini gösteren "Apollon Kelebeği"; Uludağ' a özgü bir tür olan "mavi kelebek" Uludağ'ın endemik faunası olarak varlıklarını korumaktadır (Elbas, 2014a)

Botanikçi Mayer'in yaptığı araştırmalar sonucunda Uludağ, farklı yükseltilerin farklı orman toplulukları tarafından karakterize edilmesi ve bu alanların 45 dakikalık bir araç yolculuğuyla görülebilmesi nedeniyle bilimsel ve görsel açıdan özel bir öneme sahip olduğu gerekçesiyle dünya ormancılık literatürüne girmiştir (Can, 2022).

Bitki hayatından hayvan hayatına çeşitli flora ve faunaları bünyesinde barındıran; 1961 yılında Milli Park ilan edilen Uludağ, manzara bütünlüğüne sahip alanları, bitki örtüsü, yaban hayatı ve araştırmalar ve eğitim çalışmaları için gerçek açık bir laboratuvar olmasının yanında sürdürülebilir turizm uygulamaları ile ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde ekonomiye katkı sağlayan bir doğal kaynaklar bütünüdür (Erken vd., 2019).

18 Ocak 2023' te Resmî Gazete' de yayımlanan kararnameye göre, Uludağ Alanı Hakkında Kanun'da sınırları harita ile belirtilen Uludağ Alanı'nın doğal sit alanları ve diğer korunan alanları ile jeolojik ve biyolojik varlıklar, su ve benzeri kaynak değerlerinin korunması, yaşatılması, geliştirilmesi, tanıtılması, planlanması, yönetilmesi ve denetlenmesi ile yürütülen faaliyetlerin düzenlenmesini sağlamak üzere Uludağ Alan Başkanlığı kurulmuştur. Bu kapsamda doğal sitler ve tabiat varlıkları ile ilgili olarak daha önce Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğüne verilen görevler, Uludağ Alan Başkanlığı tarafından yerine getirilecektir (Uludağ Alanı Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 32085, 18.0.2023). Uludağ, 18 Ocak 2023 tarihinde Milli Park olma statüsünden çıkarılmıştır.

Bu tezin yazıldığı dönemin sonunda alınan bu karar, Bursa'da Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Doğader, Türkiye Ormancılar Derneği Bursa Şube Temsilciliği, Tarım Orkam-Sen Bursa Şube Başkanlığı, Bursa Akademik Odalar Birliği Dönem Sözcülüğü ve Bursa Barosu tarafından basın açıklaması yapılarak Alan Başkanlığı'nın Uludağ üzerindeki etkileri eleştirilmiştir. Basın açıklaması Bölüm 4.10.5' te yer almaktadır.

3.3.3. Uludağ ve turizm

Bursa denince akla gelen ilk simgelerden biri olan Uludağ, konumu itibariyle kent merkezine yakın olmasıyla özellikle kış turizminde öne çıkmakta; yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Uygun iklim ve jeomorfolojik koşullar sayesinde dağcılık; bol ve uzun süreli kar yağışları sonucunda kış turizmi; temiz havasının şifa verici etkisi nedeniyle klimatizm²; yüksek ve yeşil yaylaları ile yayla turizmi; eteklerinde yer alan tarihi köyleri ile kır turizmi; zengin flora ve faunası ile ekoturizm, büyük otellerinde gerçekleştirilen toplantı ve konferansları ile kongre turizmi için uygun koşullara sahip Türkiye'nin tek dağıdır (Doğaner, 2001).

Bursa' yı seyahat edip seyahatnamesinde anlatan Perrot, “Anıtlarının ve bulunduğu yerin güzelliği, Olimpos'a kolay bir biçimde tırmanma isteği Bursa'ya çok sayıda turist

² Doğaner (1991)' e göre klimatizm açık ve temiz havanın şifa verici etkisinden yararlanmak için yapılan bir sağlık turizmi çeşididir.

getirir.” şeklinde aktarım yaparak Bursa'nın ziyaret nedenleri arasında anıtlarının güzelliği ve doğasının çekiciliğinin etkili olduğunu ifade etmiştir (Yıldırım, 2013).

Miller (Miller' den aktaran Yıldırım, 2013) seyahatnamesinde Uludağ' ın turistler için önemli bir gezinti yeri olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

“Bursa'da kendi rehberiyle dolaşan birçok turistinin çok canlı iştahını tatmin etmeye yetecek kadar çok görülmeye değer şey vardır. Yerel halkın söylediğine göre yılın her günü için bir cami ve bir yürüyüş yerine sahiptir. Bunların arasında kentin neredeyse 8.000 *feet* üzerinde muhteşem biçimde yükselen ve göze hoş gelen birçok gezinti yerini sağlayan Olimpos Dağı'nın yamaçlarını saymak yeterlidir...” (Yıldırım, 2013).

Görüldüğü üzere seyahatnamelerde de Uludağ'ın turist çekiciliğinden bahsedilmiş; geçmişten günümüze konumu, doğası, temiz havasıyla turistlerin uğrak yeri olmuştur. Bölgede yaşamını sürdüren kırsal toplumlar Uludağ yolu boyunca satış tezgâhları başta olmak üzere ziyaretçilerin çeşitli taleplerini karşılayan ticaret ve hizmet faaliyetlerinin gelişimine zemin hazırlamaktadır. Ancak yapılan sözlü görüşmeler ve araştırmalar neticesinde büyük bir potansiyele sahip Uludağ' da turizm yoğun olarak kış ayarında ve oteller bölgesinde gerçekleşmekte özellikle yaz aylarında da birçok yönden potansiyeli bulunan bölge eteğindeki kırsal alanlarıyla beraber ıssızlaşmaktadır. Gelen turistlere alternatif olarak kırsal turizm, yayla turizmi, tarım turizmi gibi fırsatlar tanınmamaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde Uludağ'ın eteklerinde bulunan kırsal yerleşimlere değinilecek; kırsal yerleşimlerin özellikleri, değerleri ve potansiyelleri yapılan sözlü görüşmeler, *Youtube* köy *dron* çekimleri, *Google Earth* ve Tapu Kadastro üzerinden elde edilen veriler, literatür araştırmaları neticesinde aktarılacaktır. Köyler aktarılırken Bölüm 2.2.3.' te aktarılan tipoloji çalışmalarından yararlanılarak öncelikle köylerin genel özelliklerinden bahsedilmiş, daha sonra fiziksel yapı (köylerin konumu, yerleşim düzeni, dokusu vb.), üretim peyzajı (tarım arazileri, tarım arazilerinin yerleşimle ilişkisi, yetiştirilen ürünler, geleneksel gıdalar vb.), ekonomi ve sosyo-kültürel yapı (geçim kaynağı, gelenek, görenek, inanış vb.) ve yapılar ve açık alanlar (mimari yapıların

özellikleri, malzeme biçimi vb.) olarak 4 grupta incelenmiştir. Her köy için hazırlanan envanter fişi Ek 1. 'de yer almaktadır.

3.4. Uludağ Köyleri

Uludağ köyleri genelinde Marmara Denizi'ne yakın olmasına rağmen Uludağ'ın etkisiyle deniz etkisi içerilere kadar sokulamamaktadır. Keles yöresinde karasal iklim hâkim olmasına rağmen, yükseltinin azaldığı alanlarda Akdeniz iklimine has bitki türlerine de rastlanmaktadır. Bu sebeple bölgede ılıman iklim ile karasal iklim arasında bir geçiş iklimi hüküm sürerken; yağışlar daha çok ilkbaharda yağmur ve kışın kar yağışı şeklindedir (Yıldız, 2018). Dağ köylerinin bitki örtüsü yüksekliklere göre değişim göstermektedir. Bitki örtüsü rakıma bağlı olarak: iğne yapraklı çam ormanları ve bol çayırılı yaylalar olup yükseklik arttıkça; Uludağ köknar (seneber), yabani kavak, kestane, ardıç ve gürgen gibi ağaç türlerine rastlanmakta, yayvan yapraklı meşe/akmeşe ağaçları da bolca bulunmaktadır. Her köyün kendine ait ormanlık alanları bulunmaktadır.

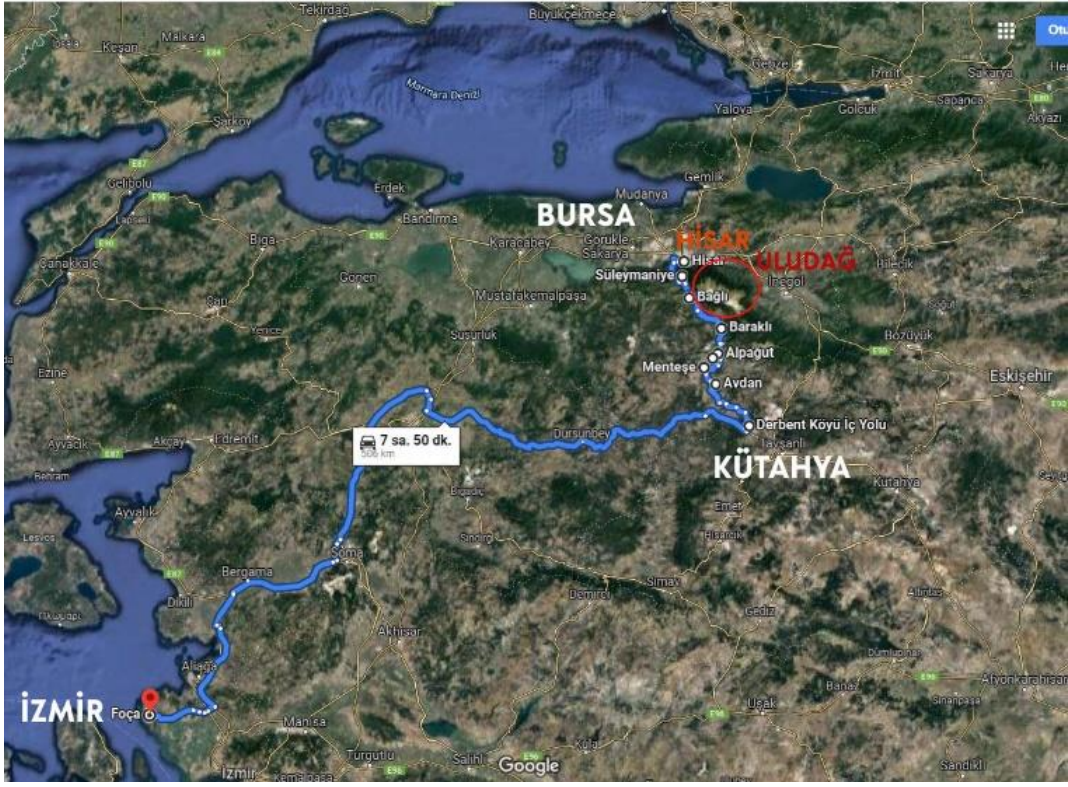
Dağ yöresi eski çağlardan beri çeşitli devletlerin hâkimiyeti altına girmiş, önemli bir yerleşim bölgesidir. Yöre; Eti, Frig, Lidya, Bitinya, Roma ve Bizans uygarlıklarının hâkimiyetinden sonra ilk kez 1075 yılında Anadolu Selçukluları döneminde Türklerin eline geçmiş, 1. Haçlı Seferi (1097) sonunda Bizanslılarca geri alınmış ve bundan sonra da Osmanlı dönemine kadar Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Yörede bu eski uygarlıklara ve özellikle Roma ve Bizans dönemlerine ait süs eşyası, sikke-para, mühür, erzak küpü vs. gibi küçük eşya ile kilise, tapınak, hamam gibi yapı kalıntılarına da sıkça rastlanmaktadır (Yıldız, 2018).

Keles bölgesinde eski yerleşim yerlerinin; Belenören, Akçapınar ve Uzunöz köyleri arasındaki bölge, Küçükkavacık Mahallesi civarı ile Baraklı Köyü civarı olduğu bilinmektedir. Bölge araştırmalarında diğer ilçelere ve köylere bağlayan yol güzergâhları incelenmiş ve birçok antik yol kalıntısına rastlanmıştır. Bu durum antik dönemden beri bölgenin önemli bir ulaşım güzergâhında olup bu ulaşım güzergâhının halen kullanılmakta olduğunu göstermektedir (Şahin, 2014).

Aydoğdu (b.t.) tarihi yolla ilgili olarak yazısında şu şekilde bahsetmiştir:

“...Bursa'dan Avrupa'ya gönderilen malları İzmir/Foça'ya taşıyan deve kervanlarından biri yola çıkmış, Gökdere boyunca Uludağ'a tırmanmaktadırlar. Elma Çukuru'ndan (Süleymaniye Köyü), Bağlı Hanına uğrayacak. Oradan Soğukpınar, Deliller Köyleri arasından Baraklı'dan Keles'e uğrayıp, Küçük Kavacık, Alpagut, Uzunöz, Haydar üzerinden Menteşe Han'ına gelecek. Adranos Çayı'nı geçtikten sonra Oydas (Yazıbaşı) Avdan'dan, Asar Deresi Vadisinden, Kösel köyünden, Elmağacı'ndan, Derbent Köy hududu içindeki Kara Yüksek ve Deve Yokuşundan Köse Mihal Türbesi önünden, Şapçı'daki (Köprücük Şaphanesi) şap madeni çıkarılan yere ulaşılabacaktır. İzmir/Foça'ya giden kervan Bursa'dan yola çıkalı 2,5 gün olmuştur...”

Aydoğdu (b.t.)' ya göre Bursa / Keles ilçesi ve köylerinde yaşayan tüm insanların bu eski yol ile ilgili yaşadığı veya duyduğu anıları vardır. Bu yol, Tebriz (İran)-Bursa-İzmir-İtalya İpekyolu'nun Bursa-İzmir ayağıdır. Halil İnalçık bu yolu anayollar kategorisine koymuştur. İstanbul'un fethinden (1453) yüz yıl sonraya kadar Bursa, Anadolu'nun en önemli ticaret merkezi olmaya devam etmiştir. Aynı yol kullanılarak kırk yıl önceye kadar develerle Menemen-İzmir civarından tuz ve kil taşınarak yörede satılmıştır. Aynı zamanda bu yol; Osmanlı Döneminde Emet, Tavşanlı, Harmancık, Orhaneli ve Keles'i Bursa'ya bağlayan en önemli yaya ve binek yoludur. Genelde konak yeri olarak; Menteşe Hanı, Küçük Kovacık, Bağlı Hanı ve Elma Çukuru kullanılmıştır. Yolcular yol güzergahı üzerindeki ahabplarının evlerinde de konaklayabilmiştir (Aydoğdu, b.t.).

Şekil 3. 6. Uludağ köylerinden de geçen Deve Yolu güzergahı (*Google Haritalar* üzerinden düzenlenmiştir.)

Önemli yollar üzerinde bulunan Uludağ köylerinin günümüze kadar olan süreçte ana geçim kaynaklarının; ekonomik anlamda ağırlıkları ve dönemleri değişmekle birlikte tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu bilinmektedir. 1950’li yıllara gelinceye kadar geleneksel tarım yöntemleri ile yetiştirilen tarımsal ürünlerde değişim görülmemekle beraber, bu döneme kadar olan süreçte Keles ve yöresinde ekonomik amaçlı üretimi yapılan ürünlerin başında; üzüm ve bağcılık faaliyetlerinin geldiği yerel kaynaklardan öğrenilmiştir. Günümüzde ise bağcılık yörede, tamamen bireysel tüketimi karşılayacak düzeydedir. İpekböcekçiliğinin de yörenin tarihinde bir dönem önemli bir geçim kaynağı olduğu, bazı köylerde yakın zamana kadar yapıldığı, Kemaliye köyünün ipekböcekçiliği yetiştiriciliğinde önde gelen köylerden olduğu öğrenilmiştir. Dut ağaçlarının o dönemde en çok yetiştirilen ağaç türü olduğu bilinmekte, köylerde bulunan çok yaşlı dut ağaçları da bunu göstermektedir. Ancak Rumeli’den yapılan göçler sonrasında artan nüfusla birlikte, Bursa ova köylerinin üretime geçmesi dağ yöresindeki üretimin azalmasına günümüzde ise tamamen sona ermesine sebep

olmuştur. Yöre ekonomisi günümüzde; benzer şekilde tarım, hayvancılık ve orman ürünlerine dayalıdır (Yıldız, 2018).

Orman alanlarının bol olduğu, ahşabın, taşın bulunduğu dağ köylerinde geleneksel konut mimarisinde taş, ahşap, çamur sıva tercih edilmiştir. Bursa'yı seyahat eden gezginler Bursa evleri hakkında yazılar yazmışlardır. Yazılarda Bursa evlerinin genellikle birbirine benzediği ve büyük oranda ahşap bir iskelet arasına yerleştirilen kerpiç malzemelerden inşa edilmiş yapılar olarak tanımlanmıştır. Ancak Perrot'un Ağaçhisar'da karşısına çıkan evler bu örneklere bir istisna oluşturduğu görünmektedir. Hatta özel olarak bu köyün evleriyle ilgili bu tür bir bilgi vermesine rağmen Uludağ'ın civarında bulunan evlerin tamamının bu şekilde inşa edildiğini belirtmiştir:

“Ağaçhisar'ın evleri, Olimpos'un köylerinin neredeyse tamamında olduğu gibi dörtgen hale getirilmemiş çamlardan ya da ahşap kütüklerdendir; çatısı aynı ağacın küçük kalaslarından yapılmıştır. Biz de bu çeşit örtüyü Vosges ve Kara Ormanlarda kullanırız; Lorraine'de *bardeaux* [ince tahta] denilen ve köknar ağacında yapılmış levhalar çatı kiremitleri olarak kullanılır. Fakat burada bizim dağlarımızda olduğu gibi çatılar üzerinde büyük taşlar görmedim. Bu sefil barakaları bazen rüzgârlar nasıl dağıtmıyor merak ediyorum. Dahası bu evlerin inşasında tek bir çivi bile kullanılmıyor; dik açılarda kesişecek şekilde sırayla farklı yönlerde yerleştirilen kütükler yarı kalınlıktaki çentikler sayesinde barakanın her bir köşesine birleştirilmişlerdir. Bu kütüklerin birbirine geçirilmesinden sonra dışarıda kalan uç kısımları evin iskeletinden çıkıntı meydana getirir. Hava, birbirleriyle herhangi bir noktada mükemmel biçimde birleşmeyen bu kaba malzemelerin aralıklarındaki boşluklardan tamamen serbestçe dolanır ve geçer. Beni hayrete düşüren şey, bu evlerin her an yanmamasıdır. Kış esnasında soğuktan ölmek için dışarısının sürekli esintilerine açık olan bu yerlerde devamlı olarak büyük bir ateşi yakmak gerekir. Mayısın son günlerinde olduğumuz şu günlerde dahi burada akşamları ateşin çevresinde titriyorduk ve yatağa son giden sabaha kadar çifte battaniyeler altına sarınmış biçimdeyken bize biraz sıcaklık sağlayacak biçimde evi düzenlemeye özen gösteriyordu” (Yıldırım, 2013).

Görüldüğü üzere geçmiş zamanlarda İpek Yolu gibi önemli yolların geçtiği, seyyahların konakladığı ve mimarisini, doğal özelliklerini, kültürünü anlattığı Uludağ eteklerinde yer alan köyler, üretilen sebze, meyve, yün, halı gibi ürünlerle kent için üretim alanları olmuştur.

Hayvancılık ve özellikle tarımın yapıldığı kent için gıda üretim merkezleri olan kırsal yerleşimler; kent yaşamından uzaklaşıp sessiz, sakin yerlere gelmek isteyen kentli için de bir dinlenme yeri olmaktadır. Barındırdıkları peyzajı, oluşturdukları tarım alanları, geleneksel mimarisi ve kültürüyle değer oluşturan kırsal yerleşimler Uludağ'ın eteğinde bulunduğu topografyayla bütünleşmekte, doğayla karşılıklı bir anlayış, iletişim halindedir. Buldukları yerlerdeki su, bitki örtüsü, alanın morfolojisi, iklimi vb. yerleşimlerin oluşmasında etkili olmuş; geleneklerini ve yaşayışlarını yerle ilişki kurarak kendilerine özgün kırsal peyzajlarını oluşturmuşlardır. Şekil 3.7.'de çalışma alanını sınırlayan Uludağ, Nilüfer Çayı ve dağ köyleri gösterilmektedir.

Şekil 3. 7. Uludağ eteklerine ve topoğrafyaya oturmuş kırsal yerleşimler ve Nilüfer Çayı (*Google Earth* üzerinden düzenleme yapılmıştır.)

Bu bağlamda aşağıdaki bölümde Uludağ eteğinde bulunan köyler üzerine genel bir tanımlamada bulunarak topoğrafya, üretim peyzajı, gelenek ve görenekler, geçim türleri, mimari yapıları, köylerde bulunan doğal alanlar hakkında bilgiler verilmiştir. Köyler aktarılırken *Google Earth* görüntüleri, TKGM verileri, alan çalışmaları, sözlü görüşmeler, literatür taramaları, *Youtube* dron çekimlerinden yararlanılmıştır.

3.4.1. Gümüštepe (Misi) köyü

Bursa'nın merkezine 12 km uzaklıkta eski bir Rum köyü olan Misi; bağlı bulunduğu ilçeye adını veren Nilüfer Çayı kenarında kurulmuştur. Modern ismi Gümüštepe olan köy, 2000 yıllık tarihe de ev sahipliği yapmaktadır. Rum ve Osmanlı evlerinin birlikte harmanlandığı köy, 1989 yılında Sit Alanı ilan edilmiştir (Karacaoğlu vd., 2016).

Şehir merkezine çok yakın konumda olan Misi ziyaretçileri köy girişinde bulunan uzun sıralı yeşil ağaçları, köprü altından akan Nilüfer Çayı ile karşılamaktadır. Köyün içinde geleneksel yapılardan oluşan sokakları, yeniden işlevlendirilmiş sivil mimari yapılarıyla köy gezilmeye değerdir. Ziyaretçilerin şehir merkezine yakın olması, doğa ile iç içe olan Nilüfer Çayı'nın kenarında vakit geçirmesi, müze, sergi, çocuklar için alternatif alanları olması nedeniyle özellikle hafta sonu tercih ettikleri yerler arasındadır.

- **Topografya ve yerleşim düzeni**

Köy topoğrafyaları ve yerleşim düzeni incelenirken alan çalışması, köy silüetleri (Ek 1.1.) *Youtube* köy dron çekimleri, *Google Earth* üzerinden arazi eğimi verileri (Şekil 3.8) elde edilerek yerleşimin tipolojisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Verilere göre dağ eteği yerleşimlerinden biri olan Misi' de arazi yapısı yerleşimi şekillendiren önemli bir bileşendir (Şekil 3.8). Hafif eğimli topografyaya oturan yerleşimi dağ ve Nilüfer çayı sınırlamıştır. Yapılar sokak üzerinde karşılıklı ve yan yana dizilerek organik formda doku oluşturmuştur (Şekil 3.9). Yerleşimdeki yapılar birbirine yakın olacak şekilde konumlanarak toplu yerleşim düzeni göstermiştir.

Şekil 3. 8. Misi köyü yerleşimi arazi yapısı ve yerleşim çevresinde bulunan orman ve tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 9. Gümüštepe (Misi) köyü yerleşimi ve sınırları (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler

Yapılan *Google Earth* ve Tapu Kadastro inceleme sonuçlarına göre yerleşimin çevresinde bulunan, bir bakıma köyün sınırlarını belirleyen bir bileşen olan, tarım

arazileri organik bir şekilde dağılmıştır. Bazı yerlerde eğime oturmuş sıralı tarım alanları dikkat çekmektedir (Şekil 3.8). Yerleşim içine sızmış olan yeşil peyzaj ve peyzajın içinde bulunan yapılar bütünlük oluşturmaktadır. Misi’ de bahçe alanı evlere bitişik olmakla birlikte genellikle arka bahçesi bulunan evler bir araya gelirken bazı adalarda avlulu bahçeler oluşturmuştur (Şekil 3.10).

Şekil 3. 10. Misi köyü parsellerine yapı ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2022).

Tarım arazilerinde bulunan üzüm bağlarıyla ünlü olan Misi; asma yaprağı, misket üzümü, pekmezi ve şarabıyla çok ünlüdür. Misi ’de şarapçılık eski bir geçmişe sahiptir (Güney & Göller, 2016). "Misi Şarapları" yalnızca bu yörede yetişen ve özel bir aroması olan misket üzümünden yapılmaktadır. Ayrıca bu üzümlerle yapılan pekmezin de oldukça sağlıklı olduğu söylenmektedir. Meyve ağaçları, kavak ağaçları, çınar ağaçlarıyla “Yeşil Bursa” adının yaşadığı Misi Köyü, piknikçilerin uğrak yeri haline gelmiştir (Ek 1.1).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köyü ziyaret edenleri tüm doğallığıyla karşılayan Misi Köyü eskiden geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktaydı. Köyde günümüzde turizm ön plana çıkmaktadır. Kent merkezine yakın olan Misi hafta sonu, hafta içi Bursa’ dan ve diğer şehirlerden gelenlerin ilgisini çekmektedir. Köyde bulunan Fotoğraf Müzesi, Edebiyat Müzesi, İpek Evi ve geleneksel yapıları gezilecek yerler arasındadır.

Köyde Gelecek Turizmde projelerinden biri olan "Gel Bir Gün Misili Ol" projesiyle günümüzde tükenmiş olan ipekböcekçiliği Misi köyünün kadınları tarafından tekrar üretilmekte ve canlandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak projenin çok tanıtılmaması, tarım arazilerinin azalması, ipekböceklerinin besleneceği dut ağaçlarının yok olması ve bunun neticesinde ipek üretilmemesi projenin sona ermesine sebep olmuştur(Güney & Göller, 2016). Güney ve Göller (2016)' e göre sorunların giderilerek üretimin yeniden başlatılması kaybolan bir değerini geri kazanılması açısından yararlı olacaktır. Üretimin yeniden başlamasında bölgeyi ipekböcekçiliği açısından markalaştırmanın da kırsal alanları ziyaret eden yerli ve yabancı turistler için bir güvence ve istikrar olarak görüldüğü için önemlidir.

Misi Köyü'nde köy halkı sosyal yapının temelini oluşturmaktadır. Köylüler arasındaki birlik ve dayanışma ön plandadır. Köyün kalkınması, ürünlerin tanıtılması ve kadınların sosyal yaşamda daha etkin olması için Nilüfer Misi Köyü Kadınları Kültür ve Yardımlaşma Derneği kurulmuştur. Dernek aktif olarak çalışıp üretim yapmaktadır (Koçan & Bilgiç, 2022).

Köyde bulunan Kavacık Sultan Yatırı Müslümanlar için önem arz etmektedir. Misi Köyü'nde yaşamış olan Kavacık Sultan'ın kabrinin, köydeki dağda bir kayanın içinde olduğu rivayet edilmektedir. Bugün bölgede bulunan çeşmeden akan suyun Kavacık Sultan'ın gözyaşları olduğuna inanılmakta ve ziyaretçiler tarafından dilenen dileklerin gerçek olduğu söylenmektedir (Elbas, 2104a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan incelemelere göre birbirine yakın konumlanan yapı grupları tarafından tanımlanan dar sokak dokusu ve bahçelerle şekillenen açık mekân kurgusuna sahip yerleşimde evler genellikle bahçeye ve sokağa bakacak şekilde konumlanmıştır (Şekil 3.10) Yerleşime yer yer çıkmaz sokaklar bulunmaktadır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup zemin katlar bazı yapılarda depo, kiler gibi işlevler almıştır. Evlerde genellikle iç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiştir.

Yörede bulunan bitki dokusu ve malzeme yerleşimde kullanılan malzeme üzerinde etkili olmuş geleneksel evlerde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri olmuştur (Şekil 3.11, Ek 1.1).

Şekil 3. 11. Misi sokağı ve geleneksel evlerinden görünüş (Kaya, 2020; [URL 3. 2](#)).

Misi, 1989 yılında kentsel sit alanı ilan edilmiş olup koruma altına alınmıştır. Köyde bulunan geleneksel sivil mimari yapılar restore edilmektedir. Restore edilen yapılardan iki tanesi Edebiyat ve Fotoğraf Müzeleri olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Çalışmalar devam etmekte olup bölgeye çeşitli sosyal tesisler yapılmakta ve bazı geleneksel yapılar yeniden işlevlendirilmektedir.

3.4.2. İnkaya

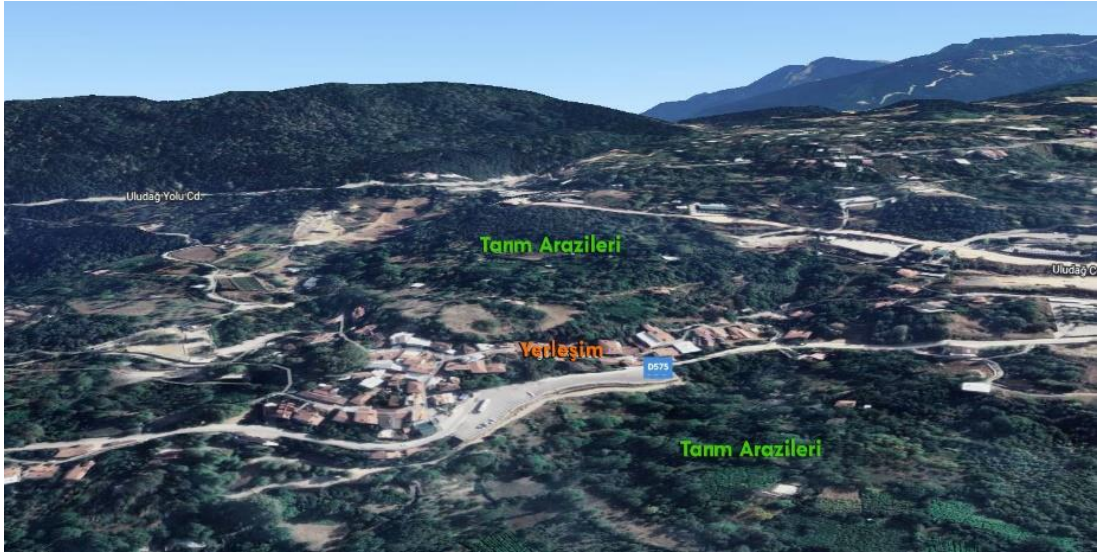
İnkaya Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı bir köydür. Uludağ yolu üzerinde bulunan köy, Bursa'nın en yakın köylerinden biri olup şehre 6 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Köyün adı "in" (mağara) ile "kaya" sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmektedir (Elbas, 2014a).

Köyün girişindeki yol lineer bir doğrultuda devam etmekte ve yolun sonunda Tarihi Çınar ağacı karşımıza çıkmaktadır. Cihanger (b.t.)' e göre köy yerleşiminin ağaca doğru yönelmesi ağaç kültürünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Şekil 3.13). Ziyaretçilerin Çınar ağacının altında Bursa ovası manzarası karşısında vakit geçirmek için köye gelmektedir (Ek 1.2).

Köy yerleşimi içerisinde bulunan köy halkı tarafında yapılan ürünlerin satıldığı küçük işletmeler bulunmakta ve köy ekonomisine katkı sağlamaktadır ancak satış birimlerinin niteliksiz ekleri sokak silüetini bozmaktadır. Köyde geleneksel köy sokağı dokusu çok azalmış olup köy içinde bulunan köy silüetiyle uyumsuz betonarme yapılar çoğalmaya başlamıştır (Ek 1.2)

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Yapılan alan çalışmaları, *Google Earth* görüntüleri, köy silüet incelemelerine göre dağ eteği üzerine kurulan köy hafif eğimli bir arazi üzerine oturmuştur. Evler sokak boyunca karşılıklı dizilmiş ve lineer bir doku oluşturmuştur. Yapılar bir arada toplu yerleşim düzeni göstermiş ve tarım alanları yerleşimi çevrelemiştir (Şekil 3.12, 3.13, 3.14).

Şekil 3. 12. İnkaya köyü arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 13. Toplu ve linear bir yerleşime sahip İnkaya köyü ve çevresindeki tarım alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 14. İnkaya Köyü Şekil, Zemin Haritası (Kaynak: Cihanger, b.t.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

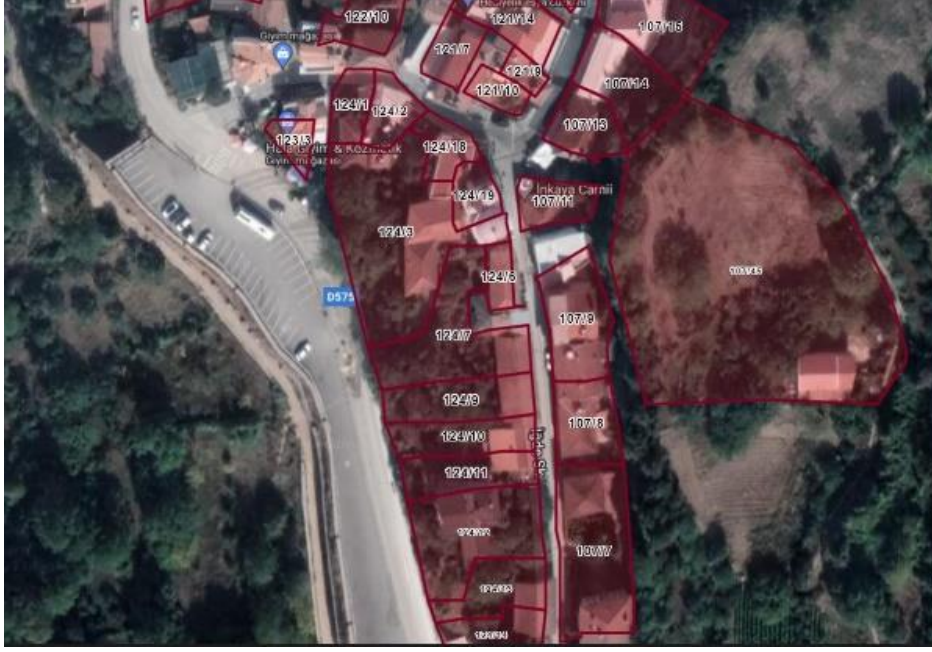
Yapılan incelemelere göre tarım arazileri yoğunluklu olarak köyün hemen çevresinde, dağınık, orman sınırına bitişik ve yapılarla ilişkili olacak şekildedir (Şekil 3.12).

Yapılan sözlü görüşme ve araştırmalara göre bahçe olarak kullanılan arazilerde fasulye, kestanenin yanı sıra her türlü sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Mısıri Şeyhi Mehmet Şemsettin, bir asır İnkaya'nın fasulyesi ile ünlü olduğunu yazmıştır (Elbas, 2014a). Sözlü görüşmelere göre son yıllarda elma, armut gibi meyveler yetiştirilmeye başlanan köyde tarım ürünlerinin satışı için geçmiş yıllarda bir kooperatif kurulmuştur. Ancak faal olarak kullanılmadığı için kapatılmıştır.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü parsel verileri incelenerek yapı-bahçe-parcel ilişkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. İncelemelere göre yerleşimin içinde bulunan bahçe alanları değişiklik göstermektedir. Bazı parsellerde sıralı ince ve uzun bir bahçe alanı varken bazı parsellerde düzensiz ve küçük bahçe alanları bulunmaktadır (Şekil 3.16). Lineer yerleşimin olduğu köyün girişindeki yapı ve bahçe alanlarında arazi topoğrafyası etkili olmuştur. Yolun solunda kalan yapıların büyük bahçe alanı bulunurken sağında kalan yapıların küçük bahçe alanları bulunmaktadır.

Şekil 3. 15. İnkaya köyü yapıları ve yeşil peyzajı (Kaynak: [URL 3. 3](#))

Şekil 3. 16. İnkaya köyü yerleşiminde yapı ve bahçe düzeni (Kaynak: TKGM)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere göre tarım ve turizm ile geçimini sağlayan köyde halk el işçiliğiyle yaptıkları hediyelik eşya, salça, turşu vb. gıdalar satarak geçimlerini sağlamaktadır (Ek 1.2.). Özellikle İnkaya denince akla doğal anıt sayılan 600 yıllık çınar ağacı gelmektedir. Doğal turizm çekicilikleri sınıfında yer alan İnkaya Çınarı, 18 metre çapa ulaşan dalları ile 35 metre yüksekliğe sahip olmakla birlikte dalların kalınlığı 3-4 metreyi bulmakta ve 13 ana kola sahiptir. Türkiye'nin en yaşlı ağaçlarından biri olduğu tahmin edilmektedir. (Aslan vd., 2018; Göçmen, 2021; Türkiye Kültür Portalı, 2022). Ayrıca Bursa Ovası manzarasını izlemeye gelen turistler halk için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Köy halkı gelenek ve göreneklerini sürdürmektedir. Hıdırellez kutlamaları ve yağmur duası için gittikleri yerde Bayraklı Dede Yatırı bulunmaktadır. Burası Çongara köyü ile ortak kullanılmaktadır (Elbas, 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Alan çalışmaları yapılarak *Google Earth* görüntüleri, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü parsel verileri incelenmiş ve bir sokağın üstünde karşılıklı, birbirine bitişik olarak dizilen evler bir araya gelerek lineer bir köy dokusu oluşturduğu belirlenmiştir. Köyde evler bahçeye bitişik olarak konumlanmıştır. Köy camisinin bulunduğu yerde köy halkının sohbet edeceği küçük bir meydan bulunmaktadır.

Geleneksel evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. Evlerde iç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiş olup yapı malzemesi olarak taş ahşap kerpiç ve çamur sıva kullanılmıştır (Elbas, 2014b) (Ek 1.2).

İnkaya köyünde geleneksel köy evleri giderek yok olmaya başlamıştır. Köy dokusu içinde tek tük eski evler kalmış, daha çok niteliksiz konut dokusu oluşmaya başlamıştır (Ek 1.2.).

Şekil 3. 17. İnkaya köyü sokakları ve evleri (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.3. Yiğitalı

Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı olan köyün eski adı Çongara'dır. Bursa'ya 8 km uzaklıkta bulunan köy şehir merkezine yakın olmasına rağmen hala köy kimliğini

korumaktadır. Köy halkı son 50 yıldır yaşanan tüm değişimlere rağmen köylerini terk etmedikleri gibi köy yaşantılarını da önemli ölçüde sürdürmektedir (Elbas, 2014a).

Köy girişinde eski okulun yeniden işlevlendirilerek kooperatife dönüştürüldüğü yapı bulunmaktadır. FAO'nun da desteklediği kooperatif yapısı tüm gelenekselliğiyle ve içinde bulunduğu geleneksel ürünleriyle ziyaretçilerini beklemektedir. Yapının önünde bulunan seyir alanından Bursa Ovası manzarası ve tam karşında sık bir doku oluşturan eğime oturmuş ve birbirinin görüşünü kesmeyen Yiğitali evleri görülmektedir (Ek 1.3).

Köy içinde hala geleneksel doku bütünlüğünü korumuş sokaklar bulunsa da köy meydanında ve bazı sokaklarda bulunan köy silüetiyle uyumsuz betonarme yapıların varlığı da dikkat çekmektedir (Ek 1.3).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Yapılan incelemelere göre eğimli bir yamaç üzerine kurulan köy (Şekil 3.18) merkezine camiye alacak şekilde bir araya gelerek toplu bir yerleşim sergilemiştir. Köy girişinde dar sokakların üzerine dizilerek bir araya gelen konutlar lineer bir doku; köy merkezine doğru yaklaştıkça cami ve meydanı merkez alarak yerleşen konutlar organik bir köy dokusunu oluşturmuştur. Konutların tarım alanıyla ilişkisi dolaylı olmakla birlikte köyün üst kısmındaki ve girişindeki konutlar daha dağınık biçimde ve bahçeyle ilişkili olacak şekildedir (Şekil 3.19).

Şekil 3. 18. Yiğitali köyü arazi yapısı, tarım ve yerleşim alanları (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 19. Merkezinde toplu ve organik bir köy dokusu oluşturan Yiğitali köyü ve çevresindeki tarım alanları (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Google Earth incelemeleri ve Tapu Kadastro verilerine göre tarım arazileri köy yerleşiminin çevresinde bulunmaktadır. Yerleşimin üst kısmındaki tarım arazileri orman arazisinin içerisinde dağınık olarak yerleşmiştir (Şekil 3.18, 3.19). Köyde yerleşim içinden doğrudan tarım alanlarına yol bulunmamakta, bazı yollar üzerinden tarım alanlarına gidilmektedir. Köyün çevresini saran tarım arazilerinde bulunan yoğun ağaç dokusu dikkat çekici özelliktedir (Ek 1.3.).

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü üzerinden köy yerleşim alanındaki parseller incelenmiştir. İncelemelere göre parseller dağınık ve düzensiz olmakla birlikte köy parselleri genellikle küçük parsellerden oluşmaktadır. Yerleşimi saran yeşil peyzaj köy içindeki küçük bahçe alanlarında kaybolmaktadır (Şekil 3.20).

Şekil 3. 20. Yiğitali köyü parsellerindeki yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)

Yapılan sözlü görüşmelere ve araştırmalara göre Çongara fasulyesinin ünü tüm Bursa'ya yayılmıştır. Bunun yanında kestane, kiraz ve ahududu yetiştirilmektedir (Elbas, 2014a).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köyü eşkıyalara karşı koruyan Yiğitali köy için önem arz etmektedir. Eski adı Çongara olan köy daha sonra Yiğit Ali olarak değiştirilmiştir. Köy gelenek ve göreneklerini sürdürmekte birlik içinde yaşamaktadır. Köyde İnkaya köyü ile kullanılan Bayraklı Dede Yatırı bulunmaktadır (Elbas, 2014a).

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan köyde 2021 yılında 'Uludağ Yiğitali Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi' kurulmuştur. Bursa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Büyükşehir ve Osmangazi Belediyesinin destekleriyle tadilatı yapılan eski köy okulunu kooperatif binasına dönüştüren kadınlar, köye has Çongara fasulyesi başta olmak üzere erişte, salça, reçel, tarhana gibi ürünleri hazırlayarak satışa sunmakta ve çeşit çeşit geleneksel ürünlerle hazırladıkları kahvaltılı sofralarında misafirlerini ağırlamaktadır. Kooperatif; Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) projesi ile desteklenmektedir (Çelikler, 2022).

Şekil 3. 21. Soldan sağa köy okulundan dönüştürülen kooperatif ve kadınlar tarafından üretilip satışı yapılan geleneksel gıdalar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım' ın (FAO) Küresel Olarak Önemli Tarımsal Miras Sistemleri (GIAHS), yerel ve yerel bilgilere dayalı sürdürülebilir tarım uygulayan küçük ölçekli aile çiftçilerinin geçim kaynaklarını koruyan dikkate değer geleneksel tarım sistemleridir. GIAHS gıda üretiminin çeşitliliğin, kültürel mirasların korunmasında ve onların asırlık bilgeliğiyle, gezegen ve insanları için daha iyi bir yapı inşa etmede önemli dersler sağlamaktadır (FAO, 2022).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Arazi çalışmaları ve literatür araştırmalarına göre yeşil dokunun içinde doğayla uyumlu bir şekilde yerleşim gösteren köyde geleneksel yapılar çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. Genellikle samanlık, ahır gibi yapılar ev ile ilişkili ve yakın olacak şekilde konumlanmıştır (Ek 1.3).

Evlerde iç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiş olup yapı malzemesi olarak en çok taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva kullanılmıştır (Elbas, 2014b).

Şekil 3. 22. Köy yerleşiminde sokak dokusu ve geleneksel yapılar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

Bursa'nın batı tarafının kuş bakışı olarak görüldüğü, Bursa manzaralı köyün tarihi yapısı her köyde olduğu gibi biraz bozulmuştur. Eski yıkılmak üzere olan geleneksel yapıların yanında estetikten uzak sıradan beton yapılar köyde yapılmaya başlanmıştır. Ancak kent merkezine yakın olmasına rağmen hala köy yaşamının devam ettiği bir köydür (Ek 1.3).

3.4.4. Süleymaniye

Osmangazi'ye bağlı olan Süleymaniye köyü Bursa'ya 24 km uzaklıktadır. Ormanın etrafını çevrelediği, orman alanlarına göre çukurda kalan köy elma bahçeleri ile ünlü olduğu için diğer köylülerce Elma Çukuru olarak anılmıştır. Eskiden Deve Yolu kullananların konakladığı köyde günümüzde geleneksel yapılar azalmaya başlamış, kırsal yerleşim yavaş yavaş tatil beldesine dönüşmeye başlamıştır (Ek 1.4).

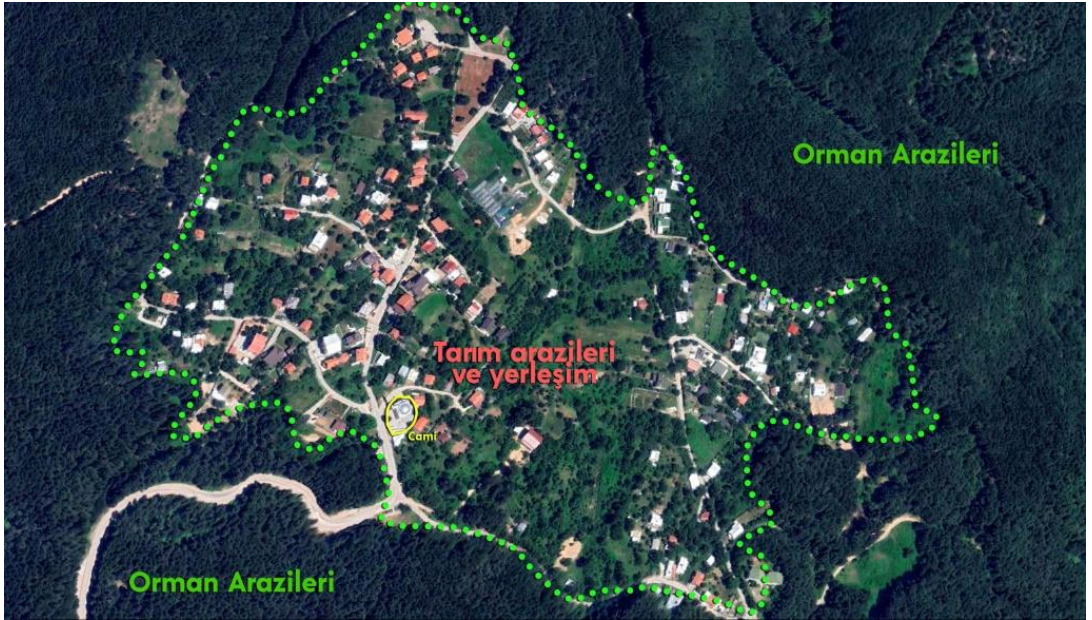
- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Google Earth incelemelerine göre orman içerisine kurulmuş köyde çevresini saran orman arazisinden daha düşük kote oturan yerleşim, bazı yerde düz bazı yerde hafif eğimli yapısıyla kompakt bir görünüm oluşturan bir dağ köyüdür (Şekil 3.23, 3.24). Yapıların birbirinden bahçe mesafeleri kadar uzak olacak şekilde konumlandığı köyde toplu bir yerleşim dokusu görülmektedir. Yerleşimi oluşturan konut dokusu ana bir

sokak ve bu sokağa birleşmiş olan yan sokaklar üzerinde bulunmakta ve ağaç dallarına benzemektedir. Yerleşim bu haliyle ışınsal köy modelini andırmaktadır (Şekil 3.24).

Şekil 3. 23. Yiğitalı köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 24. Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve tarım arazileriyle ilişkili toplu ve ışınsal bir köy dokusu oluşturan Süleymaniye köyü (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Çam ormanlarının içine kurulu köyde tarım alanları yapılarla ilişkili olacak şekilde yerleşim içinde bulunmakta ve köy içindeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır (Şekil 3.24).

Bahçe alanlarının genellikle büyük olduğu köyde çok sayıda yabancı elma ağacı yetiştiği için elma bahçeleri ile ünlü olan köy çevre köylülerce Elma Çukuru olarak anılmaktadır (Kaplanoğlu, 2016) (Şekil 3.25). Yapılan incelemelere göre yapılar tarım arazileriyle ilişkili olacak şekilde yapının yakınında ve dağınık bir peyzaj görüntüsü vermektedir. Elma ağaçlarının bolca bulunduğu köyde ağaçlar baskın konumda olup yapılar peyzajla bütünleşmiş bir görünüm oluşturmaktadır.

Şekil 3. 25. Süleymaniye köyü parsellerinde yapı ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Tarım ve turizmle geçinen köyde ormanlık alanlardaki farklı patika yollarından Uludağ'a doğa yürüyüşü yapılabilmektedir. Köydeki evlerin yarısından azı Süleymaniye köylülerine ait olup kalan kısmı dışarıdan gelen yazlıkçılara aittir (Ek 1.4).

Şekil 3. 26. A: Süleymaniye köyü ve girişindeki cami; B: köyde bulunan Uludağ'a çıkan yürüyüş yolu (Kaynak: [URL 3. 4.](#))

- **Yapılar ve açık alanlar**

Alan çalışması, *Google Earth* görüntüleri, TKGM verilerine göre yapılar sokak etrafına dizilmiş ve tarım araziliyle ilişkili olacak şekilde konumlanmıştır (Şekil 3.24, 3.25). Yeşil dokunun içinde doğayla uyumlu bir şekilde yerleşim gösteren köyde geleneksel yapılar çoğunlukla zemin veya zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. İç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiştir. Orman köyü olması nedeniyle ahşap malzeme bolca kullanılan evlerde taş, kerpiç ve çamur sıva da kullanılmıştır (Elbas, 2014b).

Yerli nüfusun yarısından az olduğu köyde geleneksel doku azalmak üzere olup köy tatil beldesine dönüşmeye başlamıştır (Ek 1.4).

3.4.5. Hüseyinalan

Osmangazi'ye bağlı olan Hüseyin alan köyü Bursa'ya 17 km uzaklıktadır. 93 Harbi göçmenlerinden oluşan bir köydür. Uludağ'ın güneyine bakan yüzünde düz ve geniş bir yere kurulan köy; orman köyüdür (Elbas, 2014a).

Yapılan arazi gezisinde köy girişinde köy konağı, yeni yapılan cami, yaşlı bir ağaç ve villaların varlığı göze çarpmıştır. Köy sessiz ve sakin bir köydür.

Köy geleneksel mimari yapılarını yitirmiş olup tamamen yazlıkçıların kullandığı tatil beldesine dönüşmüştür. Her ne kadar yeni yapılan yapılar nitelikli yapılardan oluşsa da

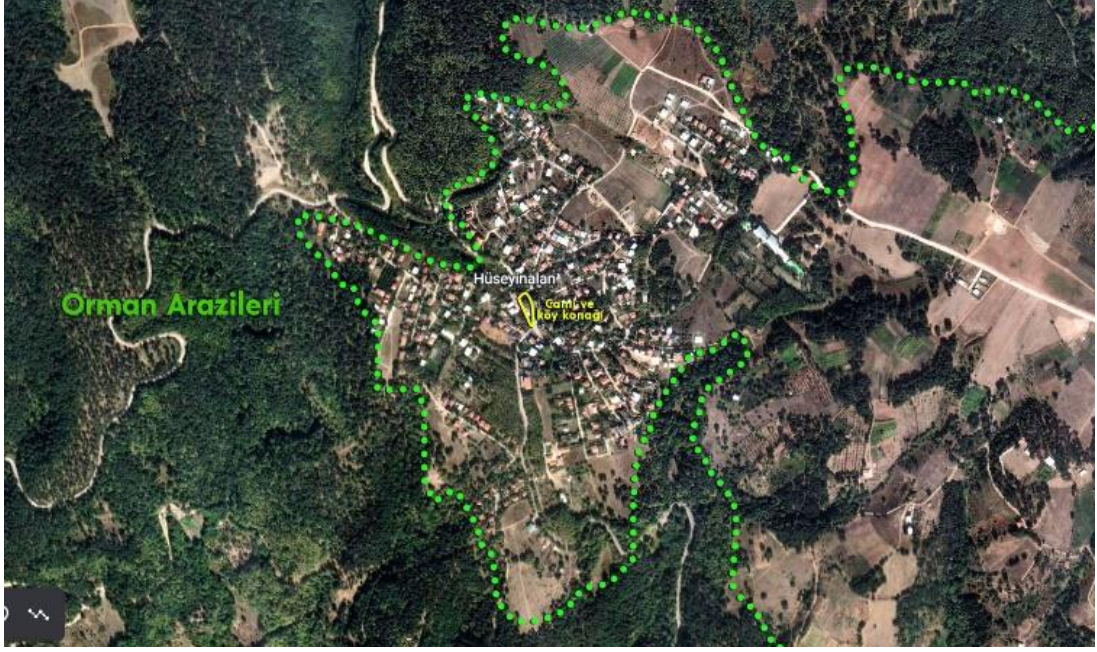
kırsal mimarinin, kültürün terk edilmesiyle kırsal yaşam yok olmuş ve bunun sonucunda yerin kimlik kaybıyla beraber kırsal miras da tehlikeye girmiştir.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Google Earth görüntüleri üzerinden arazi eğimleri, köy silüeti, alan çalışması TKGM verilerine bakılarak arazinin yapısı, köy çevresinin arazi kullanım durumu incelenmiştir. İncelemelere göre yüksekliği az olan bir dağ üzerindeki düzlükte kurulmuş ova köyünün etrafını orman ağaçları çevrelemektedir. Merkezinde bir caminin ve meydanının bulunduğu köyde yerleşim merkezden dışarıya doğru organik ve toplu bir doku oluşturacak şekilde bir araya gelmiştir (Şekil 3.27, 3.28).

Şekil 3. 27. Hüseyinalan köyü arazi yapısı ve çevresindeki orman arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 28. Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve çoğunlukla villalardan oluşan Hüseyinalan köyü yerleşim dokusu (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Hüseyinalan köyünün geçmişteki başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Önceleri burada arpa, buğday gibi tahıl ürünleri yetiştirilmekte ve meyvecilik yapılmaktayken (Elbas, 2014a) yapılan sözlü görüşmelere göre günümüzde tarımla uğraşan kimse kalmamıştır (Ek 2.5). Köyde yaşayanlar sadece kendilerine yetecek kadar ekim yapmakta ve bahçe işleriyle uğraşmaktadır (Mermer, 2021).

Bahçe ve tarım alanları konutlarla iç içe ve dağınık bir doku oluşturmuş olup yerleşimin çeperini orman sınırlamaktadır (Şekil 3.28).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Geleneksel kırsal karakter özelliğinin kaybolduğu köydeki evlerin sadece üçte biri Hüseyinalan köylülerine aittir. Diğer evler dışarıdan gelen yazlıkçılarındır. Köydeki geleneksel evlerin yerini villa tipi evler almış olup kırsal yerleşim olmaktan uzaklaşmış ve yazlık veya kışlık tatil beldesi oluşmuştur (Ek 2.5).

Köyde Hüseyinalan halkının ve dışarıdan gelenlerin gününbirlik vakit geçirdiği piknik alanı bulunmaktadır.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Köy tamamıyla tatil beldesine dönüşmüş ve geleneksel yapıların yerini yeni betonarme villa tipi konutlar almıştır. Konutlar birbirlerine bir yol üzerinde yan yana, bahçeli veya bitişik olacak şekilde hizalanmıştır.

Yeni yapılan betonarme yapılar her ne kadar nitelikli olsa da kırsal mimarinin, kültürünün, kimliğin yok olması kırsal mirasın da yok olmasına neden olmuş, kültürel aktarım kesilmiş ve gelecek kuşaklara aktarılabilecek somut ve somut olmayan kırsal miras yok olmuştur.

3.4.6. Tuzaklı

Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı olan köy merkeze 18 kilometre uzaklıktadır. Dağlık bir arazide dağ eteğine kurulu olan köy topoğrafyaya oturan birbirlerinin görüş açısını kesmeyen geleneksel yapılarıyla küçük bir dağ köyüdür. Temiz havası ile mükemmel doğal mesire alanlarına sahip olan köyün etrafında ve karşısında bulunan dağ manzaraları dikkat çekici özelliktedir. Köyün üst kısımlarından ve köyün piknik ve kamp alanlarından görülen Doğancı Barajı manzarası da görülmeye değerdir (Ek 1.6).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Arazi çalışmaları, köy silüetleri, *Google Earth* arazi eğimi görüntüleri, TKGM verileri incelenmiştir. İncelemelere göre köyün üstünde bulunan eğimli yapısıyla orman arazisinden oluşan dağ köy yerleşimini sınırlayıcı etkenlerden biridir (Şekil 3.29). Dağ eteğinde eğimli bir arazi üzerine oturan köy arazi yapısı nedeniyle toplu yerleşim düzeni göstermiş; dağ eğiminin de etkisiyle eğime paralel yapılaşmanın görüldüğü yerleşimde ana bir sokak üzerinde yan yana dizilerek bir araya gelen yapılar lineer bir doku oluşturmuştur. Ana yola paralel alt yolda da yapılar benzer şekilde bir araya gelerek köy dokusu oluşmuştur (Şekil 3.30).

Şekil 3. 29. Dağ eteğinde eğime paralel yerleşmiş olan Tuzaklı köyü (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 30. Yerleşim çeperini sınırlayan orman arazileri ve tarım arazileriyle ilişkili toplu ve lineer bir köy dokusu oluşturan Tuzaklı köyü (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan alan çalışması, köy silüeti görüntüleri, TKGM verileri ve *Google Earth* görüntüleri incelemelerine göre köyde bulunan tarım arazileri köyün lineer doğrultusunda devam etmiş ve hafif eğimli tepelerde doğa ve insanın karşılıklı iletişiminden güçlü bir peyzaj dokusu olan dağınık mesire alanları oluşmuştur (Şekil 3.29, 3.30). Köy yerleşiminde de her evin kendine ait küçük bir bahçesi bulunmakta;

içerisindeki ağaçlarla tarım alanlarındaki yeşil peyzaj devam ederek kompakt bir doku oluşturmaktadır (Şekil 3.31).

Şekil 3. 31. Tuzaklı köy parsellerinde yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)

Sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre geçmişte tarım alanlarında buğday, arpa, mısır ekilip hayvancılık yapılmakta iken günümüzde ise çilekçilik ve ormancılık en önemli geçim kaynağı olmuştur. Bunun yanında fasulye, kiraz, erik de yetiştirilmektedir.

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köy halkının çoğu emekli olup köydekiler tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde imece usulü devam etmekte, köy işleriyle ilgilenen marangoz bulunmakta ve köydeki çatıları köy ustaları yapmaktadır. Köy birliği ve kalkınması için önemli olan Köy Tarım ve Kalkınma Kooperatifi ile köy halkı ormancılık, kömürcülük, piknik alanı bakım çalışmalarından gelir elde etmektedir.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Köydeki yapılar dar bir yol üzerinde yan yana ve karşılıklı dizilerek bir araya gelmiştir. Yapıların bitiminde cami ve meydanı bulunmaktadır (Şekil 3.30).

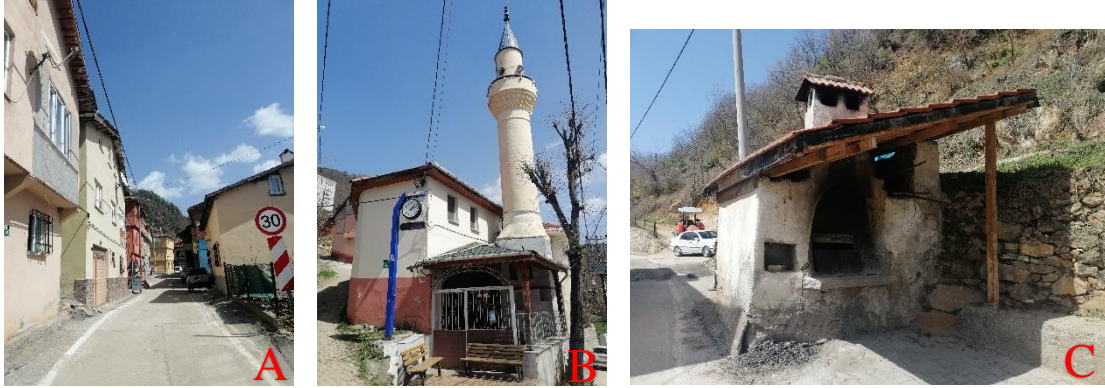
Yapılan alan çalışmaları ve literatür araştırmalarına göre geleneksel evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup zemin katlar bazı yapılarda depo,

samanlık işlevi almıştır. Köyde ayrıca alçak zemin ve 1 normal kattan oluşturulup sadece depo, ahır, samanlık, gıda maddeleri saklamak gibi işlevler gören yapılar da vardır.

Evlerde iç sofalı plan tipi yaygın olarak inşa edilmiştir (Elbas, 2014b). Köy gezisinde köyde hala kullanılan fırınların olduğu gözlemlenmiş olup sözlü görüşmelere göre ise köyde aktif olarak kullanılan 5 adet köy fırını bulunduğu öğrenilmiştir.

Tuzaklı köyü geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Ormanlık bir alanda kurulduğu için ahşap malzeme ev yapımında yoğun olarak kullanılmıştır (Elbas, 2014b).

Köy incelemeleri sonucunda köydeki geleneksel yapıların yerini 2 veya 3 katlı betonarme yapıların almış olduğu gözlemlenmiştir. Yeni yapıların köy dokusuna uymayan yüksek gabarisi ve kütesinin hantallığı, silüette geleneksel konutların önüne geçmektedir (Ek 1.6).

Şekil 3. 32. A: Tuzaklı köyü sokağından bir görünüş, B: Köyün dokusuna uygun tescilli eski camisi, C: köyde aktif olarak kullanılan fırın (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.7. Kirazlı

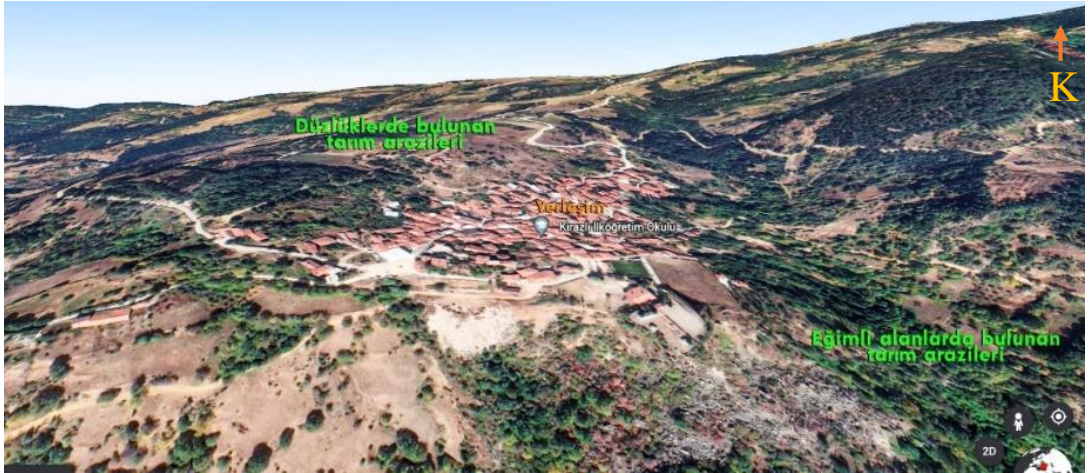
Bursa'ya 24 km uzaklıkta olan Kirazlı köyü 1300 metreyi bulan rakamı ile Bursa'nın en yüksekte kurulan köylerindedir. Uludağ'ın güney batı yamaçlarında kurulan köy çevresi ormanlarla kaplı bir köydür. Bu nedenle yeşille kaplı muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır (Ek 1.7)

Dağ üzerindeki eğimli yamaca kurulmuş köyde oldukça sık bir doku içinde parıldayan kırmızı çatı kiremitli köy silüeti dikkat çekmektedir. Dar sokaklar boyunca dizilmiş geleneksel konutlar, bazı sokaklarda bulunan fırınlar, köy meydanında bulunan cami, kooperatifi, köy mahalle lokaliyle köy kültürünün devam ettiği bir köydür.

Uludağ' da bulunan piknik alanlarının, yaylaların çoğu Kirazlı köyü 1. Derecen Sit Alanı'dır. Bu nedenle köyde geleneksel yapı dokusu korunmuştur.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Alan çalışmaları, köy silüetleri ve videoları, *Google Earth* arazi eğim incelemeleri, TKGM verileri üzerinden incelenen köy dağ eteğindeki eğimli bir arazi üzerine oturmaktadır (Şekil 3.33). Köyde, sokak üzerinde yan yana bir araya gelen yapılar sık ve toplu bir yerleşim oluşturmuştur. Ana bir yol üzerine bağlı ara yollar ve çıkmaz sokaklarla organik doku oluşturan köyün çeperinde tarım alanları bulunmaktadır (Şekil 3.34).

Şekil 3. 33. Kirazlı köyü arazi yapısı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 34. Eğime oturan sık organik dokuya sahip Kirazlı köyü (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Google Earth ve TKGM verilerine göre köyün çeperini saran tarım arazileri düzensiz ve dağınık bir şekilde bir araya gelmiştir. Yerleşim eğimli arazi üzerinde dururken, yerleşimin doğusundaki tarım alanları eğimli alanlarda, batısındaki tarım alanları ise dağ üzerindeki düzlüklere yayılmıştır (Şekil 3.34). Yapılan sözlü görüşmeler ve araştırmalara göre 30 yıl öncesine kadar yapılan kuru tarımcılık ve üzümçülük bugün yapılmıyorsa da onların yerine patates, fasulye, kiraz, ahududu, çilek ve vişne yetiştiriciliği göze çarpmaktadır. Özellikle son yıllarda ahududu ve kiraz yetiştiriciliği ön plandadır (Ek 1.7).

Yerleşimin çevresini saran yeşil peyzaj yerleşim içinde devam etmemektedir. Yoğun konut dokusunun bulunduğu köyde parseller içindeki bahçe alanları çok küçüktür (Şekil 3.35).

Şekil 3. 35. Kirazlı köyü parsellerinde yapılar ve bahçe alanları (TKGM, 2022).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köyün başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Yapılan sözlü görüşmelere göre "S.S. Kirazlı Mahallesi Kalkınma Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunmaktadır. Köydeki ürünler bu kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Ancak yeni gelişen bir iş kolu bulunmadığından dolayı genç nüfus Bursa' da bulunan fabrikalarda çalışmaya yönelmekte ve köy göç vermektedir (Ek 1.7).

Eski bir Yörük köyü olan Kirazlı'nın yaylaları bugün piknik alanı olarak kullanılmaktadır. Uludağ yolu üzerinde bulunan köy turistlerin uğrak yeridir.

Köydeki halk için önem arz eden dualar edilen Dolu Baba ve Üzümlü Dede adıyla anılan yatırlar bulunmaktadır (Ek 1.7).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan incelemelere göre dar sokaklar üzerinde yan yana ve karşılıklı olarak dizilen yapılar sık bir doku oluşturmuştur. Bazı yapılar çıkmaz sokaklar üzerinde bulunmaktadır. Köyde caminin bulunduğu yerde meydan ve köy lokali bulunmakta köy halkı burada toplanmaktadır.

Alan çalışmaları, literatür taramaları, silüet incelemeleri, TKGM verilerine göre Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat veya zemin + 2 kat olarak inşa edilmiş olup zemin

katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. Evlerin alt katlarında kiler bölümü de bulunmaktadır.

Köyde plan olarak iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır (Elbas 214b).

Köydeki geleneksel evlerde taş, ahşap, tuğla, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeler arasındadır.

Şekil 3. 36. Soldan sağa doğru köy görünüşü, köy sokağından bir görünüş, köy meydanından bir görünüş (1. fotoğraf: [URL 3. 5.](#), 2. ve 3. fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)

Uludağ Milli Parkı'nın büyük bölümü de Kirazlı köyü arazisi sınırları içerisinde kalmaktadır. Ayrıca köy Uludağ Milli sınırları içerisinde kaldığı için koruma altına alınmıştır. Bu nedenle köy dokusu önemli ölçüde korunmuştur.

3.4.8. Mürseller

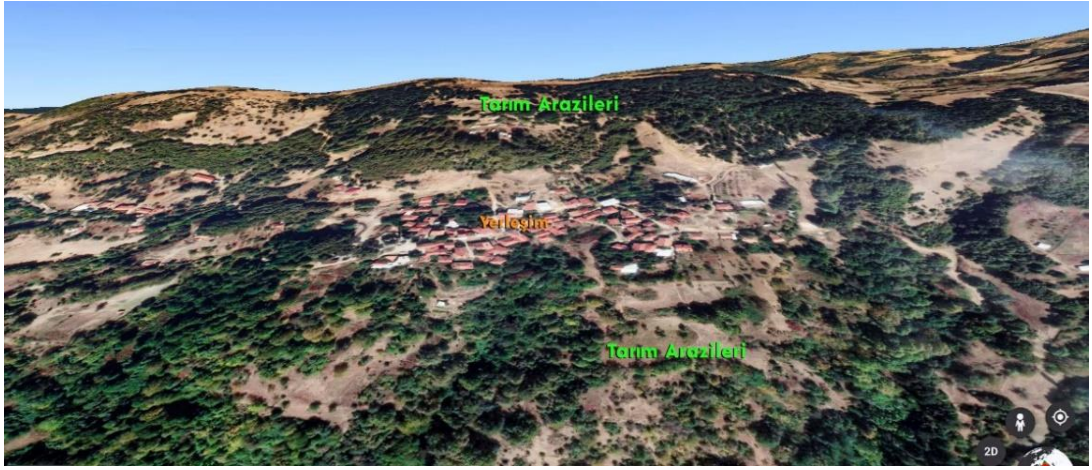
Mürseller Köyü Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı, merkeze 24 kilometre uzaklıkta bir köydür.

Köyün girişinde bulunan cami, köyün dağ manzaralarının ve üretim peyzajı olan mesire alanlarının izlenebildiği seyir terası ve içinde bulunan eski bir çeşme, Mürsel Paşa türbesinin yanında bulunan yeşil ağaç dokusuyla dikkat çekmektedir (Şekil 3.38). Köy içine doğru yürüdükçe tek veya 2 katlı taş ve ahşap malzemeyle yapılmış geleneksel konutlar, sokakta karşınıza çıkan sohbeti sıcak köy insanı, bazı evlerin önünde duran traktörlerle sessiz bir çığlıkla tarımın adeta ben hala varım dediği köy kültürünü hala devam ettirmektedir (Ek 1.8).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Köyün kuzey eteği devlete ait orman arazisinden oluşmaktadır. Köyün içerisinden Aşağı Pınar, doğusundan Pınarlık Deresi, batısından Gören deresi geçmektedir. Köy Doğancı Barajı havzasında yer almaktadır (Elbas, 2014a).

Arazi çalışmaları, köy silüetleri, *Google Earth* arazi verilerine göre dağ eteğine oturan köy eğime paralel ana bir yol üzerine karşılıklı ve ana yola dik ağaç dallarını andıran ara yollarıyla toplu ve organik bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.37, 3.38).

Şekil 3. 37. Mürseller köyü arazi yapısı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 38. Mürseller köyü yerleşimi (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Köyün çeperinde dağınık bir şekilde bulunan tarım arazilerinde kiraz, ahududu, vişne, erik, fasulye, domates yetiştirilmekte olup halk ile yapılan görüşmelerde tarım için önemli olan suyun yetersiz olmasının tarımı elverişsiz hale getirdiği bu nedenle köye bir gölet yapılmasının gerekli olduğu söylenmiştir (N.Ç., Mayıs 2022) (Ek 1.8).

TKGM üzerinden elde edilen verilere göre köy yerleşiminde parseller genellikle küçük ve düzensizdir. Parsellerde bulunan bahçe alanları çok küçük olmakla birlikte yerleşimin çeperinde bulunan yeşil peyzaj dokusu yerleşim içinde çok az bulunmaktadır (Şekil 3.39).

Şekil 3. 39. Mürseller köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).

Tarım ve turizm arasında bir köprü niteliğinde olan TaTuTa çiftliklerinden bir tanesi olan Belentepe Çiftliği Mürseller köyünde bulunmaktadır. Çiftlik; Uludağ eteklerinde, 15 dönüm arazi üzerinde kurulu, mümkün olabildiğince kendi başına yetmeye çalışan, sürdürülebilir bir yaşam alanı örneği teşkil etmektedir. Çeşitli gıda üretimlerinin yapıldığı çiftlikle ayrıca gençlere eğitim ve aktivite olanakları da tanınmakta; toprak, su, hava, gıda kirliliği, doğal yaşam alanlarının ve canlı türlerinin yok oluşu, gittikçe ciddiyeti ve şiddeti artmakta olan iklim değişikliğine karşı farkındalık oluşturmaktadır (Aksel, 2013).

Tarım turizmiyle tarımın desteklenmesi, köy ekonomisinin canlanması, köylü ve kentli arasında bilgi akışı ve temasın sağlanarak köprü oluşturulması, yeni istihdam alanları yaratılarak kırdan kente göçün önlenmesi ve kırsal mimari mirasın sürdürülebilirliği hedeflenmektedir.

Şekil 3. 40. Belentepe Çiftliği ve çevresinden görseller (Kaynak: [URL 3. 6.](#))

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere göre Eski İpek Yolu (deve yolu) güzergahında bulunan köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Köyde çok az miktarda arıcılık da yapılmaktadır. Tarım Mürseller için önemli bir gelir kaynağı olmasına rağmen faal bir kooperatif bulunmamaktadır. Ekonomik nedenlerden ötürü köydeki genç nüfus şehre göç etmeye başlamıştır (Ek 1.8).

Mürseller köyünün dört bir tarafını koruyan dedelerin varlığına inanılmaktadır. Köyün doğusunda Fındık Dede tepesi ve yatırı, batısında Aman Dede Yatırı, barajın bulunduğu yerde Doğan Dede ve Zümbül Dede Yatırı, kuzeydeki tepesinde ise Şeyh denilen Kuzu

Dede mevkisi bulunmaktadır. Köyün girişinde köyün kurucusu Mürsel Paşa Türbesi bulunmaktadır (Elbas, 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan incelemelere göre; parsellerin düzensiz bir şekilde bir araya gelerek organik bir doku oluşturduğu köyün girişinde cami, meydan, türbe ve seyir terası bulunmaktadır (Şekil 3.38). Yol boyunca ilerledikçe yan yana ve karşılıklı olarak dizilen yapılar köy dokusunu oluşturmaktadır. Geleneksel evler genellikle zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık işlevi görmüştür. Tek katlı yapılar depo, samanlık ya da ahır olarak kullanılan yapılar da bulunmaktadır. Genellikle iç sofalı plan tipi yaygın olarak tercih edilen evlerde yapı malzemesi olarak en çok taş, ahşap, çamur sıva, kerpiç ve tuğla kullanılmıştır (Ek 1.8).

Köyde bulunan geleneksel yapıların bazılarında bozulan, yıpranan kısımların tuğla vb. gibi niteliksiz eklerle onarıldığı görülmektedir. Ayrıca köy silüetine uymayan betonarme yapıların da varlığı dikkat çekmektedir.

Şekil 3.41. A: Mürseller köyü seyir terasından mesire alanları ve dağ manzaraları, B: köy sokağından görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).

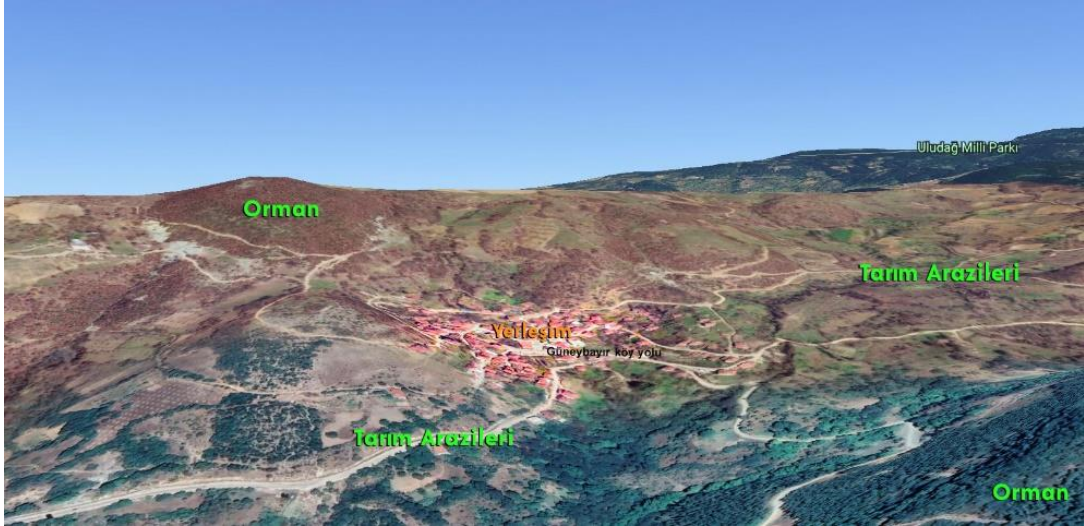
3.4.9. Güneybayırı

Bursa'nın Osmangazi ilçesine bağlı olan köy Keles yolu üzerinde merkeze 32 km, ulaşımı kolay bir köydür.

Köy dağın oldukça eğimli eteğine kurulmuştur. Eğime paralel olarak dizilen konutlar birbirilerinin ışığını engellemeyecek şekilde araziye oturmuştur. Köy çeperini saran yeşil peyzaj köy içinde de devam etmekte, yeşil doku ve mimari yapıların bütünlüğü göz doldurmaktadır. Köyün etrafında bulunan yeşilin farklı tonlarındaki dağ manzaraları dikkat çekicidir (Ek 1.9).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Diğer köylerde olduğu gibi köy arazi gezisi, *Google Earth* arazi eğimi, TGKM verileri, köy silüetlerinin incelenmesi yapılmıştır. İncelemelere göre orman ve tarım arazilerinin bulunduğu dağın eteğine oturan köyün arazi yapısı oldukça engebelidir (Şekil 3.42). Arazi yerleşimini orman alanları ve üretimin yapıldığı tarım alanları sınırlamış; eğime paralel yollar üzerinde yan yana ve karşılıklı dizilen yapılar; merkezde cami ve meydanı bulunacak şekilde 3 ayrı yerleşim grubunu oluşturmuştur. Bu yapı grupları sık ve organik bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.43).

Şekil 3. 42. Orman ve tarım alanlarının sınırladığı, dağ eteğine oturan Güneybayır köyü ve çevresinin arazi yapısı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 43. Eğimli bir araziye oturan Güneybayır köyü yerleşimi ve çevresindeki tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Üretimin yapıldığı parseller düzensiz bir şekilde gelişim göstermiştir. Tarım arazileri yoğunluklu olarak yerleşim çeperinde yer almakta ve dağınık bir şekilde bulunmaktadır (Şekil 3.43). Elbas (2014a)' a göre tarım alanlarında 1990'lı yıllara kadar devam eden bağcılık, ipek böcekçiliği ve kuru tarım arazi yetersizliği ve verimsizlik yüzünden sürdürülememiştir. Bu nedenle büyük göç vermiştir. Sözlü görüşmelere göre günümüzde tarım arazilerinde çilek üretimi yapılmaktadır.

Tarım alanlarında bulunan yeşil peyzaj köy içi yerleşiminde de devam etmiş: parsellerdeki küçük bahçelerin içerisinde bulunan ağaçlar yerleşimin dokusuyla bütünleşmiştir.

Şekil 3. 44. Güneybayır köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre köyün geçim kaynağı tarım ve çok az hayvancılığa dayanmaktadır. Köy imkanların kısıtlılığı nedeniyle göç vermektedir.

Güneybayırı köyünde 3 dede yatır bulunmaktadır. Bunlar Sarıkız Dedesi, Erenler Dedesi ve Anasultan Dedesi yatırlarıdır. Köydeki hayırlar, adaklar ve yağmur duaları bu yatırlara yapılmaktadır. Köy okulunun yakınında bulunan Silkinti denilen yerde hasta ya da gelişemeyen çocuklar yıkanıp yanındaki armut ağacına ise çaput bağlanarak adak adanmaktadır (Elbas, 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Arazinin eğimli olmasından dolayı yamaca oturan yapı birimleri topoğrafya ile uyumlu olacak şekilde kademeli bir yapılaşma sergilemektedir (Şekil 3.45). Sınırlı bir alanda birbirine yakın konumlanacak şekilde organize olan yapılar sık bir yerleşim dokusu oluşturmuştur. Yapılar merkezine cami, meydan ve köy kahvesini alacak şekilde yerleşim sergilemiştir (Şekil 3.43).

Dar sokaklar üzerinde genellikle yan yana ve karşılıklı dizilen geleneksel evler Elbas (2014a) 'a göre çoğunlukla zemin +1 normal veya zemin +2 normal kat biçiminden inşa

edilmiş olup iç sofalı plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Yapı malzemesi olarak taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen malzemeler arasındadır.

Şekil 3. 45. A: Güneybayır köyü görünümü (Kaynak: [URL 3. 7.](#)), B: Köy sokağından bir görünüş (Kaynak: [URL 3. 8](#))

3.4.10. Çaybaşı

Osmangazi ilçesine bağlı olan köy merkeze 33 km uzaklıktadır. Köyün güneyinde maden suları fabrikaları ve Nilüfer deresi bulunmaktadır.

Eğimli bir arazi yapısı üzerine oturan köyde sokaklardan yeşil dağ manzaraları göze çarpmaktadır. Keles' e giden yol üstünde bulunan köy kahvesi dağ manzaralarına ve mesire alanlarına hakimiyetiyle dikkat çekicidir.

Köy içine yapılan arazi gezilerinde köyde genellikle betonarme yapıların bulunduğu bazı sokaklarda tek tük taştan yapılmış ev ya da samanlıkların olduğu gözlemlenmiştir (Ek 1.10).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Yapılan incelemelere göre dağ eteği üzerine kurulmuş köy eğimli bir arazi üzerine oturmuştur. Köyün çevresini orman ve tarım arazileri oluşturmaktadır (Şekil 3.46). Güneybayırı köyünde olduğu gibi yapılar yan yana ve karşılıklı dizilerek toplu bir yerleşim sergilemiş, dar sokaklar üzerinde bulunan konutlar organik bir doku oluşturmuştur. Doğu-batı yönünde gelişen köyde sokaklar cami ve meydana çıkmaktadır (Şekil 3.47).

Şekil 3. 46. Orman ve tarım alanlarının sınırladığı, dağ eteğine oturan Çaybaşı köyü ve çevresinin arazi yapısı (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

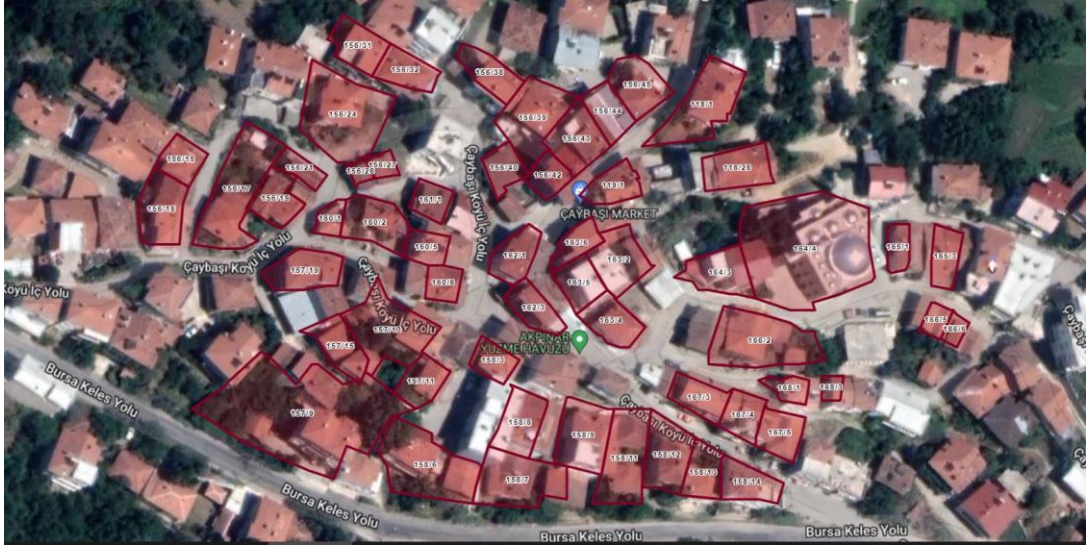

Şekil 3. 47. Doğu-batı yönünde gelişen Çaybaşı köyü organik dokusu ve tarım alanları (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Google Earth görüntüleri, TKGM verilerine göre dağ eteğinde kurulan köyün çevresinde bulunan tarım alanları eğimli alanlarda düzensiz bir şekilde bulunmaktadır (Şekil 3.47). Yerleşimin altında bulunan tarım arazileri ise vadi içinde kalmakta ve Nilüfer Çayı hattı boyunca devam etmektedir. Köy çevresindeki yeşil peyzaj yerleşim içinde çok fazla

görülmemektedir. Düzensiz parsellerin bir araya geldiği yerleşimde evlere ait yapılı bir yeşil bahçe peyzajı oluşmamıştır (Şekil 3.48).

Şekil 3. 48. Çaybaşı köyü parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM, 2022).

Yapılan sözlü görüşmelere göre tarım alanlarında önceden çilek yetiştirilen köyde çilek üretimi azalmıştır. Domates, biber, patlıcan gibi ürünler yetiştirmektedir. Köylüler organik ürünlerini yol kenarında kurdukları bir alanda satmaktadır (Karacakaya, Haziran 2022) (Ek 1.10).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre köyün ekonomisi tarım ve sanayiye dayanmaktadır. Köye ve çevresindeki diğer civar köylere istihdam sağlayan maden suyu işletmeleri önemli bir geçim kaynağı olmuştur. Türkiye’deki en iyi maden suyu firmaları ve markaları Çaybaşı köyünde faaliyet göstermektedir (Karacakaya, Haziran, 2022) (Ek 1.10).

Elbas (2014a)’ a göre köy halkı geleneklerini yüzyıllardır bozmadan günümüze kadar taşımıştır. Düğün, nişan, ölüm, kutlama, Hıdrellez, yağmur duası vb. törenler hala devam etmektedir.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan arazi çalışmaları, *Google Earth* görüntüleri, TKGM verileri, köy silüetlerine göre sık bir yerleşim dokusuna sahip köyde; parseller düzensiz biçimde bir araya gelmiş ve organik bir sokak dokusu oluşmuştur. Yerleşimdeki konutlar cami ve çevresinde gelişim göstermiştir (Şekil 3.47). Geleneksel evler genellikle zemin veya zemin+ 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup evlerde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemesi olmuştur.

Yapılan arazi gezilerinde köyde bulunan geleneksel ev dokusunun azaldığı gözlemlenmiştir. Sokaklarda tek tük taş ve ahşaptan yapılmış geleneksel yapılar ayırt edilebilmektedir. Yıkılan evlerin yerini genellikle büyük, üç katlı betonarme konutlar almıştır. Köy yaşamının bir parçası olan samanlıkların sayısı da azalmıştır. Samanlıklar hayvancılık yapılmadığı için kullanım değişikliğine gidilerek ardiye, depo amaçlı kullanılmaktadır.

Şekil 3. 49. Çaybaşı köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.11. Bağlı

Osmangazi ilçesine bağlı olan köy merkeze 28 km uzaklıkta olup dağ tepesinin altındaki eğime yerleşmiştir. Köye ilk girildiğinde dikkat çeken şey Uludağ manzarası ve köyün etrafını saran dağ manzaralarıdır. Köyün tepesindeki düzlükler tarım alanına ayrılmış olup dağ eteğine doğru yürüyünce çatılarının görüldüğü tek veya 2 katlı, küçük yapılar göze çarpmaktadır. Köy sokaklarına doğru yürüyünce geleneksel evlere dışarıdan bir merdivenle girildiği göze çarpmaktadır. Köyün altında bulunan muhteşem manzaralara hâkim olan seyir terasında eskiden Cumhuriyet kutlamalarının yapıldığı sözlü görüşmelerden öğrenilmiştir (Ek 1.11)

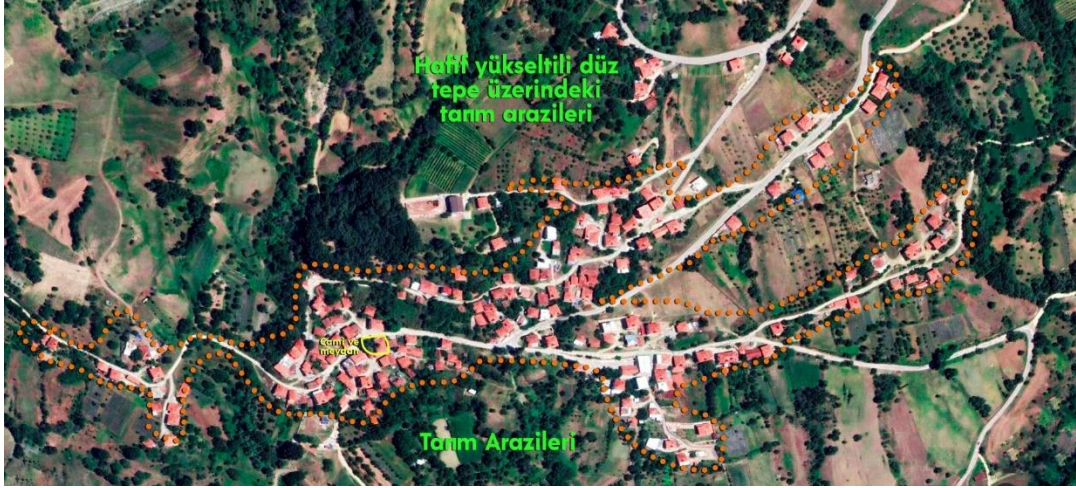
Köyde diğer köylerinden ve şehir merkezinden gelenlerin dinlendiği, kamp yaptığı doğa ile iç içe olan piknik alanı bulunmaktadır.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Diğer köylerde olduğu gibi köy arazi gezisi, *Google Earth* arazi eğimi, TGKM verileri, köy silüetlerinin incelenmesi yapılarak topoğrafya ve yerleşim düzeni anlaşılmasına çalışılmıştır. İncelemelere göre dağ yamacına, eğimli bir arazi üzerine kurulmuş yerleşimde (Şekil 3.50) konutlar birbirine paralel yollar üzerinde yan yana ve karşılıklı dizilerek lineer bir yerleşim dokusu oluşturmuştur. Caminin olduğu yerleşim alanı ise daha toplu ve cami etrafında gelişerek organik bir yerleşim dokusu oluşturmuştur. Yerleşim bu haliyle lineer ve organik dokunun ağaç dalları gibi bir araya gelmesiyle kompakt bir görüntü oluşturmaktadır (Şekil 3.51).

Şekil 3. 50. Topoğrafya üzerine oturan Bağlı köyü yerleşimi, tarım alanları ve arkada Uludağ (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 51. Bağlı köyü yerleşim dokusu ve çevresindeki tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

İncelemelere göre tarım arazileri yerleşimin çeperinde ve dağınık olarak bulunmaktadır. Yerleşimin kuzey kısmındaki hafif yükseltli dağın tepesindeki düzlükler tarım alanı olarak değerlendirilmiş, konut dokusuna açılmamıştır (Şekil 3.51). Bu da köyde tarım alanlarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Elbas (2014a) çalışmasında Kadı sicillerindeki belgeleri incelemiştir. Bu belgelere göre saray vakfına bağlı olan bu köyde sarayın ihtiyacı olan üzüm ve sirkelerin üretildiği, bundan dolayı köyün “Bağlı” adını aldığı söylenmektedir.

Yakın zamanlara kadar yoğunlukla mısır, buğday, arpa, fasulye, patates ekilen köy özellikle patates ile ünlü bir köydür. Günümüzde yaklaşık 5000 dönüm arazisinin bulunduğu köyde önceleri üretilen sebze ve meyveler eşeklerle Bursa’ya kadar götürülmektedir. Tahıl ekimi 1980’li yıllara kadar yoğun olarak yapılmıştır. Tarımda girdilerin artması üzerine köylüler kendiliğinden tarımı giderek terk etmişlerdir (Elbas, 2014a).

1960 yılında Şükrü Arı tarafından ilk çilek ekilmiştir. Daha sonra çilek ekimi yaygınlaşmış ve 1980 yılına kadar çok para kazanılmıştır. 1990’lı yıllarda ise maliyetin artması üzerine çilek üretimi eski hızını yitirmiştir. 2000’li yıllardan sonra ahududu

üretimi hızla başlamış ve araçlar yoluyla ihraç edilmiştir. Son yıllarda kiraz, elma, erik, armut, ceviz ve kestane gibi ürünlerin ekildiği görülmektedir (Elbas, 2014a).

TKGM veri incelemelerine göre yerleşim içindeki parsellerde bahçe alanları genellikle küçük ve düzensiz olmakla birlikte bazı parsellerde büyük bahçe de bulunmaktadır (Şekil 3.52).

Şekil 3. 52. Bağlı Köyü yerleşiminde parseller içindeki yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere göre köy tarım ile geçimini sağlamaktadır. Köyde tarım ürünleri için bir kooperatif bulunmadığı için araçlarla satılmaya çalışılmakta bu da köylüyü olumsuz etkilemektedir.

Aydoğdu (b.t.) ye ve köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelere göre dağ köylülerinin Bursa'ya gidiş yolu ve İpek Yolu güzergahında olan Bağlı köyünde yolcuların konaklayıp dinlendiği Han bulunmaktaydı.

Köy arazi gezisinde köy halkından biriyle yapılan gezide Cumhuriyet kutlamalarının yapıldığı seyir terası olarak kullanılan Cumhuriyet Meydanı gezilmiştir. Sözlü görüşmeye göre meydanının altında bulunan meşe ağaçları en eski ağaçlar olup özenle korunmaktadır.

İki dede yatırı bulunan köyde, köylüler yüzyıllar boyu dua okuyup sorunların çözülmesini beklemiş ya da hasatlarının bereketli geçmesini ummuştur. Bunlardan biri Eyüp Dede Yatırı' dır. Köyde hala Eyüp Dede' nin huzurunda Hidrellez ve yağmur duası törenleri yapılmaktadır (Elbas 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan arazi çalışmaları, *Google Earth*, TKGM verileri, köy silüetleri incelemelerine göre lineer ve organik bir dokunun hâkim olduğu köyde (Şekil 3.51) yapılar samanlık, depo gibi ekleriyle bir arada bulunmaktadır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat kat şeklinde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. 1. katın olduğu yaşam bölümüne dışarıdan bağımsız bir merdivenle ulaşılmaktadır. Plan şeması olarak iç sofalı ev tipi köyde yaygın olarak kullanılmıştır.

Şekil 3. 53. Bağlı köyü sokağından ve evlerinden bir görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

Köyün geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır (Elbas, 2014b).

Yapılan sözlü görüşmelerden köyde iki adet köy fırını olduğu öğrenilmiştir.

3.4.12. Soğukpınar

Osmangazi ilçesine bağlı, Uludağ'ın eteklerine kurulan köy merkeze 32 km; Oteller bölgesinde 5 kilometre uzaklıktadır. Yapılan arazi gezi incelemelerine göre, Uludağ'a en yakın olan köy, bulundurduğu patika yollarıyla Uludağ'a çıkılabilmektedir. Köyün

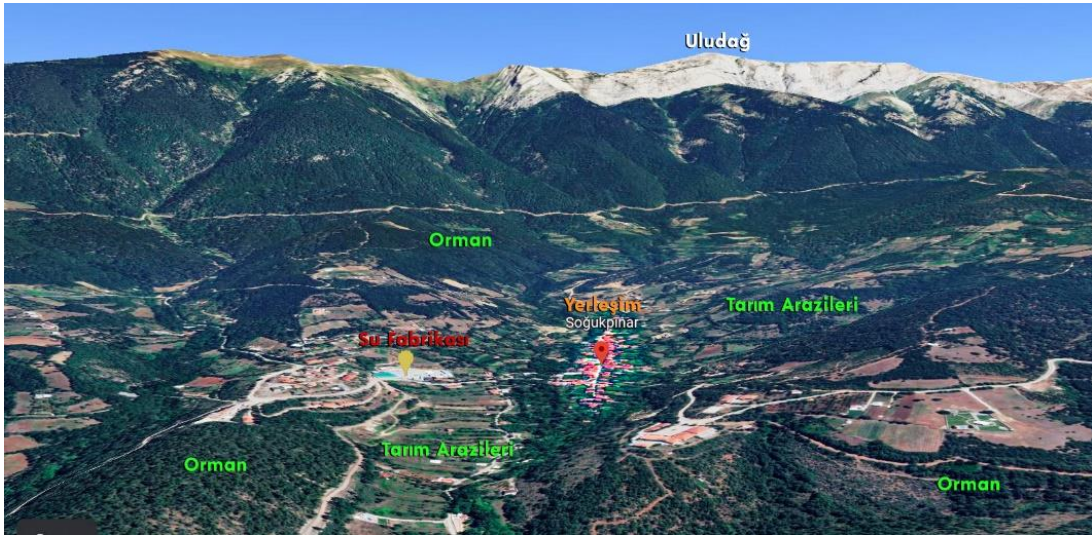
her yerinden Uludağ manzarası görülmekte Mudanya’ da denize açılan sokaklar gibi Soğukpınar’ da sokaklar Uludağ’ a açılmaktadır (Şekil 3.54).

Uludağ’ın en nadide bitkilerinin bulunduğu araziler köyün sınırları içinde kalmaktadır. Bu nedenle köyün bazı yerleri Sit Alanı’nda olarak ilan edilmiştir. Köy içinden gidilen Aras Şelalesi ve Ketenlik yaylaları turistlerin doğayla iç içe olmak, kamp yapmak, yürüyüş yapmak için tercih ettikleri yerler arasındadır (Ek 1.12).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Soğukpınar köyü yanından çıkan Argas Deresi aşağı köylerde Nilüfer adını alarak Misi köyünden Bursa Ovası’na inmektedir. Bölgede bulunan diğer bir pınar da Kirazlı Çeşme’dir.

Diğer köylerde olduğu gibi köy arazi gezisi, *Google Earth* arazi eğimi, TGKM verileri, köy silüetlerinin incelenmesi yapılarak topoğrafya ve yerleşim düzeni anlaşılmasına çalışılmıştır. İncelemelere göre köy hafif yükselteli dağın eteğindeki düzlüklere yerleşmiştir (Şekil 3.54). Birbirine bitişik ve sokak üzerinde karşılıklı dizilerek toplu yerleşim oluşturan yapılar; baskın olan ana sokak üzerinde yolun her iki tarafında ve yola paralel olacak şekilde bir araya gelerek lineer köy yerleşim dokusunu oluşturmuştur (Şekil 3.55).

Şekil 3. 54. Lineer köy yerleşim düzenine sahip olan Soğukpınar köyü ve çevresinin arazi yapısı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 55. Köy yerleşim dokusu ve çevresinde bulunan sıralı veya dağınık şekilde bölünmüş tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

İncelemelere göre dağ eteğindeki geniş düzlüklerde ve eğimli arazilerde bulunan tarım arazileri köy çeperinin çevresinde bulunmaktadır (Şekil 3.55). Yapıların bulunduğu yerleşimde ise genellikle her evin kendine ait, yapı ile ilişkili uzun bir arka bahçesi bulunmaktadır (Şekil 3.56). Tarım alanları bazı yerlerde yan yana dizili sıralı evleklerden oluşurken bazı yerlerde dağınık bir şekilde bulunmaktadır (Şekil 3.55). Tarım arazilerinde genellikle sınır oluşturmak için oluşturulan ağaç dokuları dikkat çekmektedir.

Şekil 3. 56. Linear yerleşim dokusundaki köyde konutlar ve ilişkili bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).

Yapılan sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre tarım alanlarında ihracata yönelik olarak organik ahududu, böğürtlen ve çilek yetiştiriciliği yer almaktadır. Son yıllarda ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır (Bayrak, 2021).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre köyün başlıca geçim kaynakları arasında tarım, turizm ve sanayi yer almaktadır. Köyde Karacakaya Su Fabrikası bulunmaktadır. Köy halkının bir kısmı burada çalışmakta ve geçimini sağlamaktadır. "S.S. Soğukpınar Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunan köyde ürünler bu kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Ayrıca köyün önemli turizm alanlarından Ketenlik Yaylası ve Aras Şelalesi doğa severlerin uğrak yerleri olmaktadır (Ek 1.12).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Google Earth görüntüleri, TKGM verileri, arazi incelemeleri, köy silüet verileri incelenerek köy hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. İncelemelere göre düz bir

arazide ana yolun her iki tarafında yapı birimlerinin yola paralel olacak şekilde konumlandığı köy yerleşiminde (Şekil 3.55, 3.56, 3.57) ana sokak Uludağ' a dik olacak şekilde konumlanmıştır. Sokak Uludağ manzarasına hâkim olmakta, yolun sonu Uludağ'a çıkmaktadır. Geleneksel evler genellikle zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Zemin katlar ahır olup üst kat yaşama mekanıdır. Evlerin yanında samanlık, depo, ardiye, odunluk gibi tek katlı yapılar bulunmaktadır. Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır.

Köy incelemelerinde köyde genellikle 2 katlı sıvalı yapılar olsa da bazı yerlerde 3 katlı köyün silüetiyle uyumsuz betonarme yapıların varlığı da dikkat çekmektedir.

Köyde aktif olarak kullanılan bir adet fırının olduğu köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerden öğrenilmiştir.

Şekil 3. 57. Lineer köy yerleşim dokusuna sahip Soğukpınar köyünden bir görünüş (Kaynak: [URL 3. 9.](#))

Soğukpınar köyü Uludağ' ın eteğine kurulmuş olan Uludağ' a en yakın köydür. Uludağ'ın Milli Park Sınırı Soğukpınar köyünü de kapsamaktadır. Bu nedenle köyün bazı alanları koruma sınırları içinde bulunmaktadır.

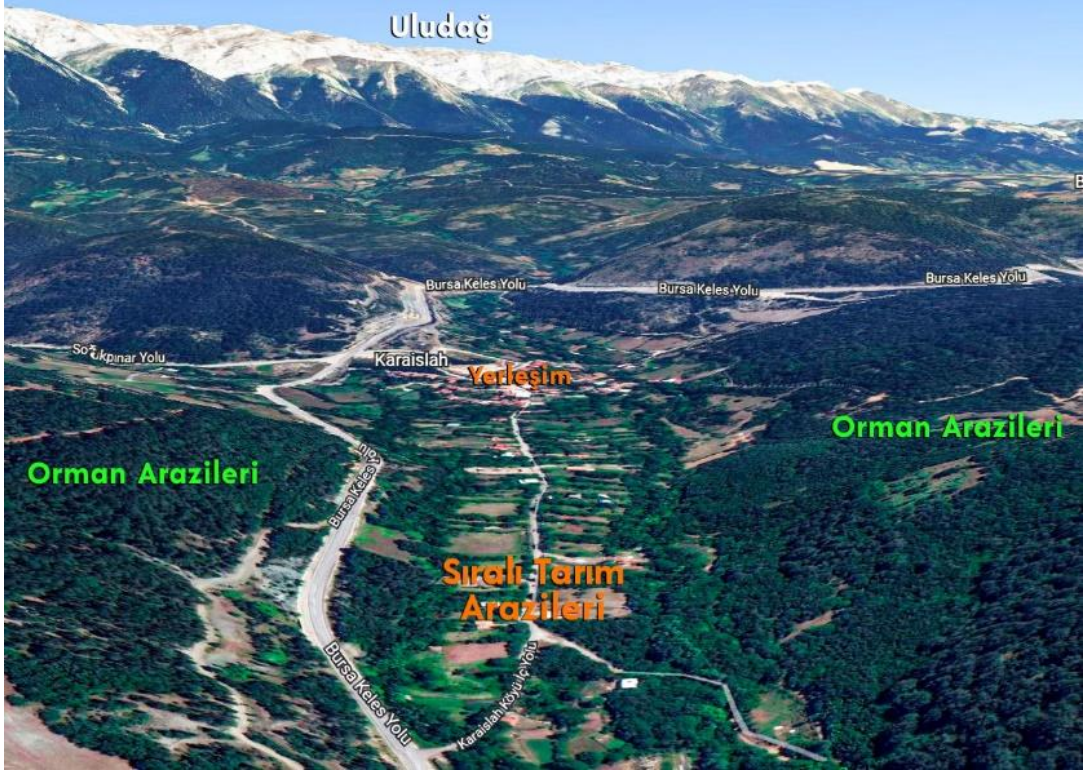
3.4.13. Karaislah

Bursa'nın merkezine 37 km uzaklıktadır. Bursa merkez kazada boş bulunan Kara Islah adlı yere 50 hane Batum göçmeni iskân edilmiştir. Yeni kurulan köye Karaislah adı verilmiştir (Demirel, 2009).

Köy arazi gezisinde karşımıza ilk olarak köyün girişinde bulunan kullanılmayan restore edilmiş su değirmeni çıkmaktadır. Köy içine doğru hareket edilince cami, meydan ve sokak boyunca sıralanmış tek veya 2 katlı sıvalarının bazı yerlerde döküldüğü kerpiç geleneksel evler bulunmaktadır. Yerleşimin iç bölümlerinde tamamen ahşaptan geçmeli sistemle yapılmış evler, ambarlar ve samanlıklar ve bahçe içinde bulunan yeşil ağaçlar da göze çarpmaktadır. Sessiz ve sakin bir yaşantının olduğu köyde ana sokak üretim peyzajı olan tarım alanlarına bağlanmaktadır (Ek 1.13).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Arazi gezisi, *Google Earth* arazi eğimi, TGKM verileri, köy silüetlerinin incelemelerine göre iki dağın arasında kalan uzun bir düzlüğe kurulan köy bir vadi köyüdür (Şekil 3.58). Vadide kurulan köy ana bir yol ve bu yolun kolları olan yan yollardan oluşan sokaklara yan yana ve karşılıklı dizilen konutların merkezine cami ve meydanını alarak oluşturduğu toplu bir yerleşim dokusu bulunmaktadır. Tüm yolların ana yola bağlandığı köy ışınsal köy karakter özelliğini yansıtmaktadır (Şekil 3.59).

Şekil 3. 58. İki dağ arasındaki vadide kurulan Karaislah köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 59. İşınsal köy özelliğini yansıtan köy yerleşimi ve arazini çevresinde bulunan sıralı tarım alanları (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

İncelemelere göre orman alanlarının sınırladığı tarım arazileri köye giden bir aks üzerinde karşılıklı ve sıralı olacak şekilde dizilmiştir (Şekil 3.59). Sıralı dizilen tarım arazileri Soğukpınar'ın bir kısmında bulunan tarım arazilerine benzemektedir. Tarım arazileri köy yerleşiminin çeperinde bulunmakla birlikte bazı bölümlerinde peyzaj yerleşimin içine sızacak şekildedir. Genellikle büyük bir bahçe alanı bulunan her konutun parsel içindeki yeşil peyzajı arka bahçe olacak şekilde ince ve uzun formdadır (Ek 1.13). Yapılan sözlü görüşmelere göre tarım arazilerinde önceki yıllarda çilek üreticiliği yapan köyde günümüzde patates, fasulye gibi ürünler yetiştirilmektedir (Yaşar, 2022).

Şekil 3. 60. Parselde bulunan konutların bahçeyle ve sokakla olan ilişkisi (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Ormancılık, az miktarda tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlayan köyde emekli nüfus çoğunlukta olup genç nüfus fabrikalarda çalışmak için Bursa'ya göç etmektedir. Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde nüfusun %80' inin Bursa' da çalıştığı öğrenilmiştir (Yaşar, 2022).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan arazi incelemelerine göre düz bir arazi üzerine oturan yerleşimde sokak üzerinde dizilmiş olan geleneksel evler genellikle zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup zemin katlar genellikle ahır, depo gibi amaçlar için kullanılmış; üst katlar yaşam alanına ayrılmıştır. Sadece zemin kattan oluşan ve samanlık, kiler, odunluk, kömürlük, ambar olarak kullanılan yapılar da vardır. Evlerden ayrı olan samanlık ve ahırlar genellikle evlerin yanında konumlandırılmıştır. Köyde 5 veya 6 adet ambar, 2 adet un değirmeni bulunmaktadır. 15 yıldır atıl durumda bulunan 120 yıllık un değirmenleri restore edilmektedir. Restorasyon çalışmaları bittikten sonra çarklarının suyla döndüğü bu değirmenlerde mahalle sakinlerinin doğal un öğütmesi planlanmaktadır. Köydeki geleneksel evlerde genellikle taş, ahşap ve kerpiç malzemeleri kullanılmıştır (Ek 2.13).

Şekil 3. 61. Karaislah köyü sokaklarından ve geleneksel yapılarından görüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.14. Güneybudaklar

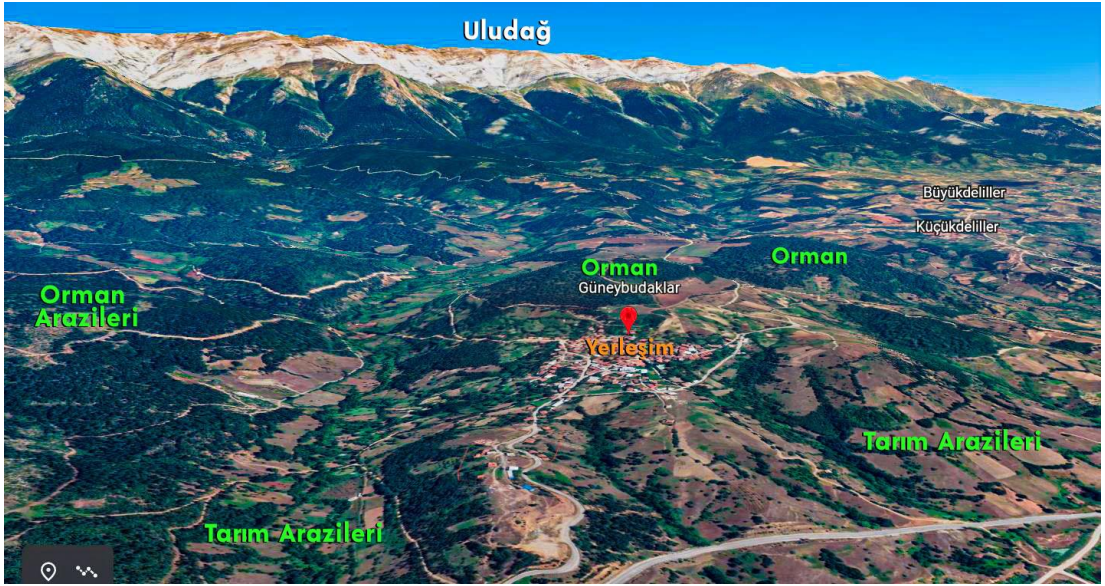
Osmangazi ilçesine bağlı olan köy merkeze 44 km uzaklıkla olup Uludağ'ın arka yakası eteklerinde, ormanlık alanda kurulan eski bir Yörük köyüdür.

Yapılan arazi gezilerine göre Uludağ manzarasına hâkim köyde, yerleşimin etrafını ve karşısını çevreleyen dağların varlığıyla muhteşem dağ manzaraları ortaya çıkmakta, sokaklar yeşile açılmaktadır.

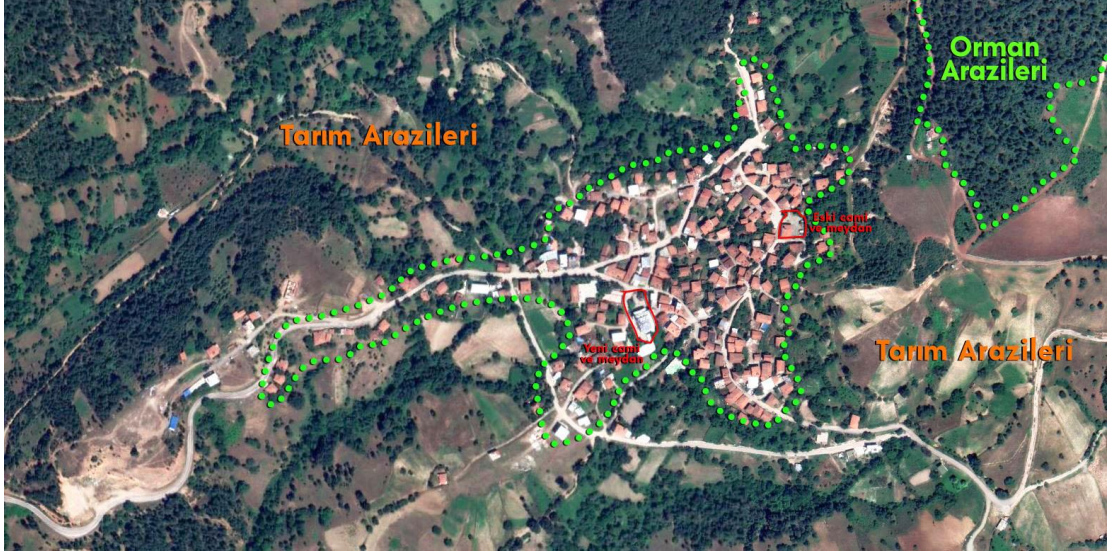
Köyün üst bölgesinde geleneksel dokusunun korunduğu sokaklarda taş, kerpiç ve ahşap evler dikkat çekmektedir. Kırsal yaşamın devam ettiği köy sessiz, sakin, doğa ile uyumlu dokusuyla görülmeye değer köylerdendir (Ek 1. 14).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Google Earth görüntüleri, arazi çalışmaları, köy silüetleri incelemelerine göre orman arazilerinden oluşan dağın güney eteğinde, hafif eğimli alanda kurulmuş olan köy toplu bir yerleşim dokusu oluşturmuştur. Yapılar bir araya gelirken sokaklar üzerine ve sokakla dolaylı ilişkisi olan iç kısımlara yerleşerek organik bir köy dokusu meydana getirmiştir (Şekil 3.62, 3.63).

Şekil 3. 62. Dağ eteğinin tepeyle birleştiği yerde kurulan Güneybudaklar köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (*Google Earth* görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 63. Hafif eğimli arazide organik köy yerleşim dokusu oluşturan köy ve çevresindeki tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan incelemelere göre köy yerleşiminin çeperinde bulunan tarım arazileri az yükselti tepelerin üstlerinde ve eteklerinde bulunmakta olup düzensiz bir şekilde bir araya gelerek organik bir görüntü oluşturmuştur (Şekil 3.63). Konut dokusunun içerisinde bulunan yeşil peyzaj ise çok belirgin değildir. Yapıların bahçe alanları genellikle küçük ve düzensizdir (Şekil 3.64). Elbas (2014a) çalışmasında incelediği belgelere göre tarım alanlarında geçmişte keten üretiminin yapıldığı köyde patates, buğday, arpa, çilek, kiraz üretilmekte olup fasulyesi ile de ünlü olan bir köydür.

Şekil 3. 64. Köy yerleşimindeki yapılar ve bahçe düzenleri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

16. ve 17. yy. belgelerine göre köyde klasik çiftlik yapılmakta olup köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır (Elbas, 2014a). Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde üretilen sütler civar köylere ve Bursa' ya satılmaktadır (Yılmaz, 2022).

Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyün orman alanları bulunması nedeniyle ormancılıktan faydalanılmaktadır. Köydeki ürünler Güneybudaklar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi adında bir kooperatif aracılığıyla satılmaktadır (Yılmaz, 2022).

Diğer köylerde olduğu gibi insanlar dertlerine çare bulmak, susuzluk vb. gibi doğal problemlere çözüm bulmak için Fevzi Dede yatırında dua edip adak adamaktadır (Elbas, 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Diğer köylerde olduğu gibi Güneybudaklar köyüne de arazi gezisi yapılarak köylülerle sözlü görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca TKGM verileri, köy silüetleri, *Youtube*'daki köy dron çekimleri incelenerek köy hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. İncelemelere göre Çaybaşı köyünde olduğu gibi sık ve organik doku yerleşimine sahip olan köyde;

sokak üzerinde ve sokakla ilişkisi olmayan iç kısımlardaki parsellerde bulunan evlerde düzensiz yerleşim planı görülmektedir (Şekil 3.64). Samanlık veya ahır evlerin yanında bulunmaktadır. Evler zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. (Ek 1.14).

Sözlü görüşmelere göre köyde yeni cami yapılıncaya eski cami ve meydan kullanılmamaya başlanmış, meydan yeni caminin olduğu yere taşınmıştır. Köylüler genellikle yeni cami ve meydanın bulunduğu yerde toplanmaktadır (Şekil 3.63, 3.64) (Yılmaz, 2022). (Ek 1.14).

Arazi incelemelerine göre köyün eski meydanın bulunduğu üst taraftaki geleneksel yapılar korunmuş olup yaşamın sürdüğü evler bulunmaktadır. Yeni meydanın bulunduğu alt kısımda ise yeni yapılan evler bulunmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan samanlık ve fırınlar bulunmaktadır.

Şekil 3. 65. Güneybudaklar köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.15. Küçükdeliller

Osmangazi ilçesine bağlı, merkeze 47 km olan köy Uludağ'ın arka yakası eteklerinde, ormanlık alanda kurulmuş eski bir Yörük köyüdür.

Keles' e giden yol üzerindeki ara yoldan ulaşılan dağ eteğine yerleşmiş 5 köyün (Küçükdeliller, Büyükdeliller, Epçeler, Dağdibi, Pınarcık) ilki olan Küçükdeliller köyü

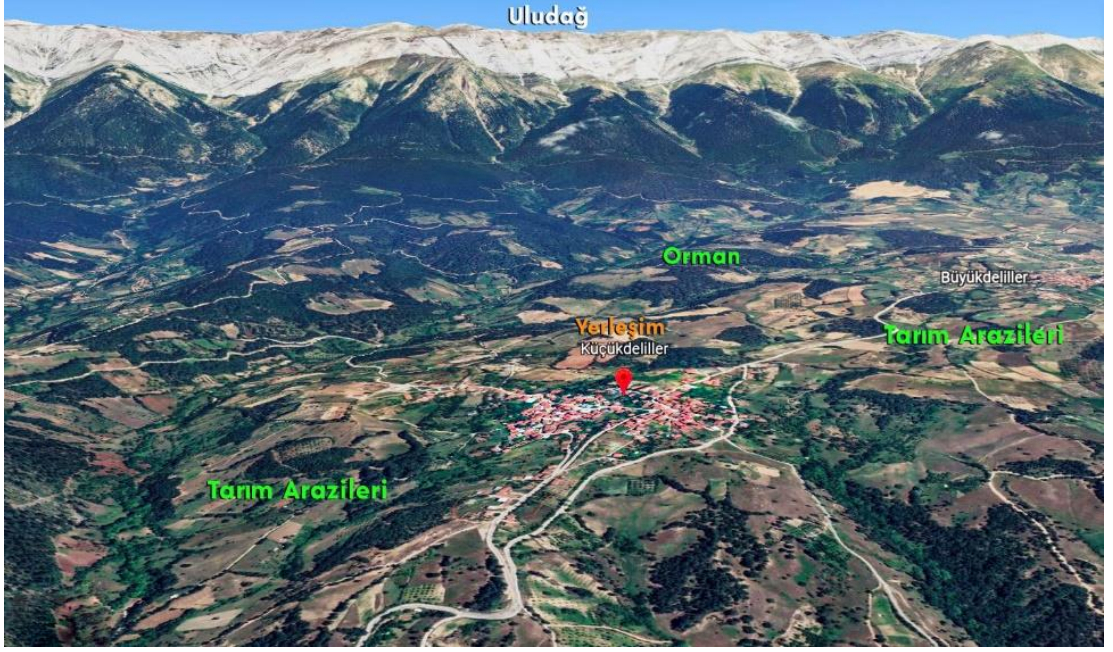
Uludağ eteğine yerleşmiş, muhteşem Uludağ manzarasına hâkim köylerden biridir. Köy silüetini oluşturan, etrafını saran yeşil ağaç dokusu bazı yerlerde köy yerleşimine de sızmıştır (Ek 1.15).

Arazi incelemelerine göre köy içinde betonarme yapılar hâkim yapıları oluşturmakta olup samanlık, geleneksel konut, ahır gibi yapılar neredeyse yok denecek kadar azdır.

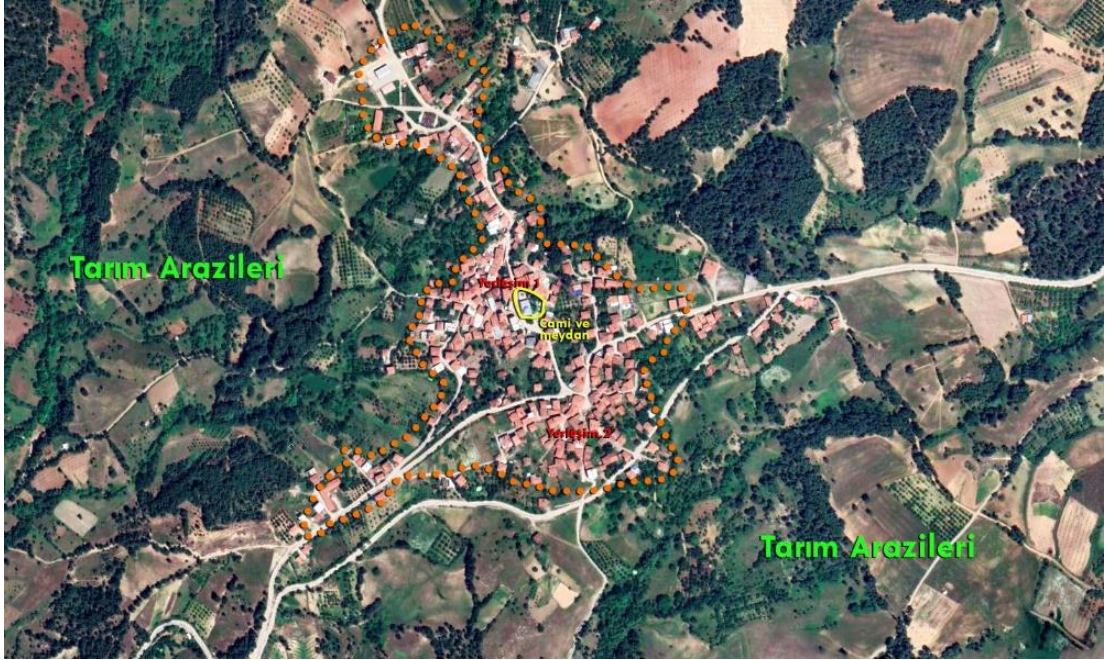
Düz bir topoğrafyaya oturmuş olan köyde tarım arazileri köy yerleşimiyle ilişkili olup köy içindeki yollar tarım alanlarına çıkmaktadır.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Google Earth görüntüleri, arazi çalışmaları, köyün *YouTube* üzerindeki dron çekimleri, köy silüetleri incelemelerine göre köy Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyüdür (Şekil 3.66). Yapılar sık bir şekilde bir araya gelerek toplu yerleşim meydana getirmiştir (Şekil 3.67). Köyde iki ayrı yerleşim alanı bulunmaktadır. Bu iki yerleşimi sokak bölmekte, yerleşim 2 de yollar yerleşim 1' e giden ana yola çıkmakta ve ışınal bir yerleşim göze çarpmaktadır. Yerleşim 1'in merkezinde cami ve meydan yer almış, cami etrafında bir araya gelen yapılar organik köy yerleşim düzenini oluşturmuştur. Caminin önündeki ana sokak üzerindeki yoğun yerleşim alanının sonuna doğru yapılar yol üzerinde karşılıklı ya da tek taraflı dizilerek lineer bir doku oluşturmaktadır. Yerleşimde kompakt bir yerleşim düzeni karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.67).

Şekil 3. 66. Uludağ eteği ovasında kurulan Küçükdeliller köyü yerleşimi ve arkada Uludağ (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 67. Küçükdeliller köy yerleşimi ve etrafındaki tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Google Earth görüntüleri, TKGM veri inceleme sonuçlarına göre tarım alanları yerleşimin çevresinde bulunmakta, yerleşim içindeki yollar tarım arazilerine çıkmaktadır. Tarım alanları bazı yerde eğimli, bazı yerlerde düz topografyaya oturmuş olup dağınık bir yerleşim göstermiştir (Şekil 3.67). Sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre verimli arazilere sahip olan köyde en nadide dağ çileği yetiştirilmekle birlikte kiraz, yaban mersini, ahududu da yetiştirilmektedir. Son yıllarda aronya üretimi başlamıştır (Bozkurt, 2022).

İncelemelere göre köy yerleşiminde bulunan parsellerde konutların sahip olduğu bahçe alanları genellikle yok denecek kadar az olup yeşil peyzaj sadece yapıların bulunmadığı alanlarda görülmektedir. Sadece birkaç konutun büyük bahçe alanı bulunmaktadır (Şekil 3.68).

Şekil 3. 68. Köy yerleşimindeki yapılar ve bahçe düzenleri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Geçmişten bugüne geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan köyde belgelere göre 15. ve 20. yüzyıla kadar köylülerin çiftçilik yaptığı anlaşılmaktadır. Köyün tarım arazilerinin veriminin yüksek olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca ormanlık arazilere sahip olması nedeniyle ormancılık da önemli bir geçim kaynağıdır (Elbas 2014a).

Köyde diğer köyler de olduğu gibi köyün birlik ve beraberliğini koruduğu düşünülen Sıtma ve Seve Dede adında iki yatır bulunmaktadır.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Literatür taramaları, arazi gezisi, TKGM verileri, köy silüet görüntüleri incelemelerine göre sokak üzerinde ve sık bir şekilde bir araya gelerek yerleşim dokusunu oluşturan konutlar zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Yeni yapılan betonarme yapıların genellikle 3 katlı olduğu gözlemlenmiştir.

Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır (Elbas 2014b). Arazi incelemelerinde köyde samanlık, ahır, ev gibi geleneksel yapılardan tek tük kalmış olup daha çok betonarme yapıların bulunduğu gözlemlenmiştir (Ek 1.15).

Sözlü görüşmelere göre köylüler çınar ağaçlarının bulunduğu köy meydanında sohbet edip vakit geçirmektedir. Burada köy camisi de bulunmaktadır. Eski caminin yıkıldığı yere yapılan yeni cami yapımına 1977'de başlanmış ve 1981 yılında bitirilmiştir (Bozkurt, 2022) (Ek 1.15).

Şekil 3. 69. Küçükdeliller köy meydanı, camisi ve sokağından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).

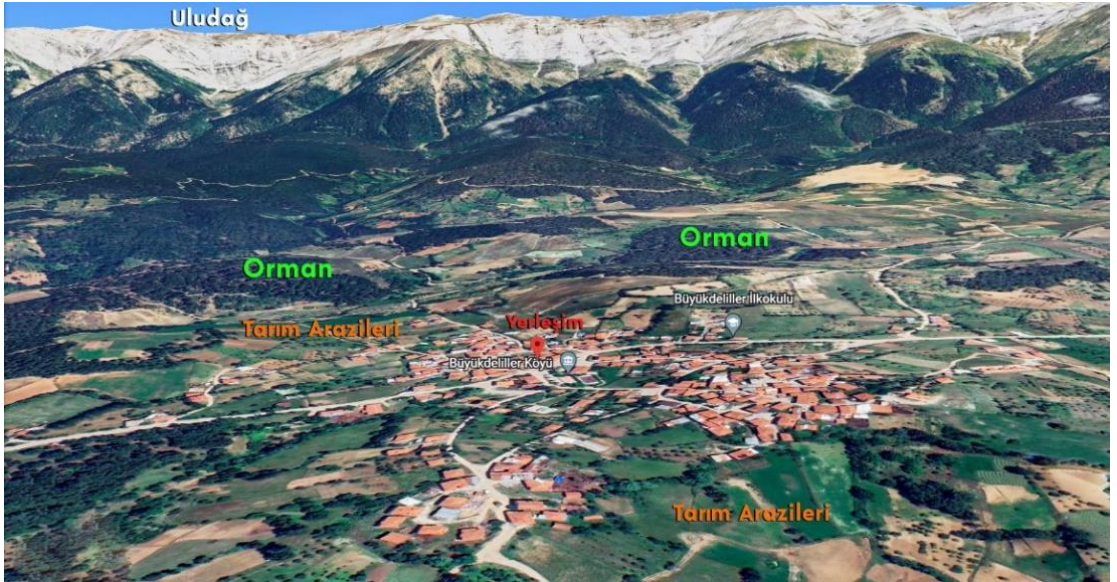
3.4.16. Büyükdelliler

Dağ eteğindeki düz tepeler üzerine yerleşmiş 5 köyden ikincisi olan Büyükdelliler köyü Osmangazi ilçesine bağlı, merkeze 48 km uzaklıkta eski bir köydür.

Uludağ manzarasına hâkim olan köyün etrafını saran verimli tarım arazilerine çıkan köy içi yollarıyla ova köylerinde görülen bir özellik olarak bu köyde de görülmektedir. Köy meydanında bulunan kooperatif önünde yarı açık mekânda toplanan köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde geleneksel köy yaşantılarının hala devam ettirildiği, köy kurbanlarının toplu kesilip dağıtıldığı, bayramlarda bir araya gelindiği öğrenilmiştir (Oruç, 2022). Köyde geleneksel mimari yoğunluğu azalmış olup betonarme yapılar hâkim yapıları oluşturmaktadır (Ek 1.16).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Rakımın yüksek olması nedeniyle köyde karasal iklim özellikleri görülmektedir. Kış ayları sert ve soğuk, yaz ayları ılık ve sıcak geçmektedir (Elbas, 2014a). Yapılan incelemelere göre köy dağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyüdür (Şekil 3.70). Yapılar sık bir şekilde bir araya gelerek toplu yerleşim meydana getirmiştir. Köyde ana yolla birbirinden ayrı çok yakın iki yerleşim alanı bulunmaktadır. Küçükdeliller köyü ile benzer yerleşim özellikleri gösteren köyde konutlar bir araya gelirken organik bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.71).

Şekil 3. 70. Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Büyükdeliller köyü yerleşimi (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 71. Organik doku oluşturan köy ve çevresindeki dağınık tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Google Earth görüntüleri, TKGM verileri ve köy silüeti incelemelerine göre Küçükdeliller köyünde olduğu gibi köydeki tarım alanları yerleşimin çevresinde bulunmakta, yerleşimdeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır. Tarım alanları bazı yerde eğimli, bazı yerlerde düz topografyaya oturmuş olup dağınık bir yerleşim göstermiştir (Şekil 3.71). Köy yerleşiminde yoğun bir yeşil peyzaj bulunmamakta konutların olmadığı ya da tarım arazileriyle ilişkili parsellerde yeşil peyzaj bulunmaktadır. Literatür araştırmaları ve sözlü görüşmelere göre tarımda çilek, kiraz, ceviz gibi meyveler; fasulye, börülce, soğan ve patates gibi sebzeler öne çıkmaktadır. Ayrıca son yıllarda ahududu, yaban mersini yetiştirilen köyde son zamanlarda yavaş yavaş aronya üretimi başlamıştır (Oruç, 2022). Köyde ormandan da faydalanılmaktadır.

Şekil 3. 72. Parselde bulunan konutların bahçeyle ve sokakla olan ilişkisi (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)

Yapılan sözlü görüşmelere göre köyün girişinde anıtsal değerde, eski köyün izlerini taşıyan ulu bir kavak ağacı bulunmaktadır. Bu ağacın köy kurulduğundan beri orada olduğuna inanılmaktadır. Yaşının 400-450 arasında olduğu düşünülen tescilli Koca Kavak anıt ağacı BUSKİ' nin çıkarmış olduğu "Tarihi Çınarlar" adlı kitapta yayımlanmıştır (Oruç, 2022) (Ek 1.16).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köy geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamakta olup uzun yıllar önce hayvancılık değerini yitirmeye başlamış ve köy ekonomisine sağladığı katkı azalmıştır. Köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köydeki genç nüfusun Bursa'daki fabrikalarda çalışmak için göç ettiği köyde çoğunlukla yaşlı nüfusun kaldığı öğrenilmiştir. Köylerde tarımın canlandırılıp genç nüfusun köylerde çalışabilmesi için çalışmaların yapılması gerekliliğinden bahsedilmiştir (Oruç, 2022).

Şekil 3. 73. Köy kooperatifi önünde bulunan yarı açık mekânda köy halkı ile yapılan sözlü görüşmeden bir fotoğraf (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022).

Köy gelenek ve göreneklerine bağlı bir köydür. Kurban, Ramazan Bayramı vb. gibi günlerde bir araya gelinip birlik içinde hareket edilmektedir.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Sokaklar üzerinde yan yana, karşılıklı dizilerek organik dokuyu oluşturan köyde geleneksel evler zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup sadece zemin kattan oluşan ve samanlık, kiler, odunluk, kömürlük olarak kullanılan yapılar da vardır (Şekil 3.71, 3.72). Evlerde plan şeması olarak iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Geleneksel evlerde genellikle taş, ahşap ve kerpiç malzemeleri tercih edilmiştir (Elbas, 2014b).

Köy alan çalışmalarına göre köyde geleneksel evlerin sayısı azalmıştır. Ambarların artık bulunmadığı köyde hala kullanılan samanlıklar ve 10' un üzerinde fırın bulunmaktadır. Köyün eski ahşap camisi yıkılmış yerine 1976 yılında yeni cami yapıp çevresi yenilenmiştir (Ek 1.16).

Köy halkının oturup sohbet ettiği cami yanında meydanı bulunmaktadır. Ayrıca köyün girişinde kooperatif önünde bulunan yarı açık alan yoğun olarak halkın oturduğu bir yerdir.

Şekil 3. 74. Köy sokağından görünüşler (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)

3.4.17. Epçeler

Keles ilçesine bağlı merkeze 52 km olan köy Uludağ' ın güneyinde kurulmuştur. Eski adı Abacılar olan köy Epçeler olarak değiştirilmiştir.

Uludağ'ın eteğinde kurulmuş ova köylerinden olan Epçeler köyü de Büyükdelliler ve Küçükdeliller köyleri gibi Uludağ manzarasına hâkim ova köyüdür.

Köyde bulunan etrafının yeşil dağlarla çevrelediği, bazı yerlerde hafif yükseltilere sahip tüm görselliğiyle kar postal olabilecek tarla ve meralarında tarım ve hayvancılık hala devam etmektedir (Ek 1.17). Köyün arazisinin düz olması nedeniyle köy içindeki yollardan tarım alanlarına doğrudan ulaşım sağlanabilmektedir.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Köyü, çevresini topoğrafyasını ve yerleşim düzenini anlayabilmek için arazi gezisi yapılmış, *Google Earth* eğim görüntüleri, TKGM verileri incelenmiş, *Youtube*' de var olan köylerin dron çekimleri izlenilmiştir. İncelemelere göre Büyükdelliler ve Küçükdeliller köyüyle benzer yerleşim özellikleri gösteren Epçeler köyü Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyüdür (Şekil, 3.75). Yapılar sık bir şekilde bir araya gelerek toplu yerleşim meydana getirmiştir. Sokaklar üzerinde dizilerek bir araya gelen yapılar organik bir köy dokusu oluşturmuştur (Şekil 3.76).

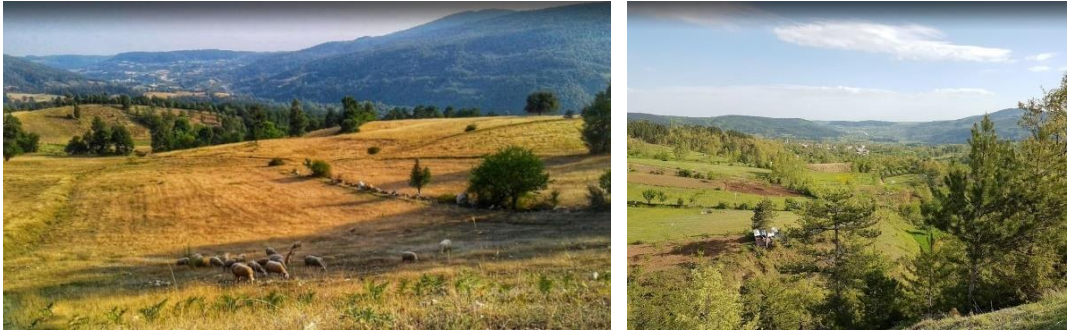
Şekil 3. 75. Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Epçeler köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 76. Organik doku oluşturan köy ve çevresindeki dağınık tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan incelemelere göre köydeki tarım alanları Büyükdelliler ve Küçükdelliler köyünde olduğu gibi yerleşimin çeperinde bulunmakta, yerleşimdeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır (Şekil 3.76). Tarım alanları bazı yerde eğimli, bazı yerlerde düz topografyaya oturmuş (Şekil 3.77) olup dağınık bir yerleşim göstermiştir. Köydeki tarım alanlarında geçmişten günümüze sırasıyla çilek, kiraz ve ahududu yetiştirilmiştir. Günümüzde ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmaktadır (Ek1.17).

Şekil 3. 77. Epçeler köyünde üretim peyzajı (Kaynak: [URL 3. 10.](#))

Yerleşim içerisindeki yeşil peyzaj az olmakla birlikte bazı yapılarda büyük bir bahçe alanı bulunurken bazı yapılarda çok küçük bir bahçe alanı bulunmaktadır. Özellikle yoğun yapı yerleşiminin bulunduğu adalarda bahçe alanı yok denecek kadar azdır (Şekil 3.78).

Şekil 3. 78. Epçeler köyü yerleşiminde parsellerde bulunan bahçe ve yapılar (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Osmanlı döneminde bir dönem orduya yün yapımı kışlık giysi (aba) ürettiklerinden dolayı eski adı Abacılar olan köyün geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır (Elbas, 201a). Yapılan sözlü görüşmelere göre tarım ürünlerinin satışında önemli bir payı bulunan kooperatif faal değildir. Köylüler kooperatifin faaliyete geçmesini istemektedir (Yıldız, 2022).

Arazi gezilerinde köyde bulunan bir gölün sülük barındırdığı öğrenilmiştir. Yapılan sözlü görüşmelere göre buradaki sülüklerle birçok insan sülük tedavisi olmak için Bursa merkezden ve civar şehirlerden köye gelmektedir. Alan çalışmasında Sülük gölüne de gidilmiş; gölün sularının çekildiği, bakımsız bırakıldığı gözlenmiştir. Yapılan sözlü görüşmelere göre göl özel mülk alanında bulunduğu için göl ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamaktadır (Ek 1.17).

Yörük kültürünün hâkim olduğu köy yaşam biçimleri, giyim tarzları, tüketim alışkanlıkları vb. özellikleriyle geçmişten izler taşımaktadır (Elbas, 2014a).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan alan çalışmaları ve literatür araştırmalarına göre diğer dağ dibi köylerinde olduğu gibi dar sokaklar üzerinde yan yana, karşılıklı dizilerek organik dokuyu oluşturan köyde geleneksel evler yüksek zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı evler bulunmaktadır. Evlerin alt katları bazı evlerde ahır olarak kullanılırken bazı evlerde ardiye olarak kullanılmaktadır. Parsellerde genellikle ahır, samanlık ve ev bir arada bulunmaktadır (Ek 1.17).

Arazi çalışmasında köyde aktif olarak kullanılan 4 ya da 5 tane fırın bulunmakla birlikte aktif olarak kullanılan samanlıkların da olduğu gözlemlenmiştir (Ek 1.17).

Geleneksel köy evlerinde taş, ahşap ve kerpiç sıklıkla kullanılan yapı malzemeleri arasındadır (Elbas, 2014b).

3.4.18. Dağdibi

Keles ilçesine bağlı merkeze 51 km olan köy Uludağ'ın eteklerine kurulmuştur. Keles uzunca bir süre Cebel (Dağ) ya da Cebel-i Cedit (Yeni Dağ) adlarıyla anılmıştır. Bu nedenle köyün ilk adı Cebeldibi olarak geçmektedir.

Diğer köyler gibi Uludağ manzarasına hâkim olan köyde köy yaşantısı sürmekte olup sessiz ve sakin sokaklarında bulunan sıvası dökülmüş taş, ahşap ve kerpiç evler görülmeye değerdir (Şekil 3.83) (Ek 1.18). Geleneksel dokunun hala korunduğu köyde yılın belirli dönemlerinde sokak kenarlarında salça, kışlık menemen vb. yapan köy kadınlarına rastlamak mümkündür (Şekil 3.82).

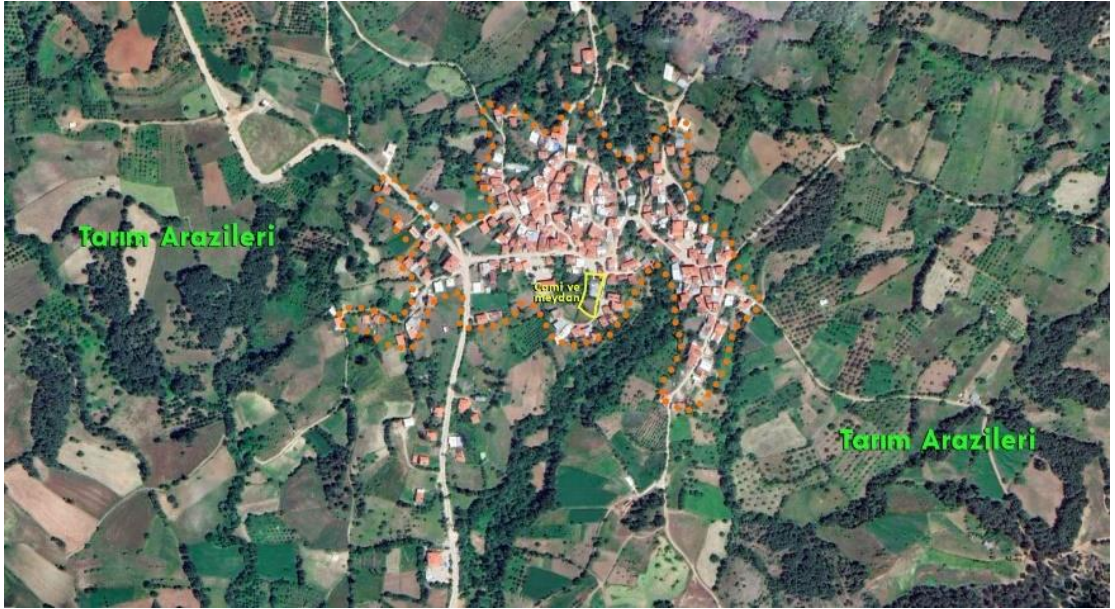
Köyün üst kısmında sulama amaçlı yapılan yapay bir gölet olan Dağdibi göleti köyün su ihtiyacını karşılarken etrafını çevrelediği yeşil doku ve Uludağ'ın tüm zarafetiyle görülebildiği konumuyla gezginlerin ve dağcılarının kamp, gezi yapmak, doğayla iç içe olmak için uğrak yeri olmaktadır. Son yıllarda yatırımların yapılmaya başlandığı Gököz göleti gibi turizme aday bir göldür (Ek 1.18).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Diğer köylere benzer araştırma yöntemlerinin kullanıldığı köyün Büyükdeliller, Küçükdeliller ve Epçeler köyüyle benzer yerleşim özelliklerine sahip olduğu saptanmıştır. Dağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş olan köyde (Şekil 3.79) yapılar sık bir şekilde bir araya gelerek toplu yerleşim meydana getirmiştir. Epçeler ve diğer dağ eteğindeki düzlüklere yerleşen köylerdeki gibi sokaklar üzerinde dizilerek bir araya gelen yapılar organik bir köy dokusu oluşturmuştur (Şekil 3.80).

Şekil 3. 79. Uludağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş ova köyü olan Dağdibi köyü yerleşimi (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 80. Organik köy yerleşim düzenine sahip Dağdibi köyü ve çevresinde yer alan tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

- Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler

Yapılan *Google Earth* incelemeleri ve TKGM verilerine göre köydeki tarım alanları yerleşimin çevresinde bulunmakta, yerleşimdeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır.

Epçeler ve diğer dağ eteğindeki düzlüklere yerleşen köylerdeki gibi tarım alanları bazı yerde eğimli, bazı yerlerde düz topografyaya oturmuş olup dağınık bir yerleşim göstermiştir (Şekil 3.80). Tarım alanlarında çilek, patates, fasulye, kiraz gibi ürünler yetiştirilmektedir. Son yıllarda yaygın olarak kiraz ve ahududu yetiştirilmeye başlanmıştır (Aygören, 2022) (Ek 1.17).

Köy yerleşimindeki yeşil peyzaja bakıldığında yerleşim alanında genellikle küçük bir bahçe alanı bulunurken bazı parsellerdeki yapıların büyük bir bahçe alanı bulunmaktadır (Şekil 3.81).

Şekil 3. 81. Köydeki parsellerde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: TKGM)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Yapılan sözlü görüşmelere ve literatür araştırmalarına göre köyün başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılık her geçen gün azalmasına rağmen devam etmektedir. Eskiden halı, kilim, çul dokumacılığı, koza yetiştiriciliği, fıncıcılık gibi işler yaygın olarak yapılmıştır. Dokumacılığa az da olsa devam edilmektedir. Koza yetiştiriciliği ise hiç kalmamıştır (Aygören, 2022; Elbas, 2014a). Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir. Yapılan sözlü görüşmelerde köyde bir alabalık tesisinin bulunduğu ve köye balık yemek ve konaklamak için giden gelenin çok olduğu öğrenilmiştir (Aygören, 2022).

Şekil 3. 82. Dağdibi köyünde salça yapımı (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)

800 yıllık geçmişe sahip olduğu düşünülen Yörük köyünün gelenek ve göreneklerine bağlılığı devam etmektedir. Çocuğu olmayan kadınlar, felçli kişiler, çocuğunda başta aşırı yaramazlık (hiper aktivite) olmak üzere çeşitli hastalıkları olan aileler, gurbete gidenler, özellikle askere gidenlerin geri dönmesi gibi birçok ihtiyaca karşılık uğur getirdiğine inanılan Köyde Rüstem Çavuş türbesi bulunmaktadır (Dikmen, 2007).

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan arazi gezileri ve literatür incelemelerine göre diğer köylerdeki gibi organik doku oluşturan geleneksel köy evlerinde evler genellikle zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır (Ek 1.18). Ayrıca bazı evlerin zemin katının sadece strüktür olarak inşa edilip etrafının duvar ile örülmeyip dışarıya açık bırakılarak depo olarak kullanıldığı yapılar da bulunmaktadır (Elbas, 2014b). Yerleşimin yapı gruplarından olan ahır ve samanlık genellikle konutların yanında bulunmaktadır. Aktif olarak kullanılan fırın da bulunmaktadır (Ek 1.18).

Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelere göre eski cami yıkılmış yeni cami 1974 yılında başka bir yere yapılmıştır. Yeni caminin meydanında köy halkı oturup sohbet etmektedir (Şekil 3.85) (Aygören, 2022).

Geleneksel köy evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleridir.

Şekil 3. 83. Dağdibi köyü sokaklarından ve evlerinden görünüş (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

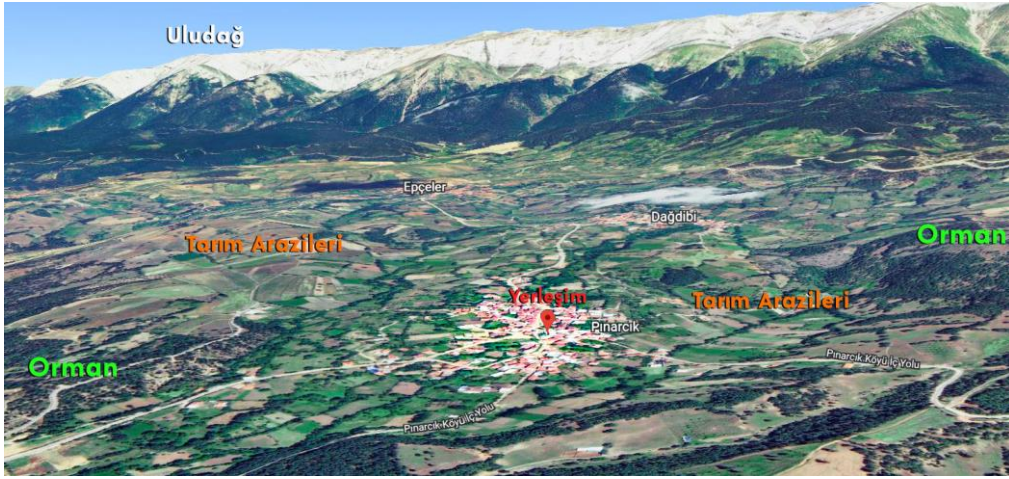
3.4.19. Pınarcık

Keles ilçesine bağlı merkeze 55 km olan bir köydür. İlk adının Seyyahlar olduğu köyde; köyün etrafını çevreleyen ceviz ağaçlarının varlığı nedeniyle ismi Karaköy olarak değiştirilmiştir. Daha sonra ortasından geçen bir derenin varlığı nedeniyle Pınarcık adını almıştır (Elbas, 2014a).

Yapılan arazi gezisi ve incelemelerine göre Pınarcık köyü dar sokakları, sokağı oluşturan geleneksel yapılarıyla köy dokusunu büyük oranda korumuş bir köydür. Köyün dokusunu ve sokağı oluşturan geleneksel yapılarından kerpiç evler, bazı yerlerde yarısına kadar taş üstü geçme ahşap sistemden oluşan samanlıklar, yol kenarında bulunan fırınlar, evin avlusunda köy işleriyle uğraşan sohbeti sıcak, güler yüzlü köy teyzeleri ve amcalarıyla Pınarcık köyü; görülmeye değer bir köydür (Şekil 3.87) (Ek 1.19).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Uludağ eteğine sıralanmış 5 köyün sonuncusu olan köy yapılan incelemelere göre dağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş olan ova köylerinin sonuncusudur (Şekil 3.84). Merkezinde cami bulunan köyde belirgin her sokak üzerinde sık bir yerleşim düzenine sahip yapı kümeleri bulunmaktadır. Bu yapı kümelerinin bulunduğu sokaklar caminin bulunduğu ana sokakla birleşmektedir. Yerleşim bu düzeniyle ışınsal köy tipini andırmaktadır. Yapı kümeleri ise kendi içinde organik bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.85).

Şekil 3. 84. Pınarcık köyü yerleşiminde arazi yapısı ve arkada Uludağ (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 85. Sokaklar üzerinde kümelenmiş yapı gruplarından oluşan köy yerleşimi ve çevresindeki tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan incelemelere göre köydeki tarım alanları yerleşimin çevresinde bulunmakta, diğer dört köyde olduğu gibi yerleşimdeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır. Dağdibi ve diğer dağ eteğindeki düzlüklere yerleşen köylerdeki gibi tarım alanları bazı yerde eğimli, bazı yerlerde düz topografyaya oturmuş olup dağınık bir yerleşim göstermiştir (Şekil 3.85). Tarım alanlarında çilek yetiştiriciliği yapan köyde günümüzde çilek üretimi çok azalmış olup ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır. Bu ürünlerin yanında vişne ve ceviz ağaçları dikilip bu ürünlerden de gelir sağlanmaya çalışılmaktadır. Yapılan sözlü görüşmelere göre son yıllarda çiçek üretimi ön plana çıkmış olup yaz çiçeği üretimine başlanmıştır (Yalız, 2022) (Ek 1.19).

Yerleşim çevresini saran çoğunlukla ceviz ağaçlarından oluşan yeşil peyzaj köy yerleşimi içinde bulunan parsellerde çok az bulunmaktadır. Genellikle yapı gruplarının bulunduğu yerleşimde düzensiz bir şekilde bir araya gelen yapıların tanımsız küçük bahçe alanları vardır (Şekil 3.86).

Şekil 3. 86. Düzensiz bir araya gelen yapılar ve bu yapılarla ait bahçe alanları (Kaynak: TKGM)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köy tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamakta olup köydeki aileler büyükbaş hayvancılığı daha etkin ve verimli hale getirebilmek için hayvan besihaneleri ve kooperatifler kurmuştur. Sözlü görüşmelerde köyde 25 yıldır işleyen mantar tesisinin de bulunduğu öğrenilmiştir (Yalız, 2022) (Ek 1.19).

Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde az da olsa zanaatın devam ettiği öğrenilmiştir. Köyün önceleri demir ustalarıyla meşhur olduğunu, günümüzde azalmış olsa da hala demircilikle uğraşan ustalar bulunduğu öğrenilmiştir. Bir alabalık tesisi bulunan köy, yeni gelişen iş kolları bulunmadığı için dışarıya göç vermektedir (Yalız, 2022).

Elbas (2014a)'a göre köy tamamen yörük kültürünü benimsemiştir. Köyün kible yönünde Süret Dede adıyla anılan bir yatır bulunmaktadır. Bu yatırın etrafında çaput bağlanıp adak adanmaktadır.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan incelemeler ve literatür taramalarına göre merkezinde camisinin bulunduğu köyde (Şekil 3.85) dar sokaklar üzerinde bulunan geleneksel köy evleri zemin kat ya da zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Bazı evlerin zemin katları ahır veya depo olarak kullanılmıştır. Yapı gruplarının parçası olan samanlıklar genellikle yapının yanında bulunmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan fırın bulunmaktadır (Şekil 3.87) (Ek 1.19). Geleneksel evlerde yapı malzemesi olarak taş, tuğla, kerpiç, ahşap sıklıkla tercih edilmiştir (Şekil 3.87).

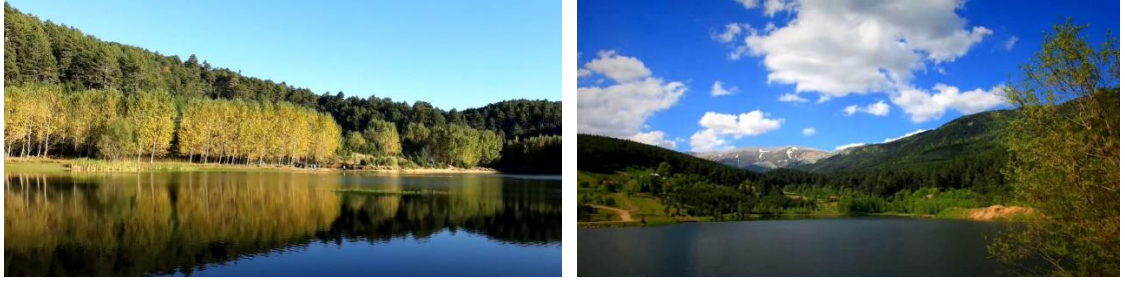

Şekil 3. 87. Pınarcık köyü sokakları ve geleneksel yapıları (sokak dokusu, samanlıklar, geleneksel ev, fırın) (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022).

3.4.20. Baraklı

Baraklı köyü şehir merkezine 54 km uzaklıkla olan Bursa'nın Keles ilçesine bağlı bir köydür. Kuzeyi orman alanlarıyla kaplı olan dağ eteğindeki hafif eğimli bir topoğrafya oturan Baraklı köyü 2 ayrı yerleşim alanından oluşmaktadır. Yerleşim alanlarından bulunan yapılar yeni betonarme yapılardan yapılmış olup köyde geleneksel mimari yapı kalmamıştır.

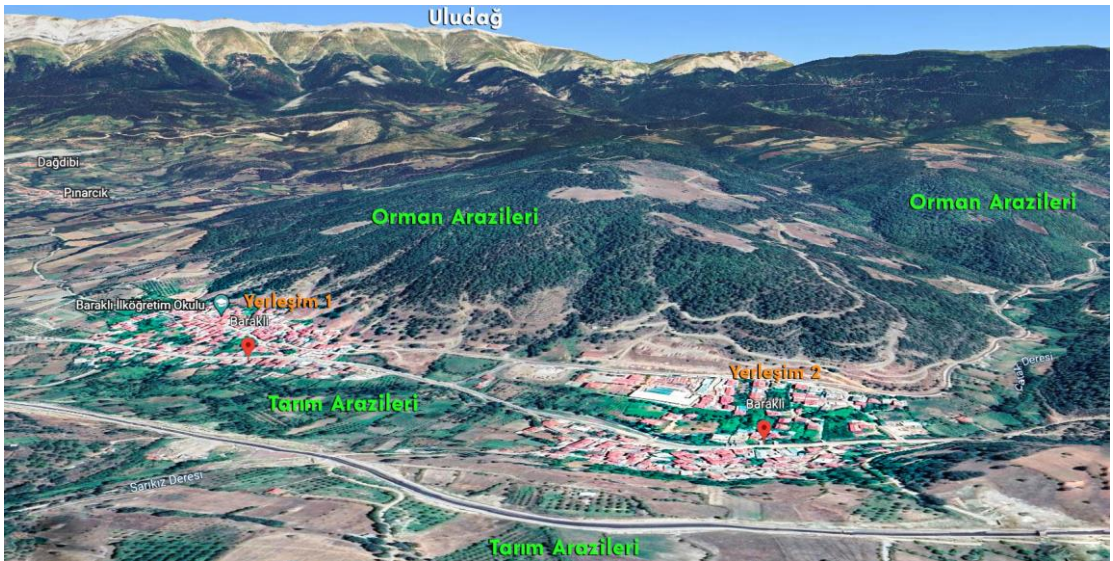
Köyde bulunan ormanın içinde Uludağ manzarasına hâkim, kuş cıvıltılarının yankılandığı Baraklı Göleti' ne çevre köylerden ve Bursa içinden kamp ve gezi, olta balıkçılığı, doğa fotoğrafı çekimi için ziyaretçiler gelmektedir. Doğa ile iç içe olan gölet ve çevresi turizme kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Şekil 3. 88. Baraklı Gölü'nden görseller (Kaynak: [URL 3. 11](#))

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Diğer köylerde olduğu gibi köy arazi gezisi, *Google Earth* arazi eğimi, TGKM verileri, köy silüetlerinin incelenmesi yapılarak topoğrafya ve yerleşim düzeni anlaşılmasına çalışılmıştır. İncelemelere göre dağ eteğine oturan iki yerleşim de hafif eğimli bir topoğrafyaya oturmuştur (Şekil 3.89). Yan yana ve karşılıklı dizilerek bir araya gelen yapılar sık bir yerleşim dokusu oluşturmuştur. Aşağı Baraklı köyünde belirgin olan Keles-Bursa yolu üzerinde bir araya gelen yapılar lineer bir şekilde dizilmiştir. Köyün üst kısmında belirgin bir sokak üzerinde yapılar bulunsa da ara yollarla organik bir doku oluşturmuştur. Benzer şekilde Yukarı Baraklı köyündeki yapılar da düzensiz bir şekilde bir araya gelerek organik doku oluşturmuştur (Şekil 3.90).

Şekil 3. 89. Orman alanlarıyla çevrili dağ eteğindeki hafif eğimli topoğrafyaya yerleşmiş olan Baraklı köyleri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 90. Baraklı köyü yerleşimleri ve etrafındaki tarım arazileri (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan *Google Earth* ve TKGM veri incelemelerine göre üretim peyzajı olan tarım alanları köy yerleşiminin çevresinde bulunmaktadır (Şekil 3.89). Tarım arazileri bazı yerlerde düz bazı yerlerde küçük tepelikler üzerinde oluşturulmuş olup düzensiz ve dağınık bir şekilde bir araya gelerek organik bir doku oluşturmuştur. Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde yıllardır ihracata yönelik çilek ve kiraz üretimi yapılmaktadır. Köy halkı kendine yetecek kadar da fasulye, domates, biber gibi sebzeler ekmektedir (Avdan, 2022).

Köy içinde bulunan parsellerde Bursa-Keles yolu üzerinde dizilmiş parsellerin bahçe alanları büyük iken köyün üst kısmında bulunan parsellerde bahçe alanları küçüktür. Yeşil peyzaj köy içindeki parsellerde çok az bulunmaktadır.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Aşağı Baraklı ve Yukarı Baraklı köyü yerleşimlerinde cami merkezde bulunmaktadır. İki yerleşimde de evler genellikle zemin +1 veya zemin +2 katlı betonarmeden yapılmış olup geleneksel yapı tek tük kalmıştır.

Şekil 3. 92. Baraklı köyü evleri (Kaynak: [URL 3. 12.](#))

3.4.21. Gököz

Keles ilçesine bağlı Bursa'ya 55 km uzaklıkta olan köy tepe üzerine kurulmuş küçük bir Yörük köyüdür.

Eğimli bir arazide kurulmuş sessizlik ve sakinliğin hâkim olduğu köyde ilk dikkat çeken şey girişte bulunan zemin katı taştan 1. katı ahşaptan yapılmış olan sıralı dizilmiş samanlıklardır (Şekil 3.98) (Ek 1.21). Köy samanlıklarının bulunduğu alandaki yol ayrımından sola Mahremşah Yaylası ve Gököz Göleti'ne, sağdan köy içine gidilmektedir. Köy girişinde bir çeşme karşılamaktadır. İçlere doğru yürüdükçe topoğrafyayla ve doğayla uyumlu kerpiç, taş ve ahşap evler, köy fırını ve biraz ilerde köyün dokusuna uyumlu minaresi gözükken bir cami göze çarpmaktadır (Şekil 3.97).

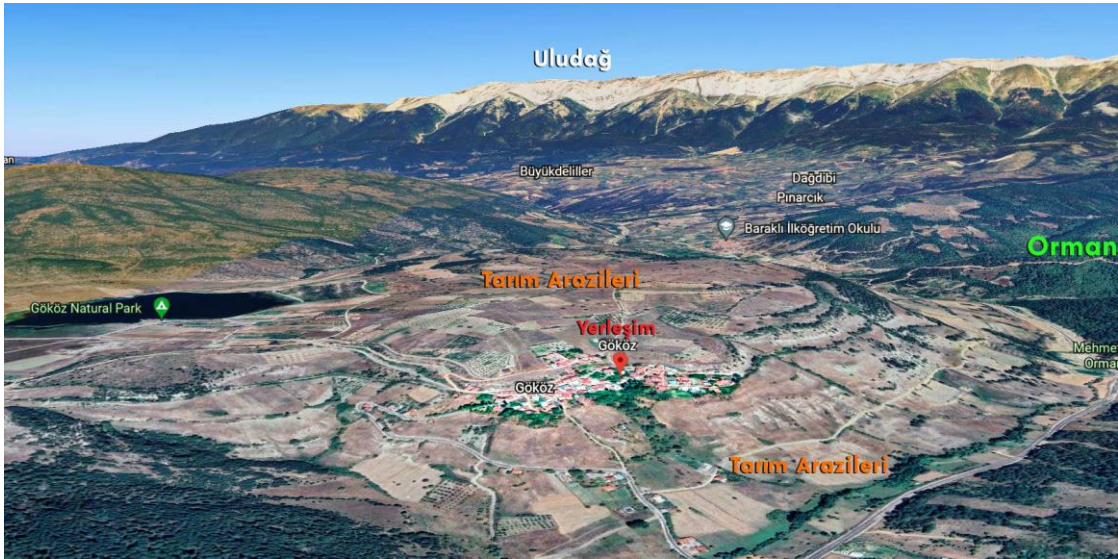
Yol ayrımından sola devam edildiğinde Mahremşah Yaylası ve Gököz Göleti tüm doğallığıyla, Uludağ manzarasına hâkim bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.93)

Şekil 3. 93. Gököz Gölü'nden Uludağ manzarası (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Köyü, çevresini topoğrafyasını ve yerleşim düzenini anlayabilmek için arazi gezisi yapılmış, *Google Earth* eğitim görüntüleri, TKGM verileri incelenmiştir. İncelemelere göre tepenin eğimli güney yamacına yerleşmiş olan köyde (Şekil 3.94) bakı etkisi nedeniyle güneş ışınlarının gelme açısı daha büyük, güneşlenme süresi daha fazla, sıcaklık ortalaması daha yüksektir. Güney yamaçta bulunan yerleşimde eğime paralel iki sokak üzerinde bulunan konutlar lineer köy yerleşim özelliği göstermektedir. Yapılar birbirine yakın olacak şekilde konumlanmıştır (Şekil 3.95).

Şekil 3. 94. Gököz köyü yerleşiminde arazi yapısı ve arkada Uludağ (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 95. Gököz köyü yerleşimi ve tarım arazileri (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

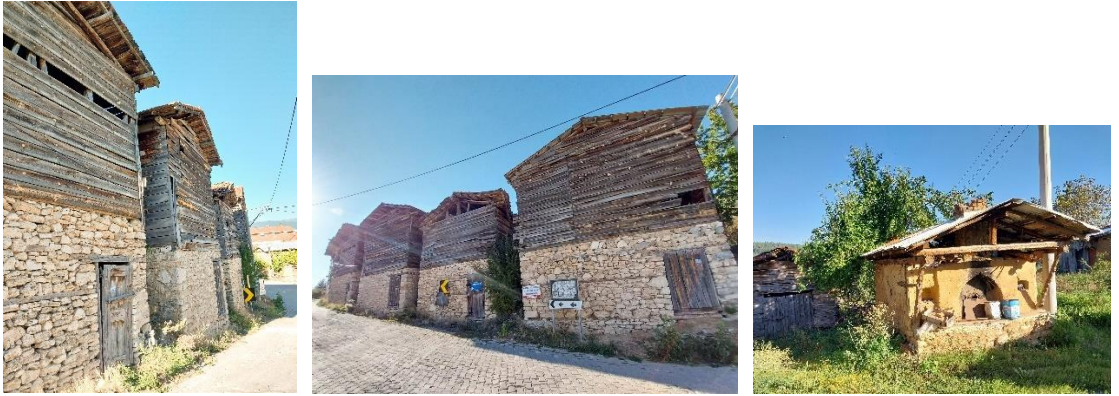
İncelemelere göre yerleşimin üstündeki tepenin düzlüklerinde ve yerleşimin altındaki eğimli arazilerde bulunan tarım arazileri dağınık bir şekilde bulunmaktadır (Şekil 3.95). Yapılan sözlü görüşmeler ve literatür araştırmalarına göre tarım arazilerinde başta çilek olmak üzere patates, erik, elma, kiraz gibi ürünler de yetiştirilmektedir. Son yıllarda kiraz üretimi artış göstermiştir (Ek 1.21).

Köy yerleşiminin içerisinde bulunan parsellerde bahçe alanı büyüklükleri değişmektedir. Genellikle küçük bahçe alanlı parseller bulunurken büyük bahçe alanlarına da sahip parseller vardır. Bahçe alanlarındaki yeşil peyzaj dokusu ise çok fazla hissedilmemekte tek tük ağaçlardan oluşmaktadır. Yerleşimin güney tarafında bulunan uzun ağaçlar dikkat çekici peyzajlardandır (Şekil 3.96).

için samanlıklar ya eşya koymak için depo, ardiye amaçlı kullanılmakta ya da âtıl durumdadır. Herkesin avlusunda kendine ait fırını bulunan köyde dışarıda da 3 veya 4 adet fırın bulunmaktadır. Köyde taş, tuğla, kerpiç ve ahşap en çok kullanılan yapı malzemeleri arasındadır. Köyün ormanlık bir alanda bulunmasından dolayı ahşap malzemeler strüktür ögesi olarak bolca kullanılmıştır (Ek 1.21).

Şekil 3. 97. Gököz köyü sokaklarından görünüşler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

Şekil 3. 98. Köyde bir arada bulunan samanlıklar ve fırın (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.22. Delice

Keles ilçesine bağlı, Bursa'ya 55 km uzaklıkta olan Yörük köyü; Uludağ'ın tam karşısında yer alıp Uludağ manzarasının tüm görkemiyle karşıdan görünebildiği bir köydür. Köyden Uludağ eteğinde bulunan Büyükdelliler, Küçükdelliler, Epçeler, Dağdibi köyleri görülmektedir.

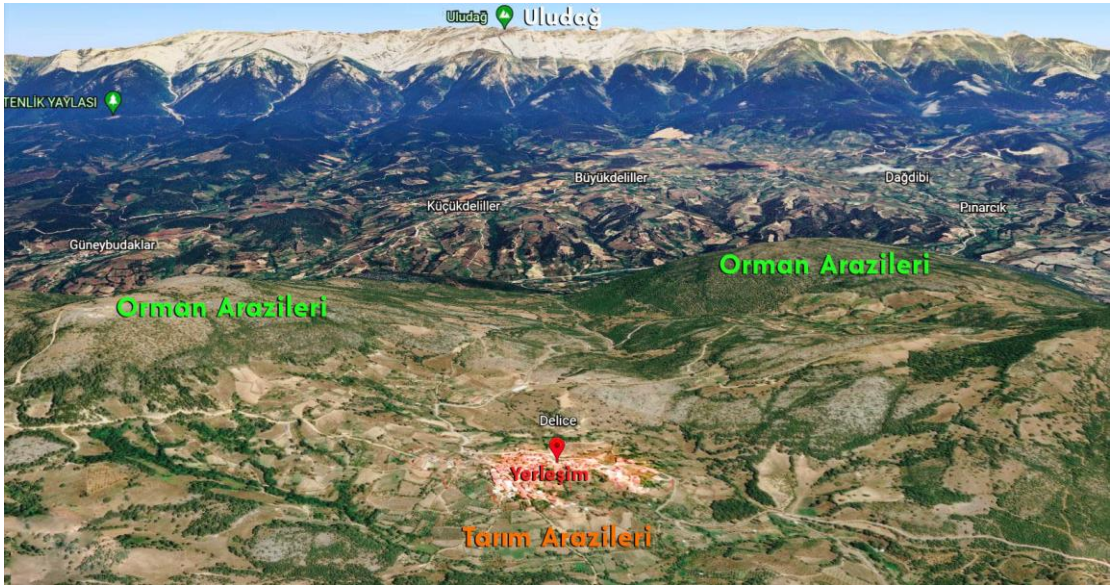

Şekil 3. 99. Delice köyünden Uludağ ve eteklerinde bulunan köylerin görünümü (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022).

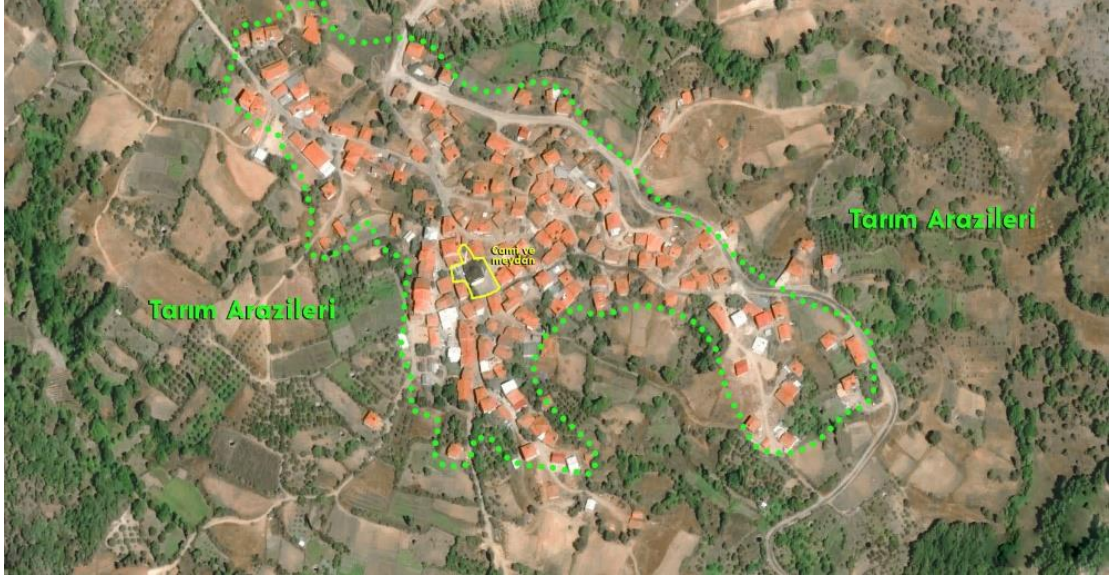
Gököz köyünde olduğu gibi Delice köyünün girişinde de bulunan taş ve ahşaptan yapılmış samanlıklar dikkat çekmektedir. Köyün içlerine doğru yürüdükçe yapıların ahır olarak kullanılan bodrum katlarından gelen inek, koyun sesleri köyde hayvancılığın hala bitmediğini göstermektedir.

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Uludağ'ın karşısında bulunan, rakım olarak yüksekte olan, köyde Uludağ eteğindeki bütün köyler görülmektedir. Diğer köyler gibi dağ eteği üzerine kurulan köy az eğimli bir arazi üzerine oturmuştur (Şekil 3.100). Toplu bir yerleşimin hâkim olduğu köyde sokaklar bir araya gelerek organik bir doku oluşturmuştur (Şekil 3.101).

Şekil 3. 100. Delice köyü karşısında bulunan Uludağ ve köyler (Google Earth üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 3. 101. Delice köyü yerleşimi ve tarım alanları (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan incelemelere göre köydeki tarım alanları yerleşimin çeperinde bulunmakta, yerleşimdeki sokaklar tarım alanlarına çıkmaktadır (Şekil 3.101). Üretimin yapıldığı tarım alanları dağınık şekilde bulunmakta bu alanlardaki çilek tarlaları ve kiraz bahçelerinin bolluğu dikkat çekmektedir (Elbas, 2014a). Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde kestane, ceviz gibi ürünler de yetiştirilmektedir. Son zamanlarda ahududu yetiştiriciliği de başlamıştır (Ayna, 2022) (Ek 1.22).

Genellikle düzensiz ve farklı formlardan oluşan köy içindeki parsellerin büyüklükleri değişmekle birlikte parsellerde bulunan bahçe alanları da genellikle küçüktür (Şekil 3.102).

Şekil 3. 102. Delice köyiçi parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Köy tarım ve çok az hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir.

Köyde radyo istasyonunun olduğu bölgede Semah Dede adıyla bilinen bir yatır bulunmaktadır. Ankara Tarih kütüphanesi kayıtlarında 1230-1300 yıllarında yaşamış olduğu yazılıdır. Semah Dede'nin Kocayayla'da kurulan Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk düzenli ordusunda görevli askerler arasında olduğu da kayıtlarda görülmektedir. Çam Dede ve Yusuf Dede yatırlarının da bulunduğu köyde her yıl ağustos ayının ortalarına doğru köy hayrı yapılmaktadır (Elbas, 2014a).

Şekil 3. 103. Köy kahvesinde yapılan sözlü görüşmeden bir fotoğraf (Fotoğraf: Arslanoğlu, 2022)

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan araz çalışmaları, köy silüetleri, literatür taramalarına göre çoğu dağ köyü yerleşimlerinde olduğu gibi organik köy dokusuna sahip yerleşimde geleneksel evler genellikle zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Ancak zemin +2 kattan oluşan yapılar da bulunmaktadır. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır vb. olarak kullanılmıştır (Ek 1.22). Evlerde iç sofalı plan tipi yaygın olarak tercih edilmiştir (Elbas, 2014b). Ahır ve samanlıklar genellikle aynı parsel içinde çözümlenmiştir. Köy gezilerinde köyde 6 veya 7 adet aktif kullanılan fırın bulunduğu öğrenilmiştir.

Geleneksel köy evlerinde taş, ahşap, kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleridir.

Şekil 3. 104. Delice köyü sokaklarından fotoğraflar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

3.4.23. Dedeler

Bursa ili Keles ilçesine bağlı olan köy Keles'e 13 kilometre Bursa'ya 62 kilometredir. İsmi köy merkezinde türbesi bulunan ve Horasan erenlerinden olduğuna inanılan Selahattin Seyfullah (Dede) Buhârî'den almıştır (Gülgen, 2012).

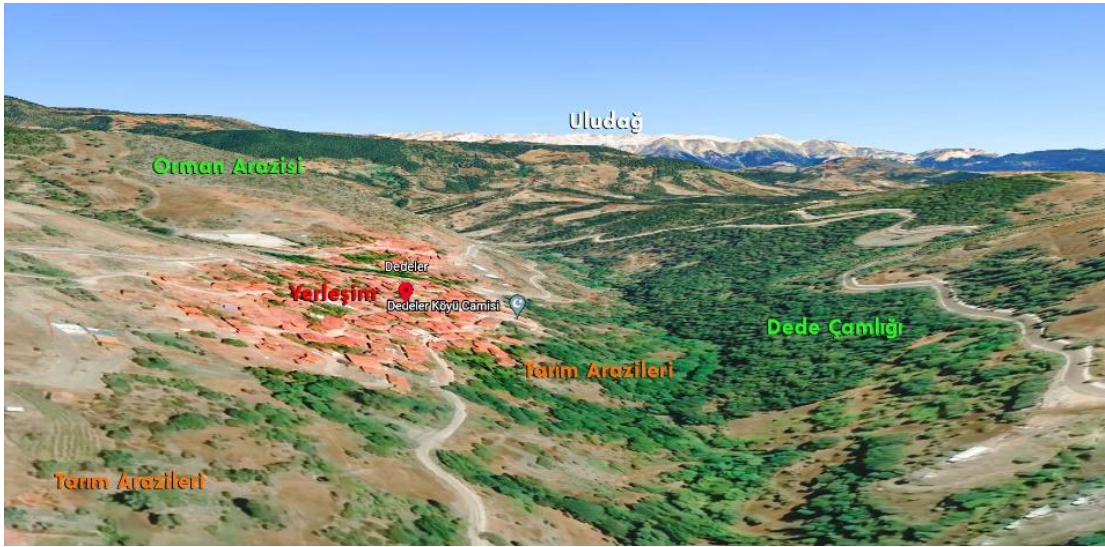
Köyün girişinde Selahattin Buhari türbesi, yeni ve eski cami, şifalı olduğuna inanılan çeşme bulunmaktadır. Köyün tam karşısında özenle korunan yemyeşil ağaçlardan oluşan Dede Çamlığı ve eğimli tepelerin işlenerek oluşturduğu tarım arazileri köyün önemli peyzaj alanlarıdır. Köy içine doğru yürüdükçe eğime oturmuş taş, ahşap,

kerpiç evler hala geleneksel dokunun korunduğunu göstermektedir. Ancak evlerin bazı bölümlerine tuğlanın eklenmesi köy silüetini olumsuz etkilemektedir.

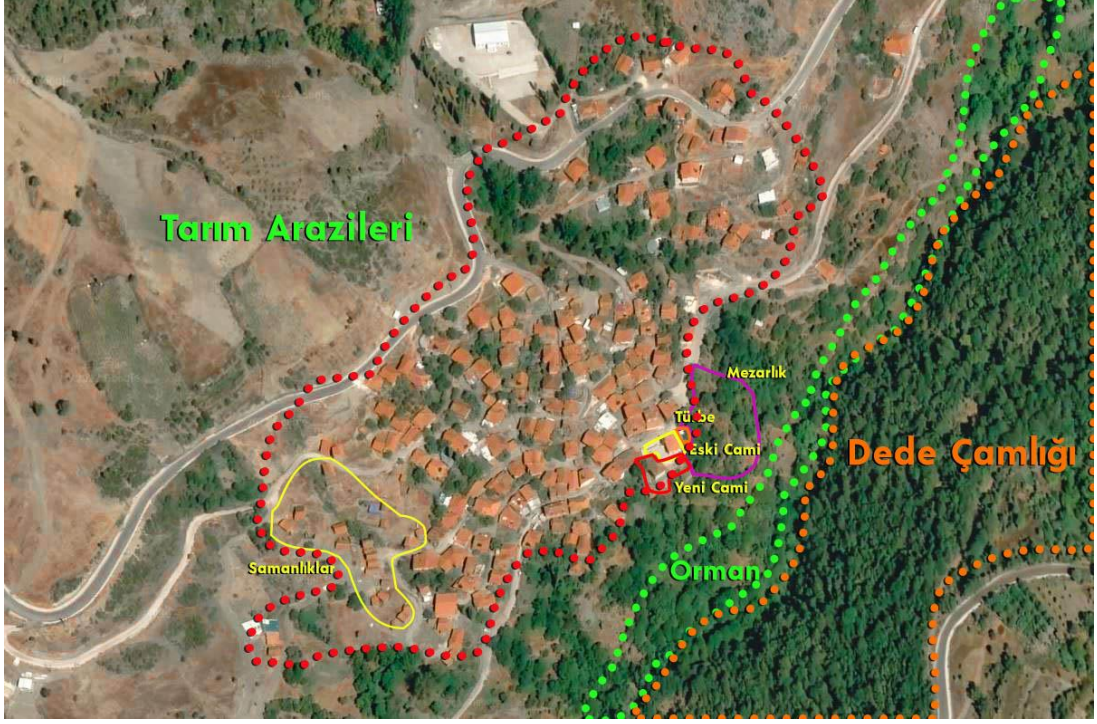
Köyün sol tarafında bulunan sıralı şekilde dizilmiş altı taş üstü ahşap samanlıklar köyün en değerli yapı elemanlarından (Şekil 3.106, 3.108) (Ek 1.23).

- **Topoğrafya ve yerleşim düzeni**

Yapılan alan çalışmaları, *Google Earth* görüntüleri, köy silüet incelemelerine göre dağ eteğinde kurulan köy; Gököz köyünde olduğu gibi eğime paralel olarak şekilde gelişim göstermiştir (Şekil 3.105, 3.106). Yerleşimdeki yapılar toplu ve organik bir doku oluşturmuştur. Yerleşimin üstünde ve altında bulunan sokak yerleşim alanı ve tarım alanlarını birbirinden ayırmaktadır (Şekil 3.15).

Şekil 3. 105. Dağ eteğine yerleşmiş olan Dedeler köyü ve çevresinin arazi yapısı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 3. 106. Dedeler köyü yerleşimi, tarım alanları ve Dede Çamlığı (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

- **Üretim peyzajı, geleneksel ve yeni ürünler**

Yapılan incelemelere göre yerleşimin çeperinde bulunan tarım alanları dağınık bir şekildedir. Yerleşimin altında bulunan tarım alanlarındaki ağaçlar ve köyün karşısındaki Dede Çamlığı yeşil peyzajı dikkat çekicidir (Şekil 3.106). Tarım alanlarında üzüm, en çilek, kiraz, domates, biber ve fasulye gibi ürünler tamamen organik olarak yetiştirilmektedir. Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde son yıllarda yaban mersini ve lavanta yetiştiriciliği başlamıştır (Mesten, 2022).

Köy yerleşiminde bulunan parseller Delice köyünde olduğu gibi düzensiz ve farklı formlardadır. Küçük bahçe alanlarının bulunduğu parsellerde tek tük ağaçlar bulunmakta ve köyün evresinde ve karşısında bulunan yeşil peyzaj köy içinde çok fazla hissedilmemektedir.

Şekil 3. 107. Dedeler köyü çitli parsellerinde bulunan yapılar ve bahçe alanları (Kaynak: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü)

- **Ekonomi ve sosyo-kültürel yapı**

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan Dedeler köyünde yetişen üzümlerden elde edilen pekmezin kalitesi Keles ve Bursa çevresinde bilinmektedir. Ancak eski metotlarla üretildiği için köy ekonomisine yeterince katkı sağlayamamaktadır.

Yörenin tamamında bilinen ve çok rağbet edilen Dedeler Dedesi (Selahattin Buhari) Türbesi'ne felçliler, sara hastaları, yürüyemeyen, konuşamayan ve gelişimi problemlili çocuklar, vücudunda çeşitli yara ve kaşıntı bulunanlar, akıl hastaları dâhil hemen her türden hastalar bu mekâna gelmekte veya getirilmektedir. Köyde dedeye saygının bir ifadesi olarak düğünlerde “ince çalgı” dedikleri keman, cümbüş ve darbuka dışında, davul ve zurna gibi çalgı aletleri çalınmamaktadır. Bu çalgıları da dedenin bulunduğu mevkîye yakın yerlerde ve hareket halinde iseler yaklaştıklarında çalmamaktadır (Dikmen, 2007). Ayrıca köy halkı ile yapılan görüşmelerde ve literatür araştırmalarında türbenin güneydoğusunda eski köy mezarlığı, güneyinde bulunan vadinin karşı yakasında da “Dede Bahçesi” adı verilen ve köylüler tarafından olduğu gibi kalmasına özen gösterilen boş bir arazi yer almaktadır. Özenle korunan Dede Çamlığı'nda bulunan ağaçların vb. kesilmediği, kesilmesinin kişiye iyilik getirmeyeceği inancı bulunmaktadır. Dolayısıyla türbe, câmi ve Dede Bahçesi'nin köy peyzajının

oluşmasında etkili olduğu görülmektedir (Gülgen, 2012). Ayrıca Asa Suyu adında şifalı su olarak bilinen bir çeşme bulunmaktadır.

- **Yapılar ve açık alanlar**

Yapılan arazi çalışmalarına göre toplu ve sık bir yerleşimin olduğu köyde evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar ahır, depo amaçlı kullanılırken 1. kat yaşama mekânı olarak kullanılmıştır. 1. kata genellikle dışarıda açıkta bulunan bir merdivenle girilmektedir. Ancak zemin kattan büyük bir kapıyla girilen evler de bulunmaktadır (Ek 1.23).

Şekil 3. 108. Dedeler köyü sokaklarından görseller (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2021)

Köyde yapılarından olan samanlıklar belli bir bölgede toplanmış olup çok dikkat çekmektedir. Dikdörtgen planlı olan samanlıklar sadece zemin kat ya da zemin + 1 normal kat olarak tasarlanmıştır. Köyde aktif olarak kullanılmakta olan fırın da bulunmaktadır.

Şekil 3. 109. Köyde bir arada bulunan samanlıklar (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2021)

Köyde 1986 tarihli ve kitabesi bulunmadığından ne zaman yapıldığı bilinmeyen Dedeler Köyü (Eski) Câmii olmak üzere 2 tane cami bulunmaktadır. 1986 da yapılan yeni câmiin faaliyete geçmesinden sonra eski câmi depo olarak âtıl durumda kalmıştır. Eski Cami içerisindeki bitkisel ve yazılı süslemelerle ön plana çıkmaktadır (Gülgen, 2012).

Köyün geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasında olan köyde ahşap malzeme önemli bir yapı elemanıdır.

3.5. Bölüm Değerlendirmesi

Geçmişten günümüze birçok kültürün beşiği olan Bursa barındırdığı tarihi, doğal özellikleri, gelişmiş sektörel yapısıyla ülke için önemli bir yere sahiptir. Barındırdığı doğal güzelliklerden bir tanesi olan Uludağ gezginlerin seyahatnamesinde çokça bahsedilmiş ve temiz havasıyla, bitkileriyle manzarasıyla, dağındaki karıyla Bursa'nın simgelerinden biri olmuştur.

Günümüzde turizmiyle öne çıkan Uludağ' da konaklama kış aylarında gerçekleşmekte turizm daha çok kışın yapılmakta ve yazın Uludağ sessizleşmektedir. Kış turizminin yoğun yaşanmasına bağlı olarak konaklama yetersiz kalmakta ve Milli Parkı olan Uludağ'da gelişim bölgeleri belirlenerek yer yer konaklamaya açılmaktadır. Gelen turistler genellikle kış aylarında Uludağ'ı tercih etmekte yaz sezonunda gezilmeye değer Uludağ ve doğal, mimari, tarihi alanlarıyla Uludağ köyleri bu turizm akışından faydalanamamaktadır.

Potansiyeli yüksek olan Uludağ'ın varlığı, köylerin tarihi ve doğal mirasının güçlü olmasına rağmen dağ köylerinde giderek tarım ve hayvancılık terk edilmekte, gençler Bursa' ya yerleşmekte ve kırsalda yaşam yavaş yavaş son bulmaktadır. Kırsalın terk edilmesiyle gelenek ve görenekler yok olmakta, geleneksel yapılar âtıl kalıp yıkılmakta ve kırsal miras yok olmaktadır. Bu nedenle kırsal mirasın sürdürülebilirliği için gerekli adımların atılması gerekmektedir. Bu amaçla dağ eteğinde bulunan köylere literatür taramaları, alan çalışmaları, sözlü görüşmelerle kırsal yerleşimler başlıklar halinde incelenmiştir. Yapılan sözlü görüşmelerde köy nüfusunun azaldığı, gençlerin köyde yaşamadığı özellikle vurgulanmıştır. Bunun nedeni olarak da iş istihdamının olmamasını söylemişlerdir. Bunun yanında tarımda girdilerin artması, susuzluk,

gençlerin şehirde çalışmaya başlama isteği, altyapı yetersizliği, özellikle orman köylerindeki üretimin sanayiye girdi sağlamıyor oluşu, turizmin belli başlı köyler hariç genellikle geliştirilememiş olması, hizmet, donatı ve ulaşım konularında yetersiz kalınması köylerin terkedilme nedenlerinden bazılarıdır. Çoğu köyde hayvancılık bitmiş, tarım ise giderek azalmaya başlamıştır. Tarımın canlandırılması ve genç nüfusun köyde barınması için iş istihdamının sağlanması gerekmektedir.

Uludağ köyleri genellikle topografya uyum sağlayan, birbirinin bakış açısının kesmeyen doğal malzemelerin kullanıldığı yerlerdir. Orman alanlarının bolca bulunduğu köylerin çoğu ya da eteğine ya da dağ eteğindeki düzlüklere oturmuş olup tarım alanları köyü çevrelemiştir.

Köylerdeki tarım arazilerinde çilek, kiraz, ahududu, elma, armut, dağ çileği gibi ürünler yetiştirilmekte ve satılmaktadır. Köyleri incelediğimizde bazı köylerde yetiştirilen ürünler dönem dönem değişmesine rağmen tarımın hala devam ettiği gözlemlenmiştir. Köylü olumsuzluklara rağmen tarımı bırakmamıştır.

Çoğu köyde maliyet, imkanların azlığı gibi nedenlerle yapıların bakımı yapılmamış ya da tuğla ve benzeri gibi niteliksiz eklerle köy görüntüsüne zarar verilmiştir. Bu nedenle köydeki yaşam kalitesinin artırılması, köy gelirlerinin artması için çalışmalar yapılması gerekmektedir.

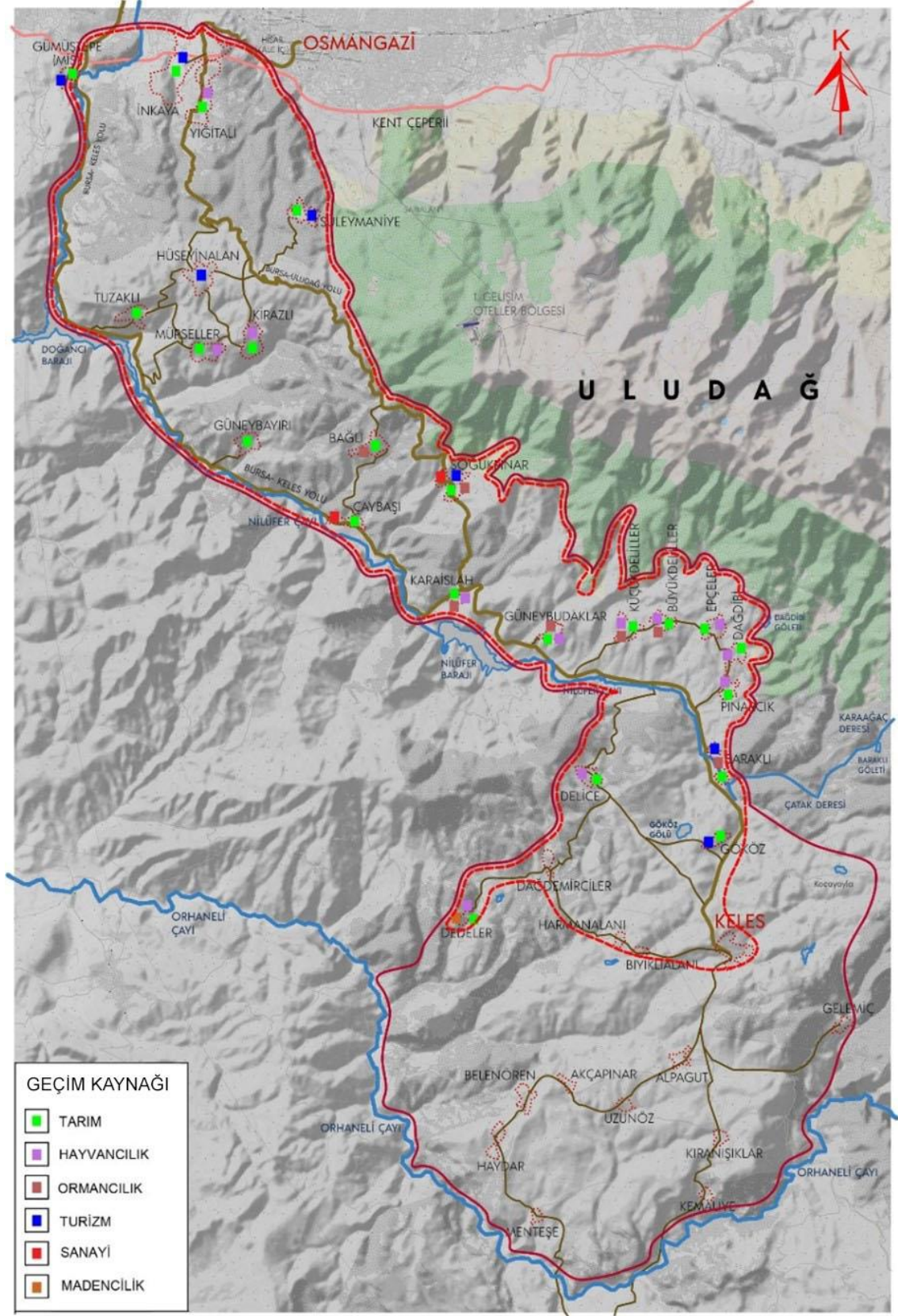
Köyler incelendiğinde birçok köyün potansiyelinin varlığı görülmektedir. Bulundurduğu doğal alanları, tarım arazileri, göletleri, piknik alanlarıyla her köy özel bir anlam, değer taşımakta, farklı bir peyzaj tipolojisi barındırmaktadır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bölüm 3.4' te aktarılan Uludağ köylerinin barındırdığı özellikler geçim kaynakları, yetiştirilen ürünler-yeni gelişen işkolları ve kooperatifler, topoğrafya, yerleşim dokusu, yapı-parcel-bahçe peyzajı ilişkisi, köylerin barındırdığı doğal alanlar- manzaralar-teraslara, geleneksel mimari doku bütünlüğü, turizm yoğunluğu, turizm türü ve konaklama tipleri adıyla 9 başlık altında incelenmiştir. Elde edilen veriler hazırlanan harita üzerinde gösterilerek değerlendirilmeleri yapılmıştır. Bazı veriler grafiklerle de ifade edilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda köylerin değerleri, sorunları potansiyelleri ve tehditleri aktarılmıştır. Daha sonra köylerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için koruma önerileri geliştirilmiştir.

4.1. Köylerin Geçim Kaynakları

Köyler ile ilgili yapılan literatür taramaları ve alan çalışmaları sonucunda köylerin geçim türü 6 ana başlık altında toplanmıştır (Şekil 4.1, Ek 2.2). Bunlar: tarım, hayvancılık, turizm, sanayi, ormancılık ve madenciliktir. Detaylı çalışma alanı içerisinde bulunan Uludağ köylerinin çoğu tarım ile geçimini sağlamaktadır. Daha sonra sırasıyla hayvancılık, ormancılık, turizm, sanayi ve madencilik takip etmektedir.

Şekil 4. 1. Köylerin geçim kaynakları (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Tarım, Uludağ köyleri için önemli bir geçim kaynağı olmaktadır. Her köy kendine yetecek kadar ürün yetiştirmekte ve domates, biber gibi ürünlerden salça, menemenlik yapmakta fazlasının da satışı yapılmaktadır. Bu köylerden Dedeler köyünde hala arpa hasadı yapılmakta, üretilen yoncalar hazır hale getirip satılmaktadır. Dağdibi köyündeki kadınlar ektikleri sebzeleri değerlendirerek kışlık salça, menemen hazırlamaktadır. Bazı köylerde hala hayvancılık devam etmesine karşın çoğunlukla hayvancılık azalmaya hatta yok olmaya başlamıştır. Hayvancılıktan elde edilen sütten genellikle herkes kendine yetecek kadar kaymak, peynir, yağ vb. gıdalar hazırlamaktadır. Üretilen fazla sütün ise dışarıya satışı yapılmaktadır. Köylerde hayvancılık için yayla, dağ, tepeler bulunmaktadır. Kocayayla' da koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlar için otlak alanlar bulunmaktadır.

Köyler incelendiğinde çoğu köy tarım ve hayvancılıkla beraber geçimini sağlarken bazı köyler de tarım ve turizm ile geçimini sağlamaktadır. Gümüştepe (Misi) ve İnkaya köyü turizmden etkin şekilde faydalanan iki köydür. Şehre yakın olan Misi ve İnkaya köyleri hafta sonu doğada vakit geçirmek, kırsalı deneyimlemek, Bursa ova manzarasına karşı çay içmek gibi sebeplerle tercih edilmektedir. Gököz köyünde bulunan Gököz Göleti ve Mahremşah yaylası sakinliği, Uludağ manzarasına hâkim olması; Soğukpınar köyünde bulunan Ketenlik Yaylası ve Aras Şelalesi, Uludağ eteklerinde bulunan dere ve doğal alanlar doğa severler tarafından kamp yapmak, yürüyüş yapmak, fotoğraf çekmek vb. gibi nedenlerle tercih edilmektedir.

Şekil 4. 2. Dedeler köyünde arpa hasadı (Mesten, 2021).

Şekil 4. 3. Turizmle ön plana çıkmış olan Misi köyünde dere kenarında kahvaltı ve geleneksel köy sokağı ([URL 4. 1.](#), [URL 4. 2.](#))

Soğukpınar köyünde su fabrikası, Çaybaşı köyünün tarım arazileri içerisinde bulunan soda fabrikaları nedeniyle burada ve civar köylerde yaşayan köylüler bu fabrikalarda çalışmakta ve geçimini sürdürmektedir.

Dedeler köyünde son yıllarda açılan maden ocağında çalışan köylüler geçimini son 1 yıldır buradan sağlamaktadır.

Uludağ köylerinin çoğu barındırdığı orman alanlarıyla ormancılık faaliyetlerinden de faydalanmaktadır. Yönetmelik sınırları içerisinde verimli devlet ormanı bulunması itibariyle Baraklı, Soğukpınar, Bağlı, Karaislah, Güneybudaklar, Küçükdeliller ve Büyükdeliller köylerinin kişisel yapacak ve yakacak ihtiyaçları ayrıca karşılanmaktadır. Özellikle gerekli kereste üretimi köy ormanlarından sağlanmaktadır. Baraklı köyüne ait orman alanları işletilerek Bursa, Kütahya illerine ve İnegöl ilçesine gönderilmektedir. Ormancılıktan elde edilen gelir köy halkına katkı sağlamaktadır (Diktaş, 2003) .

Şekil 4. 4. Baraklı köyüne ait Çatak Deposu (Diktaş, 2001)

4.2. Köylerde Yetiştirilen Ürünler, Yeni Gelişen İş Kolları ve Kooperatifler

Dağ köylerinde yetiştirilen ürünler, ünü yayılmış olan ürünler, son zamanlarda yetiştirilen yeni ürünler, üretimi biten ürünler literatür taramaları ve sözlü görüşmeler ile incelenmiş ve envanter fişlerine işlenmiştir.

Köylerde hayvancılık giderek azalmakta hatta bazı köylerde bitmiş olmasına rağmen tarım hala devam etmektedir. Ancak tarım da azalmaya başlamıştır. Hüseyin alan köyü tamamen tatil beldesine dönüştüğü için tarımla çok ilişkisi kalmamış herkes kendine yetecek kadar ürün yetiştirmeye başlamıştır. Süleymaniye köyü de Hüseyinalan köyüne benzemeye başlamıştır.

Geçmişte ipek böcekçiliği ve ipek böceğinden üretilen kumaşlarıyla ünlü olan Bursa'nın köylerinde ipekböcekçiliği tükenmiştir. Araştırmalara göre Misi ve Güneybayırı köylerinde eskiden ipekböcekçiliği üretimi yapılmaktayken artık yapılmamaktadır. Günümüzde bazı köylerde ipekböcekçiliği yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu köylerden birisi de Misi'dir (Bölüm 3.4.1). Misi kadınları İpek Atölyesi'nde bu geleneği devam ettirmeye çalışmasına rağmen dut ağaçlarının azlığı, günümüz yetiştirme koşulları elvermediği için başarılı sonuçlandırılmamıştır.

Köylerde kuru tarım ürünlerinden olan arpa, buğday, mısır, bağcılık gibi ürünlerin üretimi de çok azalmış çoğu köyde bitmiştir. Eskiden Kirazlı ve Güneybayırı köyünde üzüm; Hüseyinalan, Tuzaklı ve Bağlı' da arpa ve buğday; Tuzaklı ve Bağlı' da mısır üretimi yaygınken günümüzde üretimi yapılmamaktadır. Bunun yerine meyvecilik faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Özellikle kiraz, ahududu, böğürtlen, çilek gibi ürünler çoğu köyde yetiştirilmektedir.

Bazı köylerde yetişen ürünler yetiştirildiği yer, lezzet, görünüm vb. nedenlerle ünü ile ön plana çıkmaktadır. Misi üzümü, Yiğitali fasulyesi; Süleymaniye' de elma, Kirazlı' da ahududu, Bağlı' da patates, Küçükdeliller' de dağ çileği, Delice' de kiraz ve çilek ünüyle ön plana çıkmış ürünlerdir. Köylerde dönem dönem yetiştirilen tarım ürünleri değişime uğramıştır. Maliyetler, kazanç durumu, ilaçlar, yetiştirilme zorluğu, o dönemin öne çıkan ürünü gibi nedenler köylerde üretilen ürünün değiştirilmesine neden olmuştur. Son yıllarda Büyükdelliler, Küçükdeliller köylerinde aronya; Dedeler köyünde yaban

mersini, lavanta; Pınarcık köyünde ise yaz çiçeği üretimi dikkat çekici değişikliklerdendir (Şekil 4.5, Ek 2.3).

KÖYLER ÜRÜNLER	MİSİ	INKAYA	YİĞİTALİ	SÜLEYMANIYE	HÜSEYİNALAN	TUZAKLI	KIRAZLI	MÜRSELLER	GÜNEYBAYIRI	ÇAYBAŞI	BAĞLI	SOĞUKPINAR	KARAIŞLAH	GÜNEYBUĞDAY	KUÇUKDELLER	BUYUKDELLER	EPÇELER	DAĞDIBİ	PINARCİK	BARAKLI	GÖKÖZ	DELİCE	DEDELER
	ÜZÜM	✓						✓		✓													
KESTANE		✓	✓								✓					✓							✓
KIRAZ		✓	✓			✓	✓	✓			✓			✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
AHUDUDU			✓				✓	✓			✓	✓				✓	✓	✓	✓				✓
ELMA	✓	✓		✓							✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ÇİLEK						✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ERİK						✓		✓			✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
VIŞNE							✓	✓											✓				
BÖĞÜRTLEN												✓											
DAĞ ÇİLEĞİ															✓								
ARMUT		✓									✓					✓							
CEVİZ											✓					✓			✓			✓	✓
YABAN MERSİNİ																✓							✓
LAVANTA																							✓
ARONYA															✓	✓							
YAZ ÇİÇEĞİ																			✓				
ARPA					✓	✓					✓			✓									
BUĞDAY					✓	✓					✓			✓									
MISIR						✓					✓												
PATATES							✓				✓		✓	✓		✓		✓					
DOMATES	✓	✓					✓	✓		✓													✓
BİBER	✓	✓								✓													✓
PATLICAN		✓								✓													
BARBUNYA																✓							
FASULYE			✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓						✓				✓
İPEKBÖCEKÇİLİĞİ	✓								✓														

YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER
 KÖYDE ÜNÜ İLE ÖN PLANA ÇIKMIŞ ÜRÜN
 SON YILLARDA YENİ YETİŞTİRİLMEME BAŞLAYAN ÜRÜN
 ÜRETİMİ BİTMİŞ ÜRÜN

Şekil 4. 5. Köylerde yetişen ürünler (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

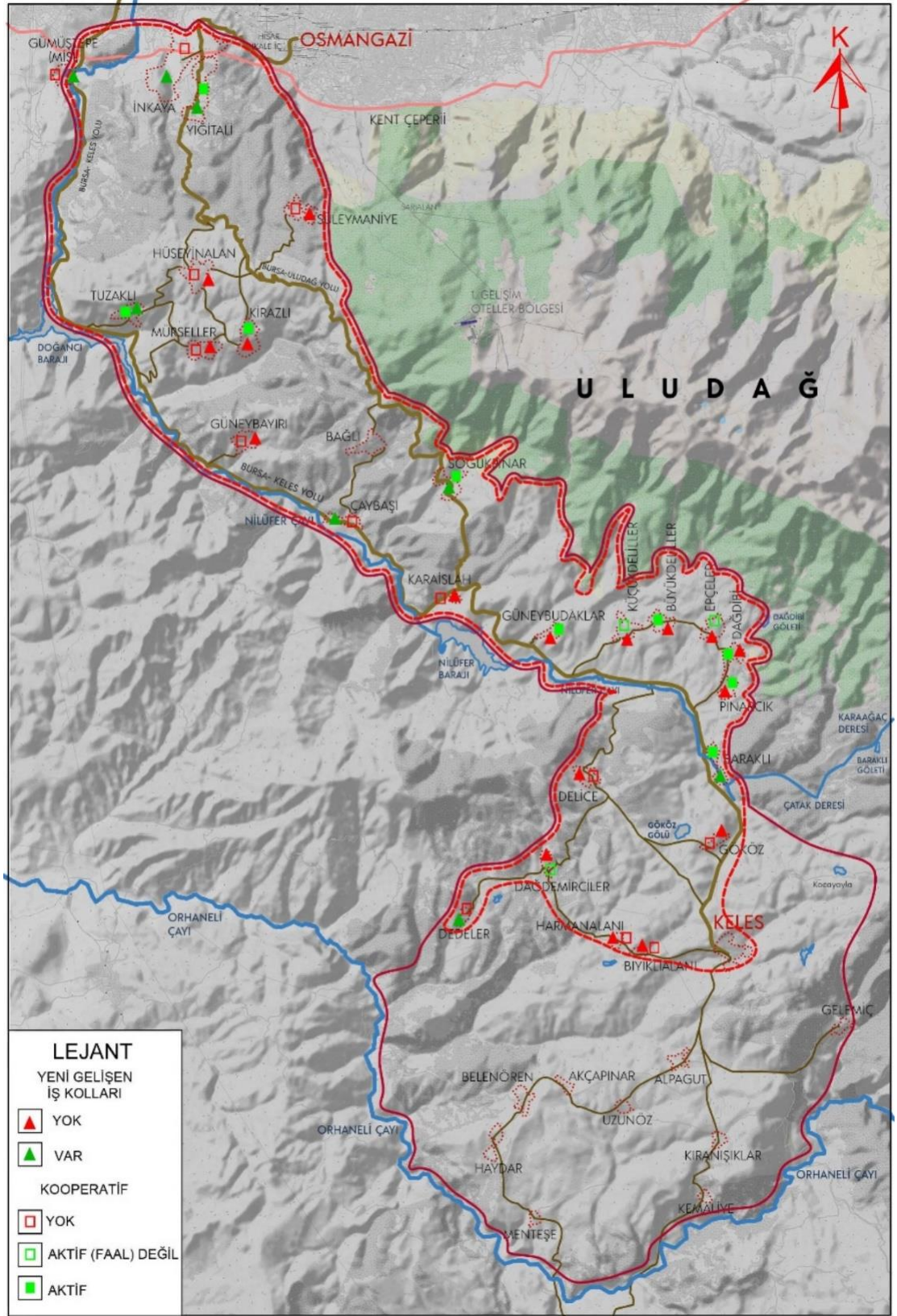
Tarımı bırakmayan köy halkı ürün değişimi yaparak tarımı devam ettirmeye çalışmaktadır. Yapılan sözlü görüşmelerde köylerde tarımın canlanması ve tarım alanında iş kollarının gelişmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu nedenle köylerde var olan ya da yeni gelişen iş kolları da incelenmiştir. İncelemelere göre 26 köyden 8 köyde iş kolu bulunduğu için köy halkına istihdam oluşturulabilmektedir (Şekil 4.6, 4.7, Ek 2.3). Bu köylerden Misi köyünde turizmin gelişmesi nedeniyle yeni otel, satış birimleri vb. yapılarak köy halkı gelir elde etmeye çalışmaktadır. Çaybaşı, Soğukpınar köylerinde bulunan fabrikalarda köy halkı çalışmaktadır. Tuzaklı, Baraklı köylerinde ise kerestecilik, piknik alanlarının işletilmesi vb. gibi çalışmalarla gelir elde edilmeye çalışılmaktadır. Ancak istihdam oranı yeterli gelmemektedir. Geri kalan köylerde iş imkanları olmadığı için köyler Bursa'ya göç vermektedir. Bu nedenle köylerde genç

nüfus azalmakta ve tarım, hayvancılık terk edilmektedir. Bunun sonucunda köylerin mimari yapısı, peyzajı, kültürü, sürdürülebilirliği yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

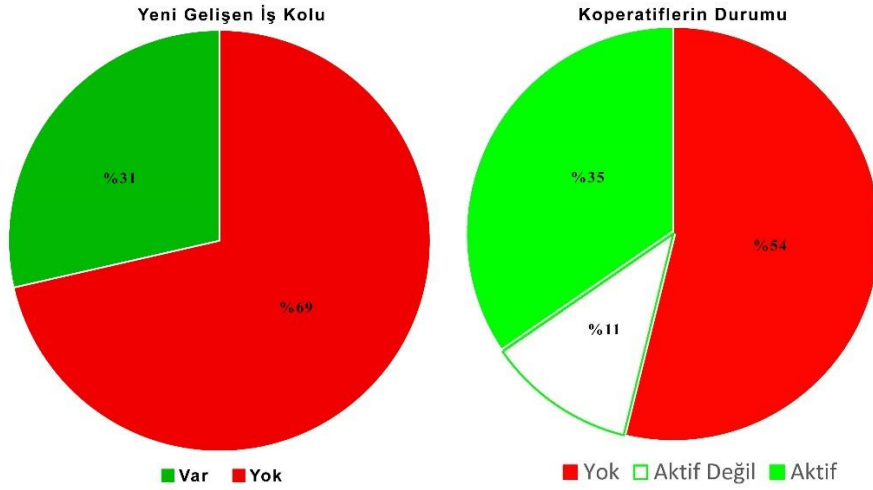
Bu nedenle köylerde istihdam yaratılmalı, köy genç nüfusu arttırılmalı, tarım desteklenmeli ve köylerin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Bunu sağlamanın etkin yollarından birisi de kooperatiflerin varlığıdır. Kooperatifler dayanışma, iş birliği, güç birliği yapmayı içermektedir. Kendine yardım ve karşılıklı yardım örgütü olarak tanımlanan kooperatifçilik “imece” kültürünün yer aldığı üretim, tüketim veya yapı kooperatifi biçiminde örgütlenmiş olsun, belirli kurallara göre oluşturulur, denetlenir ve uğraşlarını sürdürür (Şengün, 2019).

Kırsal kesimin en büyük gelir kalemi, tarıma dayalı üretim olduğundan, kırsal kalkınmada tarım politikaları ve tarımsal kalkınma son derece önem arz etmektedir. Dolayısıyla, kırsal kesimin kalkınmasında üretici örgütleri yani kooperatifler başarıya ulaşmada en önemli araçlardan birini teşkil etmektedir (Sadioğlu vd., 2019)

Köyler için hazırlanan envanter fişlerinde kooperatifler de incelenmiş ve köy haritasında kooperatiflerin varlığı, faal olma durumu gösterilmiştir (Ek 2.3). Harita incelemesi sonucunda köylerdeki kooperatif durumları incelendiğinde 26 köyden 14 tanesinde kooperatif bulunmamakta 12 tanesinde kooperatif bulunmaktadır (Şekil 4.7). 12 köyün de 9 tanesi faal olarak iş yapmaktadır (Ek 2.3). Bunlar: Yiğitali, Tuzaklı, Kirazlı, Soğukpınar, Güneybudaklar, Büyükdelliler, Dağdibi, Pınarcık ve Baraklı kooperatifleridir. Soğukpınar ve Baraklı kooperatifleri en aktif kooperatiflerdir. Baraklı kooperatifinde 50 kişiye iş istihdamı sağlanmakta, köyden ve civar köylerden gelen ürünlerin pazarlaması yapılmaktadır. Küçükdeliller, Epçeler, Dağdemirciler köylerinde bulunan kooperatifler ise faal değildir. Yapılan sözlü görüşmelere göre kooperatiflerin faal olması istenmektedir.

Şekil 4. 6. Köylerdeki iş kolu ve kooperatiflerin durumu (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Şekil 4. 7. Köylerdeki yeni gelişen iş kolu varlığının ve kooperatif durumlarının grafik ifadesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Kooperatifler örgütlü hareket etme olanağı sunarak, tarımsal üretimin sağlanması ve en kısa ve maliyetsiz yoldan üreticiye ulaşmasını sağlamaktadır. Bu anlamda tarımsal üretimde örgütlenmenin, kooperatifleşmenin temel amacını, tarım kesiminde verimliliği yükseltmek ve üretimden tüketim aşamasına kadar tarımsal ürünlerin değerlendirilmesini sağlayarak üreticinin gelirini ve pazardaki konumunu iyileştirmek oluşturmaktadır (Sadioğlu vd., 2019). Bu nedenle köylerde bulunan kooperatiflerin desteklenmesi, faal olarak işlemesi köy halkının gelirini yükseltecek, tarım desteklenerek devamlılık sağlanacak bunun sonucunda da köyün sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Üretimin olduğu, nüfusun canlı kaldığı köylerde mevcut kültürel yapıyla ilgili hafıza da canlı tutularak kırsal kesimin geçmişten gelen ekonomik, sosyal ve coğrafi bilgi birikimi sonraki nesillere aktarılması devam edecek ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

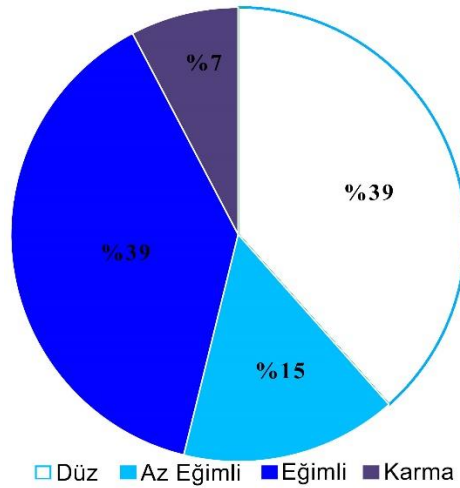
4.3. Köy Topoğrafyaları

Yerleşimin üzerinde yer aldığı arazinin morfolojisi (topoğrafya) süreklilik arz eden yapısı, ölçeği, değişmez yapısı ve insan yapısı ürünler arasındaki bağlayıcı olma özelliği nedenleriyle topoğrafik yapı kırsal yerleşim tipolojisinin oluşmasında baskın bir etkiye sahiptir. Topoğrafyanın en belirgin karakter belirleyicileri ölçek, eğitim ve onlara bağlı olarak gelişen silüettir (Erdem, 2012).

Arazinin düz veya engebeli bir yapıya sahip olması yerleşimin çevreye yayılma potansiyelini etkilemektedir. Bu kapsamda engebeli araziler yerleşim sınırlarını belirleyen bir sınır etkisine sahip olurken düz arazilerde yer alan tepelik alanlar veya dağlar yerleşimler için görsel ve fiziksel bir sınır oluşturmaktadır (Erdem, 2012).

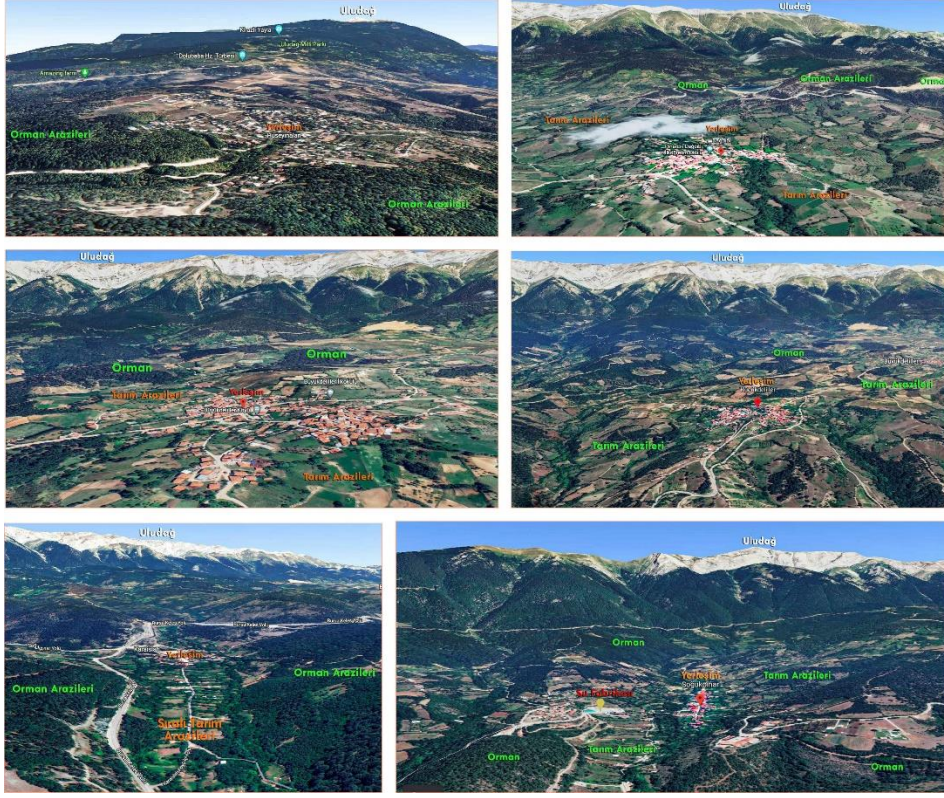
Topoğrafya, yerleşimin belirli bir mesafeden algılanan silüet etkisinin gelişiminde, ölçek ve biçimlenme şeklinin oluşumunda etkin özelliği nedeniyle önem taşımaktadır. Topoğrafya aynı zamanda üzerindeki doğal örtüyü ve iklimi etkilemesi bakımından da önemlidir.

Arazi incelemeleri, *Google Earth* görüntüleri, köy silüetleri (Ek 2.4, Ek 2.5) üzerinden eğimlerine bakarak köylerin topoğrafyaları düz, az eğimli, eğimli ve karma olarak derecelendirilmiştir. Sonuçlara göre dağ köyleri %39'u düz %39'u eğimli topoğrafya üzerine, %15'i az eğimli %7'si de karma topoğrafyaya oturmuştur (Şekil 4.8).

Şekil 4. 8. Köy yerleşimlerinin oturduğu topoğrafyaların yüzdeleri olarak grafik üzerinde ifade edilmesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Hüseyinalan, Soğukpınar, Küçükdeliller, Büyükdelliler, Epçeler, Dağdibi, Karaislah ve Pınarcık köyleri düz topoğrafyaya yerleşmiştir (Şekil 4.9). Düz bir alan üzerine oturmuş bu köylerin etrafını genellikle tarım arazileri, orman arazileri, yeşil ağaç dokusu, dağlar ve tepeler sınırlamıştır. Düz topoğrafyaya oturan köylerden bazılarının silüetleri Şekil 4.10' da gösterilmiştir.

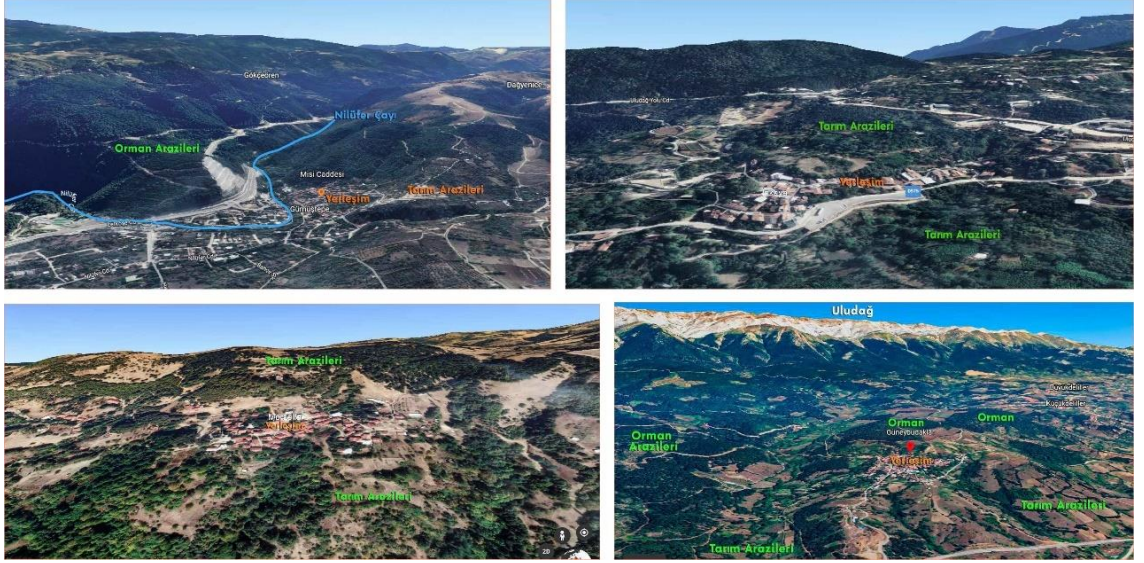

Şekil 4. 9. Düz topoğrafya üzerine oturan köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 4. 10. Düz topoğrafyaya oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek 1.24.'te kaynakçada yer almaktadır.).

Misi, İnkaya, Mürseller, Baraklı ve Güneybudaklar köyü az eğimli topoğrafya üzerine oturmuştur (Şekil 4.11). Az eğimli topoğrafya üzerine oturan köylerin silüetleri Şekil 4.12’ de gösterilmiştir.

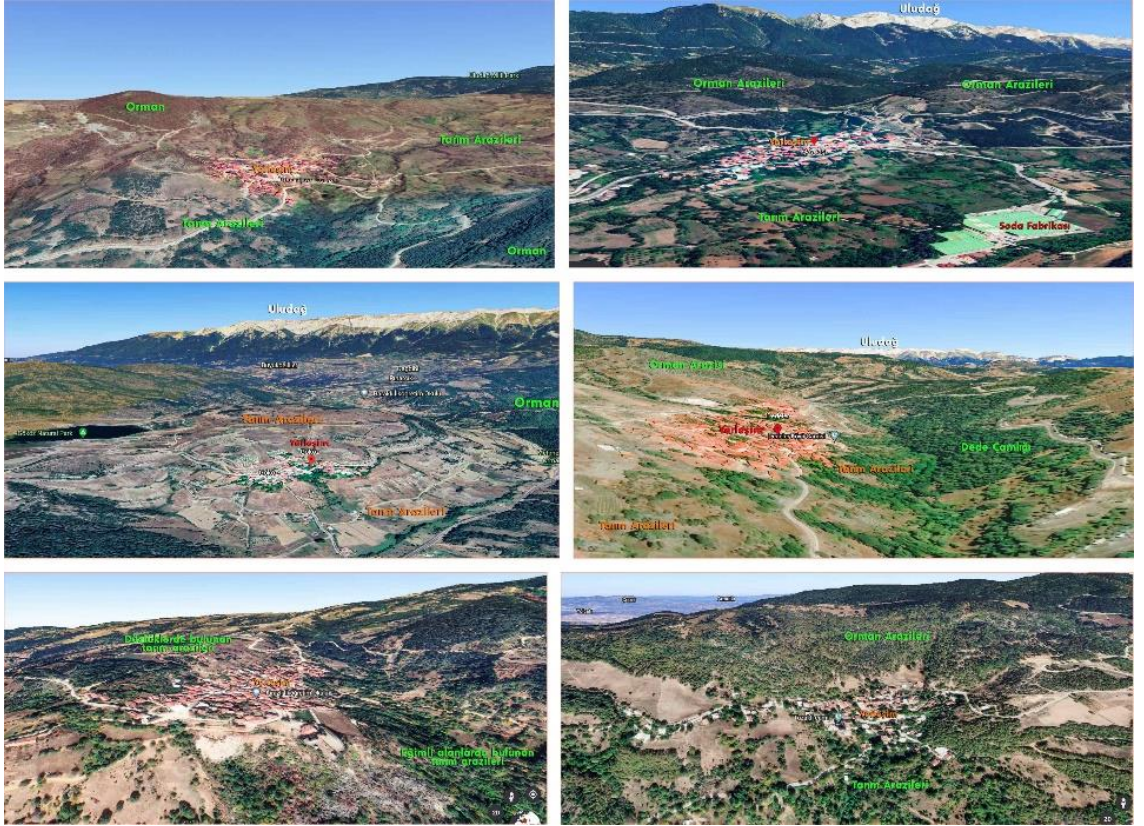
Şekil 4. 11. Az eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

Şekil 4. 12. Az eğimli topoğrafyaya oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek. 1.24.’te kaynakçada yer almaktadır.).

Yiğitalı, Tuzaklı, Kirazlı, Güneybayır, Bağlı, Çaybaşı, Delice, Gököz ve Dedeler köyleri eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köylerdir (Şekil 4.13). Sırtını bir dağa, tepeye, yamaca yaslayan; eğim nedeniyle sık bir dokuya sahip olan bu köylerde yapılar farklı kotlara oturarak birbirinin manzarasını, güneşini kesmemekte ve arkasında bulunan dağ ile bütünleşerek “kır resmi” manzaraları oluşturmaktadır.

Dağ eteğinin güney yamacına yerleşmiş olan Tuzaklı, Güneybayır, Bağlı, Çaybaşı, Delice ve Gököz köylerinde bakı etkisi nedeniyle güneş ışınlarının gelme açısı daha büyüktür. Bu nedenle güneş ışığından faydalanma süreleri fazla olmaktadır. Bu köyler konumları nedeniyle etrafında bulunan dağ, tepe manzaralarına, yerleşimin önünde ve yanlarında yer alan üretim peyzajı manzaralarına hâkim köylerdir. Eğimli topoğrafya üzerine oturan köylerin silüetleri Şekil 4.14’ te gösterilmiştir.

Şekil 4. 13. Eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Şekil 4. 14. Eğimli topoğrafya üzerine oturmuş köylerin silüetleri (Fotoğraf kaynakçaları Ek. 1.24.'te kaynakçada yer almaktadır.).

4.4. Köylerin Yerleşim Dokuları

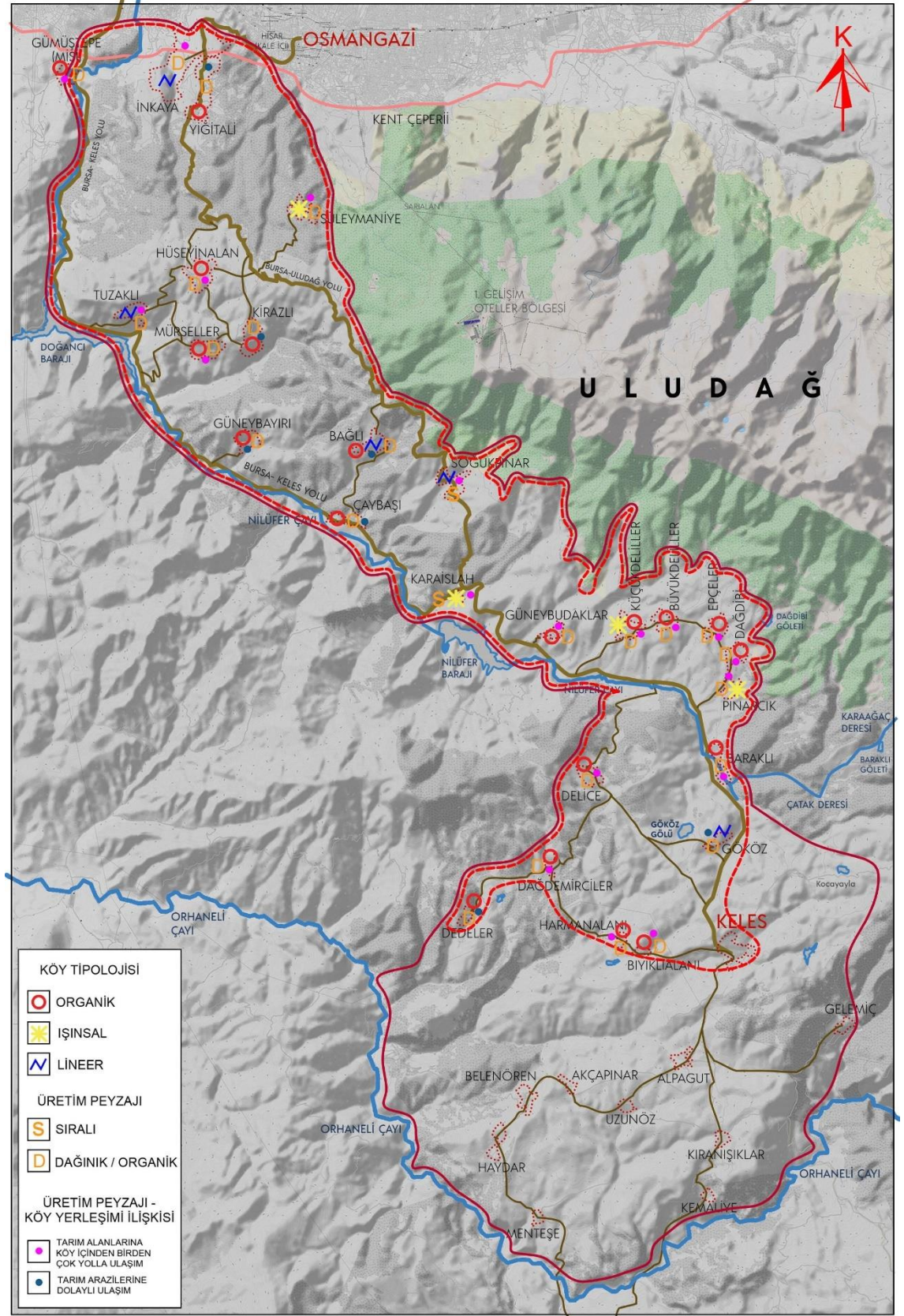
Kırsal yerleşimler buldukları doğal alan ile sürekli etkileşim içindedir. Karşılıklı etkileşim nedeniyle köy dokuları da doğal peyzaj üzerinden şekillenmektedir. Topoğrafya, iklim, su kaynaklarına yakınlık vb. nedenler arazideki yerleşim dokusunu etkilemektedir.

Erdem (2012) topografik yapının yerleşim içindeki yapı gruplarının birbirine olan mesafeleri açısından belirleyici etkisinin olduğunu, yerleşimin morfolojisi üzerinde yani yerleşimin toplu/ kompakt veya dağınık bir şekilde gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

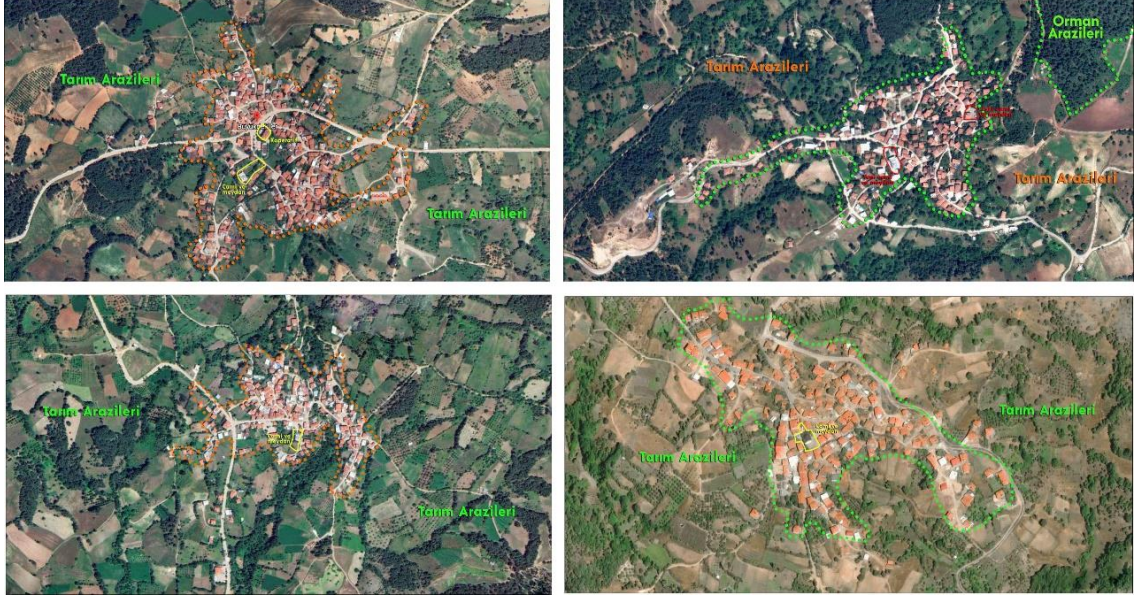
Arazinin yapısı, su kaynaklarının varlığı, iklim vb. etkisiyle köye ve köy içine ulaşım, köy içi yolları, tarım alanlarının konumu, tarım alanlarının düzeni, köyden tarım alanlarına (üretim peyzajına) ulaşım değişiklik göstermekte buna bağlı olarak da köy yerleşim doku ve tipolojisi değişmektedir.

Yapılan arazi alan çalışmaları, literatür taramaları, *Google Earth* incelemeleri, *Youtube* köy dron videoları sonucunda köyler yerleşim dokularına göre toplu ve dağınık; yerleşim düzenine göre ışınsal, lineer, organik olarak sınıflandırılmıştır (Ek 2.7, 2.8, Şekil 4.15).

Köyler incelendiğinde köylerin çoğu topoğrafya üzerinde sık bir doku oluşturacak şekilde toplu yerleşim göstermiştir. 23 köyden 14'ünün organik bir yerleşim tipolojisine sahip olduğu görülmektedir. Bu köyler: Baraklı, Büyükdelliler, Misi, Dağdibi, Delice, Güneybudaklar, Mürseller, Kirazlı, Çaybaşı, Hüseyinalan, Güneybayırı, Dedeler, Yiğitali ve Epçeler köyüdür (Ek 2.7, 2.8).

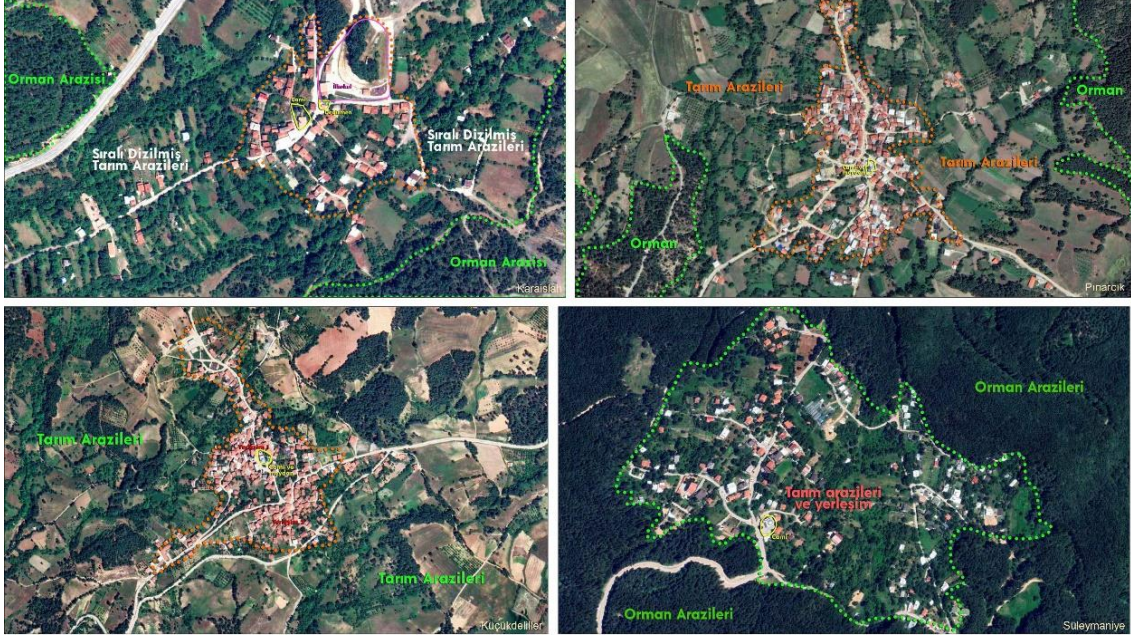
Şekil 4. 15. Köy tipolojileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Şekil 4. 16. Organik köy dokusuna sahip bazı köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

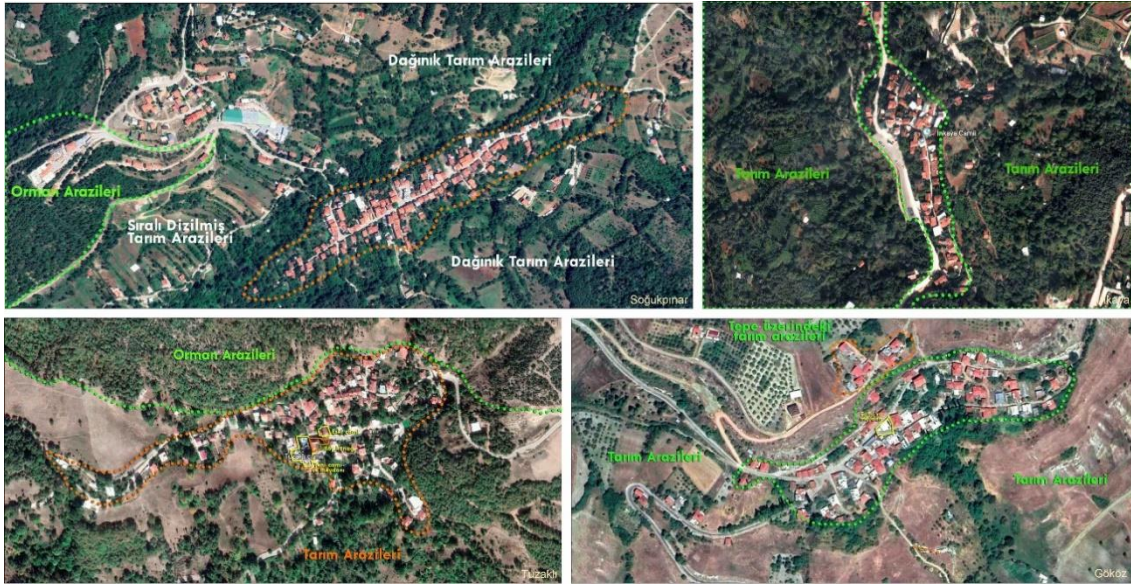
Bazı köylerde birden fazla yerleşim tipolojisi görülmektedir. Bu köylerden biri olan Küçükdeliller köyünde 2 ayrı yerleşim bulunmaktadır. Yerleşimlerden biri organik doku gelişimi gösterirken diğesinde ııınsal bir yerleşim düzeni görülmektedir. Bağlı köyünde de yerleşimin merkezi organik olarak gelişmişken diğerkonut dokuları lineer bir gelişim göstermiştir.

Pınarcık köyünde ııınsal bir köy dokusu bulunurken Karaislah ve Süleymaniye köylerinde de ana bir yoldan çıkan yan yollar ııınsal modelle bağdaştırılarak bu kategoride tanımlanmıştır. Karaislah ve Süleymaniye köyü doku biçimi diğerköy dokularından ayrışması bakımından önemlidir (Ek 2.7, 2.8, Şekil 4.17).

Şekil 4. 17. Işınsal köy dokusuna sahip köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

İnkaya, Tuzaklı, Soğukpınar ve Gököz köylerinde lineer köy dokusu belirgindir. Bir sokak aksı üzerinde yan yana dizilen konutların oluşturduğu yerleşimlerde sokak dokusu baskın konumdadır (Ek 2.7, 2.8).

Şekil 4. 18. Lineer köy dokusuna sahip köyler (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.)

Köyün yerleşimi içinde geçerli olan yerel ekonomik aktivite sonucunda şekillenen fiziksel yapıyı ifade eden, yerleşim ve yakın çevresindeki arazinin organizasyonunu

tanımlayan önemli bir kimlik bileşeni olan üretim peyzajı sıralı ve dağınık olarak sınıflandırılmıştır.

Köyler incelendiğinde çoğu köyün düzensiz, dağınık ve organik tarım arazilerinden oluşan üretim peyzajına sahip olduğu görülmektedir (Ek 2.7, 2.8). Sadece Soğukpınar ve Karaislah köylerinin üretim peyzajlarının bir kısmı sıralı tarım arazilerinden oluşmaktadır. Sıralı tarım arazileri peyzaj karakteristiği açısından önemlidir. Bu arazilerde genellikle sınır oluşturmak için dikilen ağaç dokuları dikkat çekmektedir (Şekil 4.19).

Şekil 4. 19. Düzensiz (A) ve sıralı tarım arazilerinden (B) oluşan iki farklı köy (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir).

Üretim peyzajlarının topoğrafyanın da etkisiyle köy yerleşimiyle ilişkisi değişmektedir. Bazı köylerde tarım alanlarına köy içinden birçok yolla ulaşılırken bazı köylerde tarım arazilerine birkaç yolla veya dolaylı olarak ulaşım gerçekleşmektedir.

Köylerin incelemeleri yapılırken Ek 2.4, 2.5 ve 2.6 'da köylerin topoğrafyaları eğim düz, az eğimli, eğimli ve karma olarak derecelendirilmiştir. İnceleme sonuçlarına göre köylerin bulunduğu topoğrafya tipi Ek 2.7 ve 2.8 'de incelenen köy tipolojisi, üretim peyzajı tipolojisi ve üretim peyzajı ve köy yerleşimi ilişkisi haritasında *Google Earth* üzerinden düzenlenen fotoğraflar üzerinde köy tipolojisi lejantı yanına eklenerek köylerdeki topoğrafya ve tipoloji, üretim peyzajı ilişkisi anlaşılmasına çalışılmıştır. İncelemelere göre eğimin çok olduğu yerleşimlerde ulaşım kısıtlı olduğu için tarım arazilerine de ulaşım zorlaşmaktadır. Bu nedenle köy içinden üretim peyzajına ulaşım dolaylı ve birkaç yoldan gerçekleşmektedir. Eğimin az veya hiç olmadığı yerleşimlerde ise tarım arazilerine ulaşım köy içinden birçok yolla sağlanmakta ve köy yerleşimi ve üretim peyzajı ilişkisi doğrudan bağlantılı olmaktadır (Ek 2.7, 2.8).

Eğimin çok olduğu Dedeler, Çaybaşı, Yiğitalı, Kirazlı, Gököz ve Bağlı köylerinde üretim peyzajıyla ilişki kısıtlıdır. Dağ eteğindeki düzlüğe yerleşmiş olan Büyükdelliler, Küçükdeliller, Pınarcık, Epçeler ve Dağdibi köylerinde ise köy içindeki yollar üretim peyzajına çıkmaktadır (Ek 2.7, 2.8).

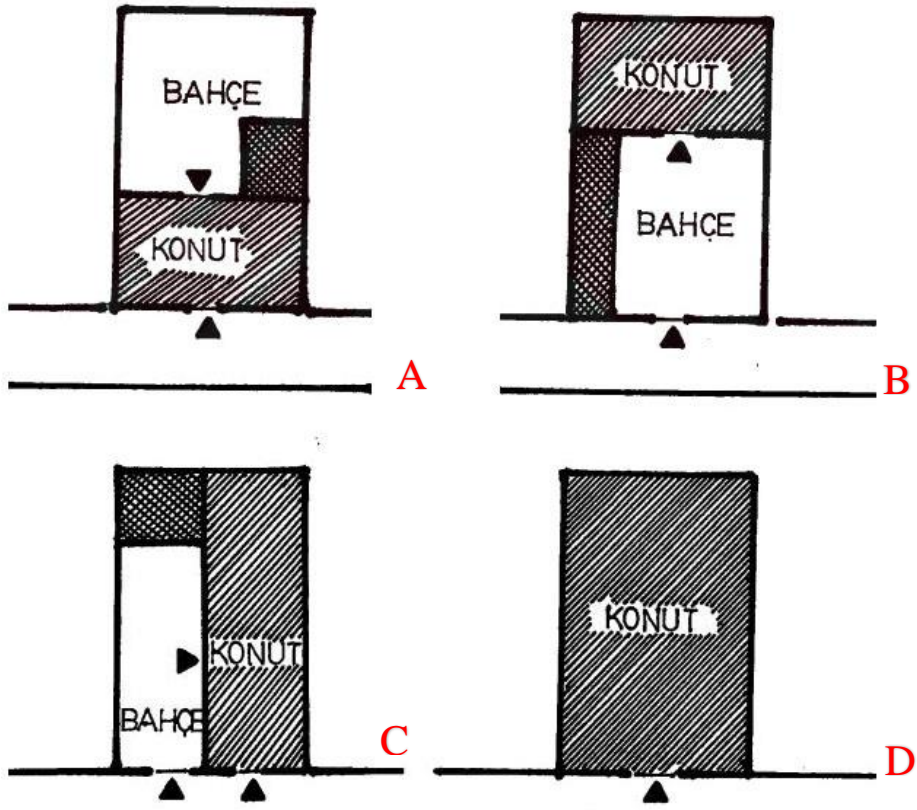
Şekil 4.20. Düz bir topoğrafya üzerine yerleşmiş olan Dağdibi (A) ve eğimli bir topoğrafya üzerine yerleşmiş olan Dedeler (B) köyünden üretim peyzajına ulaşan yollar (*Google Earth* üzerinden düzenlenmiştir.).

4.5. Yapı-Parsel ve Bahçe Peyzajı İlişkisi

Çahantimur (1997) çalışmasında Bursa'nın konut ve yakın çevresi ile ilişkisini incelemiş ve konutların arsa içindeki konumlarını 4 grupta toplamıştır:

Bursa konutları ile ilgili şu bilgilere ulaşmıştır:

- Yapı arsanın yol tarafında yer alması ve bu durumda arka bahçe oluşup yapıya doğrudan girilmesi (Şekil 4.21.A).
- Yapıya ön bahçeden girilmesi ve servis mekânının bahçenin bir yanında yer alması (Şekil 4.21.B).
- Yapı ve bahçenin cephesinin sokağa verilmesi nedeniyle bahçeye girişin iki ayrı kapıyla sağlanması (Şekil 4.21.C).
- Bahçenin tamamını kaplayan ve hiçbir açık alan içermeyen yapıların var olması (Şekil 4.21.D).

Şekil 4. 21. Konutların arsa içindeki konumları (Çahantimur, 1997)

Yapılan arazi çalışmaları, TKGM veri incelemelerine göre çalışılan köylerde de benzer yerleşimlerin olduğu görülmüştür. Özellikle önde konutun olduğu arka bahçeli yerleşim planı köylerde yaygın olarak tercih edilmiştir (Ek 2.9).

Köy yerleşimlerinde yapı-parcel-bahçe düzeni incelendiğinde parsellerin büyük, küçük ve her ikisinin bir arada barındığı karma parsellerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Parsel düzeninin de yerleşim dokusuna göre değişim gösterdiği, yerleşimlerin toplu, dağınık, organik, ışınsal, lineer olması parsel tiplerinin düzenli veya karmaşık olmasını etkilediği gözlemlenmiştir. Kirazlı, Tuzaklı, Güneybudaklar, Yiğitali, Küçükdeliller, Dedeler, Güneybayırı gibi organik köy dokusunun bulunduğu köylerde parseller genellikle düzensiz bir şekilde bir araya gelmiştir. Lineer bir yerleşimin görüldüğü Soğukpınar köyünde ise parseller bir araya gelirken belirli bir düzen oluşturmuştur (Ek 2.9).

Konutun dışı, genel ve toplumsal olan bahçe büyüklükleri küçük, büyük ve karma olarak sıralanmıştır. Bahçe alanları incelendiğinde köylerde bulunan konutların bahçe alanlarının yapı alanı oranına göre küçük kaldığı görülmektedir. Ancak Soğukpınar ve

Süleymaniye köylerinde bulunan büyük bahçeler dikkat çekmektedir (Şekil 4.22, Ek 2.9).

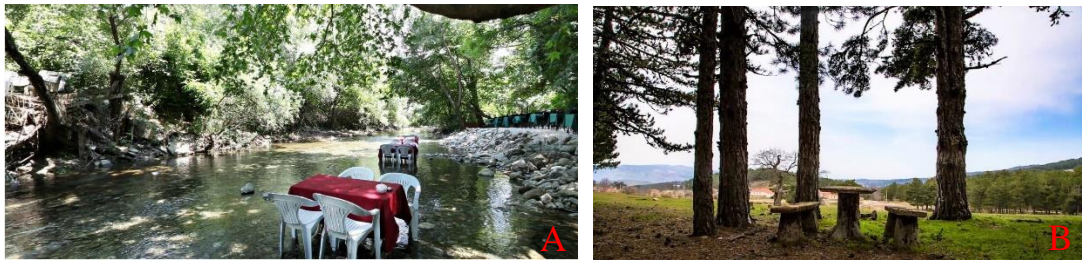

Şekil 4. 22. Soğukpınar ve Süleymaniye köylerinde parsel-yapı-bahçe alanı (TKGM, 2022)

4.6. Köylerin Barındırdığı Doğal Alanlar, Manzaralar ve Seyir Terasları

Köylerde piknik alanı, mesire alanı, doğal veya yapay gölet, yayla gibi doğal veya insan eliyle doğanın işlenerek oluştuğu alanlar bulunmaktadır. Köy haritasını incelediğimizde çoğu köyde bir alan varlığından söz etmek mümkündür. Her köyün kendine ait bir göleti, mesire alanı veya piknik alanı bulunmaktadır.

Misi köyünde mesire alanları, Nilüfer çayı; İnkaya köyünde Tarihi Çınar Ağacı, Hüseyinalan, Tuzaklı, Bağlı, Büyükdelliler ve Küçükdelliler köylerinde piknik alanı; Soğukpınar' da Aras Şelalesi ve Ketenlik Yaylası; Pıncarcık' ta Pıncarcık Deresi; Dağdibi, Baraklı ve Gököz köylerinde gölet bulunmaktadır (Ek 2.10).

Şekil 4. 23. Misi' de Nilüfer Çayı (A) ve Bağlı piknik alanı (B)

Köyler farklı manzaralara sahip yerleşimlerdir. Bir köyde dağ, orman vb. gibi manzara bulunurken başka bir köyde akarsu veya gölet manzarası bulunabilmektedir. Bazı köyler ise bu manzaraların birkaç tanesini birden barındırabilmektedir. Özellikle kırsal

alanların dağlık bölgelerinde belirli özellikleriyle öne çıkmış dağlar, tepeler bölgeyi farklı açılardan etkileyebilmektedir. Kırsal alanlar içinde barındırdığı mimari dokusuyla uyumlu ve bütünlük oluşturduğu küçük yerleşim yerlerini çevreleyen bu alanlar bazı yerlerde üzüm bağları, zeytin ağaçları, kiraz bahçeleri kimi yerlerde korunmuş orman dokusuyla gerçek mimari cevherler içeren alanlar olabilmektedir. Bu alanlar insanlara eşsiz bir manzara karşısında seyir zevki veren kültürel peyzajlardır (Agriturismo Italia, b.t.).

Uludağ köyleri incelenirken en belirgin ve önemli bir dağ olan Uludağ'ın manzarası karşımıza çıkmaktadır.

Walker (Walker' dan aktaran Yıldırım, 2013) seyahatnamesinde şu açıklamasıyla dağ manzaralarını da vurgulamıştır:

“...Olimpos Dağı'nın eteklerinde uzanmış ve onun alçak etekleri arasına yerleşmiş olan Bursa'nın kendisini aşan hiçbir örneğini görmediğim en yabani ormanlar ve dağ manzaralarının haşmeti ve yüceliği, bitki örtüsünün olağanüstü bolluğu, kameriye köşeleri, çimenlik vadileri, hızlı biçimde akan suları, coşkun çeşmeleri, devasa ağaçları ve dağın karanlık boğazlarının kenarlarını süsleyen şahane sarmaşıkları takdir edilebilir.” (Yıldırım, 2013)

Çoğu köyde Uludağ tüm görsel şöleniyle öne çıkmaktadır. Bu nedenle manzara başlıkları belirlenirken Uludağ ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır. Diğer başlıklar orman, dağ manzaraları, üretim peyzajı, akarsu, gölet, Bursa Ovası manzarasıdır (Ek 2.10).

Köyleri incelediğimizde İnkaya ve Yiğitali köyleri Bursa Ovası manzarasına hâkim köylerdir. Güneybudaklar, Tuzaklı ve Mürseller köylerinde akarsu havzası manzaraları diğer köylerin bir kısmında Uludağ manzarası bir kısmında dağ, orman manzaraları bulunmaktadır.

Şekil 4. 24. Gököz Göleti (A) ve Soğukpınar köyünden (B) Uludağ manzarası (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

Bazı köyler sahip oldukları manzaralara karşı seyir terasları oluşturmuştur. Bu teraslar ya basit bir iki banktan oluşturulmuş ya da betonarme veya toprak bir döşemeden oluşup çevresi korkulukla dönülerek tanımlı bir peyzaj alanı oluşturulmuştur. Dedeler köyünde köyün manzaraya hâkim alanına 2 bank yerleştirilmiştir. Yiğitali köyünde ilkokulun bulunduğu alanın önü betonarme bir döşemeyle tanımlanmıştır. Mürseller ve Tuzaklı 'da da benzer şekilde betonarme bir döşemeden oluşan teras bulunmaktadır. Bağlı köyünde ise toprak bir alanın çevresi korkulukla dönülmüştür. Dedeler köyünde ise samanlıkların bulunduğu alanda (Bölüm 3.4.23, Şekil 3.106) iki banktan oluşan toprak bir alanda köy halkı oturup sohbet etmekte, bu alandan köyün karşısında bulunan mesire alanları ve dağ manzaraları izlenebilmektedir. Bu alanlar köy peyzajının oluşmasında önemli bir değere sahiptir (Ek 2.10, Şekil 4.25).

Şekil 4. 25. Mürseller (A) ve Bağlı (B) köyü seyir terasları (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

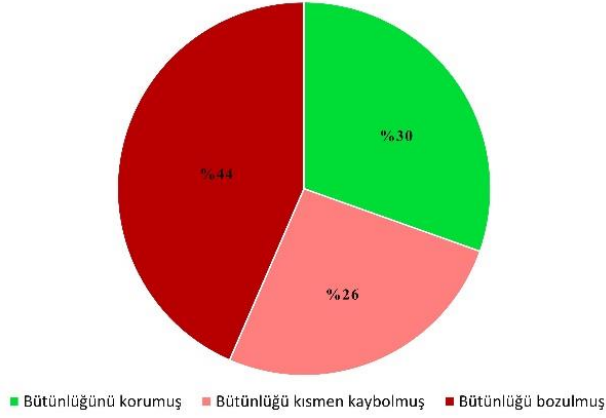
4.7. Geleneksel Mimari Dokunun Bütünlüğü

UNESCO Uygulama Rehberi (*The Operational Guidelines*)’nde “bütünlük (*integrity*)” kavramını doğal ve/veya kültürel mirasın ve niteliklerinin bütünlüğünün ve bozulmamışlığının bir ölçüsü olarak tanımlayarak bütünlük koşullarının incelenmesi için Üstün Evrensel Değerini ifade etmek için gerekli tüm unsurları içermesi, varlığın önemini ifade eden özelliklerin ve süreçlerin tam olarak temsil edilmesini sağlamak için yeterli büyüklükte olması ve gelişimin ve/veya ihmalin olumsuz etkilerinden muzdarip olduğunun da yadsınamayarak alanın değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (UNESCO, 2015).

Bu kapsamda Uludağ eteğinde bulunan kırsal yerleşimlerin bulunduğu coğrafyanın konumu, geçmişin izlerini barındırması, belirli tarım tekniklerinin kullanılması, doğal alanları, üretim peyzajı, gelenek ve görenekleri, mimari yapım teknikleri gibi somut ve somut olmayan değerleriyle kendine özgü alanlardır. Bu alanlara yapılan arazi çalışmaları, literatür tarama sonuçları hazırlanan harita üzerinde gösterilerek geleneksel mimari doku bütünlüğü; bütünlüğünü koruyan kırsal yerleşimler, bütünlüğü kısmen kaybolmuş kırsal yerleşimler ve bütünlüğü bozulmuş kırsal yerleşimler olarak sınıflandırılmıştır. Doku bütünlüğü sınıflandırması yapılırken incelenen tüm köylerde bulunan geleneksel yapılar tek tek ele alınmamıştır. Yazar tarafından nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak köyün bir sokağı veya genelinde bulunan geleneksel mimari doku oranına bakılarak kendi izlenimleri, saha incelemeleri, değerlendirmelerine ve görüşlerine göre köyler sınıflandırılmıştır.

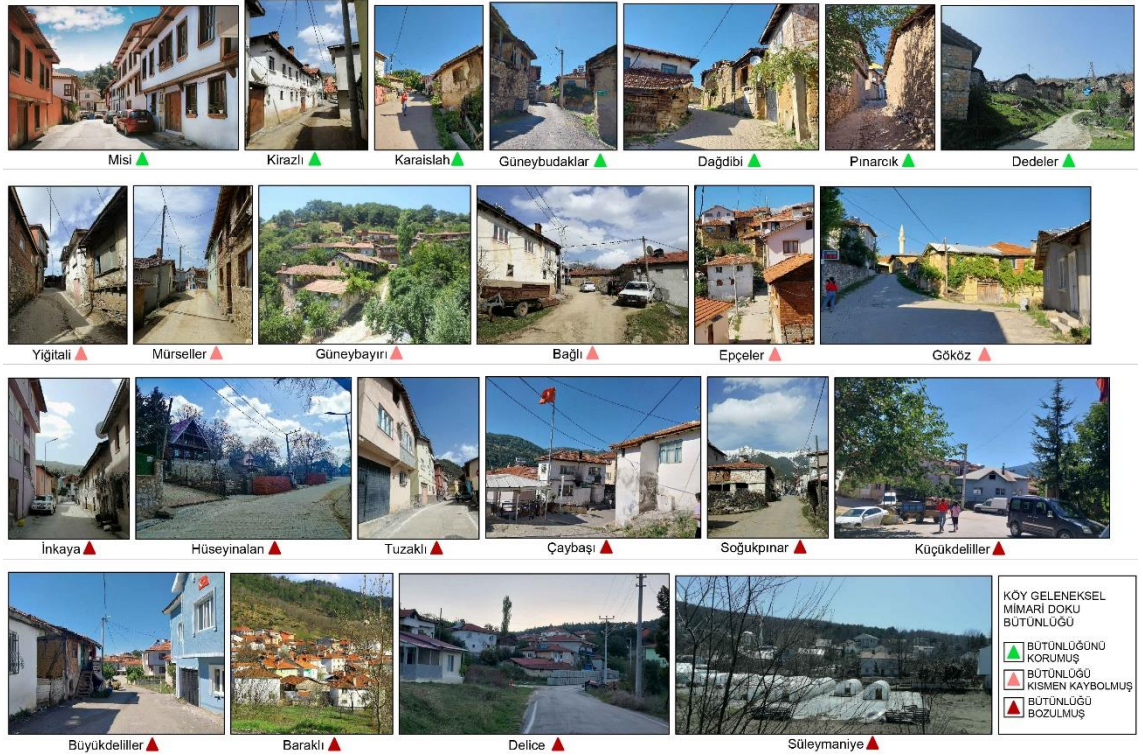
Köyleri incelediğimizde 23 köyden 7’ sinin bütünlüğünü koruduğu, 6’ sının kısmen bozulduğu, 10 tanesinin ise doku bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir (Ek 2.11, Şekil 4.26).

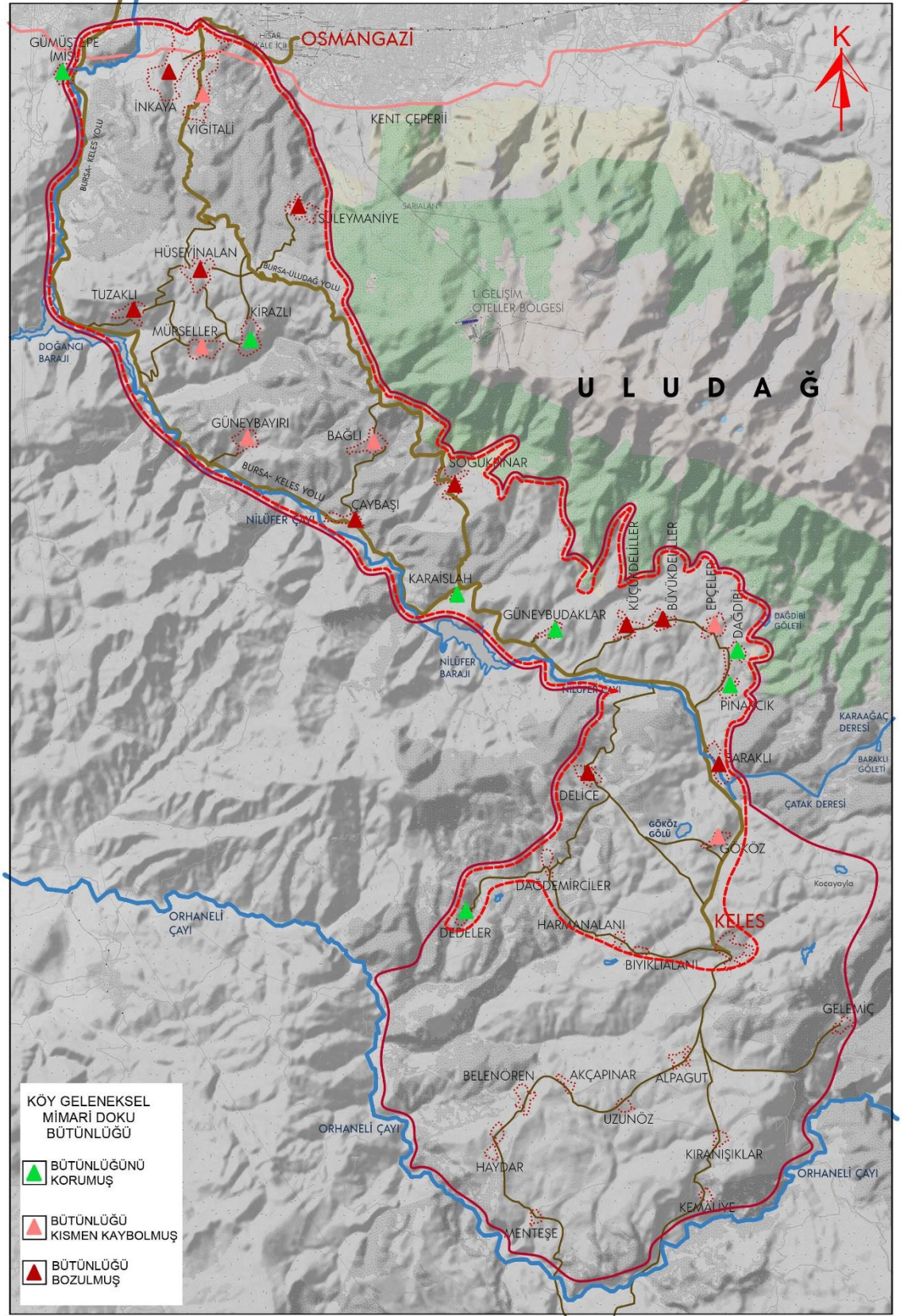
Geleneksel mimari doku bütünlüğü

Şekil 4. 26. Köylerin geleneksel mimari doku bütünlüğünün grafiksel ifadesi (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

Misi ve Kirazlı köyü Sit Alanı içinde olması ve belirli yasalara tabi olarak imar planları yapılması nedeniyle doku bütünlüğünü koruyan köylerdendir. Karaislah, Güneybudaklar, Dağdibi, Pınarcık ve Dedeler köyleri de kırsal yaşamın devam ettiği, geleneklerin sürdürüldüğü, yöreye özgü geleneksel yapıım teknikleriyle yapılan yapıların varlığı nedeniyle doku bütünlüğünü korumaktadır (Ek 2.11, Şekil 4.27, 4.28).

Şekil 4. 28. Köylerin geleneksel mimari doku bütünlüğünü (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Şekil 4. 29. Geleneksel doku bütünlüğünün korunduğu köyler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

Köylerde genellikle betonarme yapıların çoğalması, geleneksel mimari yapıların âtıl kalıp kaderine terk edilmesi, niteliksiz eklerle yapının onarılması, geleneksel yapı ustalarının sayısının azalması, yerel malzeme temininin zorluğu gibi nedenlerle köy dokuları bozulmaya başlamıştır. Bu köylerden Hüseyinalan köyü tamamen kırsal yerleşim olmaktan çıkıp yazlık tatil beldesi haline gelmiştir. Süleymaniye köyünde de benzer durum yaşanmaktadır. Diğer köylerde geleneksel mimari doku yok olsa da köylerde hala gelenek ve göreneklerin devam etmesi, tarımın devamlılığı, yöreye özgü üretim peyzajı, doğal alanların varlığı gibi nedenlerle bu köylerin çevresindeki doğal alanlar da düşünülerek kırsal yaşamın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Bu köylerden biri olan Soğukpınar köyü kırsal yaşamın devam ettiği bir köy olmasına rağmen geleneksel mimari yoğunluğu çok azdır. Ancak çevresindeki tarım arazileri, Uludağ Milli Parkı

Sınırları içinde kalan alanları, Aras Şelalesi ve Ketenlik Yaylası'yla bütüncül koruma önerileri geliştirilmelidir (Şekil 4.29, 4.30, Ek 2.11.)

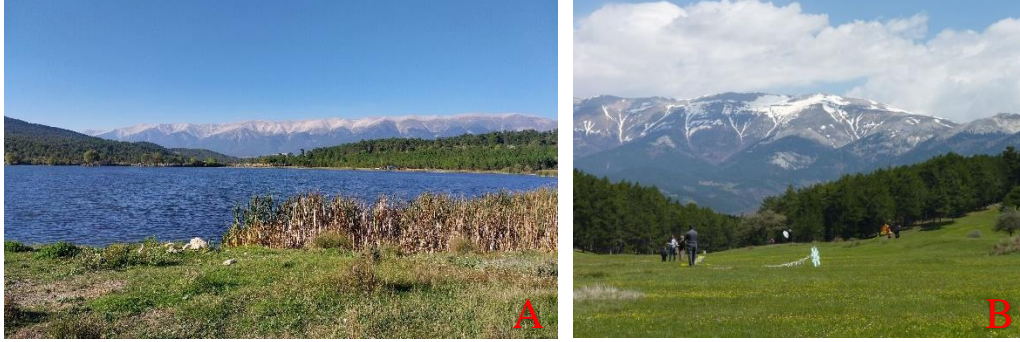
Şekil 4. 30. Geleneksel doku bütünlüğünün bozulduğu köyler (Fotoğraflar: Arslanoğlu, 2022)

4.8. Köylerin Turizm Yoğunluğu

Köyler için hazırlanan envanter fişinin bir başlığı olan turizm yoğunluğu yoğun, az yoğun ve yok olarak alt başlıklara ayrılmış ve her köyde incelenmiştir. Bulgular harita üzerindeki köylerde belirli şekillerle ifade edilmiş ve daha sonra grafiğe aktararak değerlendirilmiştir (Ek 2.12).

Detaylı çalışma alanı içerisinde bulunan Uludağ köylerinde turizm faaliyetlerinin yoğunluğu grafik üzerinde incelendiğinde %16 oranında yoğun, %61 oranında az

yoğun, %23 oranında ise turistik faaliyetlerin olmadığı görülmektedir. Köylerde bulunan turizm yoğunluğu genellikle az olmaktadır. Bu faaliyetler gününbirlik geziler, kamp, doğa, yürüyüşleri gibi aktivitelerden oluşmaktadır. Bazı köylerde inanç, sağlık turizmi nedeniyle de turist akışı olmaktadır (Ek 2.12).

Şekil 4. 31. Gököz (A) ve Kocayayla' da (B) kamp yapmak (Fotoğraf A: Arslanoğlu, 2022)

Turizm faaliyetleri incelendiğinde Misi, İnkaya ve Gököz köylerinde yoğun turist akışının olduğu gözlemlenmektedir. Misi köyü kent çeperine yakın olması, barındırdığı doğal ve tarihi güzellikleriyle yerli turistlerin özellikle hafta sonu uğrak yerlerinden olmaktadır. İnkaya köyü dağ yolu üzerinde olması, Bursa'nın kuşbakışı izlenebilmesi ve tarihi Çınar ağacı nedeniyle turistlerin ilgisini çekmektedir. Gököz köyünde ise Gököz Göleti ve Mahremşah Yaylası'nın varlığı, Uludağ manzarasına hâkim olması ve sessiz, sakin bir köy olması nedeniyle turistlerin ilgisini çeken yerlerden birisidir. Baraklı Göleti, Soğukpınar' da bulunan Aras Şelalesi ve Ketenlik Yaylası, Dağdibi Göleti doğaseverlerin, fotoğrafçıların kamp, gezi, piknik yapmak gibi nedenlerle tercih ettiği yerlerdendir. Diğer köylere nazaran bu köylerde turist yoğunluğu fazladır.

4.9. Köylerde Bulunan Turizm Türü ve Konaklama Tipleri

Köy envanter fişi başlıklarından biri olan turizm türü 6 başlık altında ele alınmıştır. Bunlar: sağlık, köy, inanç, yayla, doğa ve tarım turizmidir. Turizmin yapıldığı köylerde insanların konaklama tipi de değerlendirilmiş ve başlıklar halinde ifade edilmiştir. İncelemelere göre köylere gününbirlik uğramak, kamp yapmak, köyden birisinin kiraladığı evde kalmak veya otelde kalmak seçenekleri oluşturulmuştur.

Konaklama tipleri incelenirken köylerde bulunan oteller, bungalov evler, kamp alanları araştırılmış; “*Airbnb*” adlı konaklama sitesinden kendi köy evlerini veya villalarını kiralayan köylerin varlığı tespit edilmiştir.

Araştırmalar sonucunda envanter fişlerinde bulunan bilgiler harita üzerinde turizm türü ve konaklama tipleri adlı iki lejant oluşturularak köyler üzerinde gösterilmiştir (Ek 2.13).

Harita üzerindeki köyler incelendiğinde 26 köyden 19'unda doğa turizminin yapıldığı görülmektedir. 4 köyde inanç turizmi, herhangi 2 köyde yayla ve köy; herhangi 1 köyde de sağlık ve tarım turizmi yapılmaktadır. Bazı köylerde birden fazla turizm türünün yapıldığı gözlemlenmiştir. Misi köyünde köy, doğa ve tarım turizmi; Kirazlı ve Harmanalanı köyünde doğa ve inanç turizmi; Soğukpınar köyünde doğa ve yayla turizmi, Gököz köyünde ise yayla, doğa ve köy turizmi yapılmaktadır (Ek 2.13).

Şekil 4. 32. Kirazlı köyünde bulunan Dolu Baba Türbesi (A) ve Dedeler köyünde bulunan Şeyh Selahattin Buhari Türbesi'nde (B) adak adanıp yağmur duaları yapılmaktadır (Fotoğraf A: [URL 4. 3.](#), Fotoğraf B: Arslanoğlu, 2021).

Konaklama türü incelendiğinde köylerde genellikle doğa ile iç içe olmak, şehirden uzaklaşmak, piknik yapmak vb. nedenlerle günübirlik geziler yapıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla kamp, köy evi ve otel takip etmektedir. Misi, Hüseyinalan, Tuzaklı, Soğukpınar, Dağdibi, Büyükdelliler ve Gököz köylerinde insanlar kamp yapmak için uygun alanlar bulmaktadır (Ek 2.13).

Şekil 4. 33. Gököz Göleti (A) ve Dağdibi (B) 'nde kamp alanlarında kamp yapmak (Fotoğraf A: [URL 4. 4.](#), Fotoğraf B: [URL 4. 5.](#))

İnkaya, Yiğitali ve Hüseyinalan köylerindeki bazı insanlar evininin bir veya birkaç odasını konaklamaya açmakta ve gelir elde etmektedir.

Misi köyünde eski geleneksel evlerin dönüştürüldüğü oteller; Gököz köyünde turistlerin kalıp konaklayacağı bungalov evler bulunmaktadır.

Şekil 4. 34. Misi köy evlerinde (A) ve Gököz bungalov evlerde konaklama (B) (A: [URL 4. 6.](#), B: [URL 4. 7.](#))

4.10. Dağ Köylerinin Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi

Dağ köyleri bulundurdıkları peyzajları, geleneksel mimarileri, kültürleri, somut ve soyut değerleriyle korunması gerekli alanlardır. Bu alanların literatüre kazandırılarak, envanterlerinin oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki bölümlerde köylerin barındırdığı değerler, sorunlar, potansiyel ve tehditler aktarılarak köylerin korunması için literatürden de faydalanılarak koruma önerileri geliştirilecektir.

4.10.1. Değerler

Dağ köyleri farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Her köy özünde barındırdığı farklı değerleriyle ön plana çıkmaktadır. Köy incelemeleri sonucunda köylerin barındırdığı

değerler doğal, bakı/ manzara, kültürel ve somut olmayan değerler, kırsal değerler, mimari ve ekonomik değer başlıkları altında incelenmiştir.

- **Doğal değerler**

Uludağ köyleri barındırdığı dere, dağ, yayla, şelale, mesire gibi zengin doğal alanlara sahiptir. Misi köyünün içinden geçen Nilüfer Çayı ve çevresindeki ağaç dokuları dikkat çekici doğal güzelliklerdendir. İnkaya köyünde bulunan 600 yıllık Çınar Ağacı zamana karşı hala ayakta duran geçmiş ile günümüz arasında köprü kuran, yerleşimin oluşmasında önemli etkiye sahiptir. Hüseyinalan köyü piknik alanı, Tuzaklı köyü piknik alanı ve mesireleri, Kirazlı köyü piknik alanı ve yaylaları, Mürseller köyü mesire alanları, Bağlı piknik alanı, Soğukpınar köyü Ketenlik Yaylası ve Aras Şelalesi, Büyükdelliler, Küçükdeliller piknik alanları, Dağdibi Göleti, Baraklı Göleti, Gököz köyünde bulunan Mahremşah Yaylası ve Gököz Göleti, Dedeler köyünde bulunan Dede Bahçesi önemli doğal alanlardandır (Ek 2.10).

- **Bakı / manzara değeri**

Kırsal alanlar içinde barındırdığı mimari dokusuyla uyumlu ve bütünlük oluşturduğu küçük yerleşim yerlerini çevreleyen tepelerden, dağlardan oluşabilmektedir. Bu tepeler ve dağlar kimi yerlerde üzüm bağları, zeytin ağaçları, kiraz bahçeleri kimi yerlerde korunmuş orman dokusuyla gerçek mimari cevherler içeren alanlar olabilmektedir. Bu alanlar insanlara eşsiz bir manzara karşısında seyir zevki veren kültürel peyzajlardır (Agriturismo Italia, b.t.). Bu kapsamda Uludağ eteğinde bulunan kırsal yerleşimler de farklı manzara ve bakı noktalarına sahip değerler içermektedir. Bağlı, Soğukpınar, Güneybudaklar, Büyükdelliler, Küçükdeliller, Epçeler, Dağdibi, Pınarcık, Gököz ve Delice köyleri eşsiz Uludağ manzarasına sahip köylerdir. İnkaya ve Yiğitali köyleri Bursa Ovası manzarasına hâkim olan köylerdendir. Tuzaklı, Mürseller, Güneybudaklar, Dağdibi, Baraklı ve Gököz köyleri sahip olduğu su manzaralarıyla diğer birçok köy ise dağ manzaralarıyla öne çıkmaktadır (Ek 2.10).

Bazı kırsal yerleşimler sahip oldukları manzaralara karşı peyzajı şekillendirilerek seyir terasları oluşturmuştur. Bu teraslar da önemli bakı değeri oluşturmaktadır. Mürseller,

Bağlı, Güneybayır, Yiğitalı ve Dedeler köyünde bulunan seyir teraslarında farklı köy manzaraları izlenilmektedir (Ek 2.10).

- **Kültürel ve somut olmayan değerler**

UNESCO (1982) 'ya göre en geniş anlamı ile kültür “bir toplumu ya da toplumsal bir gurubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bölüm ve sadece bilim ve edebiyat değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu” dur. İnsanın düşünme biçimi, duyduğu, yaptığı, istediği, insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü, değerlerini, isteklerini nasıl düzenlediği hususları da kültürün öğelerini oluşturmaktadır (Barış ve Ece, 2015). Kültürün özü, tanımlayıcısı, o kültürün sahip olduğu değerlerdir. Değerler toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini özetle nasıl yaşanılması gerektiğini belirtmektedir. Bir toplumun sahip olduğu kültürel değerler, kuşaklar öncesinden, aynı kültüre üye bireyler tarafından, korunarak aktarılan gelenek, görenek, âdet ve uygulamalar, inanışlar insan yaşamını doğumdan ölüme kadar yönlendirmektedir (Barış ve Ece, 2015). Bu kapsamda kültürel peyzaj doğal bir alanın yaşayış, gelenek, görenek ve inanışlara göre kültüre edilip dönüştürülmesinden oluşmaktadır. Bu nedenle insan yaşamında kültürel değerlerin önemi büyük olmaktadır. Her alan kendine özgü kültürel değerler barındırmakta ve bunu yaşadığı yere aktararak, nesilden nesile devamlılığını sağlamaktadır.

Farklı kültürlere ev sahipliği yapan Uludağ köyleri günümüzde bu kültürlere ait bazı gelenek ve göreneklerin sürdürülüyor olması veya bu kültürlere ait referanslar taşıyor olması açısından önem taşımaktadır. Köylerin günlük yaşamında ve geleneksel dokusunda da geçmiş kırsal, sosyal ve kültürel yaşama ait referanslara rastlamak mümkündür. Birçok köyde bulunan türbeler, şifalı olduğu düşünülen sular özenle korunmaktadır. Köy halkı yağmur duaları, Hıdırellez kutlamaları, bayramlar, asker uğurlamaları, düğün törenleri vb. gibi günlerde bir araya gelerek birlik ve beraberlik içinde yaşamaktadır (Bölüm 3.4).

Sahip olduğu yöresel kıyafetler, türküler, maniler, oyunlar, yapılan mimari yapıların yapım tekniği, usta-çırak ilişkileri, deneyimin kuşaktan kuşağa aktarılması, inanışlar

köylerin somut olmayan değerlerini oluşturmaktadır. Örneğin Dedeler köyü şifa verdiği düşünülen Asa Çeşmesi ve ağaç kesilmesi durumunda köylünün kötü etkileneceği inancına dayanarak korunan Dede Çamlığı geçmişten günümüze gelen inanışla korunmuş bir kültürel peyzajdır.

- **Çevresel (kırsal) değerler**

Uludağ eteğinde bulunan kırsal yerleşimlerin bulunduğu coğrafyanın konumu, geçmişin izlerini barındırması, belirli tarım tekniklerinin kullanılması, doğal alanları, üretim peyzajı, gelenek ve görenekleri, mimari yapım teknikleri gibi somut ve somut olmayan değerleriyle kendine özgü alanlardır. Yerleşim ve yerleşimi çevreleyen tarım arazileri (üretim peyzajı); topoğrafya, bitki örtüsü, akarsu vb. gibi etkenlerle değişiklik göstermekte ve farklı peyzaj karakterleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yerleşimler doğal ve yapılı çevresiyle beraber düşünülerek bütüncül koruma kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çeliker ve Güler (2021)'e göre tarımsal üretim ve hayvancılık, kültürel kimliği şekillendiren ve kırsal peyzajı zenginleştiren önemli bir değerdir. Kırsal dokuda üretim ile ilgili fabrika, depo, işlik gibi geleneksel yapı türleri ile kırsal mimarlık mirası zenginleştirmektedir. Bu bağlamda Soğukpınar köyü tarım arazileri Uludağ Milli Park sınırları içerisinde bulunmaktadır. Köyden Uludağ ve eteklerine, Aras Şelalesi ve Ketenlik Yaylası'na yürüyüş yapılabilmektedir. Ayrıca barındırdığı sıralı tarım arazileri ile de dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Karaislah köyünde de köy yerleşiminin devamında bulunan sıralı tarım arazileri köylerin öne çıkan değerlerini oluşturmaktadır. Düz topoğrafyaya sahip olan Büyükdelliler, Küçükdelliler, Epçeler, Dağdibi gibi köylerde yerleşimden üretim peyzajı olan tarım arazilerine doğrudan ulaşım sağlanmaktadır (Ek 2.7, 2.8). Bu özellikleriyle değer oluşturan köyler yerleşim ve çevresiyle birlikte düşünülerek bütüncül koruma yaklaşımları geliştirilmelidir.

- **Mimari değer**

Uludağ eteğindeki kırsal yerleşimler geleneksel yapılı çevresi, tarım ve orman alanları ile bir bütün olarak tarihi kırsal peyzajı oluşturmaktadır. Yerleşim dokusu; geleneksel yapılar, kırsal yaşama referans veren ambar, samanlık, ahır, gibi yardımcı yapılardan

oluşmakta olup bunun yanı sıra çeşme, cami, okul, kooperatif, köy kahvesi ve ticari işlevli yapılar, yeni konutlar da yerleşim dokusunda görülen yapı türlerini oluşturmaktadır.

Geleneksel konutlar; coğrafi özellikler, kültürel yaşam, geleneksel yapı ve malzeme bilgisi doğrultusunda şekillendirilmiştir. Yapı malzemesi olarak yörede bulunan taş, ahşap, kerpiç sıva tercih edilmiş olup konutlar genellikle zemin +1 olacak şekilde inşa edilmiştir. Geleneksel yapılarda cephe tipolojileri; iklim, topografya, güneşlenme, manzara ve hâkim rüzgâr yönü, geleneksel yapıım tekniği ve kültürel yaşam doğrultusunda biçimlenmiştir (Bölüm 3.4, Ek 1).

Geleneksel yapılar geçmişten günümüze bir toplumun sosyo kültürel öğelerini yansıtmakta, kültürle ilgili bilgi vermektedir. Geleneksel yapıım teknikleri kullanarak inşa edilen yapılar günümüz konut üretimi için de bilgi sağlamaktadır. Bu yapıların belgelenmesi, korunması için çalışmaların yapılması gerekmektedir.

- **Ekonomik (kooperatifler, turistik işletmeler, üretim tesisleri) değer**

Toplum tarafından bir gereksinmesini karşılamak üzere kullanılıyor olan yapılar, işlevsel değerini temelini oluşturmaktadır. Kırsal yerleşimlerde de köyün kalkınması, istihdam sağlanması için oluşturulan yapılar önem ve değer taşımaktadır. Bu yapılardan birisi olan kooperatifler özünde barındırdığı dayanışma ile tarım alanlarında üretilen ürünlerin pazarlamasını sağlayarak tarımın devamlılığına katkı sağlamaktadır. Kooperatifler aracılığıyla köy halkına ormancılık, piknik alanı temizliği, bakımı, kerestecilik vb. gibi alanlarda köy halkına istihdam sağlanarak göçün önüne geçilebilmektedir. Buna örnek oluşturan bir köy olan Soğukpınar' da bulunan S.S. Soğukpınar Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi 'nde çevre köylerden gelen ürünler ve gıdalar toplanarak satışı sağlanmakta, ormancılık faaliyetlerinden elde edilen gelir köy halkı tarafından paylaşılmakta ve köyde bulunan 50 kişiye istihdam sağlanmaktadır. Ayrıca köyde bulunan Karacakaya Su Fabrikası da köy halkı için istihdam oluşturmaktadır. Çaybaşı köyünde bulunan soda fabrikalarında da Çaybaşı ve civar köylerden gelenler çalışarak geçimini sağlamaktadır. Misi, İnkaya köylerinde bulunan hediyelik eşya, geleneksel gıda vb. gibi küçük çaplı turistik işletmeler de köy halkına ekonomik gelir sağlamaktadır.

4.10.2. Sorunlar

Kırsal alanlar barındırdığı değerler bütününde birçok sorun yaşamaktadır. Özellikle kırsaldan kente olan göçler yıllar içinde kırsalın insansızlaşmasına ve ekonominin çökmesine neden olmaktadır. Bu nedenle sosyal ve teknik altyapının yetersiz olduğu kırsal alanlar yaşlı nüfusun yaşadığı yerler haline gelmekte ve üretim azalmaktadır (ÇEKÜL, 2013). Bölüm 4.2' de aktarıldığı üzere Uludağ köylerinde de benzer durum yaşanmakta olup köylerde en önemli problem köydeki nüfusun ve tarımın azalmasıdır. Yeterli iş gücü olmayan köyler göç vererek köylerin sürdürülebilirliği tehlike altına girmektedir. Köylerde bulunan su sorunu, kooperatiflerin etkin çalışmaması, tarımda girdilerin fazla olması, gençlerin tarımdan uzaklaşarak fabrikalarda çalışmak istemesi, üretilen ürünün aracılarla satılması ve doğrudan tüketiciye ulaşmaması tarımın gerilemesine sebep olmaktadır (Şekil 4.6, 4.7, Ek 2.3). Yaşanan sorunlar neticesinde köyde bulunan kültürel değerler terk edilmekte, yöresel mimari yapılar kullanılmamakta, yapılan yanlış onarımlarla özgün nitelikler kaybedilmekte ve soyut ve somut miras olan bu köyler yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır (Bölüm 4.7, Şekil 4.28, 4.30, Ek 2.11).

Diğer sorunlardan biri de turizmle öne çıkmış bazı köylerin doğru değerlendirilememesidir. Bu köylerden biri olan Sit alanı olan Misi köyü üzerine birçok çalışma yapılmış ve köyde bulunan yapıların çoğu tescillenmiştir. Tescilli yapılar yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılmıştır. Yeni yapılacak yapılar için belirli yapılaşma koşulları getirilmiştir. Köy şehre yakın olması, birçok doğal ve tarihi güzellik barındırmasına rağmen gelen turistler çok fazla vakit geçirememekte, sosyalleşme alanları olmadığından kısa süreliğine uğranan bir yer olmaktadır. Yeniden işlevlendirilen yapılar etkin olarak kullanılamamaktadır. Kış turizminin etkin olduğu Hüseyinalan köyü ise kırsal soylulaşma yaşayarak köy olmaktan çıkmış tamamen tatil beldesi haline dönüşmüştür. Burada yaşayan nüfusun çoğunluğunu dışarıdan gelen kişiler oluşturmaktadır. Benzer durum Süleymaniye köyünde de yaşanmaya başlamıştır. Yerleşimin bir kısmını köylüler oluştururken bir kısmını dışarıdan gelenler oluşturmaktadır. Geleneksel yapı azalmış olup, somut olmayan miras da yavaş yavaş terk edilmektedir (Bölüm 4.7, Ek 2.11). Bu nedenle kırsal yerleşimler üzerine doğru

tespitlerin yapılıp planlama, yönetim ve sürecin etkin ve doğru kullanımı gerekmektedir.

4.10.3. Potansiyeller

Uludağ; şehre yakın olması, havası, bitki örtüsü, kış turizmi için en uygun koşulların bulunması gibi nedenlerle eteklerinde bulunan köyler için en büyük potansiyel değere sahip bir dağdır (Bölüm 3.3). Uludağ'ın varlığının kırsal yerleşimler için doğru bir şekilde kullanılması, köylerin sürdürülebilirliği için Uludağ'ı da entegre ederek senaryoların oluşturulması gerekmektedir. Buna örnek olarak gelen turistlere köylerin de tanıtımı yapılarak, bazı köyleri konaklamaya açmak, turizmi dört mevsime yayarak kırsalda karşılıklı iletişim ve dayanışmayla tarımı öne çıkarıp güçlendirmek örnek olarak verilebilir. Kıvılcım Çorakbaş ve Bektöre (2022)' ye göre Uludağ'ı bir ağ gibi çevreleyen dağ köylerinin de kış turizminin bir parçası haline gelmemiş olması dikkat çekicidir. Bu dağ köylerindeki geleneksel konut mimarisi örnekleri, anıtlar ve doğal ürünler kırsal turizm için önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak köyler dağdaki turistik yollara bağlı olmamakla birlikte yakın zamandaki gelecek vizyonu ve kalkınma senaryolarının bir parçası olarak da bir çalışma yapılmamıştır (Bölüm 4.8, Ek 2.12.)

Bölüm 4.2, 4.3, 4.6'da aktarıldığı üzere köyler barındırdığı seyir terasları, dağ manzaraları, yeşil peyzajı, geleneksel konutları, samanlıkları, ambarları, gölet ve dereleri, mesire alanları, yaylaları, üretim peyzajları ile büyük potansiyel barındırmaktadır (Ek 2.10). Köylerin sürdürülebilirliği için yapılan çalışma, planlama ve senaryolara göre bu alanların da değerlendirilmesi yöre halkına ve çevreye katkı sağlayacaktır.

4.10.4. Tehditler

Köylerde yaşanan sorunlar nedeniyle mimari miras kaybı, kimliksiz yerleşimlerin oluşması, kültürel aktarımın kesilmesi, kültürel çeşitliliğin ve yerel kimliğin kaybolması, ekonomik sorunların oluşması, tarım ve hayvancılığın yok olması, köylerin boşalması olası tehditler arasındadır (ÇEKÜL, 2013).

Özellikle son yıllarda Uludağ köylerinde yaşanan susuzluk, tarımda girdilerin artması, ekonomik sorunlar, gençlerin şehirde yaşama isteği vb. nedenler kırsalda hayvancılığın

çok azalmasına hatta bazı köylerde tükenmesine neden olmuş; tarım ise köylerde yavaş yavaş azalmaya başlamıştır (Bölüm 4.1, 4.2, Ek 2.2, 2.3) Köylerde yapılan gabariye uymayan hantal betonarme yapılar köy silüetine zarar vermekte, köy dokusunu bozmaktadır. Gököz, Dedeler köylerinde bulunan âtil samanlıklar, diğer köylerde bulunan ambar, konut gibi geleneksel mimari yapılar ya işlevsizlik sonucu âtil kalıp yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta ya da yanlış müdahalelerle niteliksiz onarımlara maruz kalarak değer kaybı yaşamaktadır (Bölüm 4.7, Ek 2.11).

Bazı köyler tamamen kırsal olmaktan uzaklaşıp tatil beldesi haline gelerek kültürel aktarımın kesildiği, soyut ve somut değerlerin yitirildiği yerler haline gelmiştir. Bu örneklerden yola çıkarak köylerin yaşatılması için yapılan ve yürütülen çalışmalarda bu durumların da göz önünde bulundurularak senaryoların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca gelecekte turizme açılan köylerin plansız yapılaşma ve yoğunluk sonucu kırsala zarar vermesi olası tehditler arasında olduğu düşünülmeli ve çalışmalarda göz ardı edilmemelidir.

4.10.5. Köyler için öneriler

Uludağ köyleri barındırdığı değerler, potansiyeller, sorunlar ve tehditleri ele alınarak köylerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yerleşim ve çevresiyle beraber bütüncül koruma önerileri geliştirilmiştir.

- **Köylerin bütünlük yönetimine ilişkin görüşler**

Uludağ, 1961 yılında milli park ilan edilmiş 2009 yılında yapılan yönetmelik değişikliğine göre alan Mutlak Koruma Alanı, Sınırlı Kullanım Alanı ve Kontrollü Kullanım Alanı olmak üzere 3 bölgeye ayrılmıştır. Kullanım derecelerine göre yapılaşmaya izin verilen Milli Park içinde yer alan tesisler Mutlak Koruma Alanı dışında yer almaktadır. Turizm tesislerinin olduğu alanlar ise 1. ve 2. Gelişim Bölgeleri olarak bilinmektedir. 1. Gelişim Bölgesinde tüm yatırımlar tamamlanmış olup yeni tesislere izin verilmemektedir. Bu bölgede 17'si kamu yatırımı, 19'u özel olmak üzere toplam 36 konaklama ve dinlenme tesisi bulunmaktadır. 1986 yılında turizm alanı ilan edilen 2. Gelişim Bölgesinde ise 4 otel mevcuttur (Beki, 2001). Bölgenin yönetimi 18 Ocak 2023' te Resmî Gazete' de yayımlanan kararnameye göre Uludağ Alan Başkanlığı

adıylay yeni bir yönetim sistemi oluşturulmuş evre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğüne verilen görevler, Uludağ Alan Başkanlığı tarafından yerine getirilecektir (Uludağ Alanı Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 32085, 18.0.2023). Uludağ, 18 Ocak 2023 tarihinde Milli Park olma statüsünden çıkarılmıştır. Uludağ Alanı'nda korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin yapılacak her tür plan, proje, uygulama, iş ve işlemler bundan sonra, Uludağ Alan Komisyonu kararları uyarınca yürütülmesi kararlaştırılmış ve farklı birimler oluşturulmuştur. Őakar (2021) "Kapadokya Alanı Hakkında Kanun, Arka Planı ve Koruma Açısından Değerlendirilmesi" alışmasında Kapadokya'nın Mill Park statüsünden çıkarılıp Alan Başkanlığı'na devredilmesini eleştirmiştir. alışmasında oluşturulan birimlerin görev sürelerinin az olmasını olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirmiştir. Uludağ için de benzer durumlar geçerlidir. Oluşturulan birimlerde alanında yetkin mimar, mühendislerin çalıştırılması, karar verecek mercilerin bir arada olması olumlu olsa da komisyon üyelerinin görev sürelerinin 2 yıl olması olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Çünkü Alan Başkanı'nın korumayla ilişkili bir uzmanlık alanına sahip olması ve bölgeye ve konuya hakimiyeti açısından daha uzun süreli görev alabilmesi sağlanmalıdır.

Alan Başkanlığı çerçevesinde sınırlı bir alan çizilerek Uludağ ve çevresinin bütüncül koruma yaklaşımını ile korunabilmesi için Kanun'da sınırları belirlenen bu merkezi alanın dışında, bu alanla ilişkili olabilecek daha geniş bir alan tanımının daha yapılması ve Başkanlık bünyesinde yürütülecek koruma stratejileri ve politikalarının, alanı bu geniş erveden ele alacak Şekilde kurgulanması gerekmektedir. Çünkü günümüzde de dağ ile etkileşiminin zayıf olduğu Uludağ eteğindeki kırsal yerleşimler çeşitli doğal alanları, flora, fauna, mimari, gelenek ve görenekleriyle çeşitli kültürel peyzaj tipolojileri barındırmaktadır. Bu köylerden biri olan Soğukpınar köyü Uludağ' a en yakın köy olmasının yanında köyün bazı alanları Milli Park sınırları içinde kalmaktadır. Bu nedenle Alan Başkanlığı çerçevesinde oluşturulan sınırların yeniden yorumlanması, Uludağ ve köylerin birlikte değerlendirilerek koruma senaryolarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Bursa'da Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Doğader, Türkiye Ormanılar Derneği Bursa Şube Temsilciliği, Tarım Orkam-Sen Bursa Şube Başkanlığı, Bursa

Akademik Odalar Birliği Dönem Sözcülüğü ve Bursa Barosu tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gelen Uludağ Alan Başkanlığı Yasa Taslağı ile ilgili olarak Şunları söylemiştir:

“Flora ve faunası, endemik bitki türleri, gölleri, buzulları vb. gibi (Bölüm 3.3) birçok özelliği ve güzelliği ile kış ve yaz aylarında ilgi gören Uludağ'ın yıllık ortalama ziyaretçi sayısı yaklaşık iki milyondur. Bursa'mızın içme su kaynaklarının tamamına yakınına barındıran, su ihtiyacını karşılayan su kaynaklarına sahiptir. Güzellikleri anlatılmakla bitmeyen bu doğa cenneti, kurulması düşünölen Alan Başkanlığı ile büyük ölçüde tahrip edilecek ve geri dönüşü olmayan sonuçlar doğuracaktır. Alan Başkanlığı için hazırlanan kanun teklifinde belirtilen komisyon ve danışma kurulunda yer alacak üyeler ağırlıklı olarak turizm ve ticaret sektörü temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu komisyonun alanda yapacağı uygulamaların Uludağ'ı korumaya yönelik olmayacağı açıktır. Alan Başkanlığı ile yönetme biçiminin olumsuz örnekleri Kapadokya'da görölmektedir. Uludağ Milli Parkı'nın endemik türlerinin ağırlıklı olarak bulunduğu 2100 hektarlık bölümünün yönetimi, kurulması istenen Alan Başkanlığı'na devredilecek ve bu alanda Milli Park Yasa'ları uygulanamayacaktır. AlaŐ başkanlığının içerisindeki Hazine ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının mal varlıkları üzerinde tam yetkili olması, bu sınırlar içerisindeki gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz mallar ile tesisleri kamulaştırma yetkisine sahip olması, burada yapılacak her tür ve ölçekte planların hazırlanması, uygulanması ve buna benzer daha nice kararların alınması ve uygulanması yetkileri ile donatılmış Alan Başkanlığı projesinin, Uludağ Milli Parkı'na çok büyük zararlar vereceği aşıkardır. Bu alanda yapılacak yeni otel zincirleri, yeni yerleşim yerleri, otoparklar, yeni yollar ve artacak nüfus, mevcut doğal dokuya büyük zararlar verecektir. Bursa'mızı besleyen su kaynakları kirlenecek, endemik türler yok olacak, artacak yapılaşma sonucu bacalardan çıkan sıcaklık, Uludağ'ın kış aylarındaki ortalama isı değerini olumsuz yönde deđiŐtirecektir. Bu nedenlerle Uludağ'da, Alan Başkanlığı kurulmasının, Uludağ'ımıza ve dolayısıyla Bursa'mıza getireceği olumsuzluklar nedeniyle Uludağ'da Alan

Başkanlığı kurulmaması ve Milli Park olarak yönetilmeye devam edilmesi konusunu kamuoyuna saygı ile arz ederiz” (bursadabugün, 2022).

İklim değışikliklerinin havayı, bitkiyi, hayvanı kısacası doğanın tüm parçalarını çok etkilediği günümüzde; barındırdığı değerleriyle Uludağ’ın ve çevresindeki kırsal peyzajların doğru şekilde korunabilmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanması için alanında uzman kişilerin görüşleri ele alınarak yönetiminin sürdürülmesi gereklidir.

- **Doğal alanların bütüncül korumasına ilişkin öneriler**

Uludağ köyleri barındırdığı dere, dağ, yayla, şelale, mesire gibi zengin doğal alanlara sahiptir. Bu köylerden Misi köyünün içinden geçen Nilüfer Çayı ve çevresindeki ağaç dokuları, İnkaya köyünde bulunan 600 yıllık Çınar Ağacı, Hüseyinalan köyü piknik alanı, Tuzaklı köyü piknik alanı ve mesireleri, Kirazlı köyü piknik alanı ve yaylaları, Mürseller köyü mesire alanları, Bağlı piknik alanı, Soğukpınar köyü Ketenlik Yaylası ve Aras Şelalesi, Büyükdelliler, Küçükdeliller piknik alanları, Dağdibi Göleti, Baraklı Göleti, Gököz köyünde bulunan Mahremşah Yaylası ve Gököz Göleti, Dedeler köyünde bulunan Dede Bahçesi kırsal peyzajın parçalarını oluşturmaktadır. Erdem (2012)’ e göre kırsalın peyzaj yapısının oluşmasında arazinin topografyası, bitki örtüsü, su kaynakları gibi doğal etmenler etkili olmaktadır. Bu bağlamda kırsal peyzajın parçasını oluşturan bu alanların bütüncül korunmasının sağlanması gerekmektedir.

- **Somut ve somut olmayan değerleriyle köylerin Sit alanları önerisi ve yapıların tescillenmesi**

Farklı kültürlere ev sahipliği yapan Uludağ köyleri günümüzde bu kültürlere ait bazı gelenek ve göreneklerin sürdürülüyor olması veya bu kültürlere ait referanslar taşıyor olması açısından önem taşımaktadır. Sahip olduğu yöresel kıyafetler, türküler, maniler, oyunlar, yapılan mimari yapıların yapım tekniği, usta-çırak ilişkileri, deneyimin kuşaktan kuşağa aktarılması, inanışlar köylerin somut olmayan değerlerini oluştururken geleneksel yapılar, yerleşim biçimi, dokusu vb. somut değerlerini oluşturmaktadır. Bu iki değer birbirini tamamlamaktadır. Kültür mirasının korunabilmesi için her iki yapısal özelliğin bir arada düşünüldüğü kültür politikalarına gerek duyulmaktadır. Burada ne maddi kültürü, etrafında oluşan ritüellerden, pratiklerden, anlatma biçimlerinden, ne de

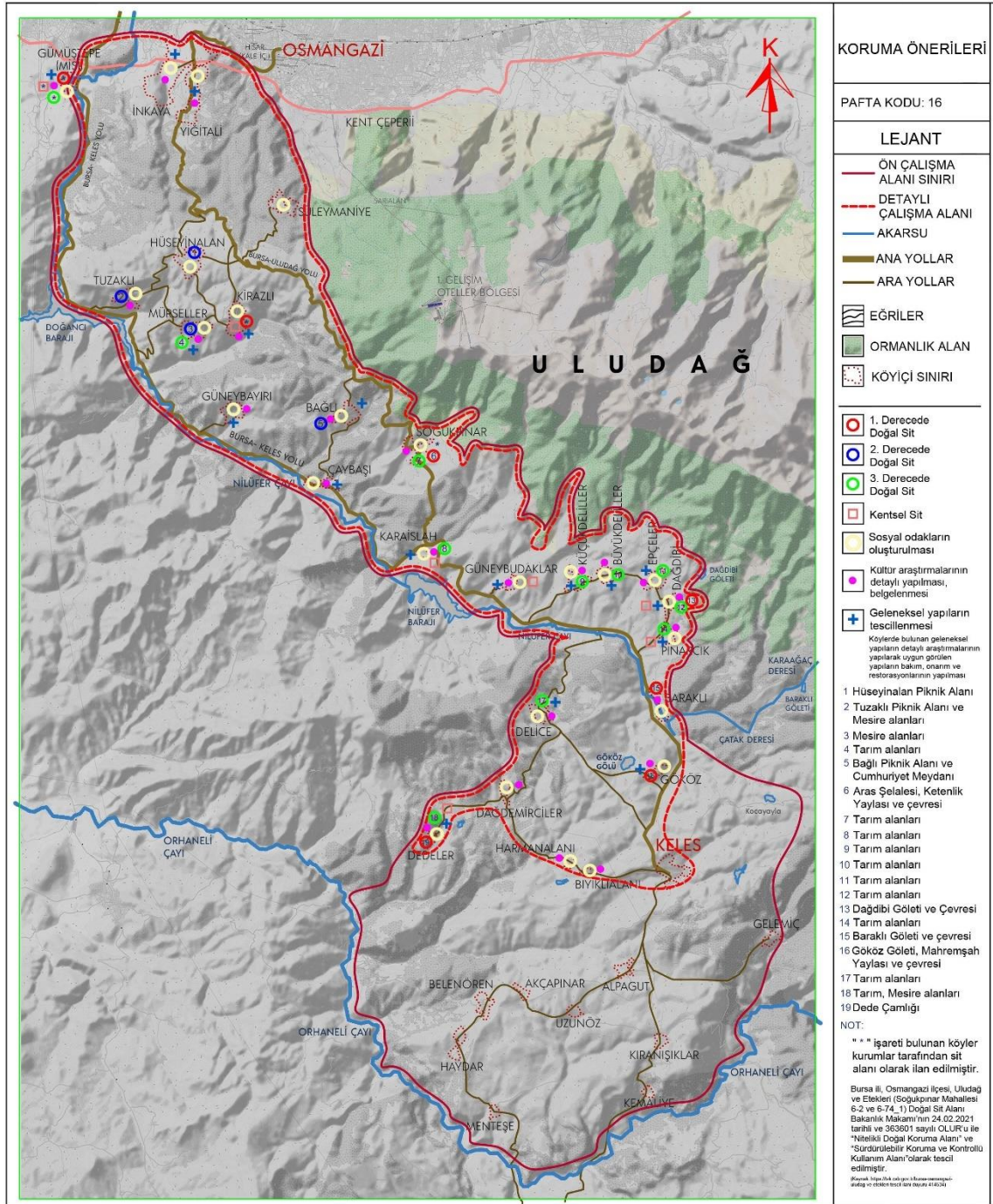
somut olmayan kültürel mirası maddi bağlamından soyutlayarak tam olarak kavramak mümkündür. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik bütünsel bir yaklaşım kültür mirası açısından önemli ve gereklidir. UNESCO Somut Olmayan Miras Temsili Listesi'ne kaydedilmelidir.

Bu bağlamda Bölüm 4.7' de köylerin doku bütünlüğüne yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çalışma sonucuna göre 23 köyden 7' sinin bütünlüğünü koruduğu, 6' sının kısmen bozulduğu, 10 tanesinin ise doku bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir. Köylerde giderek geleneksel yapılar azalmakta ve yok olmaktadır. Geleneksel yapıların yerini silüete uymayan betonarme yapılar almaya başlamıştır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında köy tanıtım rehberlerinin oluşturulması, doku bütünlüğü olan köylerin "kentsel" doğal sit alanı olarak ilan edilmesi, yapıların belgelenmesi, tescillenmesi, koruma ve alan yönetim planlarının hazırlanması, köylerin yaşatılması için yerel yönetim politikalarının bölgesel iş birliklerine yönelik hazırlanarak köyleri bölgeler içinde odaklar olarak değerlendirip bölgesel ölçekte stratejiler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Şekil 4.36, Ek 2.16). Bu kapsamda bütünlüğünü koruyan köylerden Kirazlı doğal sit alanı içerisinde kalmaktadır. Karaislah, Güneybudaklar, Dağdibi, Pınarcık ve Dedeler köyleri kentsel sit alanı olarak önerilmekte olup çevrelerinde bulunan tarım arazileri de bütüncül koruma kapsamında değerlendirilmelidir. Köylerde bulunan geleneksel yapılar araştırma ve belgelemelerle tescillenmelidir. Bütünlüğün kısmen bozulduğu köylerde ise geleneksel yapıların belgelenmesi, tescillenmesi ve koruma önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

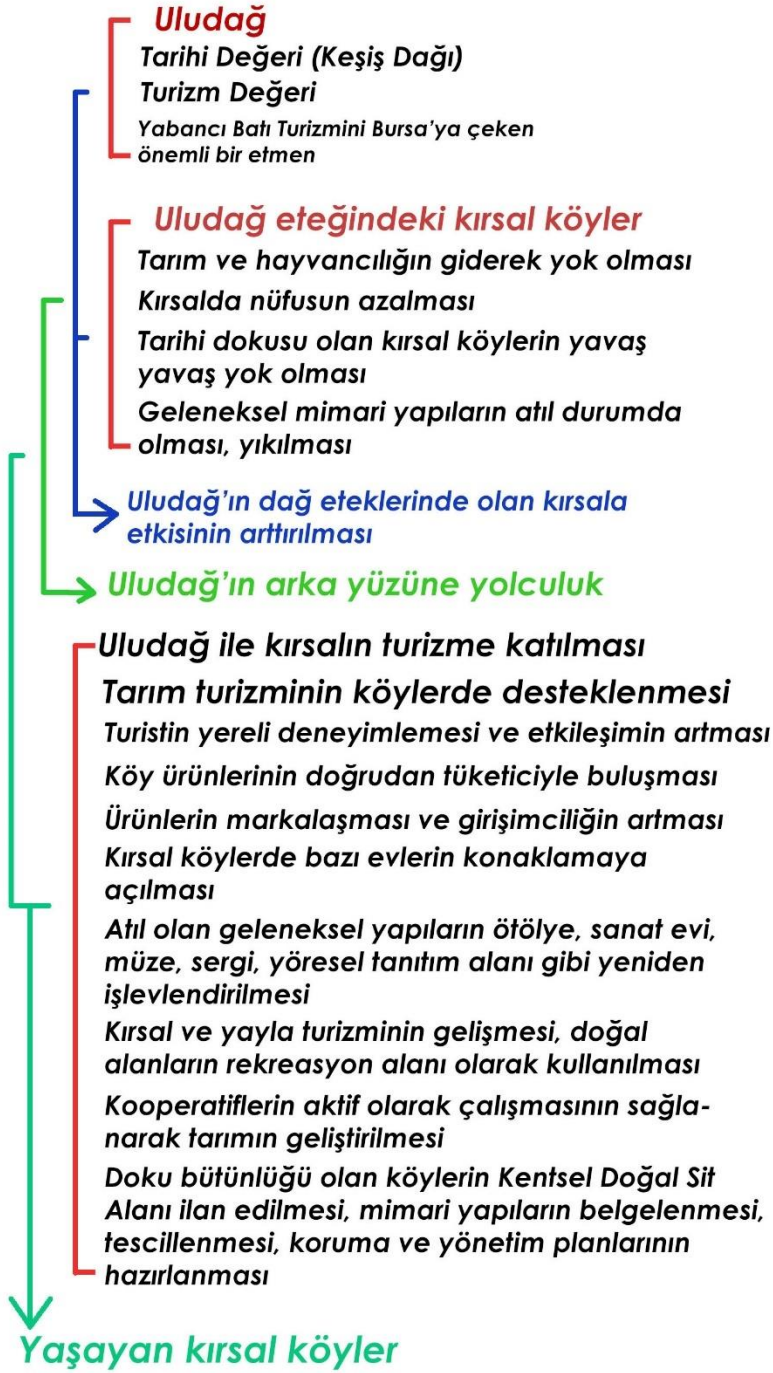
Bütünlüğü bozulan kırsal yerleşimlerde hala kültür, gelenek, görenek, tarım devamlılığı bulunmaktadır. Bu köylerin yeni yapılaşma şartları yasalarca tanzim edilerek kırsallığın sürdürülebilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Hüseyinalan köyü tamamen kırsal yerleşim olmaktan çıkıp tatil beldesi haline gelmiş kırsal soylulaşma yaşamış bir köydür. Köyde her ne kadar imarlı yapı bulunsa da gelecek kültürel aktarımın kesildiği, soyut ve somut değerlerin yitirildiği yer haline gelmiştir. Bu örneklerden yola çıkarak köylerin yaşatılması için yapılan ve yürütülen çalışmalarda bu durumların da göz önünde bulundurularak senaryoların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca gelecekte turizme açılan köylerin plansız yapılaşma ve yoğunluk

sonucu kırsala zarar vermesi olası tehditler arasında olduğu düşünülmeli ve çalışmalarda göz ardı edilmemelidir.

Şekil 4. 36. Köylere yönelik koruma önerileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Şekil 4. 37. Kırsal yerleşimlerin korunması için geliştirilen önerilere yönelik şema (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

- **Tarım turizmi ve korumanın geliştirilmesi için öneriler**

ÇEKÜL Kırsal Miras Programı kapsamında 2020 yılında Kırsal Mirasın İzinde adlı çalışmada farklı kırsal yerleşimleri incelemiş ve saha çalışmaları, köylerin nasıl yaşatılabileceğine dair önemli çıkarımlar yapılmasına imkân tanımıştır. ÇEKÜL (2020)'e göre, yapıların sadece kabuğunu değil, içindeki yaşamı da koruyarak kültürel mirası yaşatabileceğimiz TKB'de vurgulanan koruma ilkelerinin başında gelmektedir. Yaşayan ve korunan köyler iyi restorasyon projeleri değil, iyi “dayanışma” örnekleri sergilemektedir. Köylerin yaşatılması için köy yaşamının, kültürünün, dayanışma ve imecenin yaşatılması gerekmektedir (ÇEKÜL, 2020).

ÇEKÜL (2020) rapor sonucuna göre kırsalda üretilen ürünlerin doğrudan tüketiciye ulaştığı bağlantıları içeren köyler, kooperatif ve hemşerilik ilişkisine bağlı tarımın desteklendiği köyler, tarım turizmi gibi deneyime dayalı köylü ve turistlerin doğrudan ilişkisi içinde olduğu, gelen misafirin yereli deneyimlediği, sosyal donatıların geliştiği, bellek mekân ilişkisinin korunduğu köyler özünde dayanışmacı bir yaklaşım barındırmaktadır.

Bölüm 2.7.' de aktarıldığı üzere tarım turizmiyle buğdayın ekmeğe dönüşümü, süt üretimi, çiftlik hayvanlarının tanınması, kırsal peyzajın ve doğanın keşfi, geçmişin gelenek, görenek ve ritüellerine yerinde tanık olmak gibi farklı aktiviteler yapılabilmekte ve kırsalla doğrudan ilişki kurulabilmektedir.

Metin ve vd. (2017)' ye göre tarım turizmi temelinde küçük çiftliklerden oluşmakta ve yerel halka ek gelir sağlamaktadır. Turistler tarafından köylünün bahçe, bağ, tarla, kümes, ahır vb. tarımsal üretim alanlarıyla küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, çiftlik içerisinde konaklamak, günlük yürütülen işlere katılım sağlamak, bazen eğitim bazen de alışveriş yapmak, eğlenmek gibi aktivitelerin bir veya birkaçını kapsamaktadır.

Zengin ve Savgın, (2016)' a göre dünyada farklı ülkelerde uygulama alanı bulunan tarım turizmi kırdan kente göçün önlenmesi, kırsal işsizliğin çözümlenmesi, kırdaki yaşayan kesimlere ekonomik katkılar sağlaması, doğal kaynaklar vb. gibi çevresel değerlerin koruma altına alınması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlamaktadır.

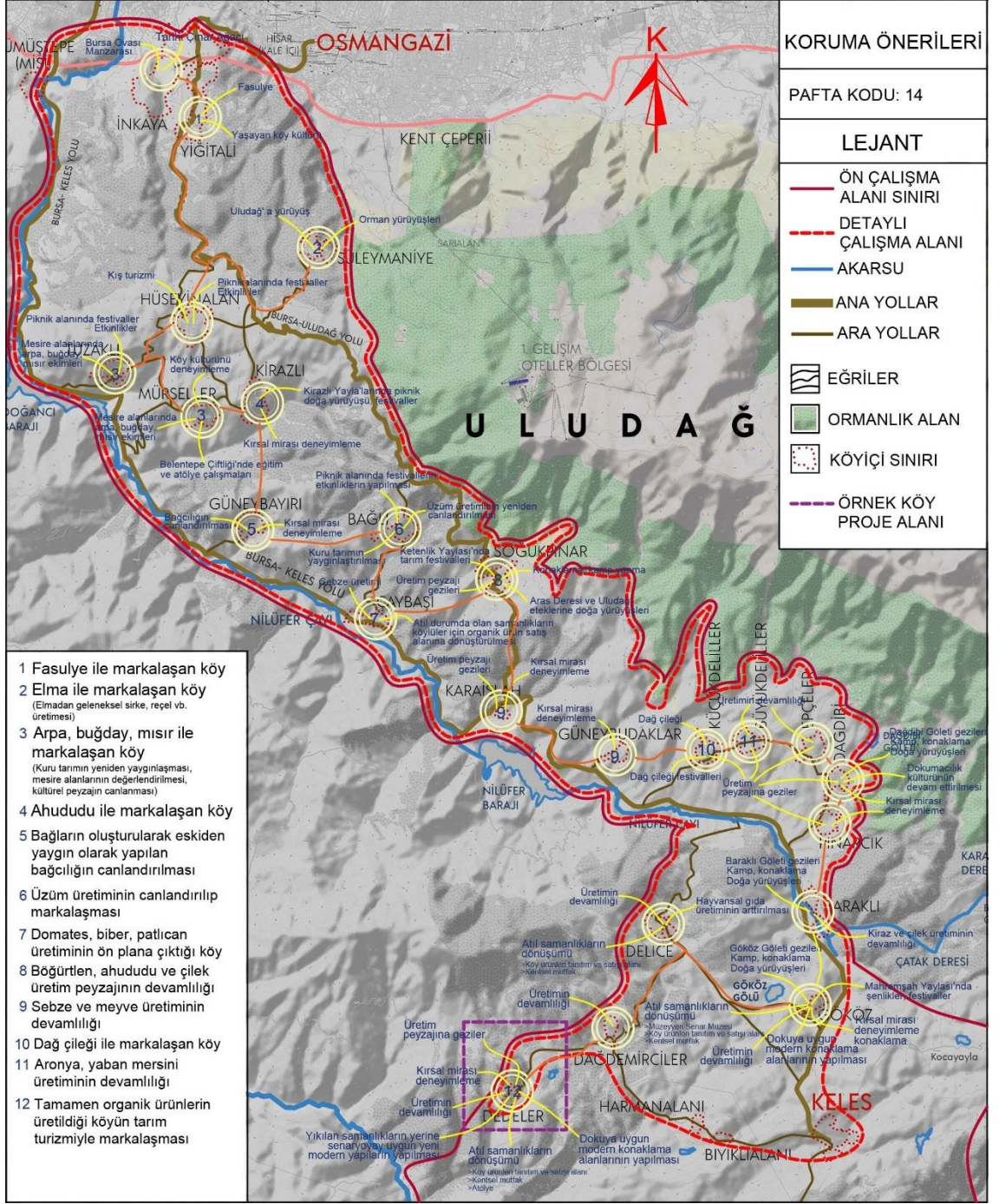
Kırsal alanların tepelik ve dağlık kesimlerinin büyük bir yüzdesinde geniş araziler ve ağır mekanikleştirilmiş üretim sistemleri gerektiren büyük ölçekli tarım gelişmemiştir. Tarım turizmi bu kırsal alanlarda küçük ölçekli üretim sistemlerini, çevre ile entegrasyonu, doğayla etkileşimi, öğrenmeyi, peyzajın ve tarihin korunmasını, sürdürülebilirliğini desteklemektedir (Agriturismo Italia, b.t.).

Tarım turizmi tarımı desteklemesi, üretici ve tüketiciyi doğrudan buluşturması, gelen turistlerin yereli deneyimlediği, kırsalda bulunan doğal alanların deneyimlendiği, kırsalda yetişen ürünlerin yapılan çalışmalarla markalaşarak yerel halka katkı sağlamasıyla özünde dayanışmayı barındırması nedeniyle önemli bir koruma yaklaşımı olmaktadır. Bu nedenle köylerde tarım turizmini desteklemek ve gerekli çalışmalar yapmak gerekmektedir.

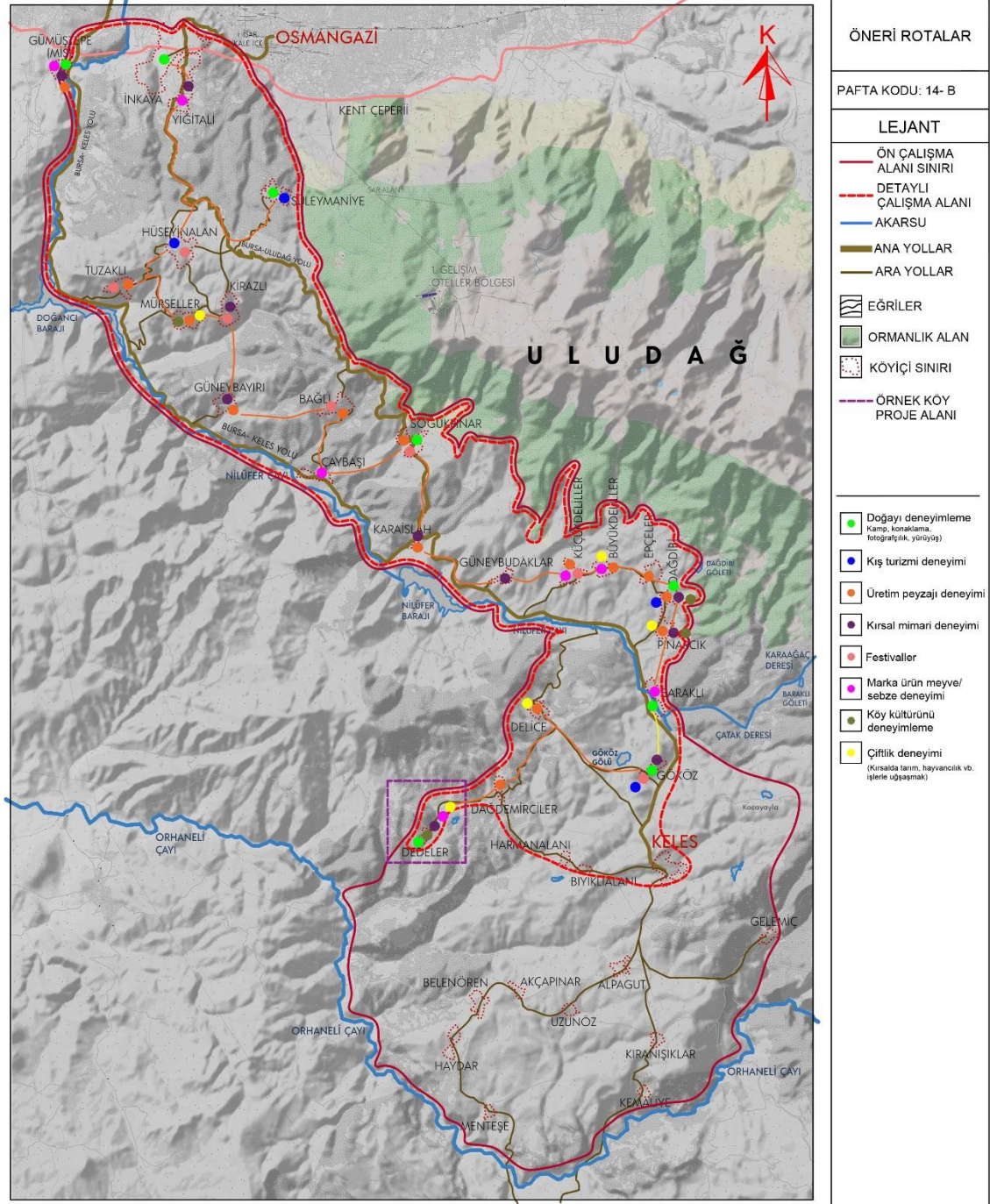
Bu kapsamda Uludağ eteğinde bulunan köylerde giderek azalan tarımın canlanması gerekmektedir. Tarımın devamlılığı sağlanan köylerde kırsal yaşam devam edecek, gelenek, görenek, kültür ve mimarı mirasın da canlılığı, sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

Alan yönetim planındaki stratejik hedefler bağlamında korumaya hizmet edebilecek turizm yönetiminin planlanması ve tarım turizmi ve benzeri türlerin teşvik edilmesi, buna bağlı olarak atıl durumda olan geleneksel evlerin bakım onarımını sağlayarak konaklamaya yeniden açılması, yeni yapılacak yapıların köyün silüeti ve dokusuna uygun olarak yapılmasının planlanması, gelen turistler için yeni konaklama alanlarının tasarlanması, atıl samanlıkların atölye, yöreye özgü tanıtım alanı vb. gibi işlevlerle kullanıma açılması, muhteşem dağ, akarsu, mesire, ova manzaralarına sahip köy seyir alanlarının düzenlenmesi köye katma değer oluşturacaktır. Örneğin Mahremşah yaylası ve Gököz Göleti' yle ön plana çıkmış sessiz, sakin, hafta sonu insanların dinlenmek amacıyla uğradığı, somut olmayan değeriyle Müzeyyen Senar'ın doğduğu köy olan Gököz köyü girişinde bulunan samanlıklar âtıl durumdadır. Bu samanlıklar yeniden işlevlendirilerek atölye, müze vb. ne dönüştürülerek kullanıma açılabilir. Bağlı, Mürseller, Yiğitali ve Dedeler köylerinde bulunan muhteşem dağ, mesire alanı manzaralarına sahip seyir terasları düzenlenerek köy için önemli noktalara dönüştürülerek tanıtımları yapılabilir.

Zanaat, yöreye özgü geleneksel sebze, meyve veya gıda, mağara, şelale, akarsu vb. gibi belirli özelliği bulunan köyün o özelliğini ön plana çıkararak köyün sürekliliğinin sağlanması da öneriler arasındadır. Örneğin Dağdibi köyünde dokumacılığın yeniden yaşatılarak gelen turistlere tanıtılması, etkinlikler düzenlenmesi ve atölye yapılması planlanabilir. Bölüm 2.7.1' de aktarıldığı üzere RURITAGE (b.t.) projesine göre sürdürülebilir yiyecek, içecek ve gastronomi, bir bölgenin kültürel mirasını simgeleyen tarımsal uygulamaları, peyzajı, yerel tarihi ve gelenekleri bünyesinde barındırır. Gıda; toprağı, mirası ve insanları bir araya getiren doğa ve insan toplumu arasında güçlü bir bağlantı görevi görmektedir. Hikâyeleri paylaşmak, ilişkiler kurmak ve topluluklar oluşturmak için çeşitli ve dinamik bir kanaldır. Bir yerin otantik tadını (oradaki doğal ürünleri tadarak) yenilebilerek deneyimlemek o yerin peyzajını vurgulayabilmektedir (RURITAGE, b.t.). Bölüm 2.7.4' te aktarıldığı üzere *Slow Food* hareketiyle yemek, yerel gelenek ve farklı kültürlerin mirasını korumayı, gıda biyoçeşitliliğini desteklemeyi, çevreyi ve toprağı korumayı, insanların yemek konusunda farkındalık ve sorumlulukla günlük seçimler yapmalarına yardımcı olmak için tat eğitimini teşvik etmeyi, sürdürülebilir tarımı desteklemeyi, küçük üreticileri ve topluluklarını korumayı hedeflemektedir. Günümüzde farklı ülkelerde şarap, kahve gibi gıdalarla öne çıkmış alanlar bulunmaktadır. Bu alanlarda özellikle kültür ve yemek rotaları oluşturulmaktadır. Bunun sonucunda bölgelerin tanınırlığı artmakta, sosyal, kültürel, mimari mirasını keşfetmek için de olanak tanımaktadır. Gıda, bölgesel kültür ve kimliğin önemli bir parçasıdır ve gıda üretiminin peyzaj üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Bir kırsal bölgenin belirli bir gıdayla ön plana çıkması o bölgeye katma değer oluşturacak, tarım alanlarının işlenmesi ve peyzajın kullanılması küçük ölçekli çiftçileri ve köylüyü ekonomik yönden destekleyecek ve bu alanların canlılığını ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Bu bağlamda Uludağ eteklerinde bulunan köylerde de Bölüm 4.2' de aktarıldığı üzere yöreye özgü sebze, meyve ve geleneksel gıdalar bulunmaktadır. Bu nedenle tarımda belirli ürün ile öne çıkmış köylerin o ürünle özdeşleşerek markalaşması sağlanabilir. Üretilen ürünler doğrudan tüketiciye ulaştırılarak köy ekonomisi canlandırılabilir. Şekil 4.38' da Uludağ köyleri kültürel peyzajlarının tarım turizmi ve alternatif önerilerle sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler harita üzerinde gösterilmiştir (Ek 2.14).

Şekil 4. 38. Uludağ köyleri kültürel peyzajlarının tarım turizmi ve alternatif önerilerle sürdürülebilirliğinin sağlanması için öneriler (Yazar tarafından hazırlanmıştır.).

Şekil 4. 39. Köylere yönelik öneri rota deneyimleri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Turizm ve koruma-kullanma dengesi

Kırsal turizm, bir bölgenin doğal kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde korunmasına ve aynı zamanda sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlayan alternatif

turizm türlerinden biri olarak kabul edilmekte ve kırsal alanların kalkınmasında yeni bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu kapsamda kırsal turizmin temelini kırsal yerleşimler ve doğal kaynaklar oluşturmaktadır ve kırsal turizmin doğal ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir işlevi olduğu savunulmaktadır. Ancak kırsal alanlar turizme konu olurken tarım arazilerinin kötüye kullanılması, bölgenin tarım dışı yapılaşması, emeğin tarım dışı alanlara bölünmesi gibi olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir (Karataş vd., 2017). Buna ek olarak turizm sezonunu uzatmak için yapılan yanlış çalışmalar, bölgeye yoğun turist akışı bu alanların zarar görmesine neden olmaktadır. Ayrıca kırsalın sürdürülebilirliğini sağlamaktan ziyade bölgenin yüksek kazanç elde etmek amaçlı kırsal alanların doğal görüntüsünden, kültürel yapısından uzaklaşmaları ve ticarileştirilmesi de olası olumsuzluklardandır.

Tarım turizmi kırsalın devamlılığını, kültürel değerlerin, mirasın korunmasını, toprağın sürdürülmesini amaç edinen bir turizm türüdür. Bu nedenle turistin kırsal turizmdeki rolü de vurgulanmalıdır: “Kırsal turizm, kırsal barış arayan turistler tarafından yapılır; ana akımdan uzak, yoğun turizm faaliyet alanlarından uzak turizmdir. Kırsal çevre ve ev sahibi topluluk ile anlamlı ve özgün bir şekilde etkileşime geçmek isteyen ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilir” (WTO, 2003). Arka plan araştırması, kırsal turizmin turistlerde ekolojik benzersizliği deneme ihtiyacından kırsal bir deneyim yaşama arzusuna kadar uzanan geniş bir motivasyon yelpazesine nasıl yanıt verdiğini ana hatlarıyla ortaya koymak gerekmektedir.

Kırsal alanlarda doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı sağlamak gereklidir. Ancak tarihi kentler/kırsal alanların ve kültürel/doğal mirasın yaşatılması için koruma statüsü vermek yeterli değildir. Koruma önerileri geliştirilirken yerel halkın göz ardı edilmediği yaklaşımlar ön plana çıkarılmalıdır. Kırsal alanlardaki doğal ve kültürel miras değerlerinin korunmasına yönelik stratejilerin belirlenmesinde, planlama-tasarım-uygulama-denetim süreçlerinden, sosyal iyileştirme programlarına, ekonomik canlanma-kalkınma sağlanmasından, işbirliği-katılım süreçleri ve finansman arayışlarına dek uzanan süreçleri eşgüdüm içinde yürütecek, işbirliği ve katılım sağlayacak yönetsel yapı benimsenmeli, kültürel miras yönetimi olarak tanımlanan yönetsel yapının yetki ve

sorumluluğunun kapsam ve sınırlarına ilişkin hukuksal-yasal altyapının boyutları ele alınarak tasarlanması gereklidir (Karataş vd., 2017).

- **Kooperatifler ve koruma**

Köylerde dayanışmanın en iyi örneklerinden birisi de kooperatiflerdir. ÇEKÜL (2020)' kooperatiflerin faydalarını şu şekilde açıklamıştır:

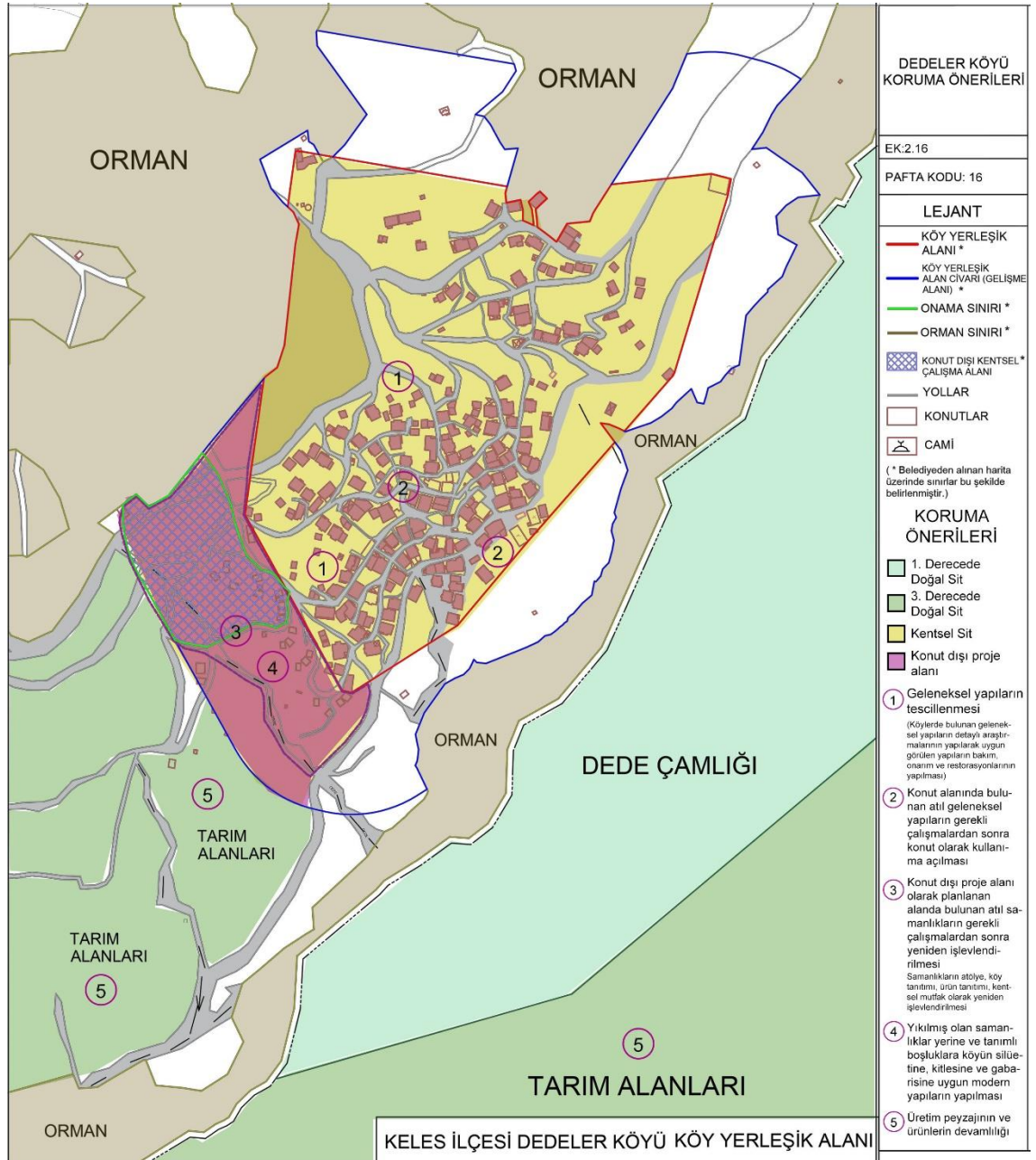
“Kooperatifler köyün yaygın sivil toplumla daha güçlü bağlar kurabilmesi ve politik gücünün artmasını sağlamaktadır. Kooperatifin kurumsal yapısı sayesinde köyler temsil güçlerini arttırmaktadır. Avrupa Birliği fonlarından yararlanma, eğitimler düzenleme, ulusal fuarlarda köyün temsil edilmesi gibi doğrudan sonuçların yanı sıra; köyler yerel yönetim ve kamu kurumlarından talepte bulunabilecek, bu kurumlarda taleplerini uygulatabilecek politik güce kavuşmaktadır” (ÇEKÜL, 2020).

Bölüm 4.2' de aktarıldığı üzere Uludağ köylerinde bulunan kooperatiflerden ne yazık ki %54'ünde kooperatif bulunmamakta; %11'inde ise kooperatif faal olarak iş yapmamaktadır. Yapılan sözlü görüşmelerde köylüler kooperatiflerin faal olarak işlemesini istemektedir. Kooperatiflerin etkin olarak işlemesi için gerekli çalışmaların, desteklerin, eğitimlerin sağlanması ve tarım ürünlerinin doğrudan tüketiciye ulaşması, e-ticaret girişimciliği gibi farklı uygulamalarla ön plan çıkan köylerin tanıtılarak, kadınların daha çok iş alanında etkinliğini sağlayarak kooperatiflerin etkinliği arttırılmalıdır.

- **Örnek bir köy bağlamında (Dedeler Köyü) köylerin korunması ve gelişmesine yönelik öneriler**

Dedeler köyü barındırdığı mimari doku, geleneklerin hala devam etmesi, kültürel aktivitelerin sürdürülmesi, inançlarına göre şekillenen kültürel peyzajı (Dede Çamlığı), geleneksel yöntemlerle tamamen organik ürünlerin üretilmesi vb. nedenlerle örnek köy proje alanı olarak seçilmiştir. Köy, tarım turizmi ile ön plana çıkarılarak marka köylerden biri olarak ön görülmektedir. Tarım turizmi ile âtıl yapıların kullanılması, aktif olarak kullanılan fırınlarda köy ekmeği üretiminin devam ettirilmesi, geleneksel

gıdalar için tanıtım alanları, satış alanları oluşturulması, gelen misafirler için âtıl olan samanlıkların kullanılarak kentsel mutfak ve atölye alanlarına dönüştürülmesi önerilmektedir (Şekil 4.37, 4.38, Ek 2.15).

Şekil 4. 40. Dedeler köyü koruma önerileri (Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

DEDELER KÖYÜ KORUMA ÖNERİLERİ	
EK:2.16	
PAFTA KODU: 16	
LEJANT	
	KÖY YERLEŞİK ALANI *
	KÖY YERLEŞİK ALAN CIVARI (GELİŞME ALANI) *
	ONAMA SINIRI *
	ORMAN SINIRI *
	KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI
	YOLLAR
	KONUTLAR
	CAMI
(* Belediyeden alınan harita üzerinde sınırlar bu şekilde belirlenmiştir.)	
KORUMA ÖNERİLERİ	
	1. Derecede Doğal Sit
	3. Derecede Doğal Sit
	Kentsel Sit
	Konut dışı proje alanı
	1 Geleneksel yapıların tescillenmesi (Köylerde bulunan geleneksel yapıların detaylı araştırmalarının yapılarak uygun görülen yapıların bakım, onarım ve restorasyonlarının yapılması)
	2 Konut alanında bulunan atıl geleneksel yapıların gerekli çalışmalardan sonra konut olarak kullanıma açılması
	3 Konut dışı proje alanı olarak planlanan alanda bulunan atıl samanlıkların gerekli çalışmalardan sonra yeniden işlevlendirilmesi Samanlıkların atölye, köy tanıtımı, ürün tanıtımı, kentsel mutfak olarak yeniden işlevlendirilmesi
	4 Yıkılmış olan samanlıklar yerine ve tanımlı boşluklara köyün silüetine, kütlesine ve gabarisine uygun modern yapıların yapılması
	5 Üretim peyzajının ve ürünlerin devamlılığı

5. SONUÇ

Kültürel peyzaj olan kırsal yerleşimler doğal çevrenin karakteri ile biçimlenmekte, doğa ve insanın süregelen karşılıklı etkileşimiyle yerel karakter kazanmaktadır. Kırsal yerleşimlerde doğanın yapılaşmış çevrelerden daha baskın olduğu görülmektedir. Yerleşme alanları olarak dere kıyıları / yamaçları veya dağ etekleri, ovalar, vadiler seçilebilmektedir. Etkili topografya, yer yüzü şekilleri, rölyefler, vejetasyon, su, ışık, klima etkileri ve doğal çevreyi kullanma, değiştirme, tamamlama, sembolize etmenin, görselleştirmenin sonucu olarak özgün kırsal mimari sunumlar- biçim, malzeme, detay, mekân organizasyonları ortaya çıkmaktadır.

Kırsal yerleşimler doğal ve yapılı peyzajlarıyla, oluşturduğu teraslamalarla, topoğrafya üzerindeki özgün yerleşimleri, bitki örtüsü, kullanılan yapı malzemesi, uzaktan algılanan silüetleriyle ‘kır kimliğinin’, ‘kırsal manzaranın’ oluştuğu alanlardır.

Uludağ eteklerinde bulunan çoğu köyün kırsal mirası kayıt altına alınmamıştır. Kültürel mirasın özgün haliyle korunması için köylerin envanterlerinin oluşturulması, koruma planlarının ve tasarım rehberlerinin oluşturulması gerekmektedir. Kültür varlıklarının bütünlük ve etkin korunması ve koruma-kullanma dengesinin sağlanması ile köylerin sahip olduğu mimari ve tarihi değerler kayıt altına alınıp gelecek dönemlere aktarılabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Diğer taraftan geleneksel malzeme ile yapılmış konutların yok olmaması, köylüye bakım-onarım konusunda eğitim verilmesi, gerektiğinde finansman desteği sağlanması gerekmektedir.

Kırsal ekonominin canlandırılması ile köylerden kentlere olan göç azaltılabilir ve sosyal hayat canlandırılabilir. Köylerin özgün yapısının korunarak, tarımın devam ettirilerek, turizme tarımın entegre edilip köyleri ürettikleri tarım ürünleriyle ön plana çıkarıp, ürünlerin markalaşmasını sağlayıp değerini arttırarak turizmin canlanması çözüm olabilmektedir. Tarım turizmiyle doğaya dayalı turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, köyün çekiciliğini artırabilmektedir. Bu nedenle doğal, kültürel, mimari, üretim peyzajı vb. özellikleriyle ön plana çıkmış Uludağ köylerinin Bölüm 4.10.15’ te önerildiği üzere farklı senaryolar geliştirerek köylerin canlandırılması sağlanmalıdır.

Bölüm 4.3 ve 4.42 te aktarıldığı üzere Dağdibi, Büyükdeliller, Küçükdeliller, Epçeler gibi dağ eteğindeki düzlüklere yerleşmiş olan ova köylerinde yer alan verimli tarım topraklarında organik tarımın ve Dedeler, Güneybayırı, Soğukpınar, Baraklı gibi dağ köylerindeki bahçeciliğin teşvik edilmesi köy ekonomisine destekleyici etki sağlayacaktır. Bölüm 4.2’de aktarıldığı üzere kaybolmaya yüz tutmuş ipek böcekçiliği, bağcılık, kuru tarımcılık, arıcılık gibi faaliyetlerin yeniden canlandırılması, arıcılık ve ipek böceği yetiştirilmesi gibi faaliyetler için eğitimlerin köylerde uygulamalı olarak verilmesi, tarıma dayalı ürünlerin markalaştırılması için çalışmaların başlatılması, aracısız satışının sağlanması için çalışmalar yapılabilir.

Uluslararası kültürel peyzaj yönelimleri yerleşimlerin koruma değerlerinin belirlenmesinde yol gösterici olup, yerleşimlerdeki evler, sokaklar, yapı malzeme ve detaylarının yanı sıra, inançlar, ritüeller, bir araya gelerek oluşturduğu davranış şekilleri, dokumacılık, demircilik, marangozluk gibi zanaatlar vb. olguların da bulunduğu gelenekler kültürel peyzajların değerlendirilmesinde bütüncül bir kavrayışla anlamlandırılarak göz önünde bulundurulmaktadır. Amsterdam Bildirgesi (1975)’ ne göre “En önemli planlama kararlarını alan yerel yetkililerin mimarlık mirasının korunmasında özel bir sorumluluğu olmakla birlikte, fikir ve bilgi alışverişi yaparak birbirlerine yardımcı olmalıdırlar. Gerekli yasal ve yönetsel önlemler güçlendirilmeli ve daha etkin kılınmalıdır”.

Dağ yöresindeki çoğu yerleşim henüz kentsel sit olarak değerlendirilmemiş ve koruma adı altında herhangi bir çalışmaya başlanmamıştır. Keles Belediyesi ve Osmangazi Belediyesi’ nin imar planı kararlarıyla yerleşim genelinde betonarme yapılar günden güne artmakta, artan plansız ve niteliksiz yapılar geleneksel dokunun sahip olduğu özgün ve doğal değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır. “Geleneksel yapılara müdahalede, bu yapıların konumuna, fiziksel ve kültürel çevreyle ilişkilerine ve birbirlerine göre düzenlerine saygı gösteren, onları koruyan bir yaklaşım benimsenmelidir (ICOMOS, 1999).” Bu nedenle korumanın sağlanması için tüm paydaşların tüm senaryoları düşünerek planlı bir şekilde çalışması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıksöz, S. ve Tanrıvermiş, E. (2000). Planlamada kırsal peyzajın önemi, sorunları ve öneriler. *Kırsal Çevre Yıllığı, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayını*, Ankara, 44-65.
- Ahunbay, Z. (2019). Kırsal Peyzajın Korunması ile İlgili İlkeler. İçinde B. Ekimci (Ed.), *Kırsal Mimari Miras Sempozyumu Bildiri Özetleri* (ss. 1–2). Eskişehir Teknik Üniversitesi.
- Akdoğan, G. (1975). Peyzaj Mimarisi ve Ağaçlandırma Ders Notu. *Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları*, 11, 1-132.
- Atasoy, E., Efe, R., & Soykan, A. (2008). *Bursa ve Uludağ ' ın turizm potansiyeli ve sorunları*. 9.
- Atik, M., Taşkan, G., & Balta, S. (2022). Kırsal – tarımsal peyzajların korunmasında GIAHS Küresel Öneme Sahip Tarımsal Miras Sistemleri ve Akdeniz Selge örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 59(2), 347–362. <https://doi.org/10.20289/zfdergi.999134>
- Avcı, Ü. (2016). *Kırsal kültürel peyzajlarda yerleşim dokusu ve geleneksel konut tipi analizi: Antalya Korkuteli örneği*. Akdeniz Üniversitesi.
- Açıksöz, S. ve Tanrıvermiş, E. (2000). Planlamada kırsal peyzajın önemi, sorunları ve öneriler, *Kırsal Çevre Yıllığı, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayını*, 44-65.
- Agriturismo Italia, (b.t.). An original way of experiencing the countryside. <http://www.agriturismoitalia.gov.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/EN/IDPagina/6?uniq=9496ca07198335e024ad0184a9bd6be9> adresinden 30.07.2022 tarihinde alınmıştır.
- Akkuş, G. (2018). Use of geographic indications in farm tourism: the case of southern Marmara. In Akkuş, Ç., Akkuş G. (Eds.), *Selected studies on rural tourism and development*. Cambridge Scholar Publishing.
- Aksel, T. (2013). *Dönüşüm hikayem*. Belentepe Perma Kültür Çifliği. <https://www.belentepe.org/donusum-hikayem/> adresinden 27.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Akyol, M. (2011). *Kentsel tarımın tarihi gelişimi ve kentsel tarım tasarım kriterlerinin belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü].
- Almedia, I. (2012). *O agriturismo como um elemento para o desenvolvimento local de cabo delgado: o caso do cafe do Ibo* [Doctoral dissertation, Universidade Católica De Moçambique].
- Altuner, F. (2018). *Kırsal alanda turizm öncelikli planlamanın geleneksel dokuya etkileri; neşehir ili kırsal koruma alanları imar planlarındaki değişimler* [Yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Aydoğdu (b.t.). *Osmanlı Döneminde Bursa'nın Tarihi: Bursa ve Kütahya Tarihinden Kesitler*. http://www.bursadakultur.org/dag_yoresi.htm adresinden 12.08.2021 tarihinde alınmıştır.
- Aygören, M. (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Dağdibi Köyü. 20 Haziran 2022
- Barış, D. A., & Ece, A. S. (2015). Kültürel değerlerin aktarılmasında çocuk tekerlemeleri" tekerlemelerimizi biliyor muyuz?". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 343-368.

- Beki, K. (2001). *Uludağ Milli Parkı'nın bugünkü sorunları ve çözüm yolları* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Birinci, S., & Kaymaz, Ç. K. (2018). Agriturizm ve agroturizmin TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) kapsamında değerlendirilmesi ve Uzundere-Tortum ilçelerinde kırsal kalkınmaya etkisi. *Nobel Bilim ve Araştırma Merkezi*, 1(1), 115–126.
- Büyükyılmaz, Y. (2017). *Kırsal göçün nedenleri ve sosyo - ekonomik etkileri: İstanbul, Küçükçekmece örneği*. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Barbieri, C., & Mshenga, P. M. (2008). The role of the firm and owner characteristics on the performance of agritourism farms. *Sociologia Ruralis*, 48(2), 166-183.
- Bayrak, M. (2021). *Sözlü görüşme*. Bursa Soğukpınar köyü. 18 Eylül 2021
- Birnbaum, C. A. (1996). Protecting cultural landscapes: planning, treatment and management of historic landscapes. *USNPS Preservation Brief*, 36. <https://www.nps.gov/orgs/1739/upload/preservation-brief-36-cultural-landscapes.pdf> adresinden 28.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Bilgipedia (b.t). *Kırsal Yerleşme*. <https://www.bilgipedia.com.tr/kırsal-yerlesme/> adresinden 17.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Blacka, A., Couture, P., Coale, C., Dooley, J., Hankins, A., Lastovica, A., Mihálik, B., Reed, C., & Uysal, M. (2009). Agri-tourism. *Communications and Marketing, College of Agriculture and Life Sciences, Virginia Polytechnic Institute and State University*, 310(003).
- Bunce, M. (1982). *Rural settlement in an urban world*. pp. 22-27, Croom Helm.
- Bursadabugün (2022). *Uludağ'da Alan Başkanlığı kurulmasına ortak tepki*. adresinden 10.01.2023 tarihinde alınmıştır.
- Boran, B. (1993). *Toplumsal yapı araştırmaları: İki köy çeşidinin mukayeseli tetkiki*. Sarmal Yayınevi.
- Bozkurt, M. (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Küçükdeliller köyü. 20 Haziran 2022
- Buckle, R. J. (2002). *Managing cultural landscapes: a case study of Stirling* [Master thesis. University of Calgary].
- Buiatti, S. (2011). Food and tourism: the role of the “slow food” association. Laura Spiller, A., Schulze, B., Sidali, K. (Eds.). In *Food, agri-culture and tourism* (92-100). Springer.
- Butler, R., Michael, C., Jenkins, J.M. (1998). *Tourism and recreation in rural areas*. John Wiley and Sons Ltd.
- Cengiz Gökçe, G. (2018). *Kültürel peyzaj-turizm ilişkisine yönelik kırsal kimlik koruma modeli: Nallıhan-Beydili örneği*. Bartın Üniversitesi.
- Cihanger, D. (2015). ‘Şehir belki de bir ağaçtır’: fiziksel dokunun belirleyicisi olarak kentsel ağaçlar. *Temel yaklaşımlar ve teknikler*, 453–467.
- Can, A. (2022). *Bursa'da Kültür: Uludağ'ın Tarihi*. [Uludağ Tarih \(bursadakultur.org\)](http://Uludağ Tarih (bursadakultur.org)) adresinden 12.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Civelek, M. (2013). *Sürdürülebilirlik kapsamında agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisi: Muğla yöresindeki Tatuta çiftliklerinin agro-turizm potansiyeli yönünden değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
convention. UNESCO World Heritage Centre. Paris
- Çanga, A. Ç., Kutlu, T., ve Çalışkan, H. (2018). Tarım turizminin dünyada ve Türkiye'deki uygulamaları. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 450-457.

- ÇEKÜL. (2013). *Güney Marmara Kırsal Miras Strateji Planı: Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları*.
- ÇEKÜL. (2020). *Kırsal mirasın izinde*. ÇEKÜL Vakfı. 2021. https://www.cekulvakfi.org.tr/kitaplar/Kırsal_Mirasın_Izinde.pdf adresinden 04.01.2023 tarihinde erişildi.
- Çelikler, E. Ö. (2022). Köylerinde kurdukları kooperatif, kadınların ekmek teknesi oldu. *Anadolu Ajansı*. [Köylerinde kurdukları kooperatif, kadınların ekmek teknesi oldu \(aa.com.tr\)](https://www.aa.com.tr) adresinden 25.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Çeliker, İ. Ö., & Güler, K. (2022). Kırsal soylulaştırmanın eşliğinde olan Ayvacık-Büyükhusun tarihi yerleşiminin miras değerleri. *Yakın Doğu Üniversitesi Yakın Mimarlık Dergisi*, 6(2).
- Çetiner, A. (1990). *Kırsal yerleşmeler ve fiziki düzenleme ilkeleri*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları
- Çömelekli, T. (2021). Kavramsal bir değerlendirme: Agro-turizm [Yüksek lisans tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Çöteli, M. G. (2012). Kültürel peyzajın korunması ve sürdürülebilir kentsel gelişmenin yaratılması yönünde bir politika önerisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32 (1), 71-110.
- Daş, M. E. (2019). *Yeşil kültürün taşınmasına Erzurum kırsal peyzajından bir örnek* [Atatürk Üniversitesi]. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.1.78>
- Daşkın, R. (2008). *Uludağ florası* [Uludağ Üniversitesi]. <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2554/19755.pdf%0Ahttp://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Six+easy+pieces:+essentials+of+physi+cs,+explained+by+its+most+brilliant+teacher#0%0Ahttp://arxiv.org/abs/1604.07450%0Ahttp://www.theory>
- Demirel, M. (2009). Artvin ve Batum Göçmenleri (1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı’ndan sonra). *A. ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 40, 317–340.
- Deniz, B., Küçükerbaş, E. V., & Eşbah Tunçay, H. (2006). Peyzaj ekolojisine genel bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 5–18.
- Di Giovine, M. A. (2018). World heritage list: criteria, inscription and representation. *Encyclopedia of Global Archaeology*, 7885–7903. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51726-1_365-2
- Dikmen, A. (2007). *Bursa inanç coğrafyası*. Uludağ Üniversitesi.
- Diktaş, N. (2001). *Türkiye Ormancılığında Baraklı Köyü Modeli*. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Diktaş, N. (2003). Türkiye Ormancılığında Baraklı Modeli. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, B (53)(2).
- Doğan, Z., & Erduran Nemutlu, F. (2018). Kültürel miras olarak tarımsal peyzajın önemi: Karabiga, Çanakkale örneği. İçinde *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi: C. 6 (Özel Sa* (ss. 161–168). <https://doi.org/10.33202/comuagri.504279>
- Di Muzio, R., Dota, S., Faggioli, F., Manilla, M., and Tibiletti, E. (2000). Agriturismo e sviluppo delle aree rurali. Bologna: Calderini Edagricole.
- Doğaner, S. (1991). Dağ turizmine coğrafi bir yaklaşım. Uludağ’da turizm. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi.
- Droste, B. V., Plachter, H., & Rossler, M. (1995). *Cultural landscapes of universal value*. Gustav Fischer in cooperation with UNESCO.
- Eğri, S. (2022). Edebî tasvir geleneği çerçevesinde Lâmi’î Çelebi’nin Bursa ve tabiat

- tutkusu: Sarnıç Yaylası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(3), 1063–1083.
- Ekin, Y. (2018). Agriturizm (Tarım Turizmi) kavramı ve uygulamada kullanılan ilgili yasal yapılanmalar. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1673–1682.
- Erdem, M. (2012). *Kırsal yerleşim peyzaj kimlik özelliklerinin tespiti, korunması ve geliştirilmesine yönelik değerlendirme matris önerisi*. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Eres, Z. (2013). Türkiye’de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut. *Prof. Dr. Nur Akın’a Armağan-Mimari ve Kentsel Koruma*, 457–469.
- Elbas, A. (Ed.). (2014b). *Bursa köyleri-I*. Bursa Büyükşehir Belediyesi Somut Olmayan Kültürel Miras Serisi (1. Baskı). Akınoğlu Matbaacılık.
- Elbas, A. (Ed.). (2014b). *Bursa köylerinde geleneksel mimari ve arkeoloji*. Bursa Büyükşehir Belediyesi Somut Olmayan Kültürel Miras Serisi (1. Baskı). Akınoğlu Matbaacılık.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2005). Kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım ve planlama politikalarının bölgesel ölçek içinde değerlendirilmesi. *Planlama*, 2, 72-81.
- Erdoğan, A. (2017). Kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliği ve yavaş şehir (cittaslow) hareketi: Artvin-Şavşat örneği. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 13(Özel Sayı: 1), 33–46.
- Erken, K., Atanur, G., & Akın Tanrıöver, A. (2019). Bursa florasının doğa turizmi potansiyeli. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 20(1), 92–101. <https://doi.org/10.17474/artvinofd.487365>
- FAO (b.t.(a)). *Globally Important Agricultural Heritage Systems*. [Goal and objectives | Globally Important Agricultural Heritage Systems \(GIAHS\) | Food and Agriculture Organization of the United Nations | GIAHS | Food and Agriculture Organization of the United Nations \(fao.org\)](https://www.fao.org/giahs/) adresinden 12.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- FAO (b.t.(b)). *Family Farming Knowledge Platform*. [Background | Family Farming Knowledge Platform | Food and Agriculture Organization of the United Nations \(fao.org\)](https://www.fao.org/family-farming/) adresinden 12.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Forman, R. T. T. and Godron, M. (1986). *Landscape Ecology*, JohnWiley&Sons, NewYork.
- Fowler, P. J. (2003). Web sitesi. http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_06_en.pdf. Erişim Tarihi: 30.07.2022
- Fowler, P. J. (2003). *World Heritage Cultural Landscapes 1992–2002*. UNESCO World Heritage Centre. Paris
- Jackson, John B. (1984). *Discovering the Vernacular Landscape*. New Haven: Yale University Press.
- Germini, C. (1990). Agriturismo a contatto con natura e ambiente, Bologna, Calderoni.
- Göçmen, Ö. (2021). 2022 Türk dünyası kültür başkenti Bursa ili Osmangazi ilçesinin önemi. *Academic Knowledge*, 4(2), 267–283.
- Gül, A. (2000). Peyzaj- insan ilişkisi ve peyzaj mimarlığı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(1), 97–114. www.peyzajplanlama.com
- Gülçin, D. (2019). *Tarımsal peyzaj paternindeki değişimin peyzaj metrikleri ile incelenmesi: Aydın ili örneği*.
- Güler, K. (2016). *Türkiye’de nüfusunu yitiren kırsal yerleşimlerin korunması için bir*

- yöntem önerisi: Ödemiş-Lübbey köyü örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gülgen, H. (2012). Bursa Keles ilçesi Dedeler Köyü Camii ve süslemeleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 63–86.
- Güneroğlu, N., & Bekar, M. (2004). Agricultural landscape values of Turkey. İçinde R. Efe, İ. Cürebal, A. Gad, & B. Tóth (Ed.), *Environmental sustainability and landscape management* (ss. 467–482). St. Kliment Ohridski University Press.
- Güney, D., & Göller, V. (2016). Kırsal turizm konusunda yerel halkın yaklaşımının belirlenmesi: Misi köyü örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 3(2), 25–36.
- Hough, M. (1990). Out of place, restoring identity to the regional landscape, *Yale University Press*, New Haven, London.
- ICOMOS, UNESCO (2011). World heritage cultural landscapes. *UNESCO-ICOMOS Documentation Centre*, 7(1).
- Ispalar Çahantimur, A. (1997). *Kültür ve mekân etkileşimi kapsamında konut ve yakın çevresi ilişkilerine diyalektik bir yaklaşım örneği: Bursa Kale sokak* [Yüksek lisans tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi.
- IUCN (b.t.). *IUCN World Conservation Congress*. <https://www.iucn.org/our-union/iucn-world-conservation-congress> adresinden 29.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Irmak, M. A., Bilge, C. ve Demir, M. (2019). *Paşabahçe Mesire Alanının (Sivas) Kırsal Peyzaj Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi*. SUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük, Eskişehir.
- Iolanda, N., & Mercês, A. (2012). *Cabo Delgado'nun yerel gelişimi için bir unsur olarak Agriturismo: Cfé do Ibo örneği*.
- Kaplanoğlu, R. (2015). Saraya serinlik taşıyan Bursalı aile Buzcular. <https://www.bursa.com/makale/saraya-serinlik-tasiyan-bursali-aile-buzcular-409/> adresinden 12.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Kaplanoğlu, R. (2016). *Süleymaniye: Osmangazi ilçesine bağlı bir köy*. <https://www.bursa.com/wiki/Suleymaniye> adresinden 11.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Karacakaya, A (Köy muhtarı) (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Çaybaşı köyü. 20 Haziran 2022
- Karagel Ü., D. (2017). *Kır yerleşmeleri ders notları* [Ders Notu PDF]. <http://www.mku.edu.tr/files/200-b29def5b-73a5-4ade-a6bc-168e013b557d.pdf> adresinden 28.12.2022 tarihinde alınmıştır.
- Karakaya, A. G. (2017). *Dalaman ve Fethiye yöresindeki hayvancılık işletmelerinin agro-turizm potansiyeli* [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü].
- Kayın, E. (2012). Bir ‘kültürel manzara-kültürel peyzaj’ ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler. *Mimarlık Dergisi*.
- Kayın, E. (2012). Bir “kültürel manzara-kültürel peyzaj” ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler. *Mimarlık Dergisi*, 367.
- Kevenoğlu, A. (2020). Bursa'nın göz nuru; Baraklı. *Mecmuam.Com*. <https://www.mecmuam.com/yazi/bursanin-goz-nuru-barakli> adresinden 08.01.2023 tarihinde alınmıştır.

- Korkut, A., Şişman, E. ve Özyavuz, M. (2010). *Peyzaj Mimarlığı* (1. Baskı). Verda Yayıncılık ve Danışmanlık Hizmetleri.
- Karacaoğlu, S., Medet, Y., & Kemal, B. (2016). Toplum temelli turizm projelerinde katılım ve paylaşım: Misi köyü örneği. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 103–124.
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 177–190.
- Kıvılcım Çorakbaş, F. (2021). Çok-katmanlı kültürel peyzaj alanlarının yönetimi: Tım Ingold ' un peyzaj yaklaşımından İstanbul Kara Surları ' na bir bakış. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 24, 0–1. <https://doi.org/10.22520/tubaked.2021.24.010>
- Kıvılcım Çorakbaş, F., Bektöre E. M. (2022). A GIS-based method for researching the historical and architectural heritage of the mountainscapes: The case of Uludağ / Olympus Monasteries. *Cultural Heritage and Science*, 3(2), 73-85.
- Koçan, N., & Bilgiç, B. (2022). Misi Köyü'nün (Bursa) turizm potansiyelinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41).
- Küçüköğül, S., & Türkoğlu, H. (2021). Kırsal Yerleşmelerde Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa Köylerinden Örnekler. *Planlama*, 31(1), 47–62. <https://doi.org/10.14744/planlama.2020.93685>
- Metin, T. C., Erşen, G., Çabuk, S. N., Yüncü, H. R., Sarıçam, S., & Çabuk, A. (2017). İzmir Karaburun bölgesinin agroturizm fırsatları açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 7(2), 46–53.
- Madran, E., ve Özgönül, N. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. *TMMOB Mimarlar Odası*.
- Marques, H. (2006). Searching for complementarities between agriculture and tourism—the demarcated wine-producing regions of northern Portugal. *Tourism Economics*, 12(1), 147-155.
- Melnick, R. Z. (1984). *Cultural Landscapes: Rural Historic Districts in the National Park Systems*. Park Historic Architecture Division Cultural Resources Management National Park Service U.S. Department of the Interior. Washington.
- Mermer, A. (2021). *Sözlü görüşme*. Bursa Hüseyinalan köyü. 08 Ağustos 2021
- Mesten, T. (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Dedeler köyü. Eylül 2022
- Mrda, A., & Bojanić Obad Šćitaroci, B. (2016). *Relationship between tourism and cultural landscape—a new sustainable development model*. In Proceedings of Tcl 2016 Conference Infota.
- Leser, H. (1997), *Landschaftsökologie*. Ulmer. Stuttgart, Germany
- Oruç, Ü. (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Büyükdeğirler köyü. 20 Haziran 2022
- Osmangazi Kaymakamlığı (b.t). *Uludağ*. [ULUDAĞ \(osmangazi.gov.tr\)](http://osmangazi.gov.tr) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Oxfordlearnersdictionary, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> [Erişim Tarihi: 25/06/2022]
- Özsüle, Z. (2005). *Geleneksel yerleşimlerin korunması açısından kültürel peyzaj değerlendirmesi Mudanya örneği*. İstanbul Üniversitesi.
- Öztürk Kasar, S., & Çelik, K. (2021). Bir özde çeviri örneği The City of the Sultan and Domestic Manners of the Turks in 1836 ve aslına çevirilerinde kenti temsil eden göstergelerin aktarımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 1067–1084. <https://doi.org/10.29000/rumelide.950011>

- Parris, K. (2004). European Agricultural Landscapes Supply and Demand: Implications of Agricultural Policy Reform, In R.G.H. Jongman (Eds.), *The New Dimensions of The European Landscape* (7-37). Springer.
- Philip, S., Hunter, C. & Blackstock, K. (2010). A typology for defining agritourism. *Tourism Management*, 31, 754-758.
- Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). A typology for defining agritourism. *Tourism Management*, 31(6), 754-758.
- Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). A typology for defining agritourism. *Tourism Management*, 31(6), 754-758. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.08.001>
- Primdahl, J., & Swaffield, S. (2010). Globalisation and the sustainability of agricultural landscapes. *Globalisation and Agricultural Landscapes: Change Patterns and Policy Trends in Developed Countries*, 1-16. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511844928.002>
- Rapoport, A. (2004). *Kültür Mimarlık Tasarım*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Roberts, B.K. (1996). Landscape of Settlement, Prehistory to the present, *Routledge*.
- RURITAGE, (b.t.). Heritage for Rural Regeneration. <https://www.ruritage.eu/project/#> adresinden 30.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- Sadioğlu, U., Baykoç, A. F., & Bingöl, M. (2019). Sürdürülebilir yerel kalkınmada kooperatifçilik sorunsalı: Aydın-Çine örneği. İçinde A. Mengi & D. İşçioğlu (Ed.), *Kırsal kalkınma ve kooperatifçilik* (ss. 590-605). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şengün, H. (2019). kooperatifçilik ve sorunları. İçinde A. Mengi & D. İşçioğlu (Ed.), *Kırsal kalkınma ve kooperatifçilik* (ss. 573-588). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sauer, O. C. (1963). The Morphology of Landscape', in *Land and Life: A Selection from the writings of Carl Ortwin Sauer*, ed. by J. Leighly (Berkeley: University of California Press, 1963)
- Sharp, T. (1946). *The Anatomy of the Village, Harmondsworth*. Penguin Books.
- Sidali, K. L. (2011). A sideways look at farm tourism in Germany and in Italy In *Food, agri-culture and tourism*. Springer, 2-24.
- Sznajder, M., & Przebórska, L. (2004). Identification of rural and agri-tourism products and services. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 3(359).
- Songur, F. (2017). Şehir tarihi ve turizm: Bursa örneği. *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 99-124.
- Songur, F. (2022). Yabancı seyyahların gözüyle Bursa. İçinde B. K. Yeşilbursa (Ed.), *Bursa' da zaman, mekan ve insan: Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşunun 100. yılı* (1. baskı, Sayı Eylül, ss. 413-460). Sentez Yayıncılık.
- Şahin, M. (2014). Bursa'nın Dağ İlçelerinin Tarihi ve Kültürel Mirası Envanteri. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Yayınları I*, s. 68-92.
- Talekar, P. R., & Potdar, M. B. (2012). Potential for development of agro-tourism in Kolhapur district of Maharashtra. *Young Researcher*, I (1), 23-30.
- TDK (b.t.). [Türk Dil Kurumu Sözlükleri \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden 29.10.2022 tarihinde alınmıştır.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1998). *Beşerî Coğrafya*. Çantay Kitabevi.
- Uludağ Alanı Hakkında Kanun (Kanun No. 7432). *Resmî Gazete* 32085 (18.01.2023). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/01/20230126-1.htm> adresinden 25.01.2023 tarihinde erişildi.

- UNESCO. (2015). *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*: Intergovernmental committee for the protection of the world cultural and natural heritage. UNESCO World Heritage Centre. Paris.
- UNESCO. (2017). *Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi* (UNESCO (ed.); UNESCO). UNESCO World Heritage Centre. <http://whc.unesco.org/en/contacts>
- UNESCO. (1994). *Operational guidelines for implementation of the world heritage*.
- URL 2.1. [UNESCO Kültür Mirası: Batad Pirinç Tarlaları | @yoldaolmak](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 2.2. [Mysia Ways: Nature-Based and Cultural Tourism Project as a Means for Regional Sustainable Development – Ruritage](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 2.3. [Home | Family Farming Knowledge Platform | Food and Agriculture Organization of the United Nations \(fao.org\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 2.4. [WWOOF Calendar 2022 | WWOOF](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.1. [bursanın coğrafyası \(bursadakultur.org\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.10. [Google Earth](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.11. [BURSA'NIN SAKLI YÜZÜ - BARAKLI GÖLETİ - YouTube](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.12. [Baraklı Köyü \(Bursa\) | Flickr](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.2. [Çınar Ağaçları Gölgesinde: Misi Köyü, Bursa | @yoldaolmak](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.4. [Bursa Süleymaniye Köyü \(Elma Çukuru\) \(wowturkey.com\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.5. <https://www.facebook.com/Bursayadairherseyy/posts/713282676064719/> adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.6. [Fotoğraf Galerimiz – Belentepe](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.7. <https://www.facebook.com/Bursayadairherseyy/posts/713282676064719/> adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.8. <https://www.facebook.com/Bursayadairherseyy/posts/713282676064719/> adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 3.9. [Soğukpınar - Google Haritalar](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.1. [WhatsApp-Image-2022-05-11-at-12.53.23.jpeg \(962×772\) \(seyyahdefteri.com\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.2. [MİSİ KÖYÜ NEREDE? NASIL GİDİLİR? GEZİLECEK YERLER - Bursa Şehir Portalı - Adım Adım Bursa Şehri Hakkında Bilgiler \(bursasehri.blogspot.com\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.3. [dolu-baba-2.jpg \(2000×1300\) \(osmangazi.bel.tr\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.5. [dolu-baba-2.jpg \(2000×1300\) \(osmangazi.bel.tr\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.6. [Uludağ'da çadır konaklama ve Uludağ'da çadır alanı. Uludağ'da kamp alanı. | Uludağ Kamping \(uludagkamping.com\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- URL 4.7. [misi-koyu-turizm-sube-1_large.jpg \(1024×683\) \(gotobursa.com.tr\)](#) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.

- URL 4.8. [gokoz-natural-park-bursa-yilbasi-programi.jpg \(702×336\) \(yilbasigalasi.com\)](http://gokoz-natural-park-bursa-yilbasi-programi.jpg) adresinden 30.09.2022 tarihinde alınmıştır.
- Üzümcü, T., Çelik, A., & Karataş, M. (2017). Koruma-kullanma ikileminde sürdürülebilirlik ve kırsal turizm: Konya-Sille örneği. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 10(1), 53-64.
- Vos, W., & Meeks, H. (1999). Trends in European cultural landscape development: perspectives for a sustainable future. *Landscape and Urban Planning*
- Yalız, E. (2021). *Sözlü görüşme*. Bursa Pınarcık köyü. 15.Eylül 2022
- Yaşar, Y. (2022) (Belediye Memuru). *Sözlü görüşme*. Bursa Karaislah köyü. 20 Haziran 2022
- Yenal, E. (1996). *Bir Masaldı Bursa*. Ofset Yapımevi (1. Baskı). İstanbul
- Yeşilbursa, B. K. (2021). Osmanlı Sarayı'nın buzcusu: bursa'nın kadim ailelerinden buzcubeyler (buzcular) ailesi. *Bursa Günlüğü*, (12). Renkvizyon.
- Yıldız, Ş. (2022). *Sözlü görüşme*. Bursa Epçeler köyü. 20 Haziran 2022
- Yılmaz, İ., Yılmaz, N. (2022). *Sözlü Görüşme*. Bursa Güneybudaklar köyü. 20 Haziran 2022
- Yulafcı, A. (2014). Samsun ilinde kırsal göçün sebepleri ve tarıma etkileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 699-722.
- Yıldırım, F. (2013). *14. Yüzyıldan Cumhuriyet Dönemi'ne Kadar Yabancı Seyyahların Gözünden Bursa İlindeki Mimari Eserler*. Gazi Üniversitesi.
- Yıldız, F. (2018). Bursa-Keles İlçesi Gelemiş Kırsal Yerleşmesinin Geleneksel Dokusunun İncelenmesi ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi [Mimari Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. İçinde *Bitkom Research*. http://forschungsunion.de/pdf/industrie_4_0_umsetzungsempfehlungen.pdf0Ahttps://www.dfki.de/fileadmin/user_upload/import/9744_171012-KI-Gipfelpapier-online.pdf%0Ahttps://www.bitkom.org/sites/default/files/pdf/Presse/Anhaenge-an-PIs/2018/180607-Bitkom
- Zengin, B. ve Savgın, E. C. (2016). Türkiye çiftlik turizminin neresinde? *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 475-493.
- Zengin, B., ve Savgın, E. C. (2016). Türkiye çiftlik turizminin neresinde? *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 475-494.

EKLER

- EK 1** Köy envanter fişleri
- EK 2** Haritalamalar

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.1

KÖY ADI:	MİSİ (GÜMÜŞTEPE)		ENVANTER NO: 01		 <p>Misi Köyü Google Earth Görüntüsü</p>
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 12 km uzaklıktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve turizm ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☒	AZ YOĞUN ☐	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☒	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☒	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Nilüfer Çayı olarak bilinen Silvardos (Gümüş Nehir), batıdan Anadolu'ya geçen kervanların yolu üzerinde bulunmakta ve bu nehri geçmek için kullanılan köprülerden birinin Misi'de yer aldığı söylenmektedir.				
MANZARA	Köyden geçen Nilüfer Çayı ve etrafındaki yeşillikler ile doğal bir manzaraya hakimdir.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Tarihte bağcılık, ipekböcekçiliği ve tarım ile dikkat çeken Misi Misket üzümü ünü ile bilinmektedir. Köyde farklı meyve ve sebzeler de yetiştirilmektedir.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR		HAYVANSAL GIDALAR		
	Eskiden misket üzümünden yapılan şarabıyla çok ünlü olduğu bilinen Misi günümüzde pekmezi ile tanınmaktadır.		Hayvancılık tükendiği için hayvansal gıda üretimi yapılmamaktadır.		
ZANAAT	Köyde zanaatla uğraşan kalmamıştır. Belediyenin açtığı İpekevi'nde İpekböcekçiliği zanaatı yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır.				
KOOPERATİF	Kooperatif bulunmamaktadır. Nilüfer Misi Köyü Kadınları Kültür ve Yardımlaşma Derneği bulunmaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Gelecek Turizmde projelerinden biri olan "Gel Bir Gün Misili Ol" projesiyle günümüzde tükenmiş olan ipekböcekçiliği Misi köyünün kadınları tarafından tekrar üretilmekte ve canlandırılmaya çalışılmaktadır. Geleneksel yapılar otel, kütüphane, dükkan vb. yapılara dönüştürülmekte; bu yapılar için de istihdam sağlanmaktadır.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde farklı sebze ve meyveler üretilmektedir. Kadınlar tarafından yapılan yöresel lezzetler ziyaretçilere tanıtılmaktadır.				

KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)
MEYDAN	Köy meydanı olarak tanımlanmış alan kalmamıştır. Köylüler köy kahvesinde oturup sohbet etmektedir.
CAMİ	Köy merkezinde Gümüştepe Cami'si bulunmaktadır. Cami yakınında Edebiyat ve Fotoğraf Müzeleri yer almaktadır.
ÇEŞME	Köyün Osmanlı zamanından kalma 1 tane, 60' lı yıllarda Y.S.'nin yapmış olduğu 3 - 4 tane çeşme bulunmaktadır.
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt ağaç bulunmasa da meyve ağaçları, kavak ağaçları, çınar ağaçlarıyla "Yeşil Bursa" adının yaşadığı köydür.
YATIR / TÜRBE	Köyde bulunan Kavacık Sultan Yatırı Müslümanlar için önem arz etmektedir.
DOĞAL ALAN	Köyden geçen Nilüfer Çayı ve Asma Bahçeleri (Üzüm Bağları) köyde dikkat çeken doğal alanlardır.

RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köydeki birçok sivil mimari örneği restore edilmiştir.
------------------------	--

Misi Köyü'nden bir görünüş (URL 01-A)

Nilüfer Çayı (URL 01-B)

Misi sokağından bir görünüş

Geleneksel Kahvaltı (URL 01-C)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.2

KÖY ADI:	İNKAYA			ENVANTER NO: 02		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 6 km uzaklıkta yer almaktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve turizm, el işçiliği ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☒	AZ YOĞUN ☐	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☒	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Bursa Ovası manzarasına hakimdir.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Eskiden fasulyesi ile ünlü olan köyde kestanenin yanı sıra her türlü sebze ve meyve yetiştirilmektedir.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Salça, turşu gibi gıdalar üretilmektedir.			Hayvancılık tükendiği için hayvansal gıda üretimi yapılmamaktadır.		
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.					
KOOPERATİF	Köyde geçmiş yıllarda bir kooperatif kurulmuştur. Aktif olarak kullanılmadığı için kapatılmıştır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köy halkı küçük ölçekte hediyelik eşya, yöresel gıdaların vb. satıldığı işletmeler açmıştır.					
YENİ ÜRÜNLER	Köyde elma, armut gibi meyveler yetiştirilmeye başlanmıştır.					

Inkaya köyü Google Earth Görüntüsü

KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)
MEYDAN	Köyün geleneksel evlerinde taş ahşap kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. İç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiştir. İnkaya köyünde geleneksel köy evleri giderek yok olmaya başlamıştır. Köy dokusu içinde tek tük eski evler kalmış, daha çok niteliksiz konut dokusu oluşmaya başlamıştır.
CAMİ	
ÇEŞME	
ANIT AĞAÇ	
YATIR / TÜRBÜ	
DOĞAL ALAN	
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde restore edilen yapı bulunmamaktadır. Köy için hayır yapmak isteyen kişiler köyde bulunan çeşmelere ve türbeye bakım ve onarım yaptırmıştır.

Inkaya Köyü (Kaynak: URL 02-A)

Sokaktan bir görünüş

Köy Camiisi ve meydanı

Tarihi Çınar ağacı

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.3

KÖY ADI:	YİĞİTALİ (ÇONGARA)		ENVANTER NO: 03		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 8 km uzaklıkta yer almaktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☒	OTEL ☐	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Yapılan sözlü görüşmelerde İpek Yolu' nun Köyün arazisinden geçtiği söylenmektedir.				
MANZARA	Köy, Bursa ovası manzarasına hakimdir. Bursa'nın batı tarafı kuş bakışı olarak görülebilmektedir.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Çongara fasulyesinin ünü tüm Bursa'ya yayılmıştır. Bunun yanında kestane, kiraz ve ahududu yetiştirilmektedir.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR		HAYVANSAL GIDALAR		
	Çilek, ahududu, böğürtlen reçeli gibi gıdalar üretilmektedir.		Köyde üretilen süt Bursa'da satılmaktadır.		
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.				
KOOPERATİF	Köyde 2021 yılında 'Uludağ Yiğitali Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi' kurulmuştur. Kooperatif; Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) projesi ile desteklenmektedir.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köydeki kadınlar tarafından yapılan geleneksel ürünler satılmaktadır.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde kadınlar tarafından kurulan kooperatifte farklı ürünler yapıp satılarak kazanç sağlanmaktadır.				

Yiğitali Köyü Google Earth Görüntüsü

KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)
MEYDAN	Köyün geleneksel evlerinde taş aşıp kerpiç ve çamur siva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. İç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiştir. Köyün tarihi yapısı her köyde olduğu gibi biraz bozulmuştur. Eski yıkılmak üzere olan binaların yanında estetikten uzak sıradan beton binalar köyde hâkim yapıları oluşturmaktadır. Köyde 2021 yılında 'Uludağ Yiğitali Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi' kurulmuştur. Bursa İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Büyükşehir ve Osmangazi Belediyesinin destekleriyle tadilatı yapılan eski köy okulu kooperatif binasına dönüştürülmüştür.
CAMİ	
ÇEŞME	
ANIT AĞAÇ	
YATIR / TÜRBİ	
DOĞAL ALAN	

RESTORE EDİLEN YAPILAR	Eski köy okulu tadilat yapılarak kooperatif binasına dönüştürülmüştür.
------------------------	--

Yiğitali Köyü (URL 03-A)

Bursa manzarası

Sokaktan bir görünüş

Kadınlar Kooperatifi yapısı iç mekanı

Üretilen geleneksel gıdalar

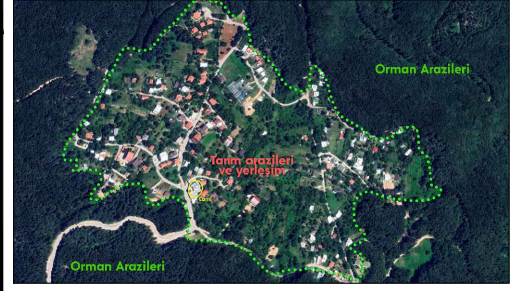
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.4

KÖY ADI:	SÜLEYMANİYE			ENVANTER NO: 04		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 24 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve turizm ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Literatür araştırmalarına göre Deve Yolu'nu kullanan yolcular Elma Çukuru'nda bulunan bir handa konaklamaktadır.					
MANZARA	Çam orman ağaçlarının içine kurulu olan köy orman manzaralarına hakimdir.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köyde çok sayıda yabani elma ağacı yetiştiği için çevre köylülerce Elma Çukuru olarak anılan köy elma bahçeleri ile ünlüdür.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Köyün yarısı tatil beldesine dönüşmüş olan köyde herkes kendine yetecek kadar üretim yapmaktadır.			Köyde hayvancılık yapılmadığından dolayı üretim olmamaktadır.		
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.					
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yarı yazlık tatil beldesi olan köyde yeni bir iş kolu gelişmemiştir.					
YENİ ÜRÜNLER	Yarı yazlık tatil beldesi olan köyde yeni ürünlerin üretimi yapılmamakta herkes kendine yetecek kadar ürün yetiştirmektedir.					
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)			
MEYDAN	Köy meydanıyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.			Yeşil dokunun içinde doğayla uyumlu bir şekilde yerleşim gösteren köyde geleneksel yapılar çoğunlukla zemin veya zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. Evlerde iç sofalı ev tipi planı yaygın olarak tercih edilmiştir. Orman köyü olması nedeniyle ahşap malzeme bolca kullanılan evlerde taş, kerpiç ve çamur sıva da kullanılmıştır. Yerli nüfusun yarısından az olduğu köyde geleneksel doku azalmak üzere olup köy tatil beldesine dönüşmeye başlamıştır.		
CAMİİ	Köyün girişinde bulunan cami yıkılmış yerine yenisi yapılmıştır.					
ÇEŞME	Köy çeşmesiyle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.					
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt ağaçla ilgili bilgiye ulaşılamamış olup köyün çevresini saran yabani elma ağaçlarının var olduğu bilgisine ulaşılmıştır.					
YATIR / TÜRBE	Köy yatır ve türbesiyle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.					
DOĞAL ALAN	Köydeki ormanlık alan patika yollarından Uludağ'a doğa yürüşüyü yapılabilmektedir.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen yapı bulunmamaktadır.					

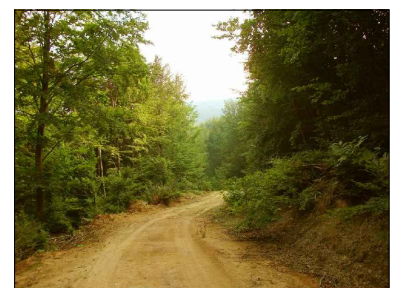
Süleymaniye Köyü Google Earth Görüntüsü

Süleymaniye Köyü (URL 04-A)

Köy yapılarından görünüşü

Süleymaniye - Bursa arası orman yolu (URL 04-B)

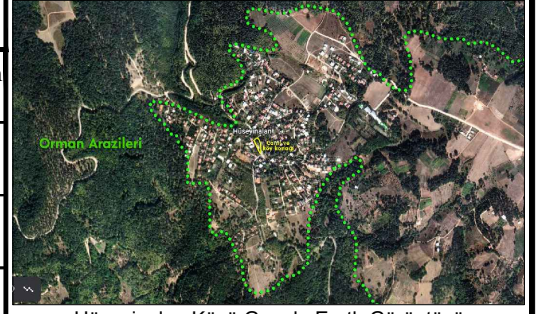
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.5

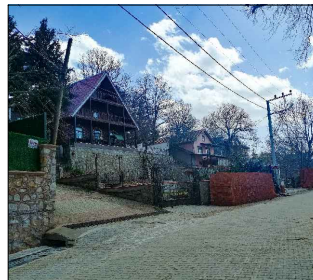
KÖY ADI:	HÜSEYİNALAN		ENVANTER NO: 05		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 17 km uzaklıkta yer almaktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Hüseyinalan köyünün geçmişteki başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Günümüzde tarımla uğraşan kimse kalmamıştır. Köyde yaşayanlar sadece kendilerine yetecek kadar ekim yapmakta ve bahçe işleriyle uğraşmaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☒	OTEL ☐	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Kaynaklarda tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.				
MANZARA	Uludağ'ın güneyine bakan yüzünde düz ve geniş bir yere kurulan orman köyünün dağ manzaraları bulunmaktadır.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Önceleri burada arpa, buğday gibi tahıl ürünleri yetiştirilen köyde günümüzde üretim çok az yapılmaktadır.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Tatil beldesi olan köyde herkes kendine yetecek kadar üretim yapmaktadır.			Köyde hayvancılık yapılmadığından dolayı üretim olmamaktadır.	
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.				
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yazlık tatil beldesi olan köyde yeni bir iş kolu gelişmemiştir.				
YENİ ÜRÜNLER	Yazlık tatil beldesi olan köyde yeni ürünlerin üretimi yapılmamakta herkes kendine yetecek kadar ürün yetiştirmektedir.				
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy Camiisinin bulunduğu yerde bir meydan bulunmaktadır.		Köydeki evlerin sadece üçte biri Hüseyinalan köylülerine aittir. Diğer evler dışarıdan gelen yazlıkçılarındır. Köydeki geleneksel evlerin yerini villa tipi evler almış olup kırsal köy yerine yazlık veya kışlık tatil beldesi oluşmaya başlamıştır. Köy meydanında 2 katlı köy konağı bulunmaktadır. Köyde yakınında Bursa'dan güneye giden insanların vakit geçirdiği geniş çam ve meşe ağaçlarından oluşan piknik alanı yer almaktadır.		
CAMİİ	Köyün eski camisi yıkılmıştır. Köy meydanında yeni bir camii yapılmaktadır.				
ÇEŞME	Meydanda bir çeşmeye rastlanmamıştır.				
ANIT AĞAÇ	Köy meydanında tarihi bir Çınar ağacı bulunmaktadır.				
YATIR / TÜRBİ	Kaynaklarda yatır veya türbeye rastlanmamıştır.				
DOĞAL ALAN	Köyde doğayla iç içe vakit geçirilebilecek Hüseyinalan Piknik Alanı bulunmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen yapı bulunmamaktadır.				

Hüseyinalan Köyü Google Earth Görüntüsü

Hüseyinalan Köyü (Kaynak: Köylerimiz, B.B.B)

Sokaktan bir görünüş

Çınar Ağacı

Hüseyinalan Piknik Alanı (URL 05-A / URL 05-B)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.6

KÖY ADI:	TUZAKLI		ENVANTER NO: 06		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 18 km uzaklıktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy halkının çoğu emekli olup köydekiler tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Kaynaklarda tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.				
MANZARA	Doğancı Barajı manzarası ve muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Önceleri köyde buğday, arpa, mısır ekilip hayvancılık yapılmakta iken şimdilerde ise çilekçilik ve ormancılık en önemli geçim kaynağı olmuştur. Bunun yanında fasulye, kiraz, erik de yetiştirilmektedir.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Köyde herkes kendine yetecek kadar gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.			Süt üretimi yapılmakta olup dışarıya da satılmaktadır.	
ZANAAT	Köy işleriyle ilgilenen marangoz bulunmakta ve köydeki çatıları köy ustaları yapmaktadır.				
KOOPERATİF	Tuzaklı Köyü Tarım ve Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köy Tarım ve Kalkınma Kooperatifi ile köy halkı ormancılık, kömürcülük, piknik alanı bakım çalışmalarından gelir elde etmektedir.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde yeni üretilen ürünler bulunmamaktadır.				
KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Köy Camiisinin bulunduğu yerde bir meydan bulunmaktadır.			Tuzaklı köyü geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır.	
CAMİİ	Köyün eski küçük camisi bulunmaktadır. Bunun yanında köy için daha büyük yeni bir camii yapılmıştır.			Ormanlık bir alanda kurulduğu için ahşap malzeme ev yapımında yoğun olarak kullanılmıştır.	
ÇEŞME	Meydanda bir çeşme bulunmaktadır. Köy içinde de 5-6 tane 60'lı yıllarda yapılmış çeşme bulunmaktadır.			Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık işlevi almıştır. Köyde ayrıca alçak zemin ve 1 normal kattan oluşturulup sadece depo, ahır, samanlık, ardiye gıda maddeleri saklamak gibi işlevler gören yapılar da vardır.	
ANIT AĞAÇ	Köyün dışında ortası delik eski bir çınar ağacının var olduğu sözlü görüşmelerden öğrenilmiştir.			Evlerde iç sofalı plan tipi yaygın olarak inşa edilmiştir.	
YATIR / TÜRBİ	Kaynaklarda yatır veya türbeye rastlanmamıştır.			Köyde aktif olarak kullanılan 5 adet köy fırını bulunmaktadır.	
DOĞAL ALAN	Köyde Tuzaklı Piknik Alanı ve doğal mesire alanları bulunmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen yapı bulunmamaktadır.				

Tuzaklı Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş

Köy sokağından bir görünüş

Köy fırını

Tuzaklı Piknik Alanı (URL 06-A)

Piknik alanından manzara (URL 06-B)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.7

KÖY ADI:	KIRAZLI		ENVANTER NO: 07		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 20 km uzaklıktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve çok az hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☒	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Yapılan sözlü görüşmelere göre köyden Deve (İpek) Yolu' nun geçtiği söylenmektedir.				
MANZARA	Dağ manzaraları bulunmaktadır.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	30 yıl öncesine kadar yapılan kuru tarımcılık ve üzümçülük bugün yapılmasa da onların yerine patates, fasulye, kiraz, ahududu, çilek ve vişne yetiştiriciliği göze çarpmaktadır.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Köyde herkes kendine yetecek kadar gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.			Hayvansal gıda üretimi aile ihtiyacı kadar yapılmakta olup satılmamaktadır.	
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.				
KOOPERATİF	"S.S Kirazlı Mahallesi Kalkınma Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunmaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen bir iş kolu bulunmadığından dolayı genç nüfus Bursa' da bulunan fabrikalarda çalışmaya yönelmekte ve köy göç vermektedir.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde genellikle ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmış olup son yıllarda kiraz üretimi de artmıştır.				
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy camisinin bulunduğu yerde bir meydan bulunmaktadır.			Köydeki geleneksel evlerde taş, ahşap, tuğla, kerpiç ve çamur siva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Köyün etrafında gür bir orman örtüsü bulunduğu için ahşap büyük oranda kullanılmıştır. Hatta tümüyle ahşaptan yapılan evlerin varlığı da bilinmektedir. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat veya zemin + 2 kat olarak inşa edilmiş olup zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır. Evlerin alt katlarında kiler bölümü de bulunmaktadır. Köyde plan olarak iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Köy Uludağ Milli sınırları içerisinde kaldığı için koruma altına alınmış olup 1. Dereceden Sit alanıdır.	
CAMİİ	Köyde 1972 yılında yapılmış olan bir camii bulunmaktadır.				
ÇEŞME	Meydanda bir çeşme bulunmaktadır.				
ANIT AĞAÇ	Köy meydanında 1935 yılında dikilmiş olan ıhlamur ağacı bulunmaktadır.				
YATIR / TÜRBE	Köyde Doluğ Baba ve Üzümlü Dede adıyla anılan yatırlar bulunmaktadır.				
DOĞAL ALAN	Piknik Alanları ve yaylaları bulunmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen yapı bulunmamaktadır. Ancak gelen turistler ve köylüler için meydan, pazar alanı, otopark, hizmet binası, çok amaçlı etkinlik salonları yapılmıştır.				

Kirazlı Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 06-A)

Köy sokağından bir görünüş

Köy meydanından bir görünüş

Dolubaba Türbesi ve Çam ağacı (URL 07-B)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.8

KÖY ADI:	MÜRSELLER				ENVANTER NO: 08			
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 24 km uzaklıktadır.					
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Köyde çok az miktarda arıcılık yapılmaktadır.							
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐					
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐				
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☒	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☐	TARIM ☐		
TARİHİ YOL	Köy eski İpek Yolu (Deve Yolu) güzergahında kalmaktadır. Köyde "Han Alanı" adlı bir alan bulunmaktadır.							
MANZARA	Doğancı Barajı havzasında kalan köyün muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır. Seyir terasından izlenebilmektedir.							
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köyde kiraz, ahududu, vişne, erik, fasulye, domates yetiştirilmektedir.							
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR				HAYVANSAL GIDALAR			
	Köyde herkes kendine yetecek kadar bitkisel gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.				Köyde herkes kendine yetecek kadar hayvansal gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.			
ZANAAT	Köyde farklı işlerle uğraşan orta yaşlı ustalar vardır.							
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamaktadır.							
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde çalışılabilecek iş kolları bulunmadığı için merkeze göç vermektedir.							
YENİ ÜRÜNLER	Köyde yeni üretilen ürünler bulunmamaktadır. Yapılan sözlü görüşmelere göre köyde su sorununun olması üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.							
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Köy Camiisinin bulunduğu yerde bir meydan bulunmaktadır.				Köyün geleneksel evlerinde taş, ahşap, çamur sıva, kerpiç ve tuğla en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler genellikle zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Zemin katlar kimi yapılarda depo, samanlık işlevi görmüştür. Tek katlı yapılar depo, samanlık ya da ahır olarak kullanılan yapılar da bulunmaktadır. Geleneksel evlerde genellikle iç sofalı plan tipi yaygın olarak tercih kullanılmıştır. Köyde aktif olarak kullanılan bir köy fırını bulunmaktadır.			
CAMİİ	Köyün camisi yıkılmış, 10 yıl önce yeni bir cami yapılmıştır.							
ÇEŞME	Meydanda bir çeşme bulunmaktadır.							
ANIT AĞAÇ	Köyde Mürsel Paşa Türbesi yanında Çınar ağacı bulunmaktadır.							
YATIR / TÜRBE	Mürseler köyünün dört bir tarafını koruyan dedelerin varlığına inanılmaktadır. Köyün doğusunda Fındık Dede tepesi ve yattırı, batısında Aman Dede Yatırı, barajın bulunduğu yerde Doğan Dede ve Zümbül Dede Yatırı, kuzeydeki tepesinde ise Şeyh denilen Kuzu Dede mevkisi bulunmaktadır.							
DOĞAL ALAN	Doğal mesire alanları bulunmaktadır.							
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Kitabesine göre 1715 yılında yaptırılan çeşme 2007 yılında restore edilmiştir.							

Mürseler Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 08-A)

Köy sokağından bir görünüş

Köy meydanı seyir alanı

Köy çeşmesi (URL 08-B)

Köyde hasat, 2009 (URL 08-C)

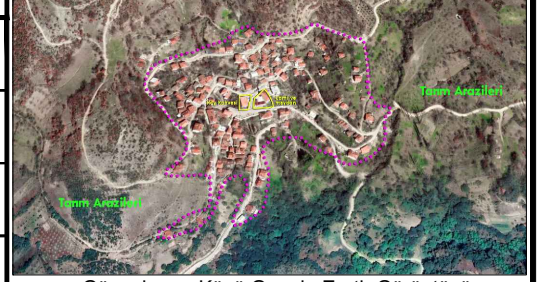
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.9

KÖY ADI:	GÜNEYBAYIRI			ENVANTER NO: 09		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 32 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve çok az hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Köyün hakim olduğu muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	1990'lı yıllara kadar devam eden bağcılık, ipek böcekçiliği ve kuru tarım arazi yetersizliği ve verimsizlik yüzünden sürdürülememiştir. Günümüzde çilek üretimi yapılmaktadır.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Domates salçası, biber salçası, reçel vb. gibi gıdalar yapılmaktadır.			Köyde herkes kendine yetecek kadar hayvansal gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.		
ZANAAT	Herhangi bir zanaatla uğraşılmamaktadır.					
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde yeni gelişen bir iş kolu bulunmamaktadır.					
YENİ ÜRÜNLER	Tarım alanları kısıtlı olan köyde yeni yetiştirilen ürün bulunmamaktadır.					
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy Camiisinin bulunduğu yerde manzaraya bakan kapalı bir seyir alanı bulunmaktadır.			Güneybayırı köyü geleneksel evlerinde yapı malzemesi olarak taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen malzemeler arasındadır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal veya zemin + 2 normal kat biçiminden inşa edilmiş olup iç sofalı plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır.		
CAMİİ	Köyün merkezinde camisi bulunmaktadır.					
ÇEŞME	Köyde çeşme bulunmadığı sözlü görüşmede öğrenilmiştir.					
ANIT AĞAÇ	Köy okulunun yakınında bulunan Silkinti denilen yerde hasta yada gelişemeyen çocuklar yıkanıp yanındaki armut ağacına ise çaput bağlanarak adak adanmaktadır.					
YATIR / TÜRBE	Köyde Sarıkız, Erenler ve Anasultan Dedesi adlarında üç yatır bulunmaktadır. Köydeki hayırlar, adaklar ve yağmur duaları bu yatırlara yapılmaktadır.					
DOĞAL ALAN	Köyde öne çıkmış belirli bir doğal alan bulunmamaktadır.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen yapı bulunmamaktadır.					

Güneybayırı Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 09-A)

Köy sokağından bir görünüş, 2008 (URL 09-B)

Köy seyir alanından dağ manzaraları, 2018 (URL 09-C)

Mesire alanı ve arkada Uludağ (URL 09-D)

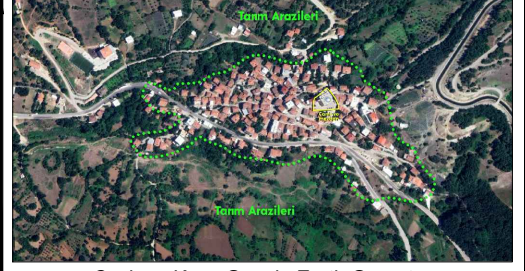
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.10

KÖY ADI:	ÇAYBAŞI			ENVANTER NO: 10		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 33 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve sanayi ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☐	YOK ☒			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☐	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☐	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Köyün hakim olduğu muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Önceden çilek yetiştirilen köyde çilek üretimi azalmıştır. Domates, biber, patlıcan gibi ürünler yetiştirmektedir. Köylüler organik ürünlerini yol kenarında kurdukları bir alanda satmaktadır.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Domates salçası, biber salçası, reçel vb. gibi gıdalar yapılmaktadır.			Hayvancılık tükendiği için üretim olmamakta dışarıdan alınmaktadır.		
ZANAAT	Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerde halk zanaatçılığın bittiğini söylemiştir.					
KOOPERATİF	Köye ait bir kooperatif bulunmamaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Türkiye'deki farklı maden suyu firmalarının bulunduğu köy; köye ve çevresindeki diğer civar köylere istihdam sağlamaktadır. Köyün gençleri bu fabrikalarda çalışarak geçimini sağlamaktadır.					
YENİ ÜRÜNLER	Tarım alanları kısıtlı olan köyde yeni yetiştirilen ürün bulunmamaktadır.					
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy halkının toplandığı bir meydanı bulunmaktadır.			Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler genellikle zemin veya zemin+ 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Köyde geleneksel ev dokusu azalmıştır. Yıkılan evlerin yerine yeni evler yapılmıştır. Köyde bulunan samanlık sayısı azdır. Samanlıklar hayvancılık yapılmadığı için ardiye, depo olarak kullanılmaktadır.		
CAMİİ	Köyün eski camisi yıkılmış 2017 yılında aynı yere yeni cami yaptırılmıştır.					
ÇEŞME	Cami yanında seyir alanı ve çeşme bulunmaktadır. Köyün üst kısmında da Olukbaşı Çeşmesi bulunmaktadır.					
ANIT AĞAÇ	Cami yanında anıt meşe ağacı bulunmaktadır.					
YATIR / TÜRBİ	Köyün yatır ve türbesi bulunmamaktadır.					
DOĞAL ALAN	Köyün öne çıkmış bir özellikli alanı bulunmamaktadır.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Çaybaşı Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 10-A)

Köy sokağından bir görünüş

Kullanılmayan geleneksel bir ev

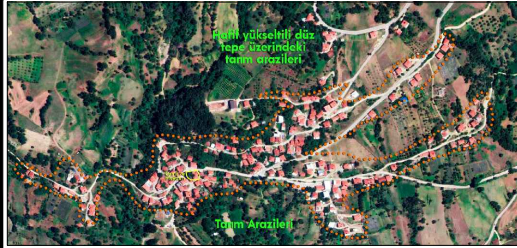
Köy kahvesinden dağ manzarası ve soda fabrikası

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.11

KÖY ADI:	BAĞLI				ENVANTER NO: 11	 <p>Bağlı köyü Google Earth Görüntüsü</p>
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 28 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☒	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Köy eski İpek Yolu (Deve Yolu) güzergahında kalmaktadır. Köyde tarihi bir han bulunmaktadır.					
MANZARA	Muhteşem Uludağ Manzarası ve Cumhuriyet Meydanı seyir alanından izlenen dağ manzaları bulunmaktadır.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Yakın zamanlara kadar yoğunlukla mısır, buğday, arpa, fasulye, patates ekilen köy özellikle patates ile ünlü bir köydür. Tarımda girdilerin artması üzerine kendiliğinden terkedilmiştir. Daha sonra çilek ekimi yaygınlaşmıştır. Son yıllarda üretimi azalmıştır.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Köyde herkes kendine yetecek kadar reçel, salça gibi gıda üretimi yapmaktadır. Satışı yapılmamaktadır.			Hayvansal gıda üretimi bulunmamaktadır.		
ZANAAT	Zanaatla ilgili bilgiye ulaşamamıştır.					
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde yeni gelişen bir iş kolu bulunmamaktadır.					
YENİ ÜRÜNLER	2000'li yıllardan sonra ahududu üretimi hızlanmıştır. Son yıllarda kiraz, elma, erik, armut, ceviz ve kestane gibi ürünlerin ekildiği görülmektedir.					
KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)					
MEYDAN	Köy Camiisinin bulunduğu yerde bir meydan bulunmaktadır. Köyün alt tarafında eskiden Cumhuriyet kutlamalarının yapıldığı Cumhuriyet Meydanı bulunmaktadır.			Köyün geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır		
CAMİİ	Köyün meydanında camisi bulunmaktadır.			Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat veya zemin + 2 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır gibi işlevler almıştır.		
ÇEŞME	Meydanda bir çeşme bulunmaktadır.			Plan şeması olarak iç sofalı ev tipi köyde yaygın olarak kullanılmıştır.		
ANIT AĞAÇ	Köyün Cumhuriyet Meydanı'nın altında bulunan meşe ağaçları en eski ağaçlar olup özenle korunmaktadır.			Köyde iki adet köy fırını bulunmaktadır.		
YATIR / TÜRBE	Eyüp Dede Yatırı bulunmaktadır. Köyde hala Eyüp Dede' nin huzurunda Hıdrellez ve yağmur duası törenleri yapılmaktadır.					
DOĞAL ALAN	Bağlı piknik alanı köylülerin ve Bursa'dan gelenlerin vakit geçirip dinlendiği doğal alanlarından biridir.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Köyden bir görünüş

Köy ve Uludağ manzarası

Cumhuriyet meydanı ve seyir alanı

Geleneksel bir ev

Bağlı piknik alanı (URL 11-A)

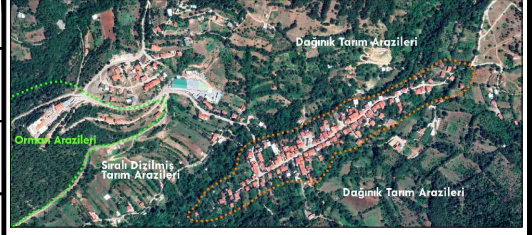
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

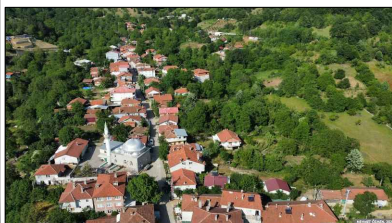
HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.12

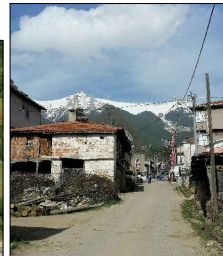
KÖY ADI:	SOĞUKPINAR			ENVANTER NO: 12		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 32 km uzaktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım, sanayi ve turizm ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☒	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde İpek Yolu'nun köyün üstünden geçtiği bilgisine ulaşılmıştır.					
MANZARA	Köy Uludağ'ın eteğinde bulunan bir köy olup muhteşem Uludağ manzarasına hakimdir.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	İhracata yönelik olarak organik ahududu, böğürtlen ve çilek yetiştiriciliği bulunmaktadır.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Reçel, salça vb.gibi gıdalar bulunmaktadır.			Hayvancılık tükendiği için üretim olmamakta dışarıdan alınmaktadır. Köyde alabalık tesisi bulunmaktadır.		
ZANAAT	Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerde halk zanaatçılığın bittiğini söylemiştir.					
KOOPERATİF	"S.S. Soğukpınar Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunmaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde Karacakaya Su Fabrikası bulunmaktadır. Köy halkının bir kısmı burada çalışmakta ve geçimini sağlamaktadır.					
YENİ ÜRÜNLER	Eskiden çilek yetiştiriciliği ön planda olan köyde şimdilerde ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır.					
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy halkının toplandığı bir meydanı bulunmaktadır.			Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler genellikle zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Zemin katlar ahır olup üst kat yaşama mekanıdır. Evlerin yanında samanlık, depo, ardiye, odunluk gibi tek katlı yapılar bulunmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan bir adet fırının olduğu köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerden öğrenilmiştir.		
CAMİİ	Köyün meydanında bir camisi bulunmaktadır.					
ÇEŞME	Cami yanında köy çeşmesi bulunmaktadır.					
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.					
YATIR / TÜRBİ	Köyün yatır ve türbesi bulunmamaktadır.					
DOĞAL öge	Ketenlik Yaylası ve Aras Şelalesi köyün nadide yerlerindedir.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Soğukpınar Köyü Google Earth Görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 12-A)

Köy sokağından bir görünüş

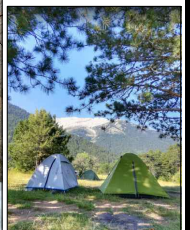
Eski bir köy evi

Uludağ etekleri (URL 12-B)

Aras Şelalesi (URL 12-C)

Ketenlik Yaylası'nda kamp (URL 12-D)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.13

KÖY ADI:	KARAIŞLAH				ENVANTER NO: 13			
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 37 km uzaklıktadır.					
GEÇİM KAYNAĞI	Köy ormancılık, az miktarda tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.							
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐					
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐				
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐		
TARİHİ YOL	Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden tarihi bir yolun geçip geçmediğiyle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.							
MANZARA	Köyün hakim olduğu muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır.							
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Önceki yıllarda çilek üreticiliği yapan köyde günümüzde patates, fasulye gibi ürünler yetiştirilmektedir.							
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR				HAYVANSAL GIDALAR			
	Herkes kendine yetecek kadar salça, turşu vb. gıdalar üretmektedir.				Herkes kendine yetecek kadar süt, peynir gibi gıdalar üretmektedir.			
ZANAAT	Köyde demirci ve marangoz ustaları bulunmaktadır.							
KOOPERATİF	Köyün bir kooperatifi bulunmamaktadır.							
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde emekli nüfus çoğunlukta olup genç nüfus fabrikalarda çalışmak için Bursa'ya göç etmektedir. Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde nüfusun %80' inin Bursa' da çalıştığı öğrenilmiştir.							
YENİ ÜRÜNLER	Yeni üretilen ürün bulunmayan köyde alabalık tesisi bulunmaktadır. Bursa'dan ve çevre köylerden alabalık yemek için insanların ziyaret ettiği aktif bir tesisir.							
KENTSEL ÖGELER					GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)			
MEYDAN	Köyün girişinde bir meydan ve meydana 2 adet un değirmeni bulunmaktadır.				Geleneksel köy evlerinde genellikle taş, ahşap ve kerpiç malzemeleri kullanılmıştır. Evler zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup sadece zemin kattan oluşan ve samanlık, kiler, odunluk, kömürlük, ambar olarak kullanılan yapılar da vardır. Evlerde plan şeması olarak iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Köyde 5 veya 6 adet ambar, 2 adet un değirmeni bulunmaktadır.			
CAMİİ	Meydanın karşısında köy camisi bulunmaktadır.							
ÇEŞME	Köy camisinin karşısında yol kenarında bir çeşme bulunmaktadır.							
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt bir ağaç bulunmamaktadır.							
YATIR / TÜRBİ	Köyde yatır veya türbenin bulunmadığı sözlü görüşmelerde öğrenilmiştir.							
DOĞAL ALAN	Köyde öne çıkmış belirli bir doğal alan bulunmamaktadır.							
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde 15 yıldır atıl durumda bulunan 120 yıllık 2 adet un değirmeni restore edilmektedir. Restorasyon çalışmaları bittikten sonra çarklarının suyla döndüğü bu değirmenlerde mahalle sakinlerinin doğal un öğüteceği planlanmaktadır.							

Karaisalh köyü Google Earth görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 13-A)

Köy sokağından görünüş

Köy evleri

Konuta dönüştürülmüş ambar örnekleri

Restore edilen değirmenlerin önceki ve sonraki hali

URL 13-B

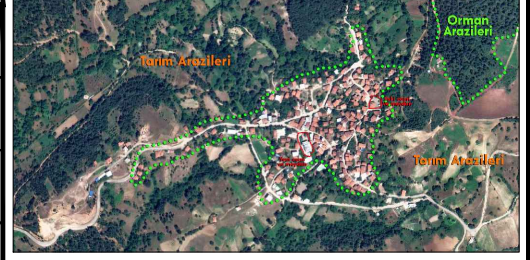
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.14

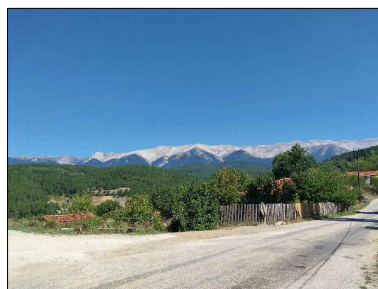
KÖY ADI:	GÜNEYBUDAKLAR		ENVANTER NO: 14	
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 44 km uzaklıktadır.	
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.			
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☐	YOK ☒	
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☐	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐
TARİHİ YOL	Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde Uluyol' un köyden geçtiği öğrenilmiştir.			
MANZARA	Köy Uludağ manzarasına hakim bir köydür.			
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Belgelere göre geçmişte keten üretiminin yapıldığı köyde patates, buğday, arpa, çilek, kiraz üretilmekte olup fasulyesi ile de ünlü olan bir köydür.			
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR		HAYVANSAL GIDALAR	
	Salça, turşu gibi gıdalar üretilmektedir.		Köyde süt üretimi yapılmakta olup civar köylere ve Bursa'ya satılmaktadır.	
ZANAAT	Yapılan sözlü görüşmelerde köylüler herhangi bir zanaatla uğraşan kimsenin kalmadığını söylemiştir.			
KOOPERATİF	Köyde Güneybudaklar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi adında bir kooperatif bulunmaktadır.			
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde emekli nüfus çoğunlukta olup genç nüfus fabrikalarda çalışmak için Bursa'ya göç etmektedir.			
YENİ ÜRÜNLER	Köyde yeni yetiştirilen veya üretilen bir ürün bulunmamaktadır.			
KENTSEL ÖGELER		GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Eski meydan köyün üst kısmında bulunmaktadır. Yeni meydan köyün alt kısmına taşınmıştır.		Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Çoğunlukla 2 katlı yapılar bulunmaktadır. Köyün eski meydanın bulunduğu üst taraftaki geleneksel yapılar korunmuş olup yaşamın sürdürüldüğü evler bulunmaktadır. Yeni meydanın bulunduğu alt kısımda ise yeni yapılan evler bulunmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan samanlık ve fırınlar bulunmaktadır.	
CAMİİ	Eski meydanın bulunduğu yerde eski cami bulunmaktadır. Yeni cami 1994 yılında köyün alt kısmında yapılmıştır.			
ÇEŞME	Eski meydanın bulunduğu yerde köy çeşmesi bulunmaktadır.			
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt bir ağaç bulunmamaktadır.			
YATIR / TÜRBİ	Köyde Fevzi Dede yatırı bulunmaktadır.			
DOĞAL ALAN	Ormanlık alanda kurulan köyün ormanlık alanları dikkat çekmektedir.			
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.			

Güneybudaklar Köyü Google Earth görüntüsü

Köyden bir görünüş (URL 14-A)

Köyden Uludağ Manzarası

Köy sokağından görünüş

Köyde bulunan bir samanlık

Köyün eski cami kapısı

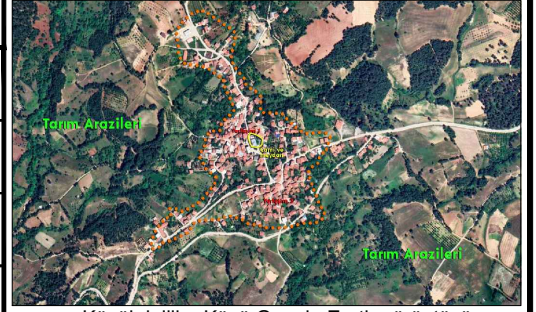
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.15

KÖY ADI:	KÜÇÜKDELİLLER				ENVANTER NO: 15			
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 47 km uzaklıktadır.					
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve çok az hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.							
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☐	YOK ☒					
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☐	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐				
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☐	TARIM ☐		
TARİHİ YOL	Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde Uluyol' un (Tarihi Eski Bursa Yolu) köyden geçtiği öğrenilmiştir.							
MANZARA	Köy Uludağ manzarasına hakim bir köydür.							
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Verimli arazilere sahip olan köyde en nadide dağ çileği yetiştirilmekle birlikte kiraz da yetiştirilmektedir.							
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR				HAYVANSAL GIDALAR			
	Köyde salça, menemenlik, reçel, erişte vb. gibi gıdalar üretilmektedir.				Eskiden süt üretimi yapılan köyde şimdilerde çok az hayvansal gıda üretimi yapılmaktadır.			
ZANAAT	Köyde demirci ustaları bulunmaktadır.							
KOOPERATİF	Köyde 1968 yılına kurulan faal olmayan Küçükdeliller Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır.							
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir.							
YENİ ÜRÜNLER	Köyde yaban mersini, ahududu ve son yıllarda aronya üretimi başlamıştır.							
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Caminin bulunduğu yerde köy meydanı bulunmaktadır.				Köy geleneksel evlerinde taş, ahşap ve kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasındadır. Evler zemin veya zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiştir. Köyde samanlık, ahır, ev gibi geleneksel yapılardan tek tük kalmış olup daha çok betonarme yapılar bulunmaktadır.			
CAMİİ	Köyün eski camisi yıkılmış olup yeni cami yapımına 1977'de başlanmış ve 1981 yılında bitirilmiştir.							
ÇEŞME	Köyün eski çeşmesi yıkılmıştır.							
ANIT AĞAÇ	Köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.							
YATIR / TÜRBE	Köyde Sıtma ve Seve Dede adında iki yatır bulunmaktadır.							
DOĞAL ALAN	Köyün doğal piknik alanları bulunmaktadır.							
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyde bir çeşme restore edilmiştir.							

Küçükdeliller Köyü Google Earth görüntüsü

Küçükdeliller köyü ve arkada Uludağ (URL 15-A)

Uludağ manzarası

Köy camisi ve meydanı

Aronya meyvesi (URL 15-B)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.16

KÖY ADI:	BÜYÜKDELİLLER				ENVANTER NO: 16			
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 48 km uzaktadır.					
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve az oranda hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.							
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐					
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐				
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐		
TARİHİ YOL	Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde Uluyol' un (Tarihi Eski Bursa Yolu) Büyükdelliler ve Küçükdeliller köyleri arasından geçtiği öğrenilmiştir.							
MANZARA	Köy Uludağ manzarasına hakim bir köydür.							
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	60' lı yıllardan beri çilek yetiştirilen köyde armut, elma, ceviz, kestane gibi meyveler barbunya, soğan, patates gibi sebzeler öne çıkmaktadır.							
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR				HAYVANSAL GIDALAR			
	Barbunya fasulyesinden yapılan gıdalar ön plana çıkmaktadır.				Tereyağı, süt üretimi bulunan köyde süt, yoğunluklu olarak Bursa merkeze satılmaktadır.			
ZANAAT	Köyde herhangi bir zanaatle uğraşan usta kalmamıştır.							
KOOPERATİF	Büyükdelliler Tarım ve Kalkınma Kooperatifi adında bir kooperatif bulunmaktadır.							
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köydeki genç nüfusun Bursa'daki fabrikalarda çalışmak için göç ettiği köyde çoğunlukla yaşlı nüfusun kaldığı öğrenilmiştir. Köylerde tarımın canlandırılıp genç nüfusun köylerde çalışabilmesi için çalışmaların yapılması gerekliliğinden bahsedilmiştir.							
YENİ ÜRÜNLER	Son yıllarda ahududu, yaban mersini yetiştirilen köyde son zamanlarda yavaş yavaş aronya üretimi başlamıştır.							
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği cami yanında meydanı bulunmaktadır. Ayrıca köyün girişinde kooperatif önünde oturlan alan bulunmaktadır.				Geleneksel köy evlerinde genellikle taş, ahşap ve kerpiç malzemeleri kullanılmıştır.			
CAMİİ	Köyün eski ahşap camisi yıkılmış yerine 1976 yılında yeni cami yapıp çevresi yenilenmiştir.				Evler zemin + 1 normal kat şeklinde inşa edilmiş olup sadece zemin kattan oluşan ve samanlık, kiler, odunluk, kömürlük olarak kullanılan yapılar da vardır. Evlerde plan şeması olarak iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır.			
ÇEŞME	Köyün çeşmesi yenilenmiştir.				Köyde geleneksel evlerin sayısı azalmıştır. Ambarların artık bulunmadığı köyde hala kullanılan samanlıklar ve 10' un üzerinde fırın bulunmaktadır.			
ANIT AĞAÇ	Yaşının 400-450 arasında olduğu düşünülen tescilli Kocakavak anıt ağacı bulunmaktadır. Ağaç BUSKİ' nin çıkarmış olduğu "Tarihi Çınarlar" adlı kitapta yayımlanmıştır.							
YATIR / TÜRBİ	Köyde yatır veya türbenin bulunmadığı sözlü görüşmelerde öğrenilmiştir.							
DOĞAL ALAN	Köyün doğal piknik alanı bulunmaktadır.							
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.							

Büyükdelliler Köyü Google Earth görüntüsü

Büyükdelliler köyü ve arkada Uludağ (URL 16-A)

Köy sokağından görünüş

Taş ve ahşaptan yapılan geleneksel yapılar

Kocakavak anıt ağacı

Meydanda Muammer Hoca ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşme

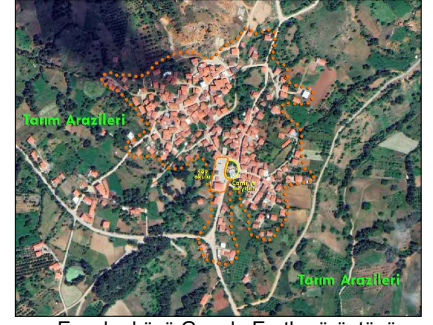
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.17

KÖY ADI:	EPÇELER (ABACILAR)			ENVANTER NO: 17		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 49 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☒	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☐	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Köy Uludağ manzarasına hakim bir köydür.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Önceki yıllarda çilek yetiştirilen köyde günümüzde çileğin yanında kiraz, ahududu da yetiştirilmektedir.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Köyde salça, menemenlik, reçel, erişte vb. gibi gıdalar üretilmektedir.			Köyde herkes kendine yetecek kadar süt ve süt ürünleri üretmektedir.		
ZANAAT	Osmanlı döneminde bir dönem orduya yün yapımı kışlık giysi (aba) üreten köyde marangoz, demirci ve çatı ustaları bulunmaktadır.					
KOOPERATİF	Köyün faal olmayan bir kooperatifi bulunmaktadır. Köylüler kooperatifin faaliyete geçmesini istemektedir.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir.					
YENİ ÜRÜNLER	Köyde geçmişten günümüze sırasıyla çilek, kiraz ve ahududu yetiştirilmiştir. Günümüzde ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmaktadır.					
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)			
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği meydan içerisinde çocuk oyun alanı da bulunmaktadır.			Geleneksel köy evlerinde taş, ahşap ve kerpiç sıklıkla kullanılan yapı malzemeleri arasındadır. Evler yüksek zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı evler bulunmaktadır. Evlerin alt katları bazı evlerde ahır olarak kullanılırken bazı evlerde ardiye olarak kullanılmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan dört ya da 5 tane fırın bulunmaktadır. Köyde aktif olarak kullanılan samanlıklar da bulunmaktadır.		
CAMİİ	Köy meydanında 1972 yılında yapılmış olan bir cami bulunmaktadır.					
ÇEŞME	Eski köy çeşmesi varlığına rastlanmamıştır.					
ANIT AĞAÇ	Köyde bir anıt ağacın varlığına rastlanmamıştır.					
YATIR / TÜRBİ	Köyde yatır veya türbenin bulunmadığı sözlü görüşmelerde öğrenilmiştir.					
DOĞAL ALAN	Köyde bulunan bir göl, sülük barındırmaktadır. Buradaki sülüklerle birçok insan sülük tedavisi olmak için Bursa merkezden ve civar şehirlere köye gelmektedir.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Epçeler köyü Google Earth görüntüsü

Epçeler Köyü evleri ve arkada Uludağ, 2011 (URL 17-A)

Evler ve köy sokağından görünüş

Köy camii ve meydanı

Köy çocukları, 2011 (URL 17-B)

Mısır tarlası ve arkada Uludağ Suları çekilmiş olan Sülük Gölü

Epçeler köyü üretim peyzajı, 2020 (URL 17-C)

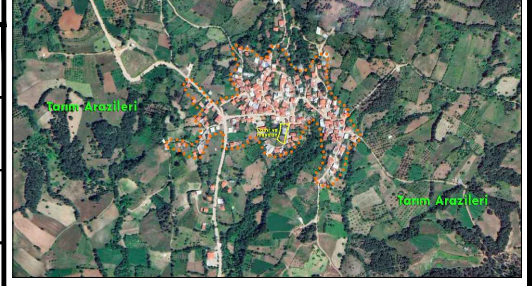
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.18

KÖY ADI:	DAĞDİBİ		ENVANTER NO: 18		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 51 km uzaktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☒	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Köylüler ile yapılan sözlü görüşmelerde eski Bursa-İnegöl yaya yolunun köyden geçtiği öğrenilmiştir.				
MANZARA	Köy, Uludağ manzarasına hakim bir köydür.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köyde çilek, patates, fasulye, kiraz gibi ürünler yetiştirilmektedir.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Köy halkı kendi ihtiyacı kadar turşu, salça vb. gıdalar üretmektedir.			Köyde süt üretimi ve satışı yapılmaktadır.	
ZANAAT	Eskiden halı, kilim, çul dokumacılığı, koza yetiştiriciliği, fıçıcılık gibi işler yaygın olarak yapılmıştır. Dokumacılığa az da olsa devam edilmektedir. Koza yetiştiriciliği ise hiç kalmamıştır. Köyde demirci ve inşaat ustaları bulunmaktadır.				
KOOPERATİF	Köyde "Dağdibi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunmaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir. Köyde bir alabalık tesisi bulunmaktadır. Köye balık yemek ve konaklamak için giden gelenin çok olduğu söylenmektedir.				
YENİ ÜRÜNLER	Kiraz, ahududu yeni üretilen ürünler arasındadır.				
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği küçük bir meydan vardır. Bu meydan yeni caminin başka bir yere yapılmasıyla oluşmuştur.			Geleneksel köy evlerinde en çok taş, ahşap ve kerpiç malzemeler tercih edilmektedir.	
CAMİİ	Eski cami yıkılmış olup yeni cami 1974 yılında başka bir yerde yapılmıştır.			Evler genellikle zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıca bazı evlerin zemin katının sadece strüktür olarak inşa edilip etrafının duvar ile örülmeyip dışarıya açık bırakılarak depo olarak kullanıldığı yapılar da bulunmaktadır.	
ÇEŞME	Köyün çeşmesi yıkılmıştır.			Köyde aktif olarak kullanılan fırın bulunmaktadır.	
ANIT AĞAÇ	Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.			Köydeki samanlıklar her evin yanında olacak şekilde inşa edilmiştir.	
YATIR / TÜRBE	Köyde Rüstem Çavuş türbesi bulunmaktadır.				
DOĞAL ALAN	Köyde Uludağ manzarasına hakim Dağdibi göleti bulunmaktadır. Bu göletin kenarında insanlar piknik ve kamp yapmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır. Ancak köydeki Rüstem Çavuş Türbesi 2006 yılında yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.				

Dağdibi köyü Google Earth görüntüsü

Dağdibi köyünden görünüş (URL 18-A)

Köy sokağından bir görünüş

Tarımda kullanılan geleneksel aletlerin evin cephesine resmedildiği bir ev

Köy samanlığı

Köyde salça yapan kadınlar

Dağdibi göleti ve arkada Uludağ

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.19

KÖY ADI:	PINARCIK (KARAKÖY)		ENVANTER NO: 19		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 50 km uzaklıktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır. Köyde 25 yıldır işleyen mantar tesisi bulunmaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☒	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.				
MANZARA	Köy, Uludağ manzarasına hakim bir köydür.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Çilek yetiştiriciliği yapan köyde günümüzde çilek üretimi çok azalmış olup ahududu yetiştiriciliği ön plana çıkmıştır. Bu ürünlerin yanında vişne ve ceviz ağaçları dikilip bu ürünlerden de gelir sağlanmaya çalışılmaktadır.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Herkes kendine yetecek kadar salça, turşu vb. gıdalar yapmaktadır.			Süt üretimi olup satışı da yapılmaktadır. Sütten üretilen gıdalar evlerde tüketilmektedir.	
ZANAAT	Köyün önceleri demir ustalarıyla meşhur olduğu bilinmektedir. Günümüzde azalmış olsa da hala demircilikle uğraşan ustalar bulunmaktadır.				
KOOPERATİF	Köyde "Pınarcık Tarım, Ormancılık, Kredi Kooperatifi" adında bir kooperatif bulunmaktadır.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir. Köyde insanların uğrak yeri olan bir alabalık tesisi ve konaklama alanı bulunmaktadır.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde çiçek üretimi ön plana çıkmış olup yaz çiçeği üretimine başlanmıştır.				
KENTSEL ÖGELER	GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği, caminin karşısında, köy kahvesi bulunmaktadır.			Geleneksel köy evlerinde taş, tuğla, kerpiç, ahşap sıklıkla tercih edilmiştir. Evler zemin kat ya da zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı ev plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Bazı evlerin zemin katları ahır veya depo olarak kullanılmıştır. Köyde aktif olarak kullanılan samanlık, fırın bulunmaktadır.	
CAMİİ	Köyün merkezinde bulunan cami 1965 yılında yapılmıştır.				
ÇEŞME	Günümüzde köyde bir çeşmeye rastlanmamıştır.				
ANIT AĞAÇ	Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.				
YATIR / TÜRBİ	Köyde Süret Dede adıyla anılan bir yatır bulunmaktadır.				
DOĞAL ALAN	Köyün ortasından geçen Pınarcık adında deresi bulunmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.				

Pınarcık köyü Google Earth görüntüsü

Pınarcık Köyü evleri ve arkada Uludağ (URL 19-A)

Sokaktan bir görünüş

Köy fırını ve sokaktan görünüş

Fasulye kurutma işleriyle uğraşan teyze

Ahşap odunluk yapısı

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK
ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.20

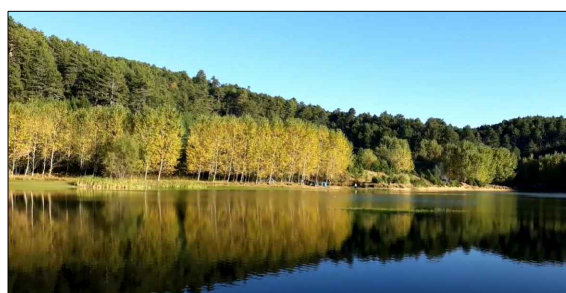
KÖY ADI:	BARAKLI		ENVANTER NO: 20		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☒	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☐	Bursa'nın merkezine 54 km uzaktadır.		
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım, hayvancılık ve ormancılık ile geçimini sağlamaktadır.				
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐		
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐	
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒
TARİHİ YOL	Kaynaklara göre köyün üstünden Deve Yolu' nun geçtiği öğrenilmiştir.				
MANZARA	Köy Uludağ ve dağ manzaralarına hakim bir köydür.				
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köyde yıllardır ihracata yönelik çilek ve kiraz üretimi yapılmaktadır.				
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR	
	Herkes kendine yetecek kadar salça, turşu vb. gıdalar yapmaktadır.			Civar köylerden sütler alınarak Bursa' ya satışı yapılmaktadır.	
ZANAAT	Köyde herhangi bir zanaatla uğraşan kalmamıştır. Sözlü görüşmelerde köyde eskiden yün tarağının olduğu ama günümüzde kapandığı öğrenilmiştir.				
KOOPERATİF	Köyde herhangi bir zanaatla uğraşan kalmamıştır. Sözlü görüşmelerde köyde eskiden yün tarağının olduğu ama günümüzde kapandığı öğrenilmiştir.				
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Köyde aktif olarak işleyen Baraklı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'yle kereste, inşaat malzemeleri, üretilen meyveler satılmakta ve köyde bulunan halka iş istihdamı sağlamaktadır.				
YENİ ÜRÜNLER	Köyde yeni üretilen bir ürün bulunmamaktadır.				
KENTSEL ÖGELER			GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köyde yerleşimlerinde meydan bulunmamakta, köy halkı kahvede toplanmaktadır.			Aşağı Baraklı ve Yukarı Baraklı köyü yerleşimlerinde cami merkezde bulunmaktadır. İki yerleşimde de evler genellikle zemin +1 veya zemin +2 katlı betonarmeden yapılmış olup geleneksel yapı tek tük kalmıştır.	
CAMİİ	Aşağı ve Yukarı Baraklı köy yerleşimlerinin merkezinde cami bulunmaktadır.				
ÇEŞME	Çeşme bulunmamaktadır.				
ANIT AĞAÇ	Anıt ağaç bulunmamaktadır.				
YATIR / TÜRBE	Köyde Baraklı Dede adında yatır bulunmaktadır.				
DOĞAL ALAN	Uludağ manzarasına hâkim Baraklı Göleti bulunmaktadır.				
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.				

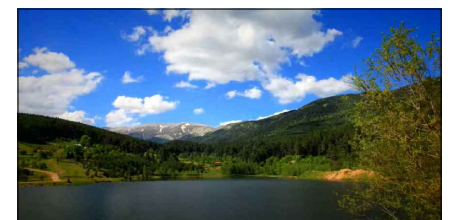
Baraklı köyü Google Earth görüntüsü

Baraklı köyünden görünüş (URL 20-A)

Baraklı Göleti' nden görünüş (URL 20-B)

Baraklı Göleti çevresi ve arkada Uludağ (URL 20-B)

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.21

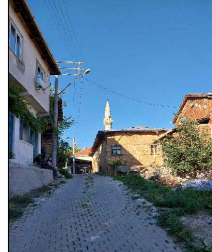
KÖY ADI:	GÖKÖZ				ENVANTER NO: 21	 <p>Gököz köyü Google Earth görüntüsü</p>
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 55 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve turizm ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☒	AZ YOĞUN ☐	YOK ☐			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☒	KÖY EVİ ☐	OTEL ☒		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☒	YAYLA ☒	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Köy Uludağ'ın tüm görkemiyle muhteşem görülebildiği bir konumdur. Hafta sonu kamp yapmak, rahat nefes almak ve dinlenmek için insanların uğrak yerleri arasındadır.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köyde başta çilek olmak üzere patates, erik, elma, kiraz gibi ürünler de yetiştirilmektedir.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Köyde herkes kendisine yetecek kadar salça, turşu vb. gıdalar hazırlamaktadır.			Hayvancılık yapılmadığı için dışarıdan hayvansal gıda alımı yapılmaktadır.		
ZANAAT	Köyde emekli inşaat ustaları bulunmaktadır.					
KOOPERATİF	Köyde kooperatif bulunmamakta ürünler Baraklı'da bulunan kooperatife götürülmektedir.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir.					
YENİ ÜRÜNLER	Kiraz üretimi son yıllarda artış göstermiştir.					
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği caminin ve köy kahvesinin yanında küçük bir meydan bulunmaktadır.			Geleneksel köy evlerinde taş, tuğla, kerpiç ve ahşap en çok kullanılan yapı malzemeleri arasındadır.		
CAMİİ	Köyün eski, küçük, yerleşim dokusuna uyumlu bir camisi bulunmaktadır.			Köyün ormanlık bir alanda bulunmasından dolayı ahşap malzemeler strüktür ögesi olarak bolca kullanılmıştır.		
ÇEŞME	Köyün girişinde çevresinin düzenlendiği bir çeşme bulunmaktadır.			Evler genellikle zemin +1 normal kat veya zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup iç sofalı plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır.		
ANIT AĞAÇ	Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.			Köylerdeki samanlıklar artık eşya koymak için depo, ardiye amaçlı kullanılmaktadır.		
YATIR / TÜRBİ	Köyde yatır veya türbenin bulunmadığı sözlü görüşmelerde öğrenilmiştir.			Herkesin avlusunda kendine ait fırını bulunan köyde dışarıda da 3 veya 4 adet fırın bulunmaktadır.		
DOĞAL ALAN	Mahremşah Yaylası ve Gököz Göleti köyün turizm alanında öne çıkmış doğal alanlarıdır.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Gököz köyünden görünüşü, 2004 (URL 21-A)

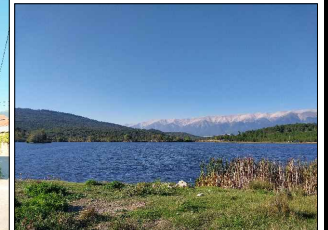
Gököz köyünden görünüşü, 2008 (URL 21-B)

Köy sokağı ve arkada cami

Köyün girişinde bulunan samanlıklar

Gököz Göleti ve arkada Uludağ manzarası

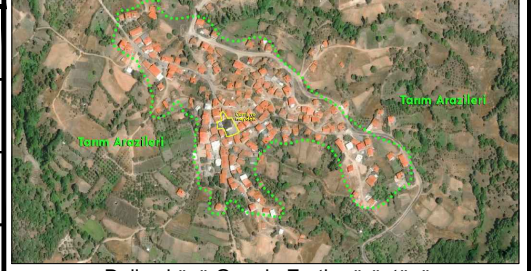
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FIGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.22

KÖY ADI:	DELİCE			ENVANTER NO: 22		
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 55 km uzaklıktadır.			
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve çok az hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır.					
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☒			
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐		
	SAĞLIK ☐	İNANÇ ☐	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☒	TARIM ☐
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.					
MANZARA	Uludağ'ın karşısında olan köy dağın tüm görkemiyle muhteşem görülebildiği bir konumdadır.					
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Köy çilek tarlaları ve kiraz bahçelerinin bolluğuyla dikkat çekmektedir. Köyde kestane, ceviz gibi ürünler de yetişmektedir.					
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR			HAYVANSAL GIDALAR		
	Köyde herkes kendisine yetecek kadar salça, turşu, reçel vb. gıdalar hazırlamaktadır.			Köyden dışarıya süt satışı yapılmaktadır.		
ZANAAT	Köyde zanaatle uğraşan usta kalmamıştır.					
KOOPERATİF	Köyde bit kooperatif bulunmamaktadır.					
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir.					
YENİ ÜRÜNLER	Son zamanlarda ahududu yetiştiriciliği başlamıştır.					
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)		
MEYDAN	Köy halkının oturup sohbet ettiği caminin ve köy kahvesinin yanında meydan bulunmaktadır.			Geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç en çok tercih edilen yapı malzemeleridir. Evler genellikle zemin +1 normal kat veya zemin +1 normal kat biçiminde inşa edilmiş olup zemin katlar bazı yapılarda depo, samanlık, ahır vb. olarak kullanılmıştır. Evlerde iç sofalı plan tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Köyde 6 veya 7 adet aktif kullanılan fırın bulunmaktadır.		
CAMİİ	Meydanda köy camisi bulunmaktadır.					
ÇEŞME	Caminin hemen yanında köy çeşmesi bulunmaktadır.					
ANIT AĞAÇ	Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.					
YATIR / TÜRBE	Semah Dede, Çam Dede ve Yusuf Dede yatırları bulunan köyde sözlü görüşmelerde Semah Tepesi'ne yağmur duasına çıkıldığı öğrenilmiştir.					
DOĞAL ALAN	Köyde öne çıkmış belirli bir doğal alan bulunmamaktadır.					
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Restore edilen bir yapı bulunmamaktadır.					

Delice köyü Google Earth görüntüsü

Delice köyünden görünüş (URL 22-A)

Köy sokağından görünüş

Geleneksel yöntemle yapılmış bir yapı

Köy samanlık yapıları

Köy kahvesinde yapılan sözlü görüşmeden bir kare

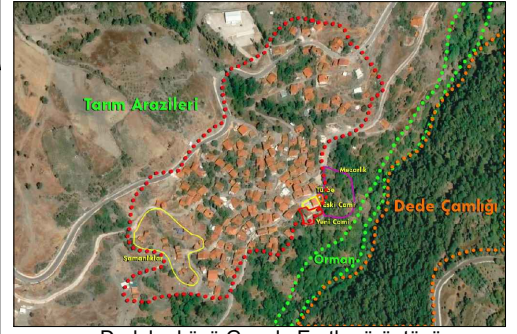
ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

EK 1.23

KÖY ADI:	DEDELER				ENVANTER NO: 23			
KONUM	ŞEHİR MERKEZİNE YAKIN ☐	ŞEHİR MERKEZİNE UZAK ☒	Bursa'nın merkezine 62 km uzaklıktadır.					
GEÇİM KAYNAĞI	Köy tarım ve hayvancılık ve son 1 yıldır madencilik ile geçimini sağlamaktadır.							
TURİSTİK FAALİYETLER	YOĞUN ☐	AZ YOĞUN ☒	YOK ☐					
TURİZM TÜRÜ	GÜNÜBİRLİK ☒	KAMP ☐	KÖY EVİ ☐	OTEL ☐				
	SAĞLIK ☒	İNANÇ ☒	KÖY ☐	YAYLA ☐	DOĞA ☐	TARIM ☐		
TARİHİ YOL	Kaynaklarda ve köy halkı ile yapılan sözlü görüşmelerde köyden geçen tarihi bir yolun varlığına rastlanmamıştır.							
MANZARA	Köyün hakim olduğu muhteşem dağ manzaraları bulunmaktadır.							
YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	Yetiştirilen çilek, kiraz, ceviz, elma, üzüm, domates, biber ve fasulye gibi ürünler tamamen organik olan köy, ekonomik nedenlerden dolayı hızla göç vermektedir.							
GELENEKSEL GIDA TÜRLERİ	BİTKİSEL GIDALAR				HAYVANSAL GIDALAR			
	Dedeler köyünde yetişen üzümlerden elde edilen pekmezin kalitesi Keles ve Bursa çevresinde bilinmektedir.				Yumurta, süt, bal üretimi bulunmaktadır.			
ZANAAT	Köyde marangoz ustası ve demirci ustası bulunmaktadır.							
KOOPERATİF	Köyde Dedeler Köyü Tarım Kooperatifi adında bir kooperatif ve 2001 yılında kurulan Keles Dedeler Köyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği bulunmaktadır. Kooperatif faal olmayıp dernek aktif olarak kullanılmaktadır.							
YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI	Yeni gelişen iş kolları bulunmayan köy dışarıya göç vermektedir. Ancak 1 sene önce köy arazisi içinde bulunan ve aktif olan madende köy halkı çalışmaya başlamıştır.							
YENİ ÜRÜNLER	Köyde son yıllarda yaban mersini ve lavanta yetiştiriciliği başlamıştır.							
KENTSEL ÖGELER				GELENEKSEL YAPILAR (KONUT, FIRIN, SAMANLIK, AMBAR...)				
MEYDAN	Köyün girişinde camiyi de içine alan bir meydan bulunmaktadır.				Geleneksel evlerinde taş, ahşap, kerpiç ve çamur sıva en çok tercih edilen yapı malzemeleri arasında olan köyde ahşap malzeme önemli bir yapı elemanıdır. Evler çoğunlukla zemin + 1 normal kat biçiminde inşa edilmiştir. Köydeki samanlıklar belli bir bölgede toplanmış olup çok dikkat çekmektedir. Dikdörtgen planlı olan samanlıklar sadece zemin kat ya da zemin + 1 normal kat olarak tasarlanmıştır. Köyde aktif olarak kullanılmakta olan fırın da bulunmaktadır.			
CAMİİ	Köyde 1986 tarihli ve kitabesi bulunmadığından ne zaman yapıldığı bilinmeyen 2 tane camii bulunmaktadır. Eski camiyi önemli kılan içerisindeki bitkisel ve yazılı süslemelerdir. Camii restore edilmiştir.							
ÇEŞME	Köyde Asa suyu adında şifalı su olarak bilinen bir çeşme bulunmaktadır. Bunun haricinde 5 veya 6 tane daha çeşme bulunmaktadır.							
ANIT AĞAÇ	Yapılan araştırmalar ve sözlü görüşmelere göre köyde anıt ağaç bulunmamaktadır.							
YATIR / TÜRBE	Köyü Selahattin Buhari'nin kurduğu söylenmektedir. Selahattin Buhari Türbesi de bu köyde yer almaktadır.							
DOĞAL ALAN	Köyün en yüksek dağı olan Dümen Dağı ve köy halkının özenle koruduğu Dede Bahçesi diye adlandırılan bir ormanlık alanı bulunmaktadır.							
RESTORE EDİLEN YAPILAR	Köyün 1400 yıllarda yapıldığı söylenen camisi restore edilmiştir.							

Dedeler köyü Google Earth görüntüsü

Dedeler köyünden görünüş (URL 23-A)

Köy sokağından görünüş

Samanlıklar

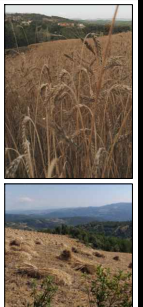
Köy fırını

Köy evinden bir görünüş

Üzüm bahçeleri

Buğday hasadı

EK 1.24

ENVANTER FİŞLERİ FOTOĞRAF KAYNAKÇASI

URL 01-A <http://www.nilufer.gov.tr/misi-koyu#gallery-2> adresinden 04.01.2023 tarihinde erişildi.

URL 01-B <https://seyyahdefteri.com/wp-content/uploads/2021/08/WhatsApp-Image-2022-05-11-at-12.53.23.jpeg> adresinden 04.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 01-C <https://bursasehri.blogspot.com/2018/10/misi-koyu-nerede-nasil-gidilir.html> adresinden 07.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 02-A <https://www.bursahakimiyet.com.tr/bursa/bursa-da-dunyaca-unlu-ulu-cinar-dogal-guzelligine-kavustu-536766> adresinden 11.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 03-A <http://ozhangursoy.blogspot.com/2014/07/yigitali-congara-koyu.html> adresinden 04.07.2022 tarihinde erişildi.

URL 04-A http://wowturkey.com/tr710/Metin_81_2171473.jpg adresinden 01.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 04-A [https://tr.foursquare.com/v/h%C3%BCseyin-alan-piknik-
alan%C4%B1/51865a52498e233a7bda0a8b?openPhotoId=5d343d664b9c4000080283
d2](https://tr.foursquare.com/v/h%C3%BCseyin-alan-piknik-
alan%C4%B1/51865a52498e233a7bda0a8b?openPhotoId=5d343d664b9c4000080283
d2) adresinden 04.05.2022 tarihinde erişildi.

URL 04-B [https://tr.foursquare.com/v/h%C3%BCseyin-alan-piknik-
alan%C4%B1/51865a52498e233a7bda0a8b?openPhotoId=55623fac498e6215bdb645
a3](https://tr.foursquare.com/v/h%C3%BCseyin-alan-piknik-
alan%C4%B1/51865a52498e233a7bda0a8b?openPhotoId=55623fac498e6215bdb645
a3) adresinden 04.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 06-A
[https://www.google.com/maps/uv?pb=!1s0x14ca183408087367%3A0x6d3f6c25df152
dc!3m1!7e115!4shttps%3A%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPH
CH82SSisWq-lZyhpoayOK9euP7gzU2CgOsNZ%3Dw355-h200-k-
no!5zdHV6YWtsxLEga8O2ecO8IHAsa24sayBhbGFuxLEgLSBhb29nbGUnZGEgQ
XJh!15sCgIgAQ&imagekey=!1e10!2sAF1QipPHCH82SSisWq-
lZyhpoayOK9euP7gzU2CgOsNZ&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwiiqfeNtML6AhVzX
EDHWPZCt4Qoip6BAhiEAM](https://www.google.com/maps/uv?pb=!1s0x14ca183408087367%3A0x6d3f6c25df152
dc!3m1!7e115!4shttps%3A%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPH
CH82SSisWq-lZyhpoayOK9euP7gzU2CgOsNZ%3Dw355-h200-k-
no!5zdHV6YWtsxLEga8O2ecO8IHAsa24sayBhbGFuxLEgLSBhb29nbGUnZGEgQ
XJh!15sCgIgAQ&imagekey=!1e10!2sAF1QipPHCH82SSisWq-
lZyhpoayOK9euP7gzU2CgOsNZ&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwiiqfeNtML6AhVzX
EDHWPZCt4Qoip6BAhiEAM) adresinden 20.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 06-B [https://tr.foursquare.com/v/tuzak1%C4%B1-piknik-
alan%C4%B1/53f0495b498e0c3c2fe8f4ba?openPhotoId=55325229498e3d4b65217f9
0](https://tr.foursquare.com/v/tuzak1%C4%B1-piknik-
alan%C4%B1/53f0495b498e0c3c2fe8f4ba?openPhotoId=55325229498e3d4b65217f9
0) adresinden 20.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 07-A
[https://www.facebook.com/Bursayadairherseyy/photos/pcb.713282676064719/713282
612731392/?type=3&theater](https://www.facebook.com/Bursayadairherseyy/photos/pcb.713282676064719/713282
612731392/?type=3&theater) adresinden 05.08.2022 tarihinde erişildi.

URL 07-B [https://i2.wp.com/www.seyyahcelebi.com.tr/wp-
content/uploads/2015/08/Dolubaba-Hazretleri.jpg](https://i2.wp.com/www.seyyahcelebi.com.tr/wp-
content/uploads/2015/08/Dolubaba-Hazretleri.jpg) adresinden 02.08.2022 tarihinde erişildi.

URL 08-A <http://murseller-koyu.blogspot.com/2010/09/koyumuzden-manzaralar.html> adresinden 04.04.2022 tarihinde erişildi.

URL 08-B <https://www.bursahakimiyet.com.tr/yazarlar/erdal-abi-26/guzel-mursel-in-guzel-cesmeleri-20561> adresinden 05.08.2022 tarihinde erişildi

URL 08-C <http://murseller-koyu.blogspot.com/2010/09/koyumuzden-manzaralar.html> adresinden 02.06.2022 tarihinde erişildi

URL 09-A
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1221484941211286&set=pb.100066853724053.-2207520000> adresinden 29.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 09-B
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1221485357877911&set=pb.100066853724053.-2207520000> adresinden 27.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 09-C
https://earth.google.com/web/search/g%c3%bcneybay%c4%b1r%c4%b1/@40.0664659,29.0394325,643.20663111a,785.81942062d,35y,0h,45t,0r/data=CnkaTxJJCiUweDE0Y2ExODliOGQ1NzExZjM6MHhkYTI1ZjUzZGFkYjYjMDljGQ7aq4-HCERAIUrNHmgFCj1AKg5nw7xuZXliYXnEsXLEsRgDIAEiJgokCb6orLUsRzRAEb6orLUsRzTAGT73_DMxVURAIcnkeXNmK07AKAI adresinden 19.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 09-D
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1244598512233262&set=pb.100066853724053.-2207520000> adresinden 29.05.2022 tarihinde erişildi.

URL 10-A
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2058471467761151&set=g.1677091732384634> adresinden 18.04.2022 tarihinde erişildi.

URL 11-A <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/bagli-piknik-alani-69/> adresinden 16.03.2022 tarihinde erişildi.

URL 12-A
<https://www.google.com/maps/place/So%C4%9Fukp%C4%B1nar,+16375+Osmangazi%2FBursa/@40.0557,29.1219,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNKFDCR-xPvKf71W6OHhTzUaI9fdvD7FTgWD5hv!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNKFDCR-xPvKf71W6OHhTzUaI9fdvD7FTgWD5hv%3Dw203-h114-k-no!7i4000!8i2250!4m5!3m4!1s0x14ca239c32cea80b:0xd68cbd3e77a9147a!8m2!3d40.0557!4d29.1219?hl=tr> adresinden 15.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 12-B
<https://www.google.com/maps/place/So%C4%9Fukp%C4%B1nar,+16375+Osmangazi%2FBursa/@40.0557,29.1219,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipPsDfL4IVnwXtILvUdOnq97vEE1Kpg5nvi71tA6!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPsDfL4IVnwXtILvUdOnq97vEE1Kpg5nvi71tA6%3Dw203-h135-k-no!7i6000!8i4000!4m5!3m4!1s0x14ca239c32cea80b:0xd68cbd3e77a9147a!8m2!3d40.0557!4d29.1219?hl=tr> adresinden 13.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 12-C <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/aras-selalesi> adresinden 10.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 12-D

https://www.google.com/maps/uv?pb=!1s0x14ca249497b239b3%3A0x638ca75d38db02b5!3m1!7e115!4shttps%3A%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPfUny_ESN0b5R2y24jH3cyRm2ug5T4vdf5KBgE%3Dw284-h160-k-no!5suluda%C4%9F%20aras%20%C5%9Felalesi%20-%20Google%27da%20Ara!15sCgwKCC9tLzA2Ym0yMAE&imagekey=!1e10!2sAF1QipPjPdGF1DUOxC-rEE7zAgaV-0do9FK9Ag8xjq6l&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjH15fxu875AhWYXfEDHZvnBKAQoip6_BAhgEAM adresinden 25.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 13-A

<https://earth.google.com/web/search/Karaislah,+Karaislah+K%c3%b6y%c3%bc+Muh+tarl%c4%b1%c4%9f%c4%b1,+Osmangazi%2fBursa/@40.0223,29.1251,806.51009316a,786.37676805d,35y,0h,45t,0r/data=CqUBGnsSdQoIMHgxNGNhMjNIMzQwMDAwMDAxOjB4YTUzNTYzNzM4YjMwN2VINBm0WfW52gJEQCHHuriNBiA9QCo6S2FyYWlzbGFoLCBLYXJhaXNsYWggS8O2ecO8IE11aHRhcmzEscSfxLEsIE9zbWfuZ2F6aS9CdXJzYRgDIAEiJgokCaOPRRY0A0RAEFKISCASAKRAGQSn1TX8Ij1AIV1zwVvFHD1AKAI> adresinden 15.10.2022 tarihinde erişildi.

URL 13-B <https://www.facebook.com/photo/?fbid=84701339372&set=g.86210368455> adresinden 15.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 14-A

https://www.google.com/maps/place/G%C3%BCneybudaklar,+16375+Osmangazi%2FBursa/@40.0104,29.162,3a,75y/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMoURelTzTwoOfnvfl2iOgN_UIJ6qfgRAh2WJ!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMoURelTzTwoOfnvfl2iOgN_UIJ6qfgRAh2WJ!3Dw203-h135-k-no!7i2048!8i1365!4m12!1m5!8m4!1e2!2s104961358866569270523!3m1!1e1!3m5!1s0x14ca24201eef9c17:0x42e1aff273109b1a!8m2!3d40.0104!4d29.162!16s%2Fg%2F122c1f2 adresinden 18.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 15-A <https://www.youtube.com/watch?v=VP-C9HYFfqE> adresinden 12.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 15-B <https://www.facebook.com/Bursa-Aronia-111398930197227/photos/pcb.543929256944190/543926093611173> adresinden 25.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 16-A

<https://earth.google.com/web/search/B%c3%bcy%c3%bckdeliller,+Osmangazi%2fBursa/@40.0129705,29.20693545,1161.50655224a,786.49444336d,35y,0h,45t,0r/data=CosBGmESWwolMHgxNGNhMjVIYtIjMGVmNzYxOjB4NzZIYzM1MmRmMzJjNmJkMhlanZyhuAFEQCG7sgsG1zQ9QCogQsO8ecO8a2RlBGlSbGVyLCBPc21hbmdhemkvQnVyc2EYAyABiYKJAm-qKy1LEc0QBG-qKy1LEc0wBl1l6RgdCIEQCGPRNJGI79OwCgC> adresinden 28.11.2022 tarihinde erişildi.

URL 17-A

http://wownturkey.com/t.php?p=/tr567/mimar_m_karakoc_mustafa_karakoc_epceler1.jpg adresinden 15.10.2022 tarihinde erişildi.

URL 17-B http://wownturkey.com/t.php?p=/tr488/veysel_kaya_epceler_koyu_cocuklar.jpg adresinden 10.09.2022 tarihinde erişildi.

URL 18-A

<https://www.facebook.com/bursapage/photos/pcb.10152031807236367/10152031806351367> adresinden 18.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 19-A

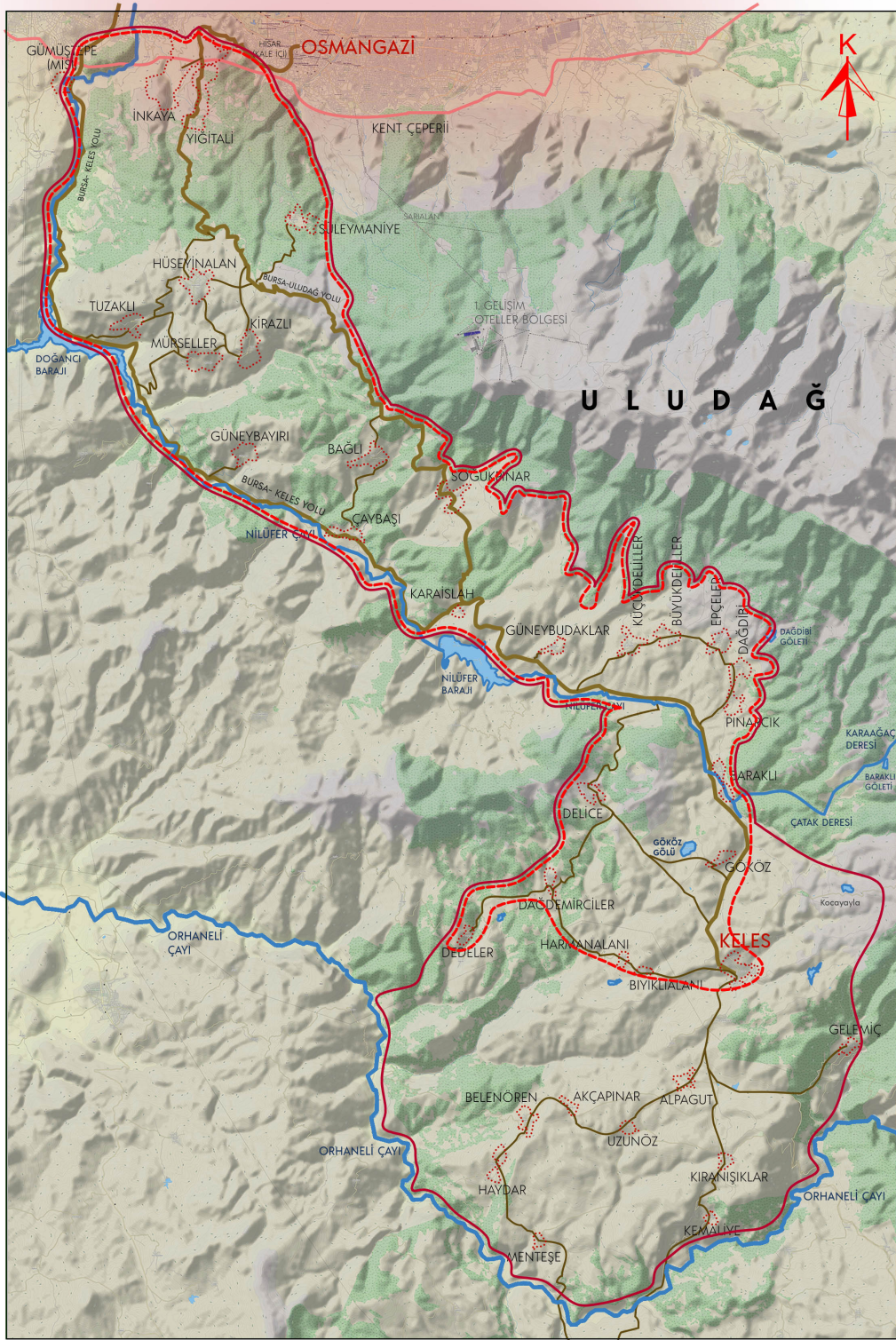
<https://www.facebook.com/photo?fbid=194053859652959&set=pb.100071450388911.-2207520000> adresinden 14.12.2022 tarihinde erişildi.

URL 21-A <https://mapio.net/pic/p-3949633/> adresinden 25.10.2022 tarihinde erişildi.

URL 21-B http://wowturkey.com/t.php?p=/tr221/Ozcan_Koy.jpg adresinden 07.07.2022 tarihinde erişildi.

URL 22-A https://scontent.fyei1-1.fna.fbcdn.net/v/t39.30808-6/307765313_409522264677226_8741703686143797324_n.jpg?_nc_cat=107&ccb=1-7&_nc_sid=09cbfe&_nc_ohc=KSnAu1AHo7MAX9inUbn&_nc_ht=scontent.fyei1-1.fna&oh=00_AfBZjf1-dH96QL_jzYj-QqXgHjeyCmn5LCmFXnwEJPn8-w&oe=637F4FE6 adresinden 01.08.2022 tarihinde erişildi.

URL 23-A <https://haberglobal.com.tr/yasam/bursa-dedeler-koyunde-ramazan-ayinda-da-baska-zamanda-da-davul-calmak-yasak-170579> adresinden 05.01.2023 tarihinde erişildi.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK
ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 01

EK: 2.1

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: ANAHTAR PAFTA

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYİÇİ SINIRI

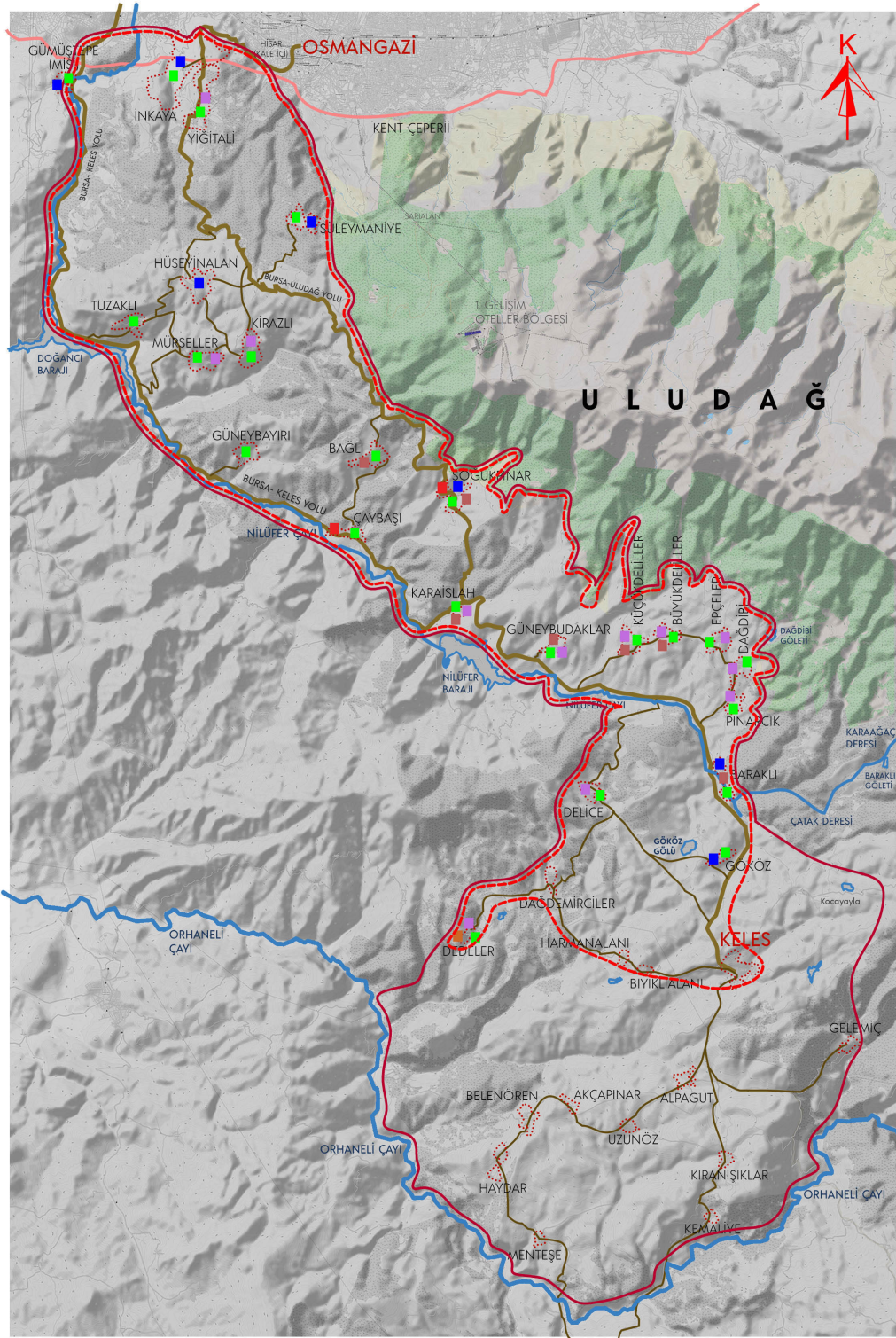
ANAHTAR PAFTA AÇIKLAMA

Uludağ turizm alanında öne çıkmış bir bölge olmasına rağmen dağ köyleri göç verip yavaş yavaş terkedilmektedir.. Çalışma alanı olarak Uludağ'ın güney eteklerinde, arka yüzünde, bulunan Osmangazi ve Keles ilçesi köyleri seçilmiştir.

Detaylı çalışma alan çalışmasına başlamadan önce ön araştırma çalışması yapılmıştır. Ön araştırma sınırı Uludağ'ın güney etekleri, Bursa'nın kent çeperi, Nilüfer ve Orhanlı çayları arasında belirlenmiştir. Bu alanda bulunan köylerin literatür taraması yapılarak verileri excel tablosuna aktarılmıştır. Daha sonra Bursa kent çeperi, Uludağ'ın güney etekler, Nilüfer çayı ve Keles ilçesi arasındaki alan detaylı çalışma alanı olarak belirlenerek bu alandaki köylere literatür taraması yanında envanter fişleri hazırlanmış, arazi çalışması, köylüler ile sözlü görüşmeler yapıp köyler fotoğflanarak veriler toplanmış ve envanter fişleri oluşturulmuştur.

Harita oluştururken CALTOPO adlı programdan yararlanılmıştır. Harita oluşturduktan sonra üzerine çalışma sınırları, ana ve ara yollar, çalışma alanını sınırlayan Nilüfer ve Orhanlı Çayı detaylı çizilmiş, köylerin köyiçi sınırları eklenmiştir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 02

EK: 2.2

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: KÖYLERİN GEÇİM KAYNAĞI

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

GEÇİM KAYNAĞI

- TARIM
- HAYVANCILIK
- ORMANCILIK
- TURİZM
- SANAYİ
- MADENCİLİK

DEĞERLENDİRME

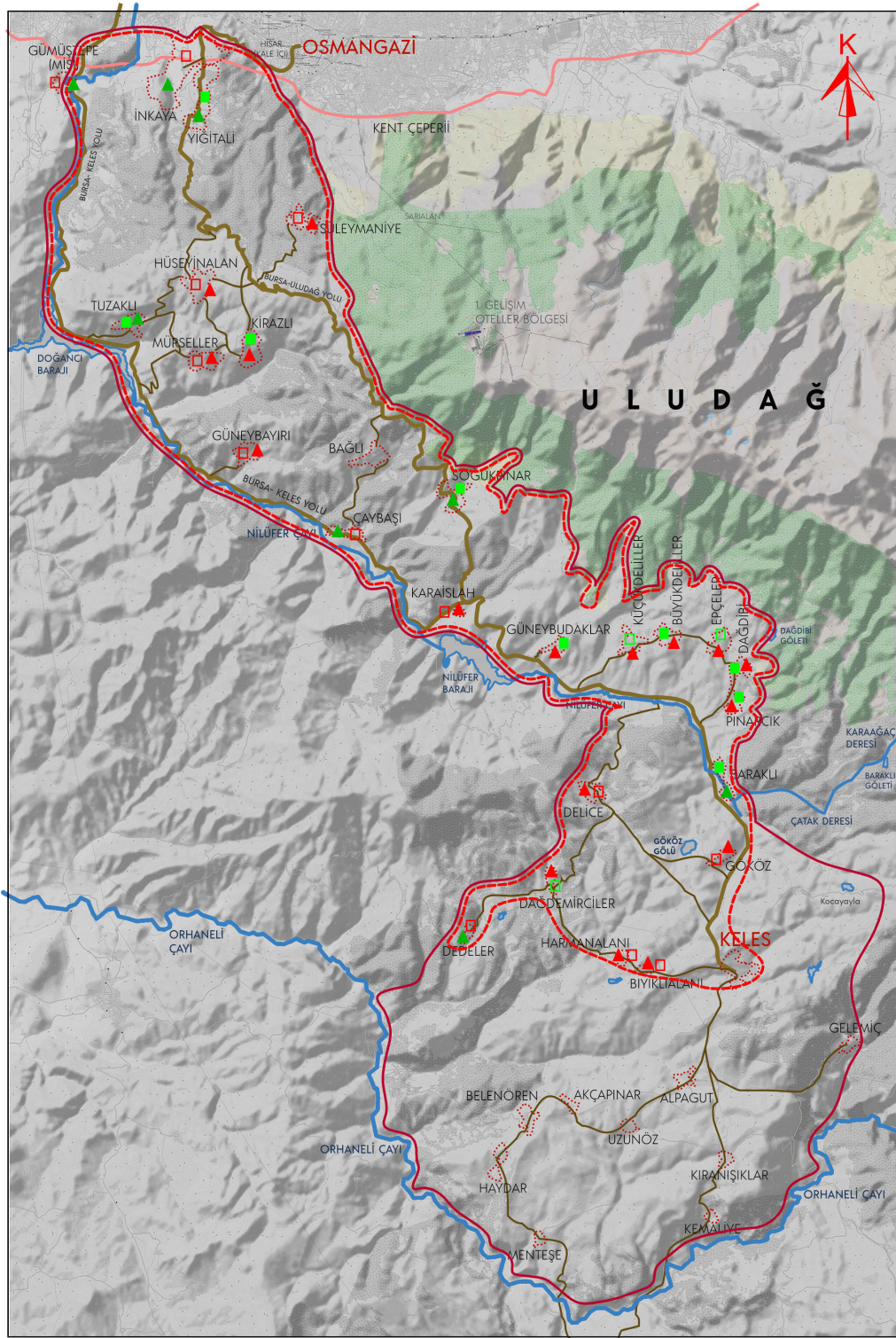
Detaylı çalışma alanı içerisinde bulunan Uludağ köylerinin çoğu tarım ile geçimini sağlamaktadır. Daha sonra sırasıyla hayvancılık, ormancılık, turizm, sanayi ve madencilik takip etmektedir.

Köyler incelendiğinde çoğu köy tarım ve hayvancılık ve ormancılıkla beraber geçimini sağlarken bazı köyler de tarım ve turizm ile geçimini sağlamaktadır.

Hüseyinalan köyü sadece turizm ile geçimini sağlayan köylerden birisidir. Köy tatil beldesine dönüşmüş olup nüfusun çoğunluğunu Bursa'dan gelenler oluşturmuştur. Köy genellikle yazlık veya kışlık seyfiye yeri olarak kullanılmaktadır.

Soğukpınar köyünde su fabrikası, Çaybaşı köyünde ise soda fabrikaları bulunması nedeniyle burada ve civar köylerde yaşayan köylüler bu fabrikalarda çalışmakta ve geçimini sürdürmektedir.

Dedeler köyünde son yıllarda açılan maden ocağında çalışan köylüler geçimini son 1 yıldır buradan sağlamaktadır.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 03

EK: 2.3

ÖLÇEK:

0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER, İŞ KOLLARI VE KOOPERATİFLER

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

YENİ GELİŞEN İŞ KOLLARI

▲ YOK

▲ VAR

KOOPERATİF

□ YOK

□ AKTİF (FAAL) DEĞİL

■ AKTİF

ÜRÜNLER	KÖYLER																									
	MİSİ	INKAYA	YIĞITLI	SÜLEYMANIYE	HÜSEYİNALAN	TUZAKLI	KIRAZLI	MÜRSELLER	GÜNEYBAYIRI	ÇAYBAŞI	BAGLI	SÖĞÜKPINAR	KARAIŞLAH	GÜNEYBUDAĞLAR	KUÇUKDEĞİLLER	BÜYÜKDEĞİLLER	EPCELER	DAĞDIBI	PINARCIK	BARAKLI	GÖKÖZ	DELİCE	DEDELER			
ÜZÜM	✓																									
KESTANE		✓	✓																							
KIRAZ		✓	✓			✓	✓	✓						✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	
AHUDUDU			✓														✓	✓	✓							
ELMA	✓	✓		✓													✓	✓	✓							
ÇILEK						✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
ERİK						✓	✓		✓	✓	✓															
VIŞNE							✓	✓											✓							
BÖĞÜRTLEN												✓														
DAĞ ÇİLEĞİ															✓											
ARMUT		✓																								
CEVİZ																										
YABAN MERSİNİ																										
LAVANTA																										
ARONYA																										
YAZ ÇİÇEĞİ																										
ARPA						✓	✓																			
BUĞDAY						✓	✓																			
MISIR						✓	✓																			
PATATES								✓																		
DOMATES	✓	✓						✓	✓																	
BİBER	✓	✓						✓	✓																	
PATLICAN	✓	✓																								
BARBUNYA																										
FASULYE							✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
İPEKBOCEKÇİLİĞİ	✓																									

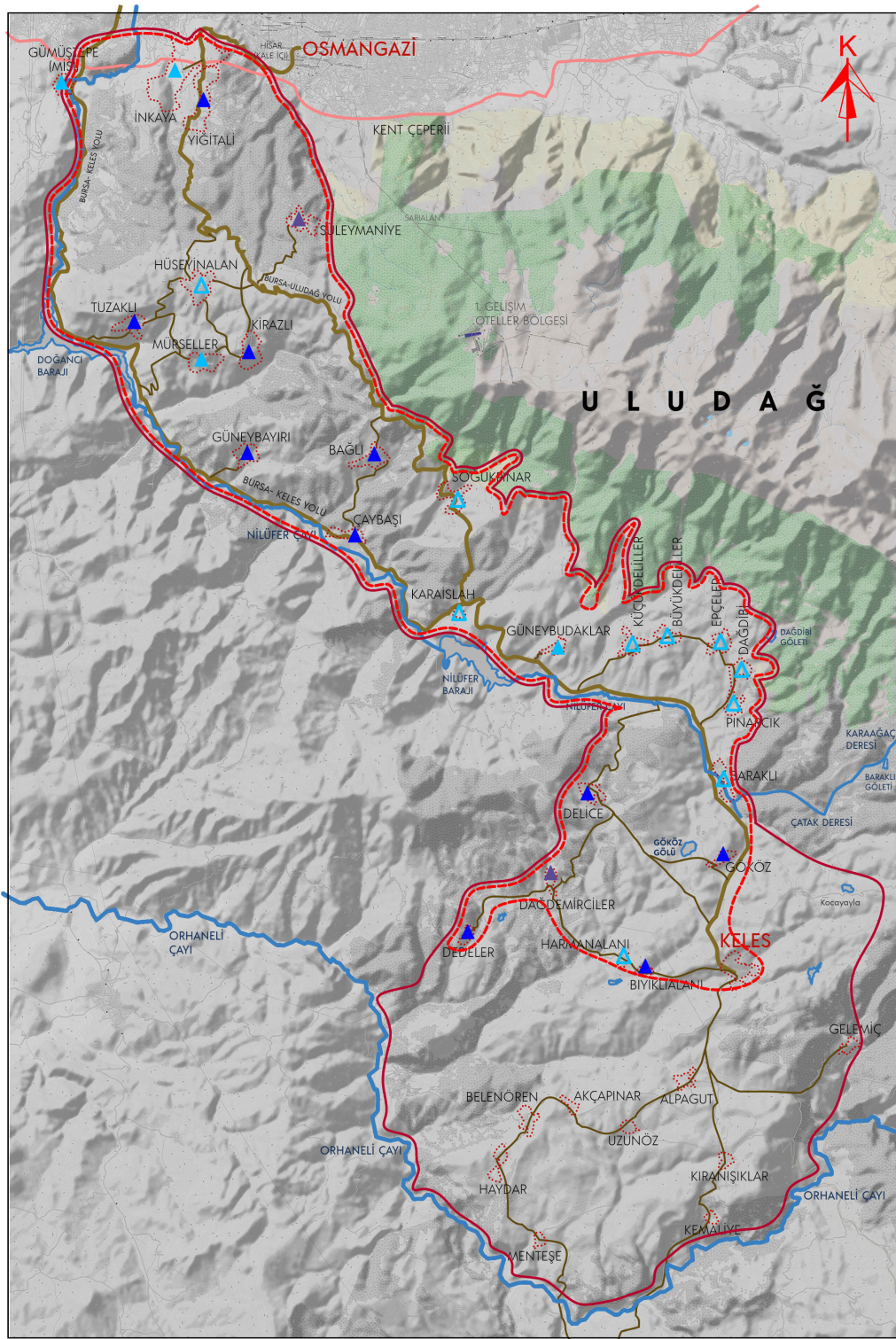
✓ YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER ✓ KÖYDE ÜNÜ İLE ÖN PLANA ÇIKIŞ ÜRÜN ✓ SON YILLARDA YENİ YETİŞTİRİLMEME BAŞLAYAN ÜRÜN ✓ ÜRETİMİ BITTİM ÜRÜN

DEĞERLENDİRME

Köylerde tarımcılık hala devam etmektedir. Ancak bazı köylerde tarım ürünleri dönemsel olarak terk edilmiş yeni ürünler yetiştirilmeye başlamıştır. Özellikle önceden ekilen arpa, buğday, mısır gibi ürünler artık üretilmemektedir. Bunun yerine meyvecilik faaliyetleri yapılmaya başlanmıştır. Meyvecilik faaliyetleri de bazı köylerde dönemsel olarak değişmektedir. Tarım azalmasına rağmen köylerde hala tarım devam etmektedir. Tarımı bırakmayan köy halkı ürün değişimi yaparak tarımı devam ettirmeye çalışmaktadır. Köylerde tarımın canlanması ve tarım alanında iş kollarının gelişmesi gerekmektedir. Bu nedenle köylerdeki iş kolları incelenmiştir.

Köyler incelendiğinde 26 köyden 8 köyde iş kolu bulunduğu için köy halkına istihdam oluşturulabilmektedir. Ancak istihdam oranı yeterli gelmemektedir. Geri kalan köylerde iş imkanları olmadığı için köy Bursa'ya göç vermektedir. Bu nedenle köylerde genç nüfus azalmakta ve tarım, hayvancılık terk edilmektedir.

Köylerde tarımı destekleyen, iş kollarının oluşmasını sağlayan işletmelerden birisi de kooperatiflerdir. Kooperatifler ile köy halkı birlik oluşturarak tarım ürünlerini doğrudan pazarlayabilmekte ve gelir elde etmektedir. Köylerdeki kooperatif durumları incelendiğinde 26 köyden 12 tanesinde kooperatif bulunmaktadır. Bu 12 köyün 9 tanesi faal olarak iş yapmaktadır. Köylerde bulunan kooperatiflerin faal olmaması köy halkını olumsuz etkilemektedir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 04

EK: 2.4

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: KÖY TOPOĞRAFYASI

LEJANT

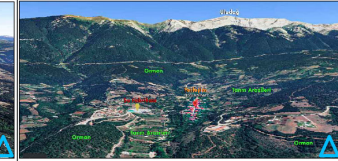
- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

TOPOĞRAFYA

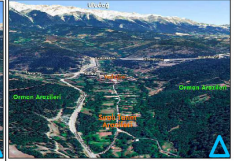
- ▲ DÜZ
- ▲ AZ EĞİMLİ
- ▲ EĞİMLİ
- ▲ KARMA

Hüseyinalan

Soğukpınar

Karaislah

Küçükdeliller

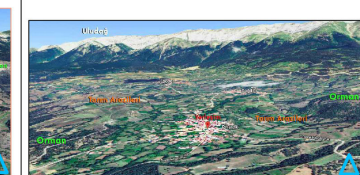
Büyükdeliller

Epçeler

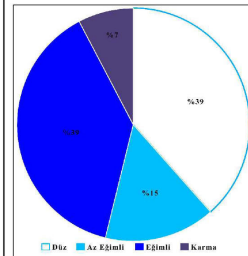
Dağdibi

Pınarcık

Fotoğrafları üzerinde köy adları yazmaktadır. Görüntüler Google Earth üzerinden elde edilerek düzenlenmiştir.

Köy topoğrafyasının detaylı açıklaması Bölüm 3.4'te her köyün alt başlıklı olan 'Topoğrafya ve Yerleşim Düzeni' başlığı altında aktarılmıştır.

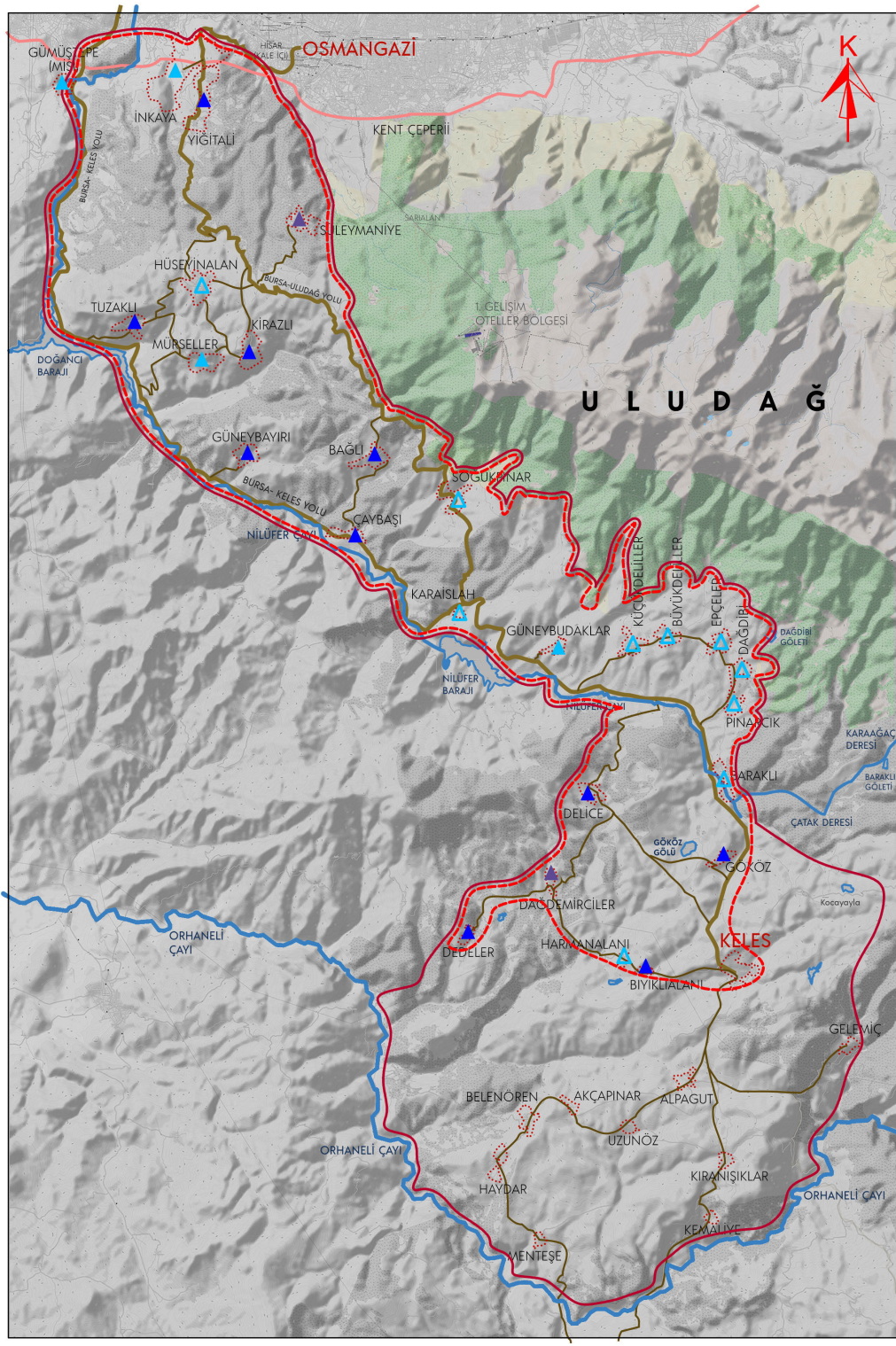

DEĞERLENDİRME

Yerleşimin üzerinde yer aldığı arazinin morfolojisi (topoğrafya) devamlılık arz eden yapısı, ölçeği, değişmez yapısı ve insan yapısı ürünler arasındaki bağlayıcı olma özelliği topoğrafik yapının kırsal yerleşim tipolojisinde baskın bir etkiye sahiptir. Topoğrafyanın en belirgin karakter belirleyicileri ölçek, eğim ve onlara bağlı olarak gelişen silüettir.

Arazi incelemeleri, Google Earth görüntüleri, köy silüetleri üzerinden eğimlerine bakarak köylerin topoğrafyaları düz, az eğimli, eğimli ve karma olarak derecelendirilmiştir. Sonuçlara göre dağ köyleri %39 oranında düz veya eğimli arazi üzerine, %15'i az eğimli üzerine %7'si de karma arazi yapısına oturmuştur.

Üst bölümde topoğrafya üzerine oturmuş köy görüntüleri sırasıyla düz, az eğimli, eğimli ve karma olarak gruplandırılmıştır. Hüseyinalan, Soğukpınar, Küçükdeliller, Büyükdeliller, Epçeler, Dağdibi ve Pınarcık köyleri düz topoğrafyaya yerleşmiştir. Misi, İnkaya, Mürseller, Baraklı ve Güneybudaklar köyü az eğimli; Yiğitli, Tuzaklı, Kırazlı, Güneybayır, Bağlı, Çaybaşı, Delice, Gököz ve Dedeler köyleri eğimli; Süleymaniye köyü karma topoğrafyadan oluşmaktadır.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

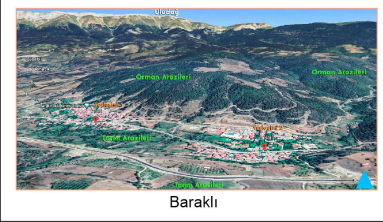
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

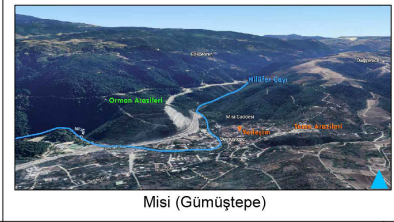
PAFTA KODU: 05 EK: 2.5 ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m PAFTA ADI: KÖY TOPOĞRAFYASI

- ### LEJANT
- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
 - - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
 - AKARSU
 - ANA YOLLAR
 - ARA YOLLAR
 - EĞRİLER
 - ORMANLIK ALAN
 - KÖYİÇİ SINIRI

- ### TOPOĞRAFYA
- ▲ DÜZ
 - ▲ AZ EĞİMLİ
 - ▲ EĞİMLİ
 - ▲ KARMA

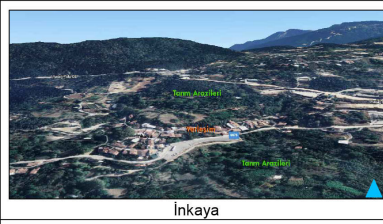

Baraklı

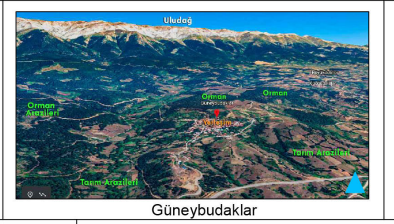

Misi (Gümüştepe)

Fotoğrafların üzerinde köy adları yazmaktadır.
Görüntüler Google Earth üzerinden elde edilerek düzenlenmiştir.

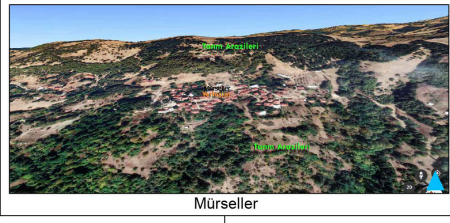

İnkaya

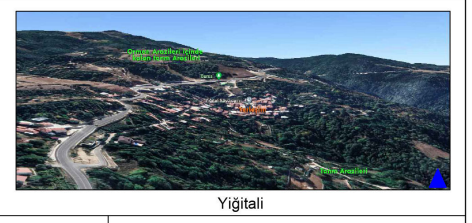

Güneybudaklar

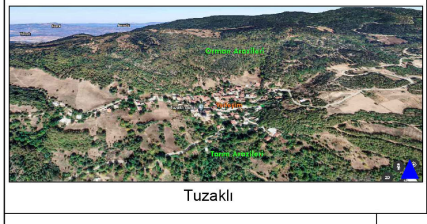
Köy topoğrafyasının detaylı açıklaması Bölüm 3.4' te her köyün alt başlıklı olan 'Topoğrafya ve Yerleşim Düzeni' başlığı altında aktarılmıştır.

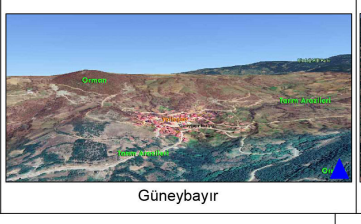
Mürsellers

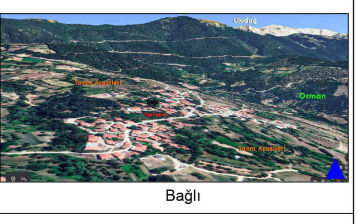
Yığıtali

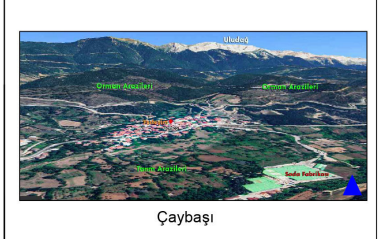
Tuzaklı

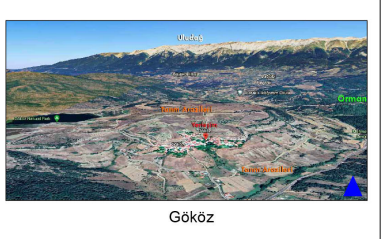
Güneybayır

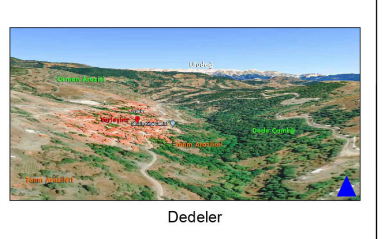
Bağlı

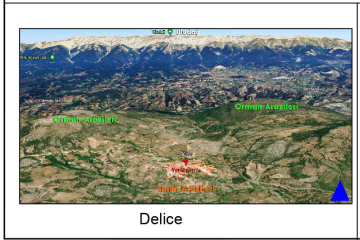
Çaybaşı

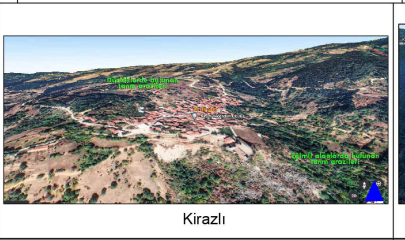
Gököz

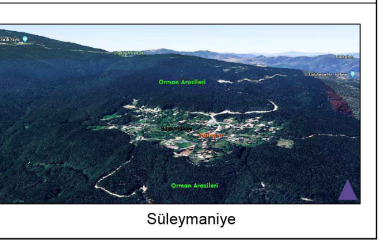
Dedeler

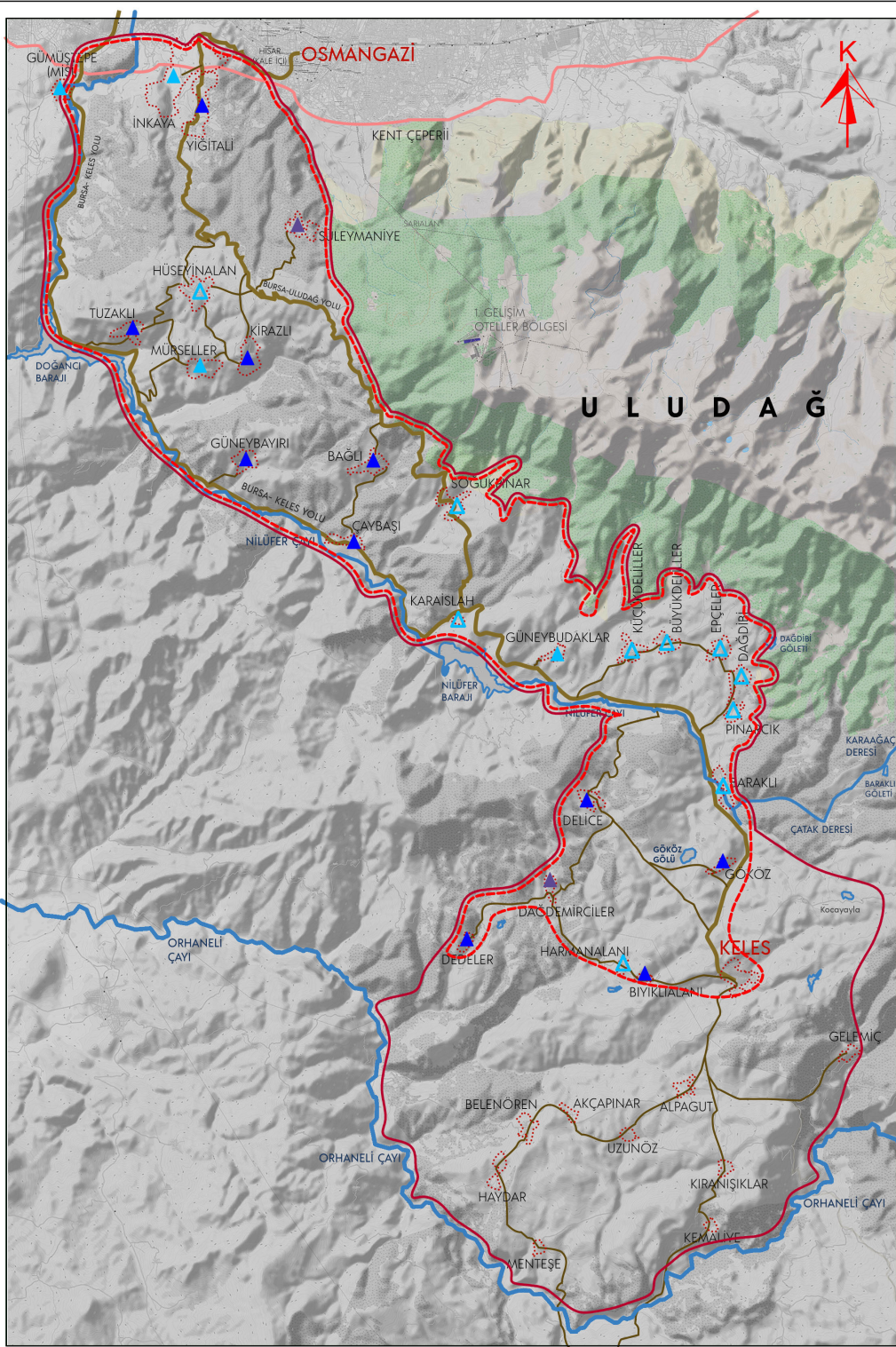
Delice

Kirazlı

Süleymaniye

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 01

EK: 2.6

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: KÖY SİLÜETLERİ

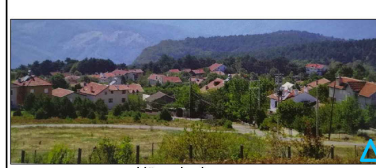
LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

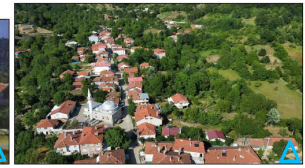
TOPOĞRAFYA

- ▲ DÜZ
- ▲ AZ EĞİMLİ
- ▲ EĞİMLİ
- ▲ KARMA

Topoğrafya silüeti de etkilemektedir. Köylerin silüetleri topoğrafyaya göre sıralanmıştır.
Fotoğraf kaynakları Ek 1.24 kaynakça bölümünde yer almaktadır.

Hüseyinalan

Soğukpınar

Karaislah

Büyükdelliler

Küçükdeğirler

Pınarcık

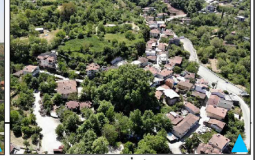
Dağdibi

Baraklı

Misi

İnkaya

Mürseller

Yiğitalı

Tuzaklı

Kirazlı

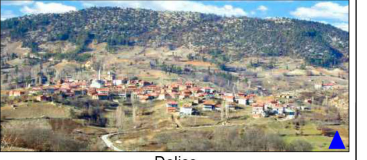
Yiğitalı

Güneybayırı

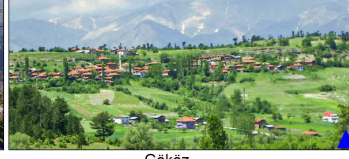
Bağlı

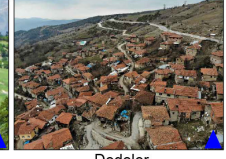
Delice

Çaybaşı

Gököz

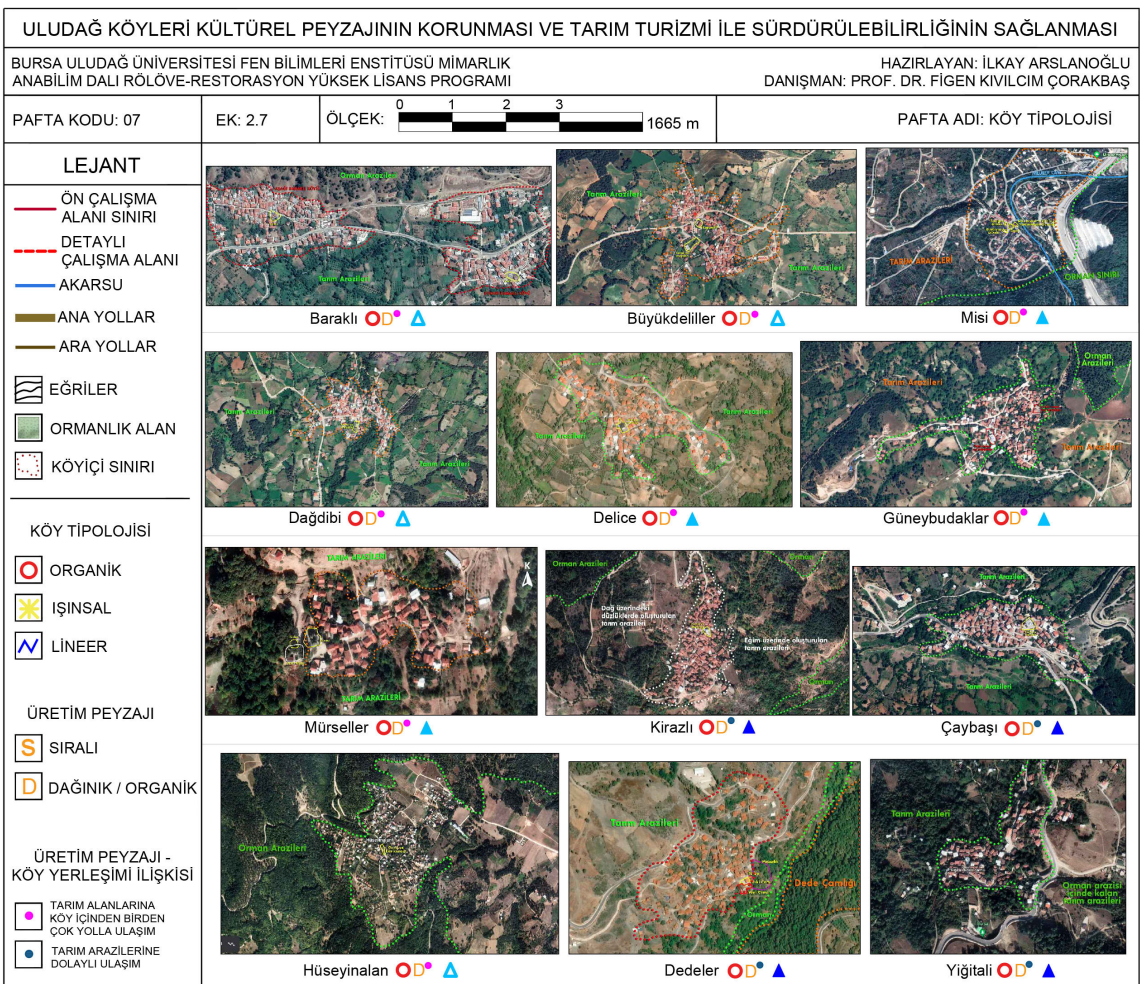
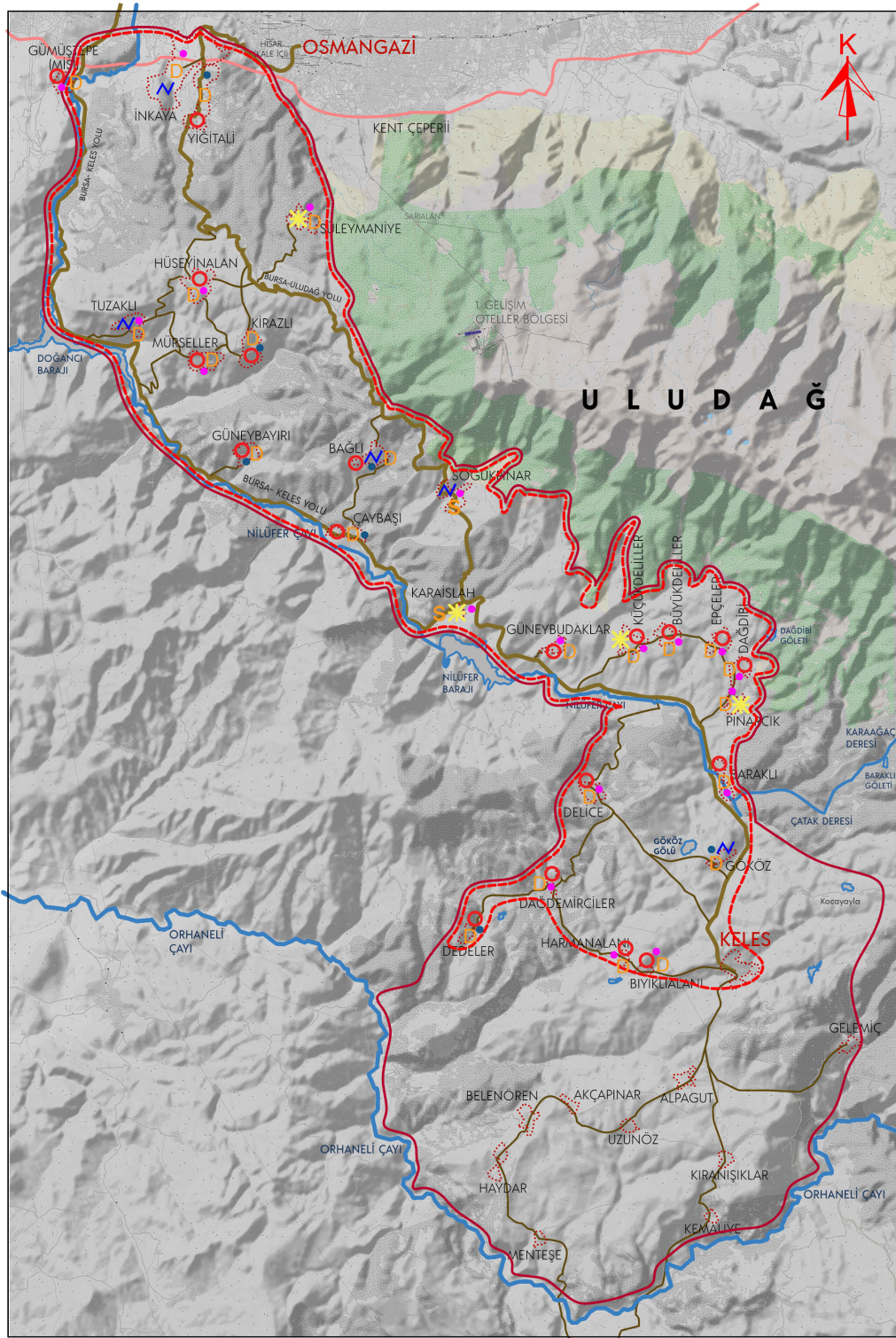

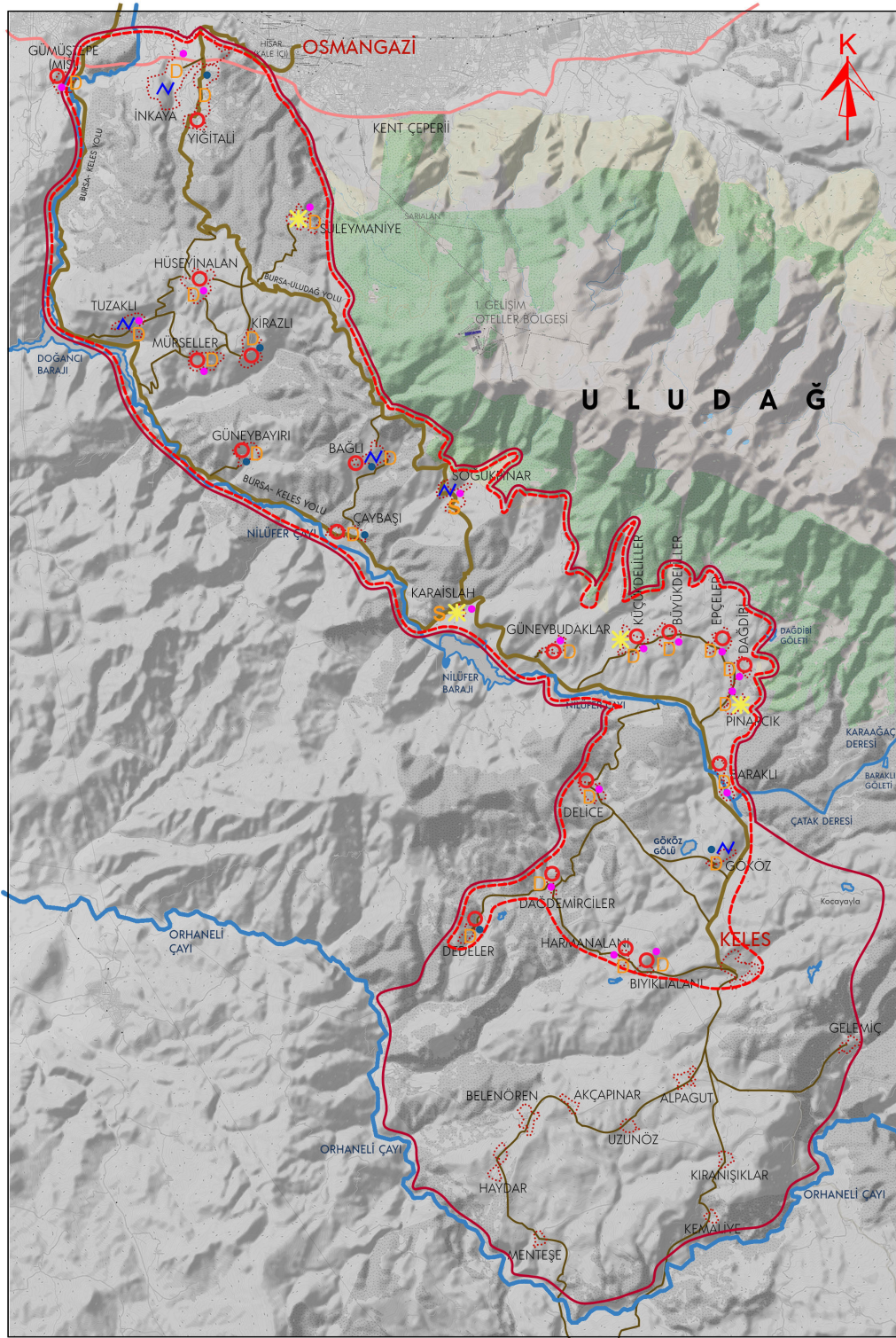
Dedeler

Süleymaniye

Yerleşimin belirli bir mesafeden algılanan silüet etkisinin gelişiminde topoğrafya ölçek ve biçimlenme şeklini etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. Topoğrafya aynı zamanda üzerindeki doğal örtüyü ve iklimi etkilediği için de önem arz etmektedir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 08

EK: 2.8

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: KÖY TİPOLOJİSİ

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR

- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYİÇİ SINIRI

KÖY TİPOLOJİSİ

- ORGANİK
- ✱ İŞİNSAL
- ∨ LINEER

ÜRETİM PEYZAJI

- S SIRALI
- D DAĞINIK / ORGANİK

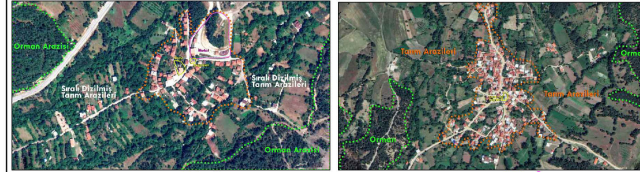
ÜRETİM PEYZAJI - KÖY YERLEŞİMİ İLİŞKİSİ

- TARIM ALANLARINA KÖY İÇİNDEN BİRDEN ÇOK YOLLA ULAŞIM
- TARIM ARAZİLERİNE DOLAYLI ULAŞIM

Epceller ○D*∨

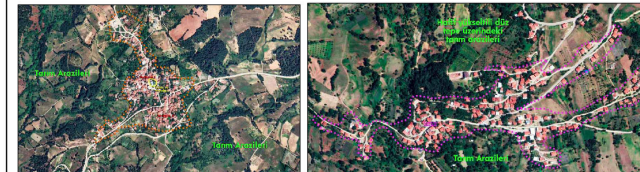
Güneybayırı ○D*∨

Karaislah ✱S*∨

Pınarcık ✱D*∨

Süleymaniye ✱D*∨

Küçükdeliller ○✱D*∨

Bağlı ○∨D*∨

İnkaya ∨D*∨

Tuzaklı ∨D*∨

Soğukpınar ∨S*∨

Gököz ∨D*∨

TOPOĞRAFYA □ DÜZ □ AZ EĞİMLİ □ EĞİMLİ □ KARMA

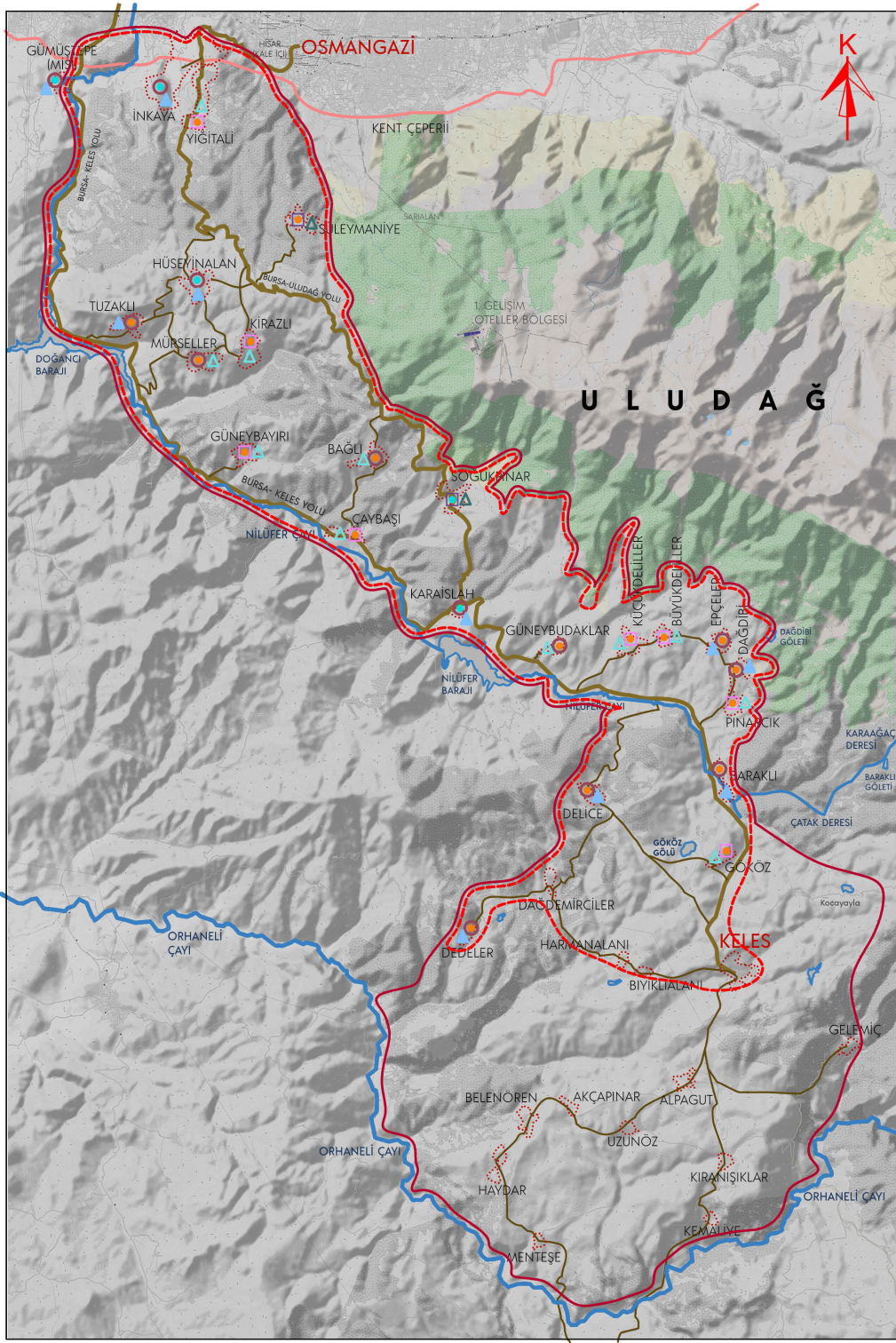
Ek 2.4, 2.5 ve 2.6 'da köylerin topoğrafyaları incelenmiştir. İnceleme sonuçlarına göre köylerin bulunduğu topoğrafya tipi Ek 2.7 ve 2.8 'de Google Earth üzerinden düzenlenen fotoğraflar üzerinde köy tipolojisi lejantı yanına eklenerek köylerdeki topoğrafya ve tipoloji, üretim peyzajı ilişkisi anlaşılmaya çalışılmıştır.

DEĞERLENDİRME

Köyler incelendiğinde köylerin çoğu topoğrafya üzerinde sık bir doku oluşturacak şekilde yerleşmiştir. Çoğu köyün organik bir yerleşim tipolojisine sahip olduğu görülmektedir.

Bazı köylerde birden fazla yerleşim tipolojisi görülmektedir. Bu köylerden biri olan Küçükdeliller köyünde 2 ayrı yerleşim bulunmaktadır. Yerleşimlerden birinde organik doku gelişimi görülürken diğerinde işinsal bir yerleşim düzeni görülmektedir. Bağlı köyünde de yerleşimin merkezi organik olarak gelişmişken diğer konut dokuları lineer bir gelişim göstermiştir.

Köylerdeki üretim peyzajı incelendiğinde çoğu köyün dağınık tarım arazilerinden oluştuğu gözlemlenmiştir. Sadece Soğukpınar ve Karaislah köylerinin üretim peyzajlarının bir kısmı sıralı tarım arazilerinden oluşmaktadır. İncelemelere göre köylerdeki tarım arazilerine ulaşımın topoğrafyaya bağlı olarak değiştiği gözlemlenmiştir. Eğim derecesine göre tarım peyzajına ulaşım doğrudan ve birçok yolla ya da dolaylı ve daha az yolla sağlanabilmektedir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 09

EK: 2.9

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: YAPI-BAHÇE-PERSEL İLİŞKİSİ

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ

- KÜÇÜK PARSEL
- BÜYÜK PARSEL
- KARMA

PARSEL BİRLEŞİMİ

- DÜZENLİ
- KARMAŞIK

BAHÇE BÜYÜKLÜĞÜ

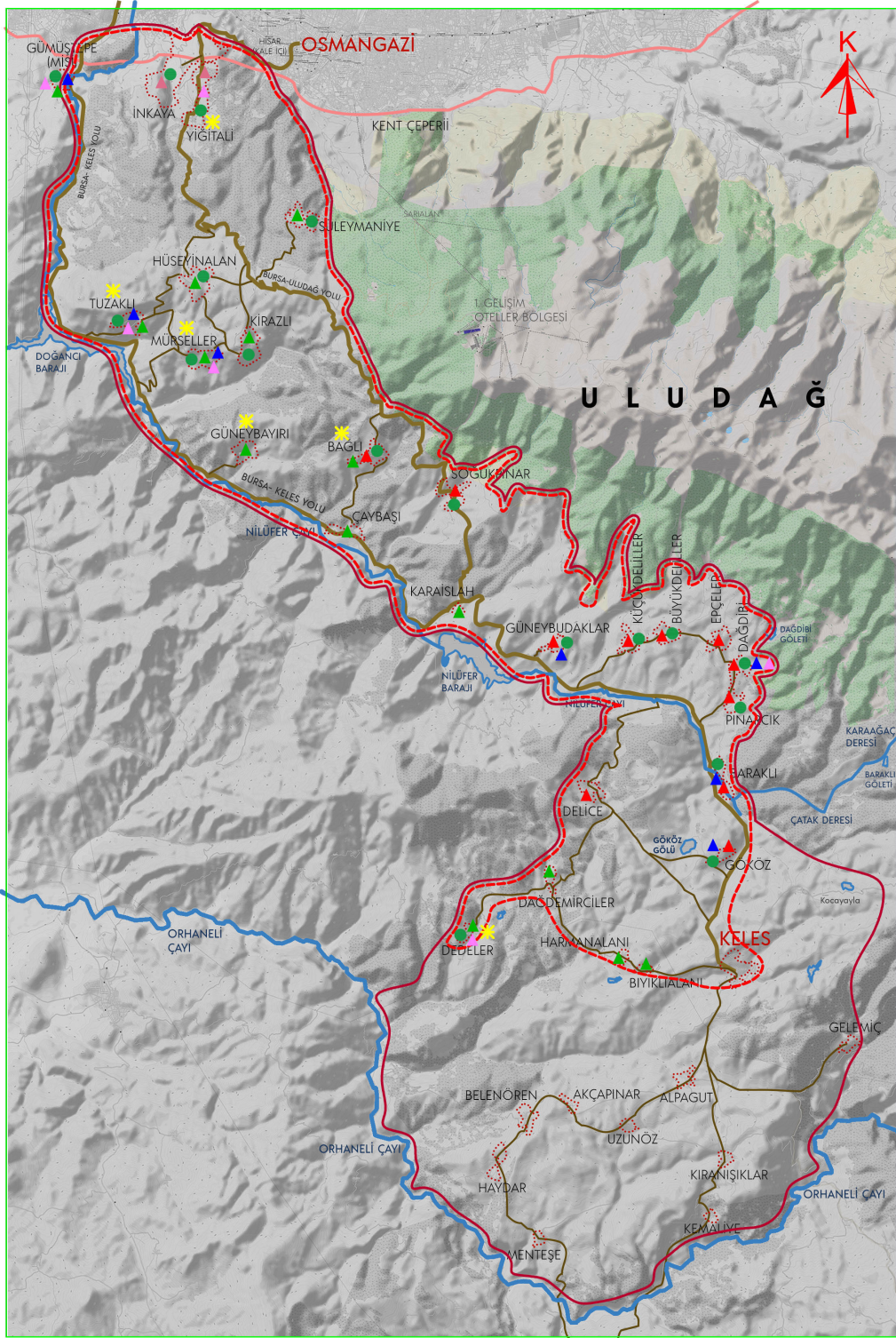
- KÜÇÜK BAHÇELİ
- BÜYÜK BAHÇELİ
- KARMA

DEĞERLENDİRME

Köy yerleşimlerinde yapı-parcel-bahçe düzeni incelendiğinde parsellerin büyük, küçük ve her ikisinin bir arada bulunduğu karma parsellerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Parcel düzeninin de yerleşim dokusuna göre değişim gösterdiği, yerleşimlerin toplu, dağınık, organik, ışmsal, lineer olması parcel tiplerinin düzenli veya karmaşık olmasını etkilediği gözlemlenmiştir. Lineer bir yerleşimin görüldüğü Soğukpınar köyünde parseller bir araya belirli bir düzen içinde gelmişken organik bir köy dokusunun olduğu Kirazlı köyünde ise parseller düzensiz bir şekilde bir araya gelmiştir.

Konutun dışı, genel ve toplumsal olan bahçe büyüklükleri küçük, büyük ve karma olarak sıralanmıştır. Bahçe alanları incelendiğinde köylerde bulunan konutların bahçe alanlarının yapı alanı oranına göre küçük kaldığı görülmektedir. Ancak Soğukpınar ve Süleymaniye köylerinde bulunan büyük bahçeler dikkat çekmektedir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 10

EK: 2.10

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: DOĞAL ALAN, MANZARA VE SEYİR TERASLARI

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

● ÖNE ÇIKMIŞ BİR ALANIN VARLIĞI

MANZARALAR

- ▲ Uludağ manzarası
- ▲ orman, dağ manzaraları
- ▲ üretim peyzajı manzaraları
- ▲ akarsu, gölet manzaraları
- ▲ Bursa ovası manzaraları
- ★ SEYİR TERASLARI

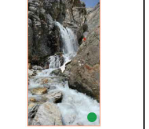
Misi'de Nilüfer Çayı

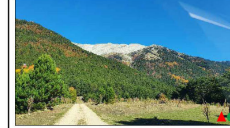
Bağlı piknik alanı

Tuzaklı piknik alanı

Soğukpınar Aras Şelalesi

Soğukpınar Ketenlik Yaylası ve arkada Uludağ

Gököz Göleti, Mahreşah Yaylası ve arkada Uludağ

Dağdibi Göleti ve arkada Uludağ

Bağlı köyü ve arkada Uludağ

Pınarcık köyü sokağı ve arkada Uludağ

Çaybaşı köyünden dağ manzaraları

Epceller köyünden Uludağ manzarası

Gököz Göleti'nden Uludağ manzarası

Soğukpınar köyünden Uludağ manzarası

Tuzaklı köyünden Doğancı Barajı ve dağ manzaraları

Mürsellers köyü seyir terası

Bağlı köyü seyir terası

Güneybayır seyir terasından dağ manzaraları

Yiğitalı köyü seyir terası

Dedeler köyünden üretim peyzajı manzaraları

DEĞERLENDİRME

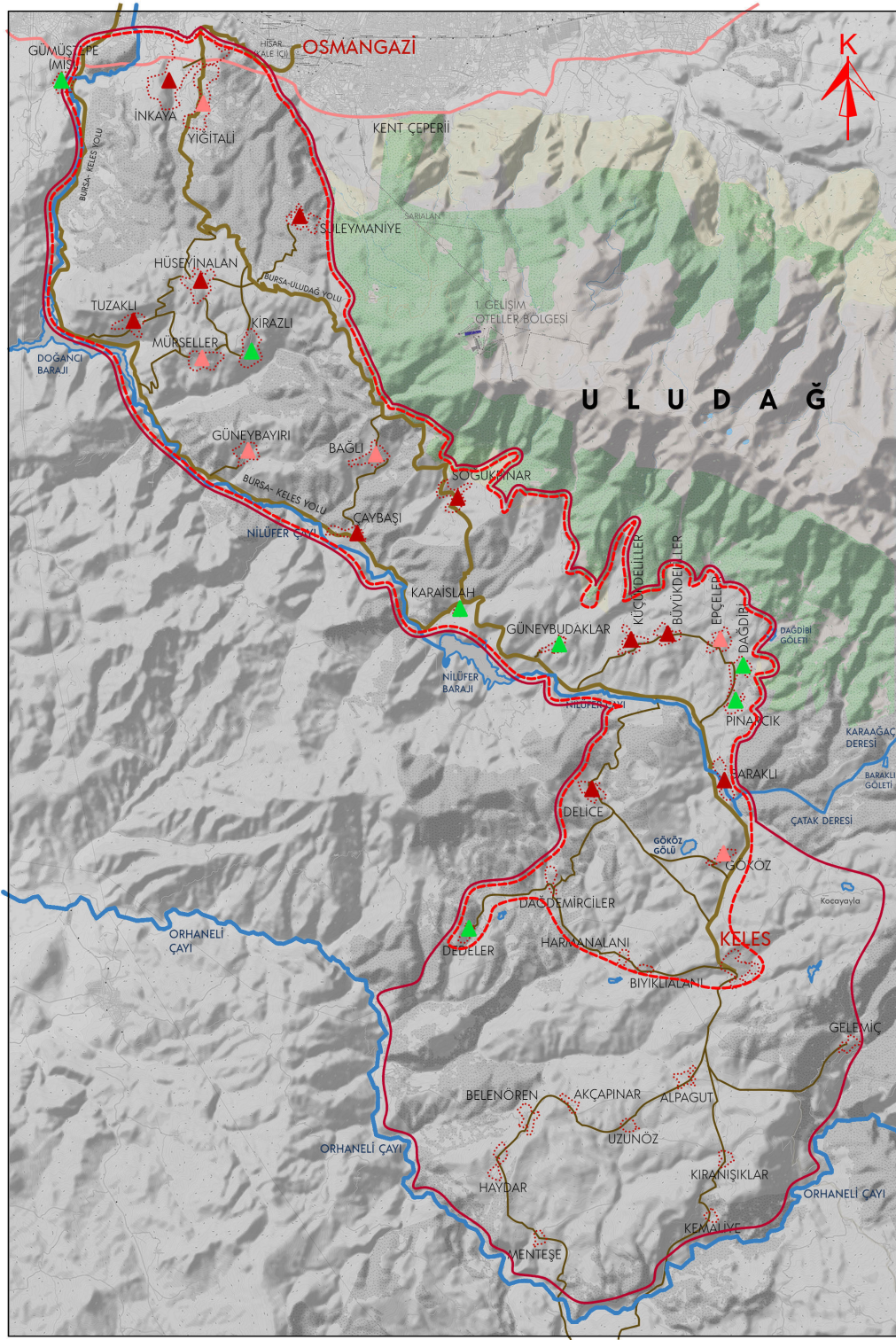
Köylerde piknik alanı, mesire alanı, doğal veya yapay gölet, yayla gibi doğal veya insan eliyle doğanın işlenerek oluşturduğu alanlar bulunmaktadır. Köy haritasını incelediğimizde çoğu köyde bir alan varlığından söz etmek mümkündür. Her köyün kendine ait bir göleti, mesire alanı veya piknik alanı bulunmaktadır.

Misi köyünde mesire alanları, Nilüfer çayı; İnkaya köyünde Tarihi Çınar Ağacı; Hüseyinalan, Tuzaklı, Bağlı, Büyükdeliller ve Küçükdeliller köylerinde piknik alanı; Soğukpınar' da Aras Şelalesi ve Ketenlik Yaylası; Pınarcık' ta dere; Dağdibi, Baraklı ve Gököz köylerinde gölet bulunmaktadır.

Köyler farklı manzaralara sahip yerleşimlerdir. Bir köyde dağ, orman vb. gibi manzara bulunurken başka bir köyde akarsu veya gölet manzarası bulunabilmektedir. Bazı köyler ise bu manzaraların birkaç tanesini birden barındırabilmektedir.

Köyleri incelediğimizde İnkaya ve Yiğitalı köyleri Bursa Ovası manzarasına hakim köylerdir. Güneybudaklar, Tuzaklı ve Mürsellers köylerinde Akarsu havzası manzaraları diğer köylerin bir kısmında Uludağ manzarası bir kısmında dağ, orman manzaraları bulunmaktadır.

Bazı köyler sahip oldukları manzaralara karşı seyir terasları oluşturmuştur. Bu teraslar ya basit bir iki banktan oluşmakta ya da betonarme veya topraktan bir döşmeden oluşup çevresi korkulukla dönülerek tanımlı bir peyzaj alanı oluşturulmuştur. Dedeler köyünde köyün manzaraya hakim alanına 2 bank yerleştirilmiştir. Yiğitalı köyünde İlkokul'un bulunduğu alanın önü tanımlanmıştır. Mürsellers ve Tuzaklı da da benzer şekilde betonarme bir döşmeden oluşan teras bulunmaktadır. Bağlı köyünde ise toprak bir alanın çevresi korkulukla dönülmüştür.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

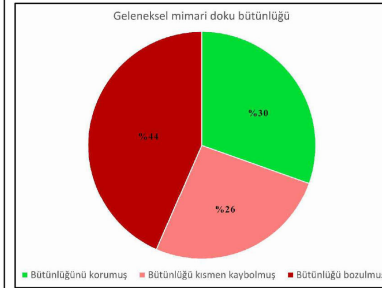
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 11 EK: 2.11 ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m PAFTA ADI: GELENEKSEL MİMARİ DOKU BÜTÜNLÜĞÜ

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇÜ SINIRI
- ▲ KÖY GELENEKSEL MİMARİ DOKU BÜTÜNLÜĞÜ
- ▲ BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUMUŞ
- ▲ BÜTÜNLÜĞÜ KISMEN KAYBOLMUŞ
- ▲ BÜTÜNLÜĞÜ BOZULMUŞ

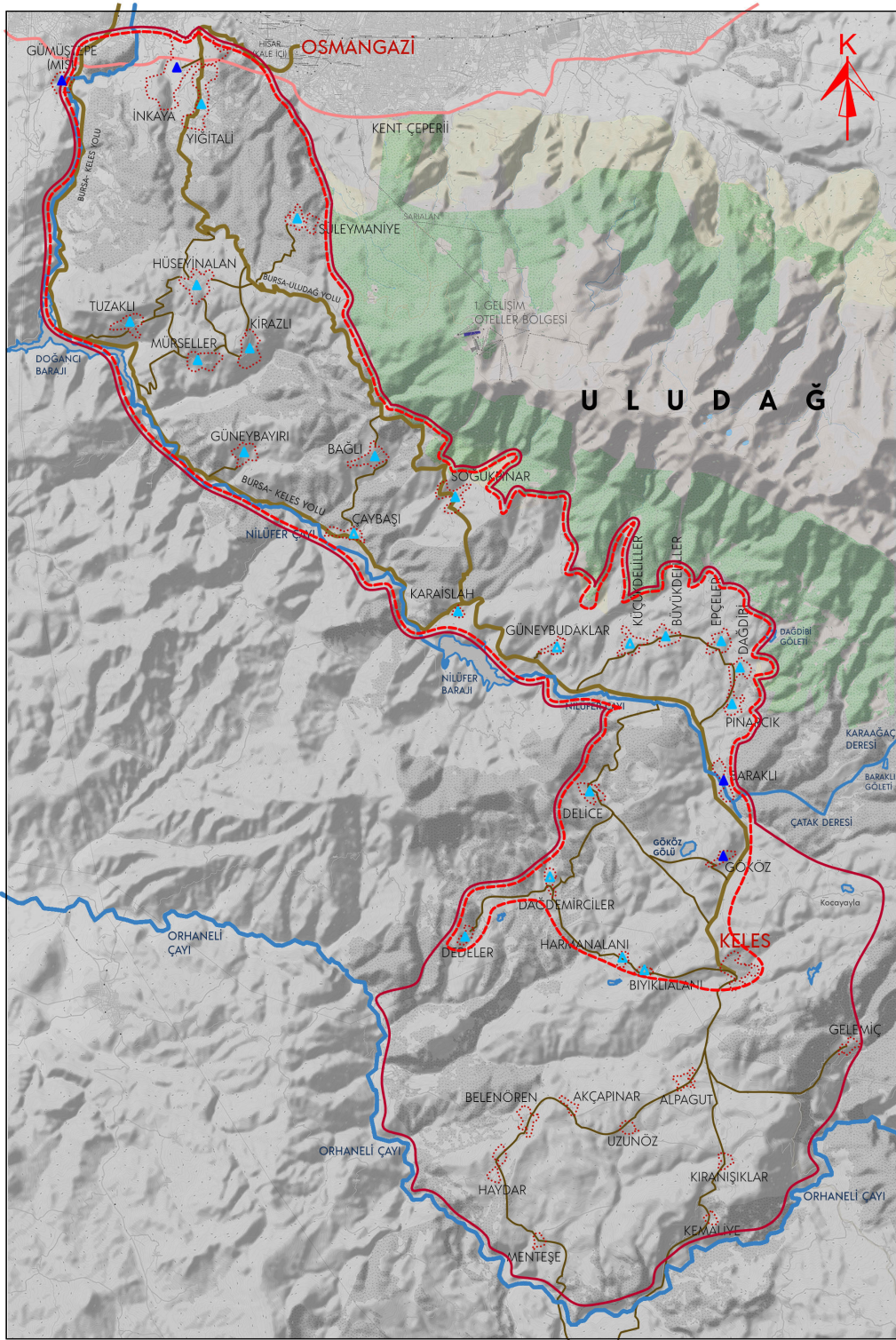
DEĞERLENDİRME

Uludağ eteğinde bulunan kırsal yerleşimlerin bulunduğu coğrafyanın konumu, geçmişin izlerini barındırması, belirli tarım tekniklerinin kullanılması, doğal alanları, üretim peyzajı, gelenek ve görenekleri, mimari yapım teknikleri gibi somut ve somut olmayan değerleriyle kendine özgü alanlardır. Bu alanlara yapılan arazi çalışmaları, literatür tarama sonuçları hazırlanan harita üzerinde gösterilerek geleneksel mimari doku bütünlüğü; bütünlüğünü koruyan kırsal köyler, bütünlüğü kısmen kaybolmuş kırsal köyler ve bütünlüğü bozulmuş kırsal köyler olarak sınıflandırılmıştır.

Uludağ eteğinde bulunan kırsal yerleşimlerin bulunduğu coğrafyanın konumu, geçmişin izlerini barındırması, belirli tarım tekniklerinin kullanılması, doğal alanları, üretim peyzajı, gelenek ve görenekleri, mimari yapım teknikleri gibi somut ve somut olmayan değerleriyle kendine özgü alanlardır. Bu alanlara yapılan arazi çalışmaları, literatür tarama sonuçları hazırlanan harita üzerinde gösterilerek geleneksel mimari doku bütünlüğü; bütünlüğünü koruyan kırsal köyler, bütünlüğü kısmen kaybolmuş kırsal köyler ve bütünlüğü bozulmuş kırsal köyler olarak sınıflandırılmıştır.

Köyleri incelediğimizde 23 köyden 7' sinin bütünlüğünü koruduğu, 6' sının kısmen bozulduğu, 10 tanesinin ise doku bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir. Misi ve Kirazlı köyü Sit Alanı içinde olması ve belirli yasalara tabi olarak imar planları yapılması nedeniyle doku bütünlüğünü koruyan köylerdendir. Karaislah, Güneybudaklar, Dağdibi, Pınarcık ve Dedeler köyleri de kırsal yaşamın devam ettiği, geleneklerin sürdürüldüğü, yöreye özgü geleneksel yapım teknikleriyle yapılan yapıların varlığı nedeniyle doku bütünlüğünü korumaktadır.

Köylerde genellikle betonarme yapıların çoğalması, geleneksel mimari yapıların atıl kalıp kaderine terk edilmesi, niteliksiz eklerle yapının onarılması, geleneksel yapı ustalarının sayısının azalması, yerel malzeme temininin zorluğu gibi nedenlerle köy dokuları bozulmaya başlamıştır. Bu köylere Çaybaşı, Soğukpınar, Delice, Süleymaniye, Büyükdeliller köyleri örnek olarak verilebilir.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 12

EK: 2.12

ÖLÇEK: 0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: KÖYLERİN TURİZM YOĞUNLUĞU

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR

- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYİÇİ SINIRI

TURİSTİK FAALİYET

- ▲ YOK
- ▲ AZ YOĞUN
- ▲ YOĞUN

Gököz Gölü'nde haftasonu tatili

Misi köyünde dere içinde kahvaltı

Misi köyü sokaklarında geziler

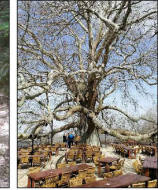
Dağdibi Gölü'nde Uludağ manzara karşısında kamp

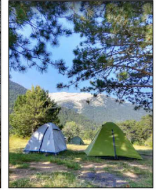
Bağlı piknik alanında piknik ve kamp

Soğukpınar köyünde yürüyüş

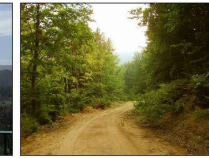
İnkaya Köyü Çınaraltı'nda kahvaltı

Soğukpınar Ketenlik Yaylası'nda kamp

Mürsellers köyü seyir terasında manzara karşısında oturmak

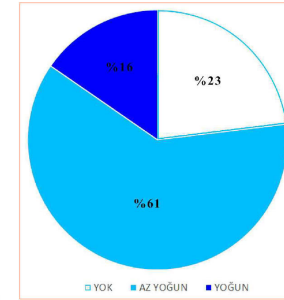
Süleymaniye köyünden Uludağ'a yürüyüş

Yığıtali köyünde geleneksel kahvaltı

Kocayayla'da kamp yapmak geleneksel şenliklere katılmak

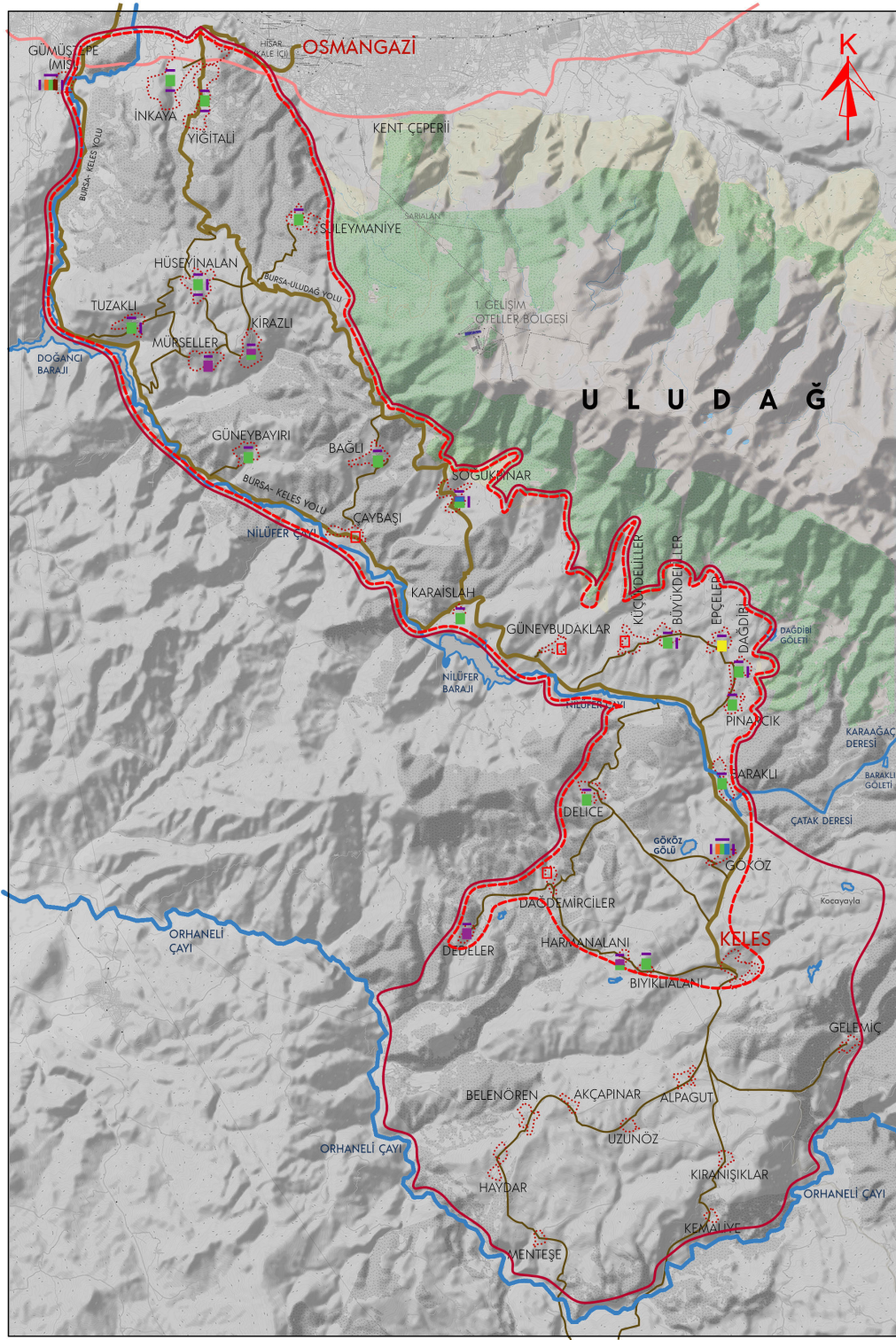
DEĞERLENDİRME

Detaylı çalışma alanı içerisinde bulunan Uludağ köylerinde turizm faaliyetlerinin yoğunluğu grafik üzerinde incelendiğinde %16 oranında yoğun, %61 oranında az yoğun, %23 oranında ise turistik faaliyetlerin olmadığı görülmektedir. Köylerde bulunan turizm yoğunluğu genellikle az olmaktadır. Bu faaliyetler günübirlik geziler, kamp, doğa, yürüyüşleri gibi aktivitelerden oluşmaktadır. Bazı köylerde inanç, sağlık turizmi nedeniyle de turist akışı olmaktadır.

Turizm faaliyetleri incelendiğinde Misi, İnkaya ve Gököz köylerinde yoğun turist akışının olduğu gözlemlenmektedir.

Misi köyü kent çeperine yakın olması, barındırdığı doğal ve tarihi güzellikleriyle yerli turistlerin özellikle hafta sonu uğrak yerlerinden olmaktadır. İnkaya köyü dağ yolu üzerinde olması, Bursa'nın kuşbakışı izlenebilmesi ve tarihi Çınar ağacı nedeniyle turistlerin ilgisini çekmektedir.

Gököz köyünde ise Gököz Gölü'nün varlığı, Uludağ manzarasına hakim olması ve sessiz sakin bir köy olması nedeniyle turistlerin ilgisini çeken yerlerden birisidir. Diğer köylere nazaran bu köylerde turist yoğunluğu fazladır.

ULUDAĞ KÖYLERİ KÜLTÜREL PEYZAJININ KORUNMASI VE TARIM TURİZMİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HAZIRLAYAN: İLKAY ARSLANOĞLU
DANIŞMAN: PROF. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ

PAFTA KODU: 13

EK: 2.13

ÖLÇEK:

0 1 2 3 1665 m

PAFTA ADI: TURİZM VE KONAKLAMA TÜRÜ

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYÜÇİ SINIRI

TURİZM TÜRÜ

- YOK
- SAĞLIK
- KÖY
- İNANÇ
- YAYLA
- DOĞA
- TARIM

KONAKLAMA

- GÜNÜBİRLİK
- KAMP
- KÖY EVİ
- OTEL

Suları çekilmiş olan Epeçler Sütlük Gölü

Misi' de köy kahvaltısı

Kırazlı köyü mevkinde bulunan Dolu Baba Türbesi

Dedeler köyünde bulunan Şeyh Selahattin Buhari Türbesi

Gököz Gölü'nde kamp (URL A)

Gököz Gölü'nde bungalov evlerde konaklama (URL B)

Dağdibi köyünde Uludağ manzarasına karşı konaklama (URL C)

Dağdibi doğal alanlarında kamp yapmak (URL D)

Soğukpınar Aras Şelalesi doğa yürüyüşü (URL E)

Mürsellers köyü Belentepe Çiftliği'nde tarım

DEĞERLENDİRME

Köyler incelendiğinde 26 köyden 19'unda doğa turizminin yapıldığı görülmektedir. 4 köyde inanç turizmi, Herhangi 2 köyde yayla ve köy; herhangi 1 köyde de sağlık ve tarım turizmi yapılmaktadır.

Bazı köylerde birden fazla turizm türünün yapıldığı gözlemlenmiştir. Misi köyünde köy, doğa ve tarım turizmi; Kırazlı ve Harmanalanı köyünde doğa

ve inanç turizmi; Soğukpınar köyünde doğa ve yayla turizmi; Gököz köyünde ise yayla, doğa ve köy turizmi yapılmaktadır.

Konaklama türü incelendiğinde köylerde genellikle doğa ile iç içe olmak, şehirden uzaklaşmak, piknik yapmak vb. nedenlerle günübirlik geziler yapıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla kamp, köy evi ve otel takip etmektedir. Misi, Hüseyinalan, Tuzaklı, Soğukpınar, Dağdibi, Büyükdeliller ve Gököz köylerinde insanlar kamp yapmak için uygun alanlar bulmaktadır.

İnkaya, Yığıtali ve Hüseyinalan köylerindeki bazı insanlar evininin bir veya birkaç odasını konaklamaya açmakta ve gelir elde etmektedir.

Misi köyünde eski geleneksel evlerin dönüştürüldüğü oteller; Gököz köyünde turistlerin kalıp konaklayacağı bungalov evler bulunmaktadır.

KORUMA ÖNERİLERİ

EK: 2.15

LEJANT

- ÖN ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- - - DETAYLI ÇALIŞMA ALANI
- AKARSU
- ANA YOLLAR
- ARA YOLLAR
- EĞRİLER
- ORMANLIK ALAN
- KÖYİÇİ SINIRI

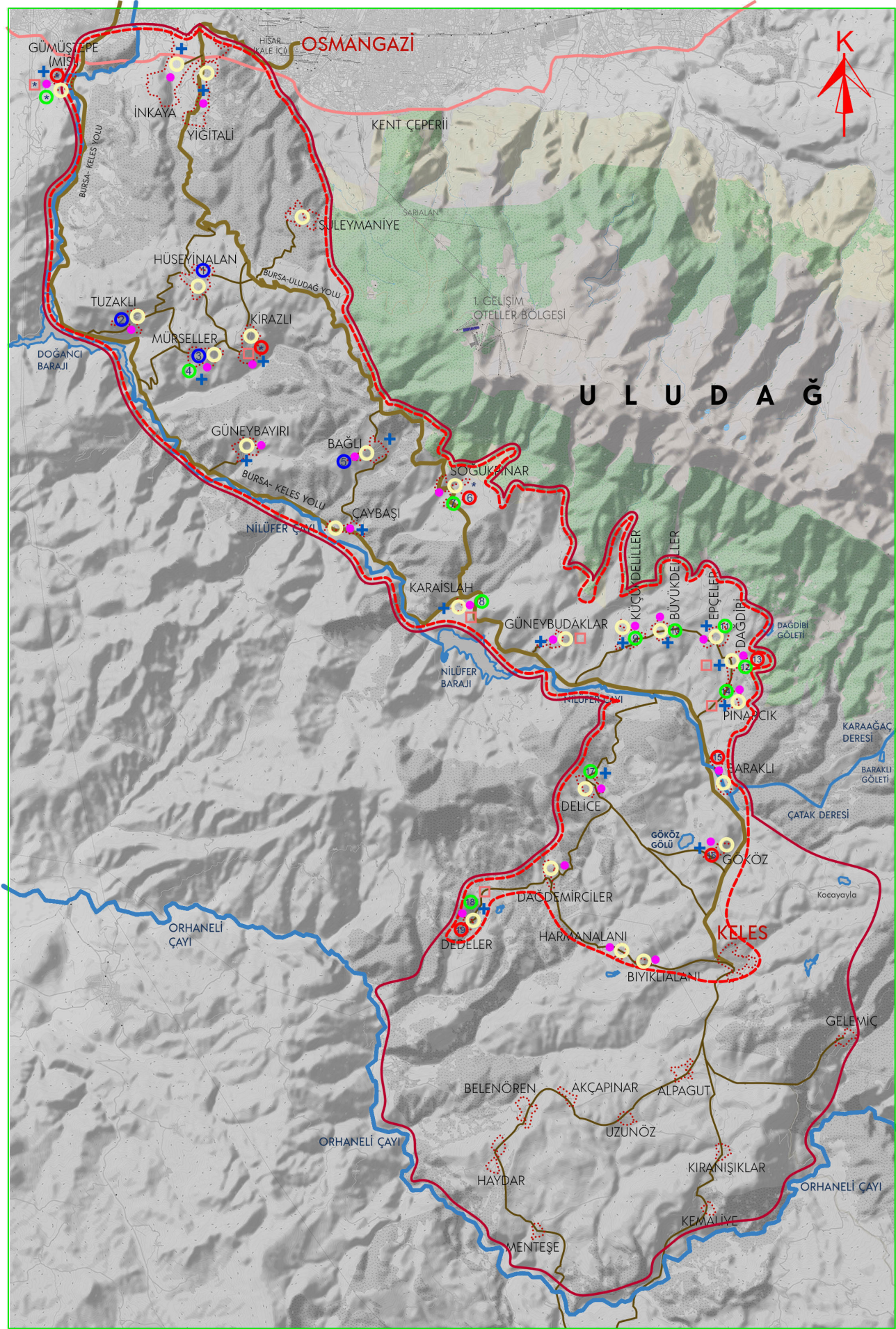
- 1. Derecede Doğal Sit
- 2. Derecede Doğal Sit
- 3. Derecede Doğal Sit
- Kentsel Sit
- Sosyal odakların oluşturulması
- Kültür araştırmalarının detaylı yapılması, belgelenmesi
- + Geleneksel yapıların tescillenmesi

- Köylerde bulunan geleneksel yapıların detaylı araştırılmasının yapılarak uygun görülen yapıların bakım, onarım ve restorasyonlarının yapılması
- 1 Hüseyinalan Piknik Alanı
 - 2 Tuzaklı Piknik Alanı ve Mesire alanları
 - 3 Mesire alanları
 - 4 Tarım alanları
 - 5 Bağlı Piknik Alanı ve Cumhuriyet Meydanı
 - 6 Aras Şelalesi, Ketenlik Yaylası ve çevresi
 - 7 Tarım alanları
 - 8 Tarım alanları
 - 9 Tarım alanları
 - 10 Tarım alanları
 - 11 Tarım alanları
 - 12 Tarım alanları
 - 13 Dağdibi Göleti ve Çevresi
 - 14 Tarım alanları
 - 15 Baraklı Göleti ve çevresi
 - 16 Gököz Göleti, Mahremşah Yaylası ve çevresi
 - 17 Tarım alanları
 - 18 Tarım, Mesire alanları
 - 19 Dede Çamlığı

NOT:
" * " işareti bulunan köyler kurumlar tarafından sit alanı olarak ilan edilmiştir.

Bursa ili, Osmangazi ilçesi, Uludağ ve Etekleri (Soğukpınar Mahallesi 6-2 ve 6-74_1) Doğal Sit Alanı Bakanlık Makamı'nın 24.02.2021 tarihli ve 363601 sayılı OLUR'u ile "Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrolü Kullanım Alanı" olarak tescil edilmiştir.

(Kaynak: <https://rhk.cb.gov.tr/bursa-osmangazi-uludag-ve-etekleri-tescil-ilan-duyuru-414534>)

DEDELER KÖYÜ
KORUMA ÖNERİLERİ

EK:2.16

PAFTA KODU: 16

LEJANT

- KÖY YERLEŞİK ALANI *
- KÖY YERLEŞİK ALAN CIVARI (GELİŞME ALANI) *
- ONAMA SINIRI *
- ORMAN SINIRI *
- KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI
- YOLLAR
- KONUTLAR
- CAMI

(* Belediyeden alınan harita üzerinde sınırlar bu şekilde belirlenmiştir.)

KORUMA
ÖNERİLERİ

- 1. Derecede Doğal Sit
- 3. Derecede Doğal Sit
- Kentsel Sit
- Konut dışı proje alanı

1 Geleneksel yapıların tescillenmesi

(Köylerde bulunan geleneksel yapıların detaylı araştırmalarının yapılarak uygun görülen yapıların bakım, onarım ve restorasyonlarının yapılması)

2 Konut alanında bulunan atıl geleneksel yapıların gerekli çalışmalardan sonra konut olarak kullanıma açılması

3 Konut dışı proje alanı olarak planlanan alanda bulunan atıl samanlıkların gerekli çalışmalarından sonra yeniden işlevlendirilmesi

Samanlıkların atölye, köy tanıtım, ürün tanıtım, kentsel mutfak olarak yeniden işlevlendirilmesi

4 Yıkılmış olan samanlıklar yerine ve tanımlı boşluklara köyün silüetine, kitesine ve gabarisine uygun modern yapıların yapılması

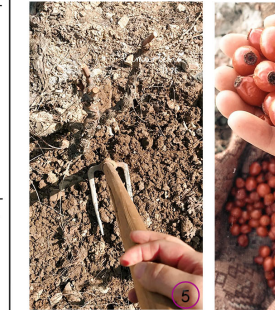
5 Üretim peyzajının ve ürünlerin devamlılığı

Kırsal peyzaj

Kültürel peyzaj Dedeler Köyü

Üretim peyzajı manzaraları

ORMAN

ORMAN

ORMAN

ORMAN

DEDE ÇAMLIĞI

TARIM ALANLARI

TARIM ALANLARI

TARIM ALANLARI

ORMAN

KELES İLÇESİ DEDELER KÖYÜ KÖY YERLEŞİK ALANI

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : İlkay ARSLANOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Yusufeli – 01.10.1994
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu
Lise : Gürsu Yıldız Anadolu Lisesi
Lisans : Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Yüksek Lisans : Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : Esya Mimarlık
Serkan Koçak Mimarlık
Mideko Mimarlık
Karadeniz İnşaat
Art Rota Mimarlık (Halen -Kendi firmasında yönetici)

İletişim (e-posta) : arslanoglulilkay@gmail.com

Yayınları : Arslanoğlu, İ., Çorakbaş Kıvılcım, F. (2021, Kasım).
Bursa- Sabuniş Apartmanı [Poster Sunuşları Bildiri Özetleri]. *Docomomo-Tr Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XVII*. İstanbul.